

అమరావతి వేదాంతాద్వైత సిద్ధాంత

చిత్తామణి వాఙ్మయము

అమరావతి యయగము, స్మృతియగము, సూత్రయగము, యగము, భావ్యయగము, వ్యాఖ్యానయగము, సని యారుయగములను మన మాతాకాలవిశేషములను బట్టి కల్పించుకొన నగును. వీనిలో వేదములయందు వస్త్రములు, బ్రాహ్మణము, వాక్యగ్రంథము ననుసరించుకొనుట అల్పములు. మూలాకదానితరువాత నొక దానిని గాలక్రమమున గనిపెట్టి ప్రచురించిన కాలము శ్రుతి యగము. ఆ బ్రాహ్మణములు వైశ్రుత్వగ్రంథములను లెస్సగఁ బరిశీలించుచు దాము గనిపెట్టిన విశేషాంశముల నాయాస్మృతుల రూపమున వహించించిన కాలము స్మృతియగము. శ్రుతిస్మృతిగ్రంథములను జన్మించుచు నాముఖ్యముగ్రంథ రూపముగ సిద్ధాంతపరచిన కాలము సూత్రయగము- వైశ్రుతిస్మృతి సూత్రాగ్రంథములను వెల్లరుకుం దెల్లముగుంట్లు మనోహరములగుని తిప్పత్రములతోఁ గావ్యపురాణాదిహాసరూపముగ వెలువరించిన కాలము పురాణయగము. శ్రుతి స్మృతిపురాణాది వచనోపన్యాస పూర్వకముగ సూత్రగ్రంథములను జన్మించుచు నాయా సూత్రకాయలమతిములను భావ్యములరూపము సనిధారణజేయుకాలము భావ్యయగము. గమ్యా ర్థములగు నాభావ్యములవాక్యములకు సోపసత్తికము గవాఢ్యాఖ్యానరూపముగ వివరణములను జేయుచు వ్యాఖ్యానయగము. అని. యిట్లు కాలభేదమునుబట్టి మనము యగభేదములను వ్యవహరించుకొనవలయును- ఈ కాలవిశేషములకు ననులోచనవిలోచనము లుండవచ్చును. వివను గ్రంథములనుబట్టి యే యగ భేదములను కల్పించుకొనునది- గౌతమక గాదకపిలపతంజలిపాణినికొమిని పద్మినిదేశాని భావ్యగ్రంథములలోనొక మతిముచే నొకమతముఖండింపఁబడుచుండినను ప్రత్యేకముగ నాయాదర్శనభావ్యములకు విశేషముగనవాస్తవభేదములుగాని, దానిలోనొక దానిచే నొకటి ఖండింపఁ బడుటగానిలేదు- చాదరాయణ దేశమునకన్న నో పెక్కులు భావ్యములు శంకరాచార్యగూఢానానాచార్యాదులగు నాచార్యులునువలచేతఁ బూర్వపూర్వభావ్యగ్రంథములనువిరివిశా నములను ఖండింపుచుఁచియింపఁబడియున్నవి-పిచ్చిట నాలంకారికాగ్రంథాగ్రంథాడగునట్టి నవగుప్తాచార్యులు, విసుగుప్తాచార్యులు, ఉదయనమానుఁడు, ఉత్పలభట్టారకుఁడు, భగవత్సూర్యసాదసోమానంద స్వామిలు మొదలగువారు- ఇతరసూత్రములనువై వశాక్రూర్యాగ్రంథములను మహిష్మస్తకమును- సాంబపంచాంగికను మొదలగున

ద్విధములను సహాయము చేసికొని గౌరవాదిదళకాన సిద్ధాంతములను, శరీరభాష్యాదిరాష్ట్రాంతములను ఖండింపుచు బ్రత్యభిజ్ఞా సిద్ధాంతమును బలపరచిరి- ప్రకృతిమునందీ ప్రత్యభిజ్ఞా సిద్ధాంతగ్రంథములకంతగా దక్కిన దేశములయందు విశేష ప్రచారము లేదు- కాని కాశ్మీరాదిదేశములయందు మట్టుకు కలదు. ఈ ప్రత్యభిజ్ఞా సిద్ధాంతముపై నేటికేవియును ఖండనగ్రంథములు పుట్టుటలేదు- సాయణమాధవాచార్యులవారు తమ సర్వదళకానసంగ్రహమునందీ ప్రత్యభిజ్ఞాదళకానమును లెస్సగ ననువదించిరి-

ఈ ప్రత్యభిజ్ఞాదర్శనవరీక్షకులు. పరమేశ్వరుని యిచ్ఛాశక్తివలన నేజగన్నిర్మాణమగుచున్నదనియు, పలు లెఱంగులంగల మానము, మేయము లోనుగాంగల వానియొక్క భేదాభేదములచేనాపైదునాపరమేశ్వరుఁడెరిగిరి- పేక్షారూపముగు సర్వస్వాతంత్ర్యమునొంది, నిజస్వరూపమనియెడు నిగ్గుటద్రవమునందు బ్రతిఫలించి నవియుంబోలియున్న భావము నెల్ల వెలుగొందజేయుచున్న వాఁడనియు, వాహ్యము నాభ్యంతరమునగు జర్యయుఁబ్రాణాయామము మొదలగు స్థేశములు నెట్టిప్రయాసమునకైనను లేకయే సకలజనసులభముగఁదనసత్యస్వరూపమునుమరచియున్న తననక్షత్రికఁడెచ్చుకొనుటయ స్వరూపముగఁగల ప్రత్యభిజ్ఞయే పరాపరములగు సిద్ధులకుఁబ్రధానోపాయమనియునొప్పుకొనుచున్నవారలై శ్రుతిస్మృతి సూత్రపురాణభాష్యవ్యాఖ్యానాదులను లెస్సగఁబరిశీలించి తుట్టుతుడప్రత్యభిజ్ఞాదళకానమునే సిద్ధాంతపఱచిరి- యాయుత్తమదళకానమునే శ్రీకాళిదాసభగలశ్వాజ్యపాదులు చిద్దగవంద్రికాదిగ్రంథములయందు సిద్ధాంతముగ నెలకొల్పిరి- మఱియునప్పయ్యదీక్షితులు నీలకంఠదీక్షుతులు లోనగు మహాపండితులు గూడ నీ సిద్ధాంతమునే యవలంబించిరి-

మఱియునీప్రత్యభిజ్ఞా సిద్ధాంతమునకుఁ బ్రధానమాత్ర మెద్దియనిన “కథంచివాసాద్యవహేశ్వరస్వాద్యద్వ్యం బసస్యాప్యపకార మిచ్ఛత్” సమస్తము త్తమవాస్తవీహేతుం త్ప్రత్యభిజ్ఞాముపపాదయామి.” అనునీమాత్రమునకు ఫలితార్థంబెట్లంటేని. పరమేశ్వరునికంటె మేరుగాని దేశకేంద్రుని యడుగుదమ్ములంగొలుచుటవలన నానుహేశ్వరుని దాసత్వమును బడసి తాను సాక్షాత్కహేశ్వరుండ యగును. తెంపులేని ప్రకాశమువానందముస్వాతంత్ర్యమును బరమాధముగఁగల యాపరమేశ్వరునియొక్క స్వరూపముగు స్వాతంత్ర్యమునకుఁ దదృష్టంబు దవ్వుక పాఠుండగును. కోహణాదలంబులవడిన వానికి సమస్తరత్న సంపదలు లభించి యంగుగట్లు తనకు సాక్షాత్కహేశ్వరత్వము దొరకినోననే యాపరమేశ్వరుని యస్తేశ్వర్యములు సిద్ధముగ నల్పినవేయగును. కనుక నానుహేశ్వరత్వము తనకలవడినేని వేరొందు గోఁదగినదెట్లకలదు? శేదనువిషయమును గూర్చి యుత్పలదృష్టారకు లెల్లానతిద్దురి. “భక్తలక్ష్మీసమృద్ధానాం కిమన్యదుప

యూనితం! ప్రసన్నానందద్రావాం కిమన్యదప్యూచితం!" అని. బోధనానంద
 "వాడే వీడు" అదియే యిది" అను మొదలగు ప్రతిస్పష్టానముచే నెట్లుటకన
 బడిన వస్తువుయొక్క జ్ఞానము ప్రత్యభిజ్ఞయని వ్యవహరింపబడుచున్నదికదా?
 యట్టింధును. సుప్రసిద్ధమాలగు వేదకాస్త్రపురాణేతిహాసాదులును, సద్గురూపకే
 శమును, స్వామిభవమును, లోనగువానిచేతను దెలియబడిన సంపూర్ణమగు
 సామర్థ్యముగల పరమేశ్వరుడు దనకుఁగోచరుఁడుగాగా నాపరమేశ్వరుని శక్తి
 యొక్క ప్రాప్తిసంధానముచేత నాపరమేశ్వరుడే నేనను జ్ఞానము గలుగును.

తానుపరమేశ్వరుడే యగునపుడే ప్రత్యభిజ్ఞానిధాన్తమను దెలుపుప్రయా
 నమేల? యనినందెవ్వఁబడుచున్నది. ఆత్మస్వయం ప్రకాశమగుచు నెల్లప్పు
 డును వెలుగొండుచున్నను, మాయావశముచేత వాకపాలు వెలుగుచుండుగా నిం
 డుగ వెలుగొందుటకొరకు (పరిపూర్ణప్రకాశము నిద్రించుటకై) దశకాన్త్రయా
 రూపమగు శక్తివైడింఘ్రుచు ప్రత్యభిజ్ఞ కనుపరుపబడుచున్నది. అట్లుకాగా
 నిందులకుఁ బ్రయోగ మట్లనిన. "జ్ఞానశక్తియుఁ గ్రియాశక్తియుఁ గలదగుటంతే
 ని యాయాత్మ పరమేశ్వరుండగుటకుఁ దగియున్నది. ఎవ్వఁడెద్దానించెలియు
 టకును జేయుటకును దగియున్నవాడో. వాడెద్దానికి లోకప్రసిద్ధుండగు నీశ్వరి
 పసిదినిగాని పుడమియొడయుని వడుపునఁగాని యీశ్వరుఁడు (సమర్థుఁడు) అగు
 చున్నాఁడు. ఆత్మయుఁ బ్రపంచమును దెలసికొనుచున్నది. చేయుచునున్నది.
 కావున నీయాత్మ తప్పకయీశ్వరుండయగును. అనునీధాన్తమునకు సుదాహరణ
 వచనములు. "కర్తరి జ్ఞాతరి స్వాత్మవ్యాధి సద్ధే వశేశ్వరే! అదాత్మనిషేధం
 వా నిద్రించా విదధిత కం! కిన్తుమోహవశాదస్మిన్ దృష్టేవ్యనువలకీతే! శక్త్యాని
 ప్కారణేనేయం ప్రత్యభిజ్ఞే పదిత్యతే! సర్వేషామిహ భూతానాం ప్రతిష్ఠాజీవ
 దాశ్రియా! జ్ఞానకృతాదభూతానాం జీవతాం జీవనం వతం! తత్ప్రజ్ఞానం
 స్వతస్సిద్ధం క్రియాకాప్యాశ్రితాంతీ! పరైకపుష్పలక్ష్మిత తియాన్యత్ జ్ఞాన
 ముద్యతే! యదైషం ప్రతిభా తత్తత్పదార్థకృమరూపితా! అకృమానందచి
 గ్రాహక ప్రమాతా సమపేక్షక!" అను మొదలగు నీధాన్తవచనముల తాత్పర్య
 ము. కదా! జీవద్ధాంతవ యూఖమనందు వవరింపబడియున్నది.

కట్టికడపటికిఁ జేరినకలదశకాన్త్రసారాంశమగునీయభినవోత్తమదగ్ధ
 నముపై యుట్టినగ్రంథములసహాయంబునైనా కేమియునులేకపోయినది. శ్రుతిభా
 సితంక రాన్త్రేనాధవిచారితముల జేదాన్తే సిద్ధాన్తనీతికయాలప్రశ్న మొకటిమాత్రమువా
 కుఁగడిచి. అది మును దపులతో నిండియున్నది. దీనిఁ బ్రత్యక్షమయినను వా
 కుఁగట్టుటలేదు. ఈయాన్త్రాగతమునందలిపంఁగులకునీధాన్తమున్నదినునెఱుక
 యాలేదు. ఈయొక్క ప్రతిబింబి యీయభినవదశకాన్త్రమునాన్త్రభాషలోకిఁబ
 రీక్షితమును జేయఁదూరమకొరకు కంటి దొడ్చుదనగు నానాకానూత్యము

ఈ పదపద్య రేఖానిరక్షణలగు ప్రయత్నములు క్షమియింతురగాకమని పాఠ పాఠకుడు మహాపండితులకుఁగోల్పద్దులాసరింపుచున్నాఁడను. ఇట్లు సేనునీ యనలవిగానితనినిఁజేనుఁదొరకునుటకు మహారాజు(వి.వి.వి.గజావి) ప్రేర్య ముకాదుదుర్రర(శ్రీ) గుహతుర, సమస్తావాధీశ్వరులగు(వి)రుదక్ష్మినిఁజెంకటఁ గ్కారాయనిం బశుదూరుకారిమఃఖ్యి పేఁజయే మూలకారణము.

మిమనాస్ (మన) వేదాంతాద్వైతచింతామణియను పేరున నాస్థిభాషతో శివశైవ
యోగశివసరచియించి ఈ బలుక బృమును నాకుఁబూర్వమీమాంసాశాస్త్రగు
రువరులును, మహామహాపాధ్యాయాపాధిపతులును, మహాభయవేదాంతప్ర
వర్తకాచార్యవర్యేశ్వర్యధ్యక్షకీర్తిరుదావళివిరాజమానులునగు మిమనవస్తువేం
టకరజ్ఞకాధాచార్యులయ్యుంగారిపాత్రులగుక్రీమానన్త్యానివెంకటరంగనాథాచా
ర్యులయ్యుంగారికి నామూలాగ్రముగ వినిపించితిని- వారిందేదోనఁగలుగును లేనిని
యూహించితిని.

అయితే ప్రస్తుతములకుందలి పారిభాషిక పదములచే నిండి యున్న యాక
బృతునలె కాకర్పరము సాధారణముగఁ జదువరులకు సుబోధముగాదు. అట్టిపద
ములకర్పరమున నీ తెలుగుమాటలతోఁ జెలుపుటకు నాకర్పరములందని బ్రయత్నించితిని
గాని నీలుపడినది కాదు. కనుక చదువరులు వినుగుదలనొందక యాయాసందర్భము
అను బూర్వోత్తరకాకర్పరములకు బ్రాకరణి కానుబంధమును నేకతానమానములై
సావధానముగ నాలోచించుచు నాయాఘట్టములను క్రమచే నీరించుచున్నప్పుడు
లుకఁ జివిన యెడల గవిష్కరముగునందలి తాత్పర్యాన్ని మెట్టివారికైనను, సుబోధము
గఁ దప్పక లేట తెల్లముగాకమానదు. ప్రకరణవశమున నాయా పారిభాషిక పదము
లకర్పరము గూడగోచరించును.

ఇక్కడ! పూర్వోత్తరగూమాంపరజాన్యములను, గౌతమకాదకపిలప
తంజలిప్రభృతిసిద్ధాంతములను తెలియగోరువారును, స్వదేశభాషాసాహిత్యమును
శీకరింతురనిచువారును, ముముక్షువులను నగు మోక్షవులు- ప్రధానముగ నీ
యొక్క గ్రంథమునభగ్గించినవాలును.

ఇట్లు సకలసద్భాదయశ్చాదయ విధేయః(దు-

శ్రీవత్సయజ్ఞసారాయోపాహ్వాయచింతామణిగది-

పరిష్కృతపాఠకాశాంశ్రియాంః ధూయాంసి ధూయోధూయో ధూయాః ॥

శ్రీమద్విద్యోతామహిమ

—(0)—

శ్రీమద్విద్యోతామహిమ సిద్ధాంతచింతామణియందు
మూలమున వైశేషిక మతనిరసనమును ప్రధమప్రకాశము.

—(0)—

శ్రీమద్విద్యోతామహిమ జగద్రాజ్యభుజును- శ్రీదాంకింఖ్యాతవం!
శామూల్యోజ్యలమాక్తికంబిడిన యా-జ్ఞంబూని వేదాంతన!
త్రామాణ్యంబుననద్వితీయమగుసి-ద్ధాంతంపుజంతాను-జే!
సామాన్యంబుగ నన్యదశకన నిరాసంబాప్తనేజెప్పేదక॥
శ్రీమద్విద్యోతామహిమ నన్నయజుడన్ జంతామణిఖ్యాతుడెక॥

“ననపునరావతతే” (ఉపనిషద్వచన విచారణలన నిర్మాణమున గలిగి ముక్తినిొందినవాడు మరల నీసంసారములోనికి రాడు.) అనుశ్రుతివలనను, “యద్గత్వా న నివర్తంతే తద్ధామ పరమం నమ” (ఏమోక్షపదమునిొంది మరల రాలో యదియే నాయొక్క యత్త మస్థానము) అను శ్రీధర్మవక్తవచనము వలనను, ధర్మము, అర్థము, కామము, మోక్షము. అని నాలుగు లెఱంగులంబులగు పురుషార్థములలో గడపటిదియగు మోక్షమే పరమపురుషార్థము. “తద్విద్యోతామహిమ” లోకంబున ధర్మమే వామత్యే పుణ్యచిత్తో లోకంబున ధర్మమే వామత్యే (ఈలోకమునందు సేవ్యము మొదలగు వ్యాపారములవలన సంపాదించుకొనిన ధాన్యవికము. భోజనాదులవలన ధర్మపురుషులనట్లు శ్రీధర్మపురుషు మొదలగు పుణ్యకర్మలవలన వాణిజ్యంబులవలన స్వగృహి లోకములయందలి భోగ్యూపయగు ఫలమునూడ ధర్మపురుషు) అను మొదలగు శ్రుతివచనములను బట్టియు, “క్షీణే పుణ్యే మర్త్యలోకం విశంతి” (పుణ్యకర్మలనానుభవము నశించినచోడనే మరల నీమనుష్యలోకమునుండి విడిచిపెట్టెను) అను మొదలగు స్మృతుల వాక్యములనుబట్టియు గొరవడిన మూడుపురుషార్థములును అవిద్యామూలము లగుటచేత వినివోధలములే యగును.

గౌతముడు గణాదుడు లోనుగాగల వేదార్థమును నిర్మయింపుచు దశకవచనములను (నూతన) శ్రీధర్మపురుషులవలన వాగలదే నంగీకరింపబడి మోక్షము లభించుచున్నట్లు తెలుపుచున్నట్లు వచనంబులను చిదచిద్యువమై స్థావరజంగమాత్మకమగు ప్రపంచమునుబట్టి తివార్య పరమాత్మల స్వరూపముయొక్క సంబంధముచేత మోక్షమును వేర్పాటు చేయుట దీనిని. గౌతముడు మొదలగు నీవాడు

యొక్క మతమునందు నచేతనపదార్థములయొక్కైతన్యముయొక్కయు శక్తియు, జీవునియొక్కయు నీత్యరునియొక్కయు స్వరూపమును నిర్ణయించుటయు, బంధమోక్షములకుంగల వ్యవస్థయు, సరిపడియుండలేదు. గాన నాయా మతముల నెల్ల దొలుతభిండింపుచు సర్వస్వతంత్రముగు బ్రహ్మముయొక్క యక్షేత్రమతిమునందిదియెల్ల సరిపడియున్నది గాన నామతమే మిగుల నేర్పుతోఁ గ్రతిపాదించబడుచున్నది.

ప్రమాణము ప్రమేయము మొదలగు పదియారు పదార్థములయొక్క తల్లియు నెఱుంగుటవలన మోక్షము లభించునని గౌతమచుతానుసారులగు నైయామకులు పలుకుచున్నారు. ఇందునుఁగూర్చి చర్చచేయవడుచున్నది.

ప్రమాణములోనగు పదార్థములయందు పోడశత్వ మనునది పదియారు లెక్కను గలిగి యుండుటయ్యా? ఇందుఁ బదియారున లెక్క గలిగియుండుటకు నేదేనొక ప్రమాణ మున్నదా? లేదా? ఏదేనొక ప్రమాణముం డెనేని యిది చెప్పఁదగియున్నది; ఆప్రమాణము పదియారు పదార్థములలోఁ జేరియున్నదా? ఖేరకయున్నదా? చేరియున్నచోఁ బ్రమాణము వగియారు పదార్థములలోఁ జేరి తనకుఁ దానే ప్రమాణమైనయెడల నాత్మాశ్రయ దోషము (తినకు దానా భారము ను దర్శితము) పట్టును.

ఒకన చెరియుండకపోయినయెడల ప్రమాణము పదియారు పదార్థముల కంటె పెరిగింది యగుటచేతఁ పదార్థములు పదియారుని నిరూపించుట కిట్టి యుండదు. పిలయిన ప్రమాణము పదియారు పదార్థములకంటె వేరు అనియొప్పుకొనుటచెతఁ పదునేడు పదార్థములని చెప్పవలసి వచ్చును.

ఓయి ప్రమేయము లోనగు పదునైదు పదార్థములుగలిగి యుండుటను గూర్చి ప్రమాణమును పదార్థము ప్రమాణ మగుచున్నది. ప్రమాణమునకు నింకొక ప్రమాణముయొక్క యక్షేత్ర లేదుగాన నది వేరుగఁ జెప్పఁబడలేదు. ప్రమితి యె (నిక్కమును చెలిసికొనుటయే) ప్రమాణము అని చెప్పుటచేతఁ బ్రమాణ ము తనకుఁ దాఁబ్రమాణమని యొప్పుకొనుటవలనఁ బ్రభాకరచూపవలంబు మొదలగువారికింపోలి వేరొక న్యయంప్రకాశము గలుగుట తటస్థించును.

ఇంతియకాక “ఆత్మనుననా సంయుజ్యతే: నునభిద్రియేణ” అనగా నాత్మ మనస్సుతోఁ గూడుకొనుచున్నది. మనస్సు శ్రోత్రముమొదలగు నింద్రియవగణముతోఁ గూడుకొనుచున్నది. అను మొదలుగ మీచేఁజెప్పఁబడిన రీతిని ప్రమాణములు ప్రమేయవర్గములోఁజేరిన యాత్మకును మనస్సునకును గల కలియొక నశేఁకంపక కడక మొదలగు ప్రమేయ వస్తువులనుఁ బ్రకాశింఁజేయుట సంభవింపదు. ప్రమేయము మొదలగు పదునైదు పదార్థములును తనవగణములోఁ జేరిన ఆత్మమనస్సులయొక్క కలియకతోఁగూడిన ప్రమాణరూపమును

పదార్థములేక భాసిల్లుట సంభవించదు. గాన నిట్లు అన్యోన్య్యాశ్రయ దోషమును ఆత్మాశ్రయ దోషమును ప్రవర్తించినది.

మఱియును, “అత్యశరీరేంద్రియ” అను మొదలగు నూత్రములచే జెప్పబడినతీరునఁ బ్రమాణముగూడ ప్రమేయవర్గములోఁ జేరియుండుటచేత ప్రమేయము మొదలగు పదునైదు పదార్థములు గలిగియుండుట విషయమయి ప్రమాణము ప్రమాణమగుచున్నదని చెప్పుటయు సరివడి యుండలేదు-గానఁ బ్రమాణములోనగు పదియారు పదార్థములు గలిగియుండుటకుఁ బ్రమాణమును జెప్పుచున్న వండితంపనున్నిచే (నేను వండితుండనని తలచుకొనుచున్నవానిచే) ప్రమేయభూతుఁడును (ప్రమాణమునకు విషయమైనవాఁడును) సర్వ స్వతంత్రుఁడును ప్రకాశ స్వరూపుఁడును నగు పరమప్రమాతయనఁబడు పదునేడవ పదార్థము గలదని యంగీకరింపఁబడక తీగదు గాన “హృదశపదార్థతత్త్వజ్ఞానాన్నిశ్రేయసాధిగమః” (పదియారు పదార్థములయొక్క తత్త్వమునుఁ జెలియటవలన మోక్షము లభించును) అను ప్రతిజ్ఞ నైయాయుకునకు నవమానకరమే యగును. “విశ్వవైచిత్ర్య చిత్రస్య సమభిత్తితఃపమే విరుద్ధా భాసనంస్పృశే పరమాధే నతీశ్వరే. ప్రమాతరి పురాణేతు సర్వకాభాత విగ్రహ కిం ప్రమాణం నవాభాస స్సర్వప్రమతి భాజనై” అను నీశ్వర ప్రత్యభిజ్ఞాని వచనము పరమప్రమాతగలఁడనుటకు ప్రమాణము. అవచనమునకుఁ దాత్పర్యాగ్ధ మెట్లనిన. ప్రపంచముయొక్క విచిత్రత (నానాత్వము) అనెను చిత్రరువునకు ననుకూలమగు నాక గోడపట్టునుబోలియున్నట్టియు నొండొంటికి విరుద్ధములగు జగద్వికృతులయొక్క సంపర్కముగలిగి నట్టియు బరవస్తుస్వరూపమయినట్టియుఁ గడు పురాతన మయినట్టియు, నిరంతరమునుఁ బ్రకాశమానమగు మూర్తిగలిగినట్టియు బా మేశ్వరుఁడు సకలస్థములగు యధార్థజ్ఞానములకు నాధారభూతుఁడయిన పరమప్రమాతయయియుండుటచుగూర్చియే యది ప్రమాణముకాదు? అట్టి పరమప్రమాత విషయమయి పెక్కులు ప్రమాణములు గలవు. గావున సకల ప్రమాణములకును బ్రమేయభూతుమను సర్వస్వతంత్రుడును, ప్రకాశ స్వరూపుఁడును, బరమప్రమాతయు ననఁబడెడు పదునేడవదియగు పదార్థ మొప్పుకొనఁదగియున్నదిగాన బదునారు పదార్థముల వస్తుతత్త్వము నెఱుంగుటవలన మోక్షప్రాప్తియగునను ప్రతిజ్ఞనైయాయుకునకు నవజ్ఞమే యగును.

ఇదియును గాక పదార్థములయందుఁ బదునారు తెక్కకలిగియుండుట! వేరువేరు పదార్థములయందున్నదియా? అన్నిటి మొత్తమనందున్నదియా? ఒక పదార్థమునందు బదునారు తెక్క కలిగియుండెనేని యాపదార్థమునందుఁ బదియారువందలంపు గలుగవలె? వచ్చును గాన వేరువేరు పదార్థమునందున్నదనుటకు లోపలేదు. సమనామ పదార్థములయందుఁ దోపట్టుచుండెడు బదునారు తెక్క కలిగియుండుట తొల్లిటి పదునారు పదార్థములకంటె వ్యక్తిక్రమ

యినదియా? వ్యతిరిక్తము కానిదియా? (తేరయినదియా? తేరు కాకయున్నది యా?) తనకుఁ తనయశేష్త కలిగినచో నాక్కాశ్రయ దోషము; ఒకదానియ శేష్త యొక దానికుండినచో నన్యోన్యాశ్రయ దోషము; బానితో మూడిటి య శేష్త గలిగినచోఁ జక్రకదోషము; నాలింటి యశేష్త గలిగినేని ననవస్థాదో షము; ఊరకుండినయెడల మూగతన మగును; గాన వ్యతిరిక్తమును (వేరు) అ నుటకు వలనులేదు.

పదార్థములయందుఁ బదునారను లెక్కగలిగియుండుట ప్రమాణసిద్ధము గాదేని దానిని ప్రతిపాదించెడు శాస్త్రము గూడఁ బ్రమాణముగాక పోవలసి వచ్చును గాన వేరుకా దనఁ దగదు.

మఱియును ప్రమాణము నక్కరి లేకయే పదార్థముల నొప్పుకొనినయె డల నవియన్నియును బ్రమితిములు (యధార్థజ్ఞానమునకు గోచరములు) గావు గానఁ గుండేటికొమ్ము నొప్పుకొనిన యట్లగును. శాస్త్రము పారపాషికము (ఉద్దేశానుసారముగఁ చెప్పునిది) మాత్రమే యగునేని ప్రమాణముగాక పోవ లసివచ్చును. శాస్త్రకథలచే నంగీకరింపఁ దగినదియుఁ గాకుండును. నపసిద్ధాం తముగూడ నగును.

ఇదియట్లుండఁగాఁ బదార్థస్వరూపనగాఁ బ్రమితికి (యధార్థజ్ఞానమునకు) గోచర మగుటయేకా? ఇట్లగునప్పుడు ప్రమితిపదార్థములలోఁ జేరియుండుటం జెసి తనకుఁగా గోచరమగుట లేదుగాన నదిపదార్థముకాక యుండవలయును.

ఓయీ! ఇది కడవ యను తెలివి గలిగిన తరువాత నేను కడవ నెఱుంగుదు నని అనువ్యవసాయము. (ఉద్యమము ననునరించుట) గలుగును. ఆయనువ్యవ సాయమునకు వ్యవసాయము (ఉద్యమము) నెఱుంగుట విషయమగును. అట్లే యిచ్చటగూడ ప్రమితి (యధార్థజ్ఞానము) వేగోండుప్రమితికి గోచరము గా వచ్చునుకానఁ దప్పితము లేదనినయెడల నిషయమొక జాతియు విషయ వేగోకి జాతియునయి యుండదలెదను నియమముకలన నట్లనవలదు. ఇట్లు వేగువేరు జాతులగుట యనగా విషయము జడము విషయ మైతద్యము నగుటయే యగును. వ్యవసాయమునకు నను వ్యవసాయమునకు నట్టి వైభావ్యము (వేరువేరు జాతుల గుట) లేదు. జ్ఞానము (తెలివ) వేగొకతెలివకి గోచరమగుట సంభవంపదు. కానిచోఁ కడవకును బట్టకును నొక దానికొకటి విషయము విషయ యగుట ప్రసక్తించును.

ఇంతియకాక జ్ఞానములు (తెలుపులు) మాడుర్కణములు దనుక నొ చి యుండునను నియమముచేత నను వ్యవసాయము బొడమిన తరువాత వ్యవసాయ ము లేమింజేసి యను వ్యవసాయము తాను బొడమినప్పుడు ననింపఁబోయెను నపద్ధనుబోందిన వ్యవసాయపుండెలివిని గ్రహింపుచున్నదనినయెడల నప్పుడు నీ నయొక్క యునిని ఒడయకపోవుటచేరి సమర్థ లేకపోవుటవలనన, గ్రహించ

దగినదియు గ్రహించునదియు దనకు సమానమగు ప్రదేశమునందును గాలమునందును నుండవలయునను నియమమును బట్టియు నవసరము గలుగుటవలనను నట్లునుటకు వలను పడదుగాన వారెండును నొక దానికే గోచరములు గావచ్చునని తెలియవలయును. ఇట్లగుటకాజేసి పదార్థములు బదియారని యుద్దేశించుట సంభవింపదు.

మఱియును పదార్థముల యాధార్యము నెఱుంగుట యవసరముగా లక్షణము చేతను బరీక్షచేతను నొండింటికి వేరగుటచేతఁ దానికొకదానికంటె వ్యావృత్తిము (వేగయది) యగునని సాక్షాత్కారరూపమగు తెలివియేకదా, ఈపదార్థములకు లక్షణమును బరీక్షయునను నీరెండును సంభవింపవు. లక్షణమునకు వెగదానివలన వ్యావృత్తిమగుట (మగలియుండుట లేక భిన్నమగుట) ఫలమని చెప్పబడినది. అది సంభవించదు. తొగిగలియుండుట (గంభవత్వము) మొదలగు లక్షణముచేతఁ బుడమిలోని పక్షమునందు నీగుమొదలగు దానికంటె భేదరూపమగు సాధ్యము సాధ్యంబయియున్నది. అందు గంభము గలిగియుండుటకు హేతువు నేరగానైనను వ్యావృత్తిమగుచు సాధ్యముగ సాధ్యమును (సాధ్యంపదగినదానిని) సాధ్యమైయున్నదా? నే దానివలన వ్యావృత్తిముగాకయే సాధ్యంబయియున్నదా? వ్యావృత్తిమగుచు సాధ్యమైయున్నదని యంటిలేని లేకకు వ్యావృత్తికిము (వేగము నుంచి వచ్చినను నేతేకునుండిఁ దానేర్పైకవో నాత్మాశ్రయమోషము; లక్షణముచే వ్యావృత్తియంటిరా లక్ష్యమునకు లక్షణముచే వ్యావృత్తియు లక్షణముకు లక్ష్యముచే వ్యావృత్తియు నగునగాన ననోచ్యవ్యాశ్రయమోషము పట్టును. వ్యావృత్తిముగాకయే సాధ్యమైయున్నదిను పక్షమునందు. తక్కినదానిని సామాన్యముగ నున్నట్టిహేతువునకుఁ దర్కనానికంటె భేదరూపమగు సాధ్యసాధకభావము (సాధ్యంపదగినదానిని సాధ్యమనదియగుట) సంభవింపదు. గావున లక్షణముచేత వ్యావృత్తియగును. కాగా లక్షణమునుబట్టి భిన్నములగు (ఒకదానికొకటి నేరలగు) పదార్థములకు వ్యావృత్తిమగు (వేగమునందు) పక్షమైయున్నది నిక్కము నెఱుంగుటకుఁ బరీక్షసాధన భూతమగుటవలన లక్షణము సంభవింపదు. పట్టు లక్షణ పక్షములెండును సంభవింపవు.

ఇది యట్లుండెడిది. పరియోగపదార్థముల తత్త్వమునెఱుంగుట యెవనికి? ఆత్మికని యంటిలేని గూఢాత్మ పదపాఠపదార్థములలోఁ జెరియున్నదా? చేరికయున్నదా? చేరియున్నదింటిరా? ఆత్మ ఒడమగు పక్షమునందును. పరిసమాప్తిమను పక్షమునందును నవకుదా గోచరముకాక సామ్యంబవలన తేరియున్నదియగుటకు వలసిపడదు; ఆత్మచేరినదగు పక్షమునందుఁగూడ నది స్వయంప్రకాశము మొదలుపెట్టెను. గాన సామ్యమగు నేను పదార్థములయొక్క భావముకలదియే యగును. అట్లుకాగా పదపాఠ పదార్థములయొక్క తత్త్వమునెఱుంగుటవలన ముగ్ధులు ముగ్ధులుగవును; ఇది సామ్య పదపాఠ పదార్థములలోఁ

జేరియుండలేదంటేలేని, ఆత్మపదునేవన పదార్థమయి యుండవలసి వచ్చును గాన బదునారు పదార్థములను సిద్ధాంతమునకు భింగము గలుగును.

ఇదియునుంగాక పదునారుపదార్థముల తత్త్వము నెఱుంగువాడెవడు? ఆత్మయను మాటచే జెప్పబడునది మేను మొదలగునదియా? లేక శరీరాదిక ముందు జేయబడినది? లేకపోతే మే యాత్మయంటిలేని లేచాగియుము జన్మము ముగియి లోనగు నన్య పేరుపాటునుబట్టి మేనునకు భేదముండుటలేని “ఏనేనుచి న్న నేనునుం దలిపెల్లము గలిగియుంటినో యా నేను ముగియెనమున ముగియెనము గలిగియుంటినను ననుసంభాసము లేకపోవలసివచ్చును. ఇంకొకటికలయందు నిర్వ్యయగు మేనును ఉండి దేవతాగ్రములగు భోగముల ననుభవించుచునే నుగల మేలుకొని లేచినప్పుడు తొల్లిటిమేను గలిగియుండును. మఱియును పాపములు విట్టిలు మానవులును, కందులులు నదులు రాలు ననుభవములెల్ల నభిమానును లగుటంతేని జడముల గుటలో విశేషము లేమిని విశేష పాస్తియు లేక నయ్యను. గానన మేను ఆత్మకాదు. ఇకను నిదుర మూర్ఛ మేలు నిద్రాయములు గలిగియున్ననుం దెలిపి లేకపోవుటలన నిద్రాయములొచ్చి మానుటకు కలనుండదు. ఇదియునుంగాక ఉద్రిక్తమూర్ఛవ్యాధిముగ జేయించి యియును కా ఉద్రిక్తమే మూర్ఛయా? ఉద్రిక్తములు ఉద్రిక్తముం దలసి యున్నామనా? ఏ నొక యుద్రిక్తము నశించినచుద్వా నశించుననివచ్చును గాన కేముద్రిక్తము లన కాదుగ్రాగు మూర్ఛయనుటకు కలలేదు. ఇక నొకటిగాని మూర్ఛగాని మూర్ఛగాని యి ద్రిక్తమును నశించినను ననుగామునకు నాశనమిం చెనుకొనును గాన ఆత్మకు నాశనము నెఱుంగు నేను విలయమయిన్నాను. పోయెయమయిన్నాను. పోయెయమయిన్నాను. ఆను మొదలగు వ్యవహారములకు కలముం దలకును గాన ఉద్రిక్తములై యుండునాడీ యాత్మవగుటకు కలనలేదు.

ఇట్లు భూతములు కూడ నిత్యములు గావు గాన నవి గొను నాత్మయ నుటకు దగియించలేదు. ఈయ్యమాకరములయందుం దెప్పబడినది. “దేహేంద్రియా దేరాత్మస్తే కర్మత్వం పర్యవస్యతి ప్రపంచో వ్యవకర్మస్తే కార్యకన్యతిమిష్యతే అంతో యది కర్మత్వం కార్యత్వం వేతి కన్యతే అంతో కన్యతే సాన్తికస్తే పర్యవసానేనల్పతే. ఉక్తియూ పర్యావశంకావాకేనకార్యతే. అతోపస్మ్యస్యకర్మత్వంపర్యవసాన్తికస్తే మిష్యతాం అపయ మ్మానన్య మూహేనం సోపని పర్యవసాన్తికస్తే. విశ్వంతర్భూతతే కలనా? మూర్ఛాయం స్వతవి కనా? స్వత మ్మానన్యత్వవక్తేహ స్వకాస్త్రే పననతేభ్యతే వేద్యవర్గస్య శూన్యస్తే వ్యవహాగో విలుప్యతే. సర్వం వ్యవహారస్తేవ శూన్యతాం సాధయన్నపి. విశ్వం సత్యం వదత్యన్య మ్మానన్యం వదతి కశ్చన. యానాననాది మోయా మభి నా స్మృతీ గతి. వ్యవహారక మామ్యత్వం వ్యావృత్తమ్యవ కింఫలంనరకూన్యం జగత్స్వయం సాధయన్ సుఖీభతే బాదినం క్వాపి స్వాత్మో

న కథా మహి" అనగా శరీరము ఇంద్రియములు పాపములు మొదలువానిలో నేదిగాని యాత్మయైనచో బ్రహ్మచార్యుత్తములగు వానికి గర్భత్వ ముండకతీరదు. ఇట్లుప్రపంచమే కర్తవ్యమైనపుడు కార్యమిక నెదియని చెప్పబడును? ప్రపంచములో గొంతభాగము కర్తవ్యము గొంతభాగము కార్యము గావచ్చుననియంటి లేని నేయంశము పియంశమునకు గర్తవ్యమగునను నేర్పాటు ఎవ్వనిచేగల్గింపవలయును? ఇట్లుచెప్పబడిన వ్యత్యాసమునుగూర్చి యాశంకయు నెవ్వనిచే జేయబడును? గావున మామేనికానియంపించిన తత్త్వమే యాత్మయని యెప్పుకొనవలయును. ఇక నెవ్వరిచేని శూన్యమే (ఏమియులేమియు) గూర్త్యయినచో నట్టివాని నిట్లుగక ననియన్నది. ఎట్లనిన ఆత్మ ప్రపంచాంతర్యామిగుటచేసూక్ష్మమైనదియ! లేక స్వరస్మిధముగ శూన్యమైనదియ! స్వతస్సిద్ధులగు శూన్యమైనదినిచే స్వరశూన్యమని తనకాస్త్రమునందు వ్రాయించలేదు. ఇకనుద్యశ్యజాతమెల్ల శూన్యగుటచే దదంతర్యామిగుట నాత్మయు శూన్యమే యగుననిన ప్రపంచవ్యవహారమే లోపించును. తాను పాపించిక వ్యవహారమునజేయుచు నకలమును శూన్యమని యొకఁడు సాధింపుచున్నాడు. అట్టియొకడు ప్రపంచము న్యాయని చెల్లుచున్నాడు. ఇంకొకడు శూన్యమని ఐదునుచున్నాడు. నడచునపుడును గూర్చునపుడును వీరికి గతి సమానమగు యున్నది ఇట్లు వ్యవహారములో దూషణ లేనప్పుడు మాటభేదముచే నేమిలాభమున్నది? జుర్రెల్ల శూన్యమని సాధింపుచున్న బుద్ధిగుంతుడు తనకుఁ బ్రతివాది నెప్పుడు డయింపఁ దనమునకిది గుఁడఁ జొందడు; అని చెప్పుటచేని నాత్మమేను మొదలగు వానికంటె శైరయిది యని నిర్ణయము.

ఇతర యిష్టముల నీ సత్యము (దేహమును నిమగ్నములుండెను) కష్టముమే గూర్త్యయగుటకు, దినమందు నట్లును నిల్చి దేహమునిది మోకనష్టము ముక్కుటియే, లేదువాని కర్మనశము నేరొందుతీగుఁ జరుగక పోవుటంటేనే శ్రమచే నిర్మాణము, వికాసము శూన్యమగుటకు నాగును; అట్లెందు మూడు కారణములు మాత్రముగూర్తు. గొంత చుకుటంటేనే యిదిక వికాసమునకును; ఇతర దేహకవి నిమగ్నము గొంతచునునది తాకిపోవుటకులగు ద్రిష్టయగు మాటచే చెప్పుటచేను మేలక దేహకర్మని నేరొందు వికాసములు గలుగ నేవు. కావున గొలుతల గడవ లోక గోక్షువులు వికాసమునకు గోరకందుచు; పిచ్చుట నాగుట, దుల యనుననము గలుగును; ప్రతివాది వానియొక్క వికల్పము గలుగును. పదప వానియొక్క వికల్పములకును; అంతగోరిన వానినిగూర్చి ముత్యేక్ష (ఉత్సాహము). అంతగోరిన వానినిగూర్చి ముదలగు లోపములచే వికాసము చే నేను నేను నేను నేను నేను, వేర్వేరు మోపులు గలదియు, వేరువేరు తావు

ల నుండునవియు, వేర్వేరు విషయములు గలవియు నగుచు త్సరికములై తమకు
దామే! వెలుంగు చుండును (స్మరించుచుండును)

ఇట్లు జ్ఞానములు తుణికిములయినచో స్మృతి యెట్లుకలుగునని పలుకవల
దు. దొలత ఘటాదికముయొక్క యనుభవము గలుగును. ఆయనుభవమునుండి
సంస్కారము (సంస్కారమనగా నిచట స్మృతికి మూలమయి యనుభవముకల
న బాడమెదు నాత్మయొక్క పృథ్వివిశేషరూపముగు నొందొక గుణము) నాసం
స్కారమువ్వారా యుద్వృద్ధయ (ఉద్వృద్ధయనగా స్మరణ జనించుటకొరకు
సంస్కారమును వికాసించుచునది) ఇదియే సాదృశ్యమని చెప్పబడుచున్నది;
యాయుద్వృద్ధవలన స్మరణయు (స్మరణ యనగా నిదివరకుఁ దెలిచుబడియు
న్న కస్తుభమొక్క యనుభవమునకు లోబడిన సంస్కారముకలన జనించినట్టి
యుద్వృద్ధ గలిగించెదదని తోట్పాటుచేఁ బాడమెదు నొందొక జ్ఞానము)స్మృ
తివలన బాగిపంచికవ్యవహారమును గలుగును. ఇదియట్లనిన.

రూపము, వేదము, సంస్కృతము, సంజ్ఞానము, నిష్ఠానము నని ష్టానం
తతి యొందిధములు. అందు స్థూలపద్ధతులయందుఁ బోషణము నగుచు పోష
పు పనుపు మొదలగునది రూపము., వేదగునగా సుఖము దుఃఖము మోహము
అపమదేహ మూర్ఖ్యముగఁ దెలియఁదగినది; ఈరూపవేదనములు గందును గుంప
గ వాప్యేంద్రియములచేతను అంతఃకరణముచేతను గ్రహింపఁదగినవి. ఇవి సం
స్కారమునగా వాసనారూపమై స్మృతినిఁగఱిగించునది; సంజ్ఞానమునగా గాతి
మొదలగువాని కలియక లేక దైట్టి కిక్కిములును లేఁట్టి స్ఫుఁణము; విజ్ఞానము
నగా జాలిమొదలగువాని కూడక తోఁగూడక ఇదియట్టిదనుప్రకారసహితముగు
ప్రకాశనము.

సంస్కారముగూడ తుణికముగుటవలన స్మృతి యట్లు సంభవించునని గా
నవలదు. కన్దూరమొక్క తావికలన వలువయుచోలి తొలితొలి జ్ఞానము, సం
స్కారములు శివేజ్ఞానముల సంస్కారములయందు సంక్రమింపుచుండును.

సంసారమున మొక గుణముగృహటకు దగియున్నది. అట్టిగుణము మఱియొకటి గల
ముగల యొండొక స్థిరవస్తువు గలదని యొప్పుకొనవలయు ననవలదు; ఏలక యాన
న, గుణమునకును గుణముగలదానికిని భేదముగలదా? లేకలేదా? బుద్ధివశిర్వమౌ
నని యాకనప్రంబువ్వను బోలి శూన్యమగునను నియమమువలన భేదము నెఱచు
టకు వలసపడదు. ఇకను అనిత్యములగు బుద్ధిమొదలగువానితో భేదము లేమిం
నీ యనిత్యత్వము ప్రసక్తియనుగాన గుణగుణాలకు నభేదవ సూక్తును విలులేదు.
గాన బుద్ధియొక్క సంపత్తియే యాత్మ్యమగును. అను నీర్వశిక్షణ నాస్తివాద
ము సరిలేదు. ఏమనిన,

“జననానంతరంబాలో జననాత్మిన్యమపి. నీ. ప్రవాళకర్పణి రూపం ను
నయ్యరచ్యోతే కల్పిషే. స్మృతి శబ్దమభివాయుడై ననాభాన్దే. ”

భూతమై నది; ఇట్టి గూత్మకుం బదునారు సదార్థములయొక్క జ్ఞానము అనియ నకలదు. ఏమనిన, జ్ఞానములోనుగానిల కణములకును నాత్మ్యవను వేరుపాటుక యదా? లేదా? లేదంటివా? యనిత్యములును బరిచ్ఛిన్నములు నగుబుద్ధి మోచలగు నానికంటె భిన్నము కాకపోవుటకల నాత్మ్యవ సరిత్యస్యము సంభవించును. పిఠుత్వమునకు భింగము గాడ ప్రసక్తించును.

ఇకిను నేరుగాను కలసింట్టిగా జ్ఞానాదిగుణములకు నాత్మ్యవ భేదముం డెవేల కడవకును కలువకునుదో నానాత్మ్య గూఢవక సంబంధము సంభ వించక పోవుటచేత జ్ఞానాదు లాత్మ్యగుణములు కాకపోవవచ్చును గాన నా నికి నాత్మ్య గూత్రము భూతగుణముకు నేలలేదు గాన నాత్మ్య యచేతనము కాక లనినచ్చును.

ఇకిను జ్ఞాన్ ప్రతిపామునందున వేర్వేర భిన్నమున వచ్చుచినియ పిఠు ను వ్యాపకము అనియుం నట్లుట సంపదీయింపలేదు. ఏమనిన, జ్ఞాన్ ప్రతిపా మునందున భిన్నమునచ్చునో న్యాపకము కాకపోకల నెవచ్చును; వ్యాపకత్వ ముగా మాత్రములకు పరిష్కారద్రుమ (సంపదీయము) సంపదీయమునోక లనియుండుటచేత నానాత్మ్య కేవల జ్ఞాన్ గూఢవక మేమనంద నన్ని గూత్మ్యలకును సంబంధము వచ్చుచున్నది. జ్ఞాన్ సంపదీయ సంభవము. ఇకి శేవేదము కలకకి గూత్మ్యల సంభవని ముండగా నందు నింతకి గూత్మ్య సంబం దించియుండునా? లేక ముండగా? గూఢవక వ్యాపకత్వమునకు భింగము ప్ర సక్తించును; సంభవించియుండునో కిట్లుక నాత్మ్యలకి శేవేదమునందుం గలసియుండుటకును కంట్రావర్షియగున నావేద ప్రయ్యలు గాకల నెవచ్చును; ఇంతియ కాక మొక మేమనంద నాత్మ్య స్థితియు సంపదీయండుటకును సంభవని గూత్మ్యకు సుఖముగాను దుఃఖముగాను కలిగినప్పడు పేదా స్థితియందును నా త్మ్య స్థితియు సంభవించియుండుటకల నానుభవ భిము లన్ని గూత్మ్యలకుం గలుగును ముగ. శేవేదము లందు వ్యాపక చిగుండలం ప్రాగ్భవ గా గూత్మ్య లకు సుఖదుఃఖముల సంపదీయము.

అయి! ప్రతిపామునందున జ్ఞానము గూఢవకపోవుటకు సుఖదుఃఖా దుల యనుభవమునకు సంభవని కలయిక నలుకట లేదంటి వని మనస్సునోక లనియకి గూత్మ్య కిష్టముల ముం పే యకటను నట్లుకటకు చెల్లలేదు.

పక్షము నేమోన ఏ గూత్మ్యయొక్క యుద్వేగముచేత కేవలగా గూఢ వ నాయాత్మ్యే భూతగుణములకును పరిణామములకు సుఖదుఃఖాదుల యనుభవ మునకు సంభవని కలయిక లేదని మనోగోక గూత్మ్య యికిష్టము గాని వే రొక గూత్మ్యకు లేదని మనదునుగూడ చెయ్యదులేదు గాన జ్ఞాన్ సులకును నేల లేదు. అదృష్టమునకు కలుగలేదు కిమ్మ యె గూత్మ్యవేద కేరంద కింక గూ యాత్మ్యే యది దృష్టమగునుగానం శిష్ట భుగోపము పట్టి లేదనకలదు; జ్ఞాన్

న్నిటి సంబంధముచే జనించిన కన్య, యొక యాస్థికేగాని వేరొకదానికిలేదను ని యమము అసంభవము; సుఖదుఃఖాదుల యనుభవమునకు సాంకన్యముగూడఁ గలుగును.

ఇది యట్లుండఁగా నాత్మలన్నియు వ్యాపకములైనచో సుస్క్రియగము గమనము మొదలగునవి యుపపన్నములుగావు. భోగ సాధనముగు సూక్ష్మరేఖా ము బ్రహ్మజ్ఞానము గలుగుదనుక నుండునది గాన దీనిసంబంధములగు నుత్క్రి యగము గమనము మొదలగునవియే గూలించగలేకనున్నట్టి యాత్మలకు నపవ రింపఁబడుచున్నవని యనవలదు. “అమేవోత్క్రింతం సాక్షా అనాత్మా వంతి” అనుమొదలగు శ్రుతి తొలుతి నాత్మయొక్క గమనమును తరువాలి పౌణిణశబ్దముచే నుపలక్షింపఁబడుచున్న సూక్ష్మరేఖామయొక్క గమనమునుఁ జెప్పుచున్నది. దీనికి విరోధమగును గాన మేనాయొక్క రాకపోకలుగూడ నా త్మయందపవరింపఁబడుచున్నవనుట యుక్తము. సూక్ష్మరేఖా రాకపోకడలు శ్రుతియందుఁ జెప్పబడినవిగాని కేవలము జడమగు సూక్ష్మరేఖామయనకుఁ జెప్పఁ డలేదు. గావుననే “ద్వావిమా పురుషౌ లోకే న్యాయంఽదల ఛేదినాః పరివ్రా ణ్యోగయక్తశ్చ కేచాభిముఖో హతః” అనుటచే నాత్మయే న్యాయమండలము ను ఛేదించుకొని పోవుచున్నదనుట సరిపడియున్నది.

ఇకను వేరొక ప్రదేశమునందలి భోగ్యవనాధ్యక్షుఁ యనుభవముయొక్క నియంతము పరమేశ్వరునియొక్క నియంతమగు కర్త నానుభవమువలనఁ గలుగుచు న్నదనిముందుఁ గడుచెప్పుతో నుపపాదింపఁగలము.

నేను అని యాత్మమాననమునకు బ్రత్యక్షమగు నుదని యెద్ది చెప్పఁ దేననో యది గడుతున్నము. మనస్సునకుఁ బ్రత్యక్షమగుట యనగా మనస్సున న జనించెడు జ్ఞానమునకు గోచరమగుట; నేను అనితో నట్లుట మానసికమగు జ్ఞానమని చెప్పదగియున్నది. అట్లుగాకా దానికింటే భిన్నమగును గానికి నో రెమగుట గన్పట్టక పోవుటంటేని దానికింటే భిన్నము కాకపోవుచుండఁ నిర్ల ము కాకపోవుటయే నప సిద్ధాంతింగము నగును.

ఇంతియకాక, ఆత్మ, నేననియెడు జ్ఞానమునకు నోచగుచుండగా జ్ఞా నము కేవలమాత్మను మాత్రము ప్రకాశిం. జేయునదియని యొప్పుకొనఁ దగుటంటేని ఇట్లు కడవలొనగువాని యెఱుకలుగూడ దమయందుమాత్రము నిలచియుండుట వలనను గావుననే యిదిగ విషయములయందును వెగవాని స్వరూపములయందు ను గ్రుడ్డివానిం బోలియుండుటవలనను, నొండొంటికి భిన్నములై యొండొంటి నెఱుంగజాలనివియునగు జ్ఞానములకు నొకదానికొకటికి మేనసాటగును; ఇట్లు భిన్నములై వ్యవసాయఁ (నిశ్చయ) రూపములగు వానికి లోపల ననుసంధింపుట చితి ననువ్యవసాయరూపమగు నభేదమును గలుగదు. కడవవడువున నాత్మయు పాహ్యవనాధ్యమలలోఁ జేరుటచేత గ్రహించునదికాదు. జ్ఞానమునకు నెయ్యది

విషయము (గోచరము). అగునో యదియెల్ల నచేతనమగునను నియమముకదా? కడన మొదలగు బాహ్యపదార్థములు సౌఖ్యోద్రియములకలనఁ గలుగు జ్ఞానము నకు విషయములగుటంజేసి యివియచేతనములయ్యు నాత్మీయా యింద్రియములకు గోచరముగాక మానసికజ్ఞానమునకు మాత్రము విషయమగుటచేత జడముకాదుగానఁ జెప్పబడిన దోషము లేదనిన మనోజన్య జ్ఞానమునకు మాత్రము విషయములైన సుఖదుఃఖాదులును స్మరింపఁబడెడి ఘటాదులును జడములగునట్లు ఆత్మీయునట్టిదయగుటచే జడముకాకతీగదు. కడవవడువున జడమగునది యొకప్పుడును సమవాయము (నిత్యములగు ద్రవ్యములు మొదలగు వానియందు జాలి మొదలగు వాని సంబంధవిశేషము) చేత జ్ఞానముబాడముటకు నధికరణముకాదను నియము గానఁ బూర్వోక్తములగు బదియారు పదార్థములయొక్క తత్త్విమునెఱుంగుటవలన మోక్షములభింపుట దేనికగునో మేమెఱుంగము.

మఱియు నాత్మ, జడమని యొప్పుకొనినను సాంఖ్యులు జెప్పినతీరున ననిత్యమగుట మిధ్యాభూతము నగుటయు ననుదోషములు విడువవు.

ఇదియునుంగాక యాత్మను గూర్చి మానసికమగు జ్ఞానమే సరిపడియుండలేదు; మనస్సు, అణువగుటచే నిరంశవయినది. ఆత్మివ్యాపకమగుటచే నొకయవమైనది. ఇట్లు నిరవయవములగు నీరెండిటికిని సంయోగమే సంభవింపదు. సంయోగమునది వ్యాపింపఁదగిన వానియందు వర్తింపదను నియమము. కాగా నాత్మకును మనస్సునకును నంగము సంభవింపక పోవుటచేత జనింపఁదగిన జ్ఞానము లేమింజేసి నేననియెడు నాత్మభ్యాతియే గలుగదు. ఇట్లు మనస్సునకును ఇంద్రియములకును సంయోగముగూడ సంభవింపదు. ఏమనిన, సంయోగము రెండిటియందు నిలచును. మనస్సు నిరంశమైనది. బాహ్యప్రత్యక్షమునందును, ఇంద్రియములకుఁ బదార్థములకును సన్నికర్మము సరిపడియుండలేదు. పదార్థములయొక్క యవయవములకు నింద్రియముల యవయవములు గలదానికని, ఇంద్రియముల యవయవములకు సర్థములయవయవములుగల దానికని, అర్థముల యవయవములతో నింద్రియముల యవయవములు గల వానికని, ఇంద్రియముల యవయవములతో సర్థముల యవయవములు గలదానికనిగా సంబంధము. ఇట్టి సంబంధము సంభవింపదు. ఎందుచేతననిన; ఇంద్రియమనునది యవయవముతోఁ గూడియున్నదా! లేనిదా! అవయవముతోఁ గూడియుండెనేని నాయంద్రియవయవము సామయమా! (అవయవముతోఁ గూడినదియూ!) లేకనిరవయవమా! (అవయవముతోఁ గూడకయున్నదా!) అయింద్రియవయవముయొక్క యవయవముగూడ సవయవముతో గూడియుండినచో నవవస్థ ప్రసక్తించును; అవయవము అవయవము గలిగియుండుటచే నవయవ యగుటంజేసి యవయవవి నవయవిక (అవయవము గలదానిక నవయవముగలదాని) సంయోగము సంభవింపదు. ఇట్లు పదార్థముయొక్క యవయవమునకుఁగూడ నింద్రియముతో సంబంధము సంభవింపదు. పదార్థముయొక్క-

యవయవముగూడ నవయవముతోఁ గూడియున్న దగుటచేత నవయవియగుటంజేసి యవయవ విశిష్టములగు రెండిటికిని సంబంధముండదు. గాన నింద్రియముల యా నింద్రియగోచరములగుఁ బదార్థములయు నవయవములు నిరవయవములు (అవయవములేనివి) ముందు ముందుండునవి బైమైనుండు వానింగూర్చి యవయవములు (అవయవములుగలవి) అగుటచేత నిరవయవములనియే యొప్పుకొనఁదగియున్నవి. అట్లుకాగా నిరవయవములగు రెండిటికిని సంయోగము పయోగింపదు. సంయోగము వ్యాపింపఁదగిన వృత్తిగాదు అను నియమముచే నేకదేశవర్తి (ఒకపట్టుననుండునది) యగును; నిరవయవములకు దేశముయొక్కయు కాలముయొక్కయు నేర్పాటుండదు. గాన నింద్రియము సావయవముకాదు.

ఇక నిరవయవము గూడఁగాదు. ఏమనిన నవయవములకు సంయోగమునుఁ జెప్పుటకు శక్యముకాదు. చక్షురాదికచుగు నింద్రియము తనగోళకమును పడచి పదార్థముండు తావునకు వెళ్లునా? లేక పదార్థమే గోళకముతావునకు వచ్చునా? ఇంద్రియము గోళకమును విడచివెళ్లెనేని గుర్తింపఁదగిన మొదలగునవి సంభవించును మఱియు నాయా గోళకములకు పేదనయుఁ గలుగును. గాన మొదటిపక్షము సరిపడదు. ఇక రెండవపక్షముగూడ సరిపడియుండలేదు. ఏమనిన; అగుంధలియు ధ్రువమండలము మొదలగునవి ఏక్షులక్షుల యోజనముల దూరమునుండి నినుమహాత్రిములలో గోళకము పట్టునకు వచ్చి మఱి నాశిస్సుగఁ దనుతిమ నెలవులకుఁ బోవుచుండుననుట యేవారియొక్క యనుభవమునకును గడువిగుద్దము; ఆగు్తనమండలము మొదలగునవి తమతమ నెలవుల ముందేనున్నవి. గాన నింద్రియములవలనఁ గలిగెడు జ్ఞానము ప్రత్యక్షమగుననిఁ బరిపఱియుండలేదు. గాన నీప్రత్యక్షమే మూలముగఁ గలయనుమాన ప్రమాణము మొదలగునదియుండుగూడ మింటిపువ్వు వంటిదినియే తెలియఁదగియున్నది. ఇట్లు చెప్పుటచేత గ్రంథసందిగ్ధముచేతి నీశ్వరునియొక్క సిద్ధియు దవ్వలనే తొలగింపఁబడినది. ఈశ్వరుఁడుఁగలఁడని సాధింపఁదగిన ప్రమాణమెద్దియును లేదు. ఒకప్పుడునుమాన ప్రమాణమిశ్వరసిద్ధిని సాధించునదియైననా వ్యాప్తిజ్ఞానమును నపేక్షించియుండునదిగాన ననుమతి, సంభవింపదు. ఆయనుమతియొక్క స్వరూపమును చెలసికొనుటకు శక్యముకాదు. ఏమనిన; లక్షణమునుఁబట్టికదా వ్యాప్తియొక్క స్వరూపము తెలసికొనఁ దగియున్నది. లక్షణమన్నచో కలిగియున్న హేతువు సాధరణమగునట్లు చెప్పబడెనేని వ్యాప్తియొక్క జ్ఞానమేకలుగదు. కావున వన్నిటిక సాధారణముగ నుండఁదగిన హేతువు గలుగునట్లు లక్షణము చెప్పఁదగియున్నది. అట్లుకాగా లక్షణమునుఁ జెప్పుటకుముందు నుద్దేశించుతెలిసి తని-టి హేతువుయొక్కయుఁ దగుత మున్న హేతువుయొక్కయు నేర్పాటును పరిమితములేక గాని తని హేతువు గలుగునట్లు పరిపలక్షణమును జెప్పుట, లక్ష్యముయొక్క జ్ఞానము లేమింకేసి కుదినదు. లక్ష్యముయొక్క జ్ఞానము

దేనిచేయగలగునని యోచింపగా లక్షణముచే గలగునని చెప్పవలయును. లక్షణమును దెలిసికొనుటకొకట లక్ష్యముయొక్క భావము అనేషించి ఒడుచున్నది. లక్షణముయొక్క ప్రయోజనము సుతగామును మఱిపోవుటచే లక్ష్యముయొక్క భావమే యగును గాన సుతైముందా కారుముందా? యనునట్లు ఆనోన్మాత్ర శ్రుతదోషము ప్రసక్తింపదు. అందునుగూర్చియు వేగోకలక్షణమును శిష్టిచోదక్రకదోషముపట్టును. గాన వ్యాప్తి భావము లేమింటేని యనుమితి సంభవించదు.

అగూర్త! వంటయింటియందు బొగయు నగ్నియు నొకచోగలసిని నుండుట సారెసారెకును గప్పట్టుటజేతి వ్యాప్తియొక్క గ్రహణమువలన ననుమితి సంభవించుచున్నదే యనిన నొకదానిని సంబంధించియున్న భావము తక్కినదానిని సంబంధించియున్న దానిని స్మరింపజేయునదియగునను న్యాయముచేత బొగను సంబంధించియున్న భావమువలన నగ్నిని సంబంధించియున్న స్మరణయే హిరుచిష్టితరులచొలుతి వంటయింటినుండు నెవ్వర బొగయున్నదో గూర్తావున నగ్నియున్నదని సారకును వ్యాప్తియొక్క గ్రహణము తొలుతం గలగునట్లుగ తెన్నగ ననుభవించుటవలన నది యనుమితికాదు. అనుమితియేర్పడెనచో స్మరింపుచున్నానను బ్రతీతి గలుగకపోవును. అనుమితిని కేయుచున్నానను వ్యవహారముగలదని యవలదు. అట్టి వ్యవహారము వైకూయితులకేగాని న్యోసాధారణముగల వామరులకుం ఒత్తభక్త్యశ్శ్యము లింగము పరాపరామగ్న మొదలగువానియొక్క భావములేదుగాన ననుమితిని కేయుచున్నానను వ్యవహారము లేదు.

హేతువు స్మరణసూచకుయినదని చెల్లరయనుభవమువలనను సిద్ధిమైయుండుటంటేని యింతే చొంగునులేదు. గావున వ్యాప్తియొక్క భావము లేమింటేని యనుమితి యనుచులేదు.

మఱియును బ్రపంచరూపమగు గాత్రమును బట్టికదా దీనిని స్మరించిన వాడు సూక్ష్మాండగు వాచోకిం దుండకలయు నట్టి కాణిధూమండగు నీశ్వరుడగులడని యనుమీయించవలయును. ఈయాశ్వర సిద్ధియనునది యెద్ది? చేయుదానియొక్క వ్యాపారమా? లేక తెలుపుదానియొక్క వ్యాపారమా? నిశ్చయముగ సిద్ధించియున్న పరమేశ్వరుని విషయమయి చేయుదానియొక్క (కారకముయొక్క) వ్యాపారము సంభవించదు; తెంపులేని స్వప్రకాశముగల పరమేశ్వరుని విషయమయి దేశము కాలము మొదలగువానితోగలసి పరిచ్చిన్నమగు (తెంపుగలదిముగ) సంకరకణముయొక్క వ్యాపారరూపమగు ననుమానముచేత భావకముయొక్క (తెంపుదానియొక్క) వ్యాపారము సంభవించదు.

మఱియును తెంపుగల యుల్లముయొక్క తెలివితే దెలియనగినవాడగుటవలన నీశ్వరుడగు క్షణికాదికము వదాపున జడాడగాకలసి వచ్చును. ఇదియట్లండ ననుమానమును బొడవ జేయునదియే మొదటలేదు. అనుమానించువా

దూండునపుడుగదా, అనుమానము బాడమును? నేను అనియనమాత (అనుమానించువాడు) సుప్రసిద్ధుడై యున్నవాడని యావలదు. నేననియెడి యాప్రతినిధి మనస్సుంబంధమగు జ్ఞానమే యగుటచేత దానికివేరుగ దానికి గోచరముగ నుండి గన్పట్టలేదు. మానసిక జ్ఞానమునకును నేననియెడి ప్రతినిధిని శ్రద్ధములేనపుడు శబ్దము బుద్ధి కగ్ధము అను నిలిమాడు తులములుపట్టుకు నుండునవిగాన సనిత్యములు గావలసివచ్చును. ఇది ఘటమను మొదలగు జ్ఞానము, గలవాడనపుడును సుమప్తికిఁ బూర్వమునందును నవియుండవు- కనుక అనుమాన (అనుమానించువాడు) బుద్ధి మొదలగు గణములయొక్క లింగములచేత (గణములచేత) ననుమేయించునని యావలదు; అనుమాతయే (అనుమానించువాడు) సుప్రసిద్ధుడై లేకపోవుటవలన దేనిచే ననుమేయించునో యెఱుంగము; అనుమాత, పరాధీనమగు ప్రకాశము గలవాఁడా? లేక స్వప్రకాశుఁడా? (తనకుఁ దానెఱుగిండు చున్నవాఁడా?) పరాధీనమగుఁ బ్రకాశము గలవాఁడైనచో గడవతో సమానము గు యోగక్షేమము గలవాడగుటచేత ననుమాత (అనుమానించువాడు) కాకపోకలసివచ్చును గానఁ బరాధీనప్రకాశుఁ డనుటకు వీలులేదు. ఇకను స్వప్రకాశుఁ డనుటకును వీలులేదు. స్వప్రకాశుఁడగునపుడు, సూర్యుడు మొదలగువాని ప్రకాశమువలన వున జడమగు స్వప్రకాశము గలవాఁడా? లేక యాసూర్యునిలను బ్రకాశింపజేయు స్వతంత్రమగు చిద్రూప ప్రకాశము గలవాఁడా? అతేనమగు బ్రకాశము గలవాఁడయ్యేనని మరల ఘట్టకుటీ ప్రభాతన్యాయమున (సుంకిము పుచ్చుకొనుటకుగాను నాలుగుతో)వలు గలసినచోటను గట్టినపాకను దప్పించుకొనటకు శ్రయింతయు వేరుతో)వలం దిరిగితిరిగి నరువాత యిగురికి దుదికు నాసుంకపు సాకకడకుఁ జేరునట్లు) పరాధీనప్రకాశుఁడే కావలసివచ్చును.

ఇకను చిద్రూపమగుఁ బ్రకాశము గలవాడనిన నపక్షిదాంశమగును. చిద్రూపమగు ప్రకాశము గుణవిశిష్టమగు (గుణముగల) పదార్థమగుటచేత నాత్మ ప్రవ్యరూపమగుఁ బదార్థమని యొప్పుకొనుటవలన నెండవపక్షముగఁ జే సరిపడె యుండలేదు.

‘ఓయి! ఆత్మ, చిత్త్వికాశమునకుఁ జెరయదియయ్యుం జిత్తుయొక్క భగ్యముతోఁ గూడియున్నదని యొప్పుకొనుటవలన జడముకాద’నినఁ, గడవమొదలగునదియుంబోలి చిత్తుకంటెఁ జెఱయగునది సమనాయముచేతఁ జిత్తుయొక్క భగ్యము లేనిదియగునను నియమమువలన నట్లనటకు వీలులేదు. అట్లయ్యునఁ బరిచ్ఛిన్నమగు (తెంపుగలదియగు) నంతఃకరణముయొక్క వ్యాపారరూపమగుననుమితి జ్ఞానమునకు నిమయమగునది జడమగునను నియమమువలనను శాక్యులచేఁ జెప్పబడిన దూషణము గలదగుటవలనను బ్రమాత స్వతంత్రచిత్త్వికాశుఁడనుట యుపపన్నమకాదు.

౧౮ శ్రీమదాంధ్రవేదాంతసిద్ధాంతచింతామణి.

ఈ వైయాకృతమతని రసమువలన వైశేషికమతమునూడ నిరసింపబడినదని తెలియునది.

ఇది శ్రీ శ్రీ వత్ససగోత్రపనిత్ర నన్నయ భట్టాగకపుత్ర శ్రీ చింతామణికవి నారాయణ యజ్ఞకృత శ్రీమదాంధ్ర వేదాంత సిద్ధాంతచింతామణియందలి వైయాకృత మతనిరసము.

శ్రీ చింతామణి కవివీరచిత శ్రీమదాంధ్ర వేదాంతసిద్ధాంత చింతామణియందు వైయాకృత దేశీయ వైశేషికమతనిరాసము.

వైశేషికులు పదార్థములేదని చెప్పుచున్నారు. ఈనైపదార్థ వాదిమతమునూడ పోదశపదార్థ వాదిమతమును ఖండించిన తీరుననే ఖండింపబడియున్నది. అందు విశేష మేమన్నను.

ద్రవ్యరసగా గుణములకు నాశ్రయమైనది. గుణములకు నాశ్రయముగట యనగా గుణములయొక్క యత్యంతాభావమునకు (తిమాములేకపోవుటకు) నాధారముకాకపోవుట. కాగా, నాద్యక్షణ ఘటమునందు నవ్యాప్తి లేదని యా వైశేషికులు పలుకుచున్నారు. ఇదిసరికాదు. రూపమునూడ సంఖ్యామానమును (లేకపోవడము) గుణమునకు నాశ్రయమైయున్నది. నలుపుకొని డెలుపువేరు. ఇట్లు నలుపుతెలుపు మొదలగునవి పృథక్త్వరూపముగ వేరుపాటున (లేదు) గుణమునకు నాశ్రయమైయున్నవి. గాన గుణము- అతివ్యాప్తమైనది. (వ్యభిచరించినది- లేక- ఇంకొక నానియందుఁబట్టినది.)

రూపము మొదలగునానియందలి లెక్క, వేరుపాటు, మొదలగునది (సంఖ్యాప్రకృతికము) ఒక యాశ్రయమునందు (ఆధారమునందు) గూడియుండుటయను సంబంధముచేత ద్రవ్యమునందే నిలచియున్నదని యనవలదు. దీనిని ప్రమాణము లేకపోవుటవలన వైపరీత్యమేలకపోవదు. (సంఖ్యాప్రకృతికము రూపానికముందేల యుండకపోదు). గుణమునందుగుణము నొప్పుకొనకపోవుటవలన వెరొకతీరున సరిపడకపోవుటయ ప్రమాణమున పలుకవలదు. లక్షణమునుఁబట్టి లక్ష్యముయొక్క జ్ఞానముగలుగగా నిదిద్రవ్యము. ఇదిగుణము. అను విభాగము. (ఏర్పాటు) గలుగును; అంతకుముందు రూపము గుణము అను నిర్ణయమేలేదు. ఇట్లు ద్రవ్యగుణముల స్వరూపజ్ఞానము లేనప్పుడు గుణమునందు గుణమునంగీకరింపక పోవుటవలనను ప్రయోగమెట్లు సరిపడును? గుణద్రవ్యముల విభాగమునకు ముందే వాని స్వరూపము తెలియఁబడనేని లక్షణమునుఁజెప్పుట నిర్దేశమే యగును; లక్షణమునకుఁగల ప్రయోజనము పదార్థములనుఁ దెలిసికొనుటయే యని పలుకవలదు. ముందుగ నుద్దేశించునపుడే పదార్థములయొక్క స్వరూపజ్ఞానము చెప్పబడినది. అట్లుగానిచో పదార్థములయొక్క

స్వరూపజ్ఞానములేక వానియొక్క విభాగజ్ఞానము సంభవింపదు. స్వరూపజ్ఞాన విభాగజ్ఞానముల కొండొంటికి నపేక్షగలిగినచో నన్యోన్యశ్రేయదోషము ప్రసక్తించును. మరియు నొకకడనందే రెండరూపములను ప్రతీతిగలుగును. అపుడురెండనులెక్క, ఒకకడన రెండుకడనలుగాదు గాన ఘటమునందున్నది కాదు. గాన రెండనులెక్క రూపమును బొందినదియేయగుచు దోపట్టును. గనుక ద్రవ్యము గుణశ్రేయమని చెప్పిన లక్షణము రూపము మొదలగువానియందు నతి వ్యాప్తమైనది.

ఈ చెప్పుటచేత రూపము మొదలగునవి, సంఖ్యయు పృథక్త్వము- (లెక్క చేరుపాటు) మొదలగు గుణములకు సమవాయి కారణములగుటలన “సమవాయి కారణము ద్రవ్యము” అనునదియును నిరసింపబడినది; రూపము మొదలగు వానియందు సంఖ్యమొదలగునవి స్వరూప సంబంధముచేత దోపట్టుచున్నవి పలుకవలదు. సమవాయమునకు బ్రమాణము లేమింతేసి యదిముందు నిగాక సంపాదకుటవలన ద్రవ్యగుణములకు గూడస్వరూప సంబంధమేమగుగాక-

పోనిందు ద్రవ్యత్వమనగా జాతియని నుడివుడులేని జాతిగలిగియున్నదనుటకు బ్రమాణము లేమింతేసి యట్లునుటకును వీలులేదు.

ద్రవ్యము గుణము కర్మయను వీనియందు ద్రవ్యత్వము గుణత్వము కర్మత్వమునకు భేదములు లేక గాని యనుసరించియున్న యాకృతియొక్క ప్రతీతిబోధ దుగాన నిర్ద్రవ్యము- అని ద్రవ్యములయందు ననుసరించియున్న యాకారముయొక్క ప్రతీతియే బ్రమాణమగును; ద్రవ్యశ్లాఘికమగు భృష్మము కొఱవడుటవలన జాతియేయగునని నవనందనదు- స్థితియనది యొకపదిముచేతల వైకొనఁబడియుండుటచేత ననుసరించి వచ్చినవ్యవహారముపపన్న మగుచుండగా నది వేగొంటిని ననుపపన్నముకాదని జాతిని కల్పించుట యుక్తముకాదు.

మఱియును సంయోగత్వమునకు నవచ్ఛేదకము వ్యావర్తక విశేషణము లేక చేక చేశము. అగుటచేగాని, విభాగత్వమునకు నవచ్ఛేదకమగుటచేగాని, కార్యగ్విగుఁకు నవచ్ఛేదకమగుటచేగాని, ప్రతిబంధింపఁ దగినవానికని ప్రతిబంధకమునకు నవచ్ఛేదకమగుటచేగాని జాల సిద్ధింపుచున్నదిని యనవలదు. అవచ్ఛేదకమగుటను వ్యావర్తకమగు విశేషణమగుటనుగ నొండొకభర్త్యము నొప్పుకొనకతీరదు. జాతికిని వ్యక్తికిని సమవాయసంబంధము చెప్పఁబడియుండుటంతేసియు సమవాయము మింటిపువ్వునంటిదని చెప్పఁబోవుచుండుటవలనను నివోగూడ సంయోగము మొదలగువానియందు నొకపదముచేత వైకొనఁబడియుండుట గన్నట్టుచుండుటవలనను నదిజాతికాదు. గాన ద్రవ్యస్వరూపమును నిరూపించుట సరిపడియుండలేదు. కనుకనే ద్రవ్యకర్మలకు వేరగుచుండగా జాతిగలదగుట గుణమగుటయు యుక్తముకాదు. ద్రవ్యముయొక్క స్వరూపము తెలసికొనుటకు శక్యముకాదు. కానికంటే వేరగుటయు నెఱుంగుటకు శక్యముకాదు.

ఇంతియ కాక, వేరుపాటు మొక్క స్వరూపము గూడఁ దెలియనలవి కాదని మాధ్వసిద్ధాంత భంగమునందు ముందుగదు నేర్పుగఁ బ్రతిపాదింపఁగలము. కావుననే శిష్యకంటె వేరుగుటయుఁ దెలియనలవి కాదు. కనుక నిట్టి లక్షణమును బట్టి గుణము మొక్క స్వరూపము నెఱుంగుటకు శక్యము కాదు.

ఇక నీకర్మత్వమన నేమి? ఉత్తేషణము ఆకుంచనము మొదలుగ వైదవిధములనుట యుక్తము కాదు. ఈపరి దృశ్యమాన మగునదియెల్ల జడనను సర్థముగల “ఇదగ్ సర్వమనస్తుజడం” అను మొదలగు శ్రుతిచేత “క్రియతి ఇతికర్మ” అనువ్యవస్థితిచేత సహస్రప్రపంచమును గర్మయ యగును. గానఁ గర్మమైదు విధములుగఁబదియను నియమము యుక్తము కాదు. కర్మత్వము జాతియనిన జాతి నిరసింపఁబడినది.

ఇకను సామాన్యము నిత్యతయు వెక్కిరింటినను గతమగునది యనుట సాధ్యము. అట్లేని సమవాయమునందుఁగూడ నతివ్యాప్తియగును; నిత్యమగుచుండగఁ దెక్కింటి ననుసరించి యుండుటయను నదియును సమవాయ సంబంధముచేత పిద్యమానమగుటయును లేదు. సమవాయ సంబంధము ముందు నిరసింపఁబడఁగలదు.

ఇకను విశేషమనునది నిత్యద్రవ్యములకు నొండొంటికిని వ్యావర్తకమగుటకయి యంగీకరింపఁబడినదికా? యపుడు తనకు వ్యావర్తకము తానెయివో నాత్మాశ్రయదోషమగును. వేరొకచాని నపేక్షించినచో నన్యోవ్యాశ్రయదోషము పట్టును. పతీయు నిత్యద్రవ్యములు స్వతస్సిద్ధముగ నే వ్యావర్తకములు గాన వానికి వేరొక వ్యావర్తకముయొక్క యపేక్షలేదు గనుక విశేషమునకు సిద్ధిలేదు.

ఇకను “కడన శల్లనీదియను విశిష్టమగుబాద్ధి, సమవాయము గలిగియుండుటయందుఁ బ్రమాణము కాదు- విశేషణ విశేష్యముల సంబంధము ఫలయముగలదనియుండు విశిష్టమగు బాద్ధియగుటండేసి, కడముగలవాడ. అనుబాద్ధివశే, అను సమమానముచేత బాధునముగ (క్లిప్తముగ) సమవాయ మొకటియని సిద్ధించినది.” అనిచెప్పుటకు వీలులేదు. సమవాయమొక్కటియే యైవచో స్పృశసమవాయమును రూపసమవాయము నొకటియ గాన గాలియందు రూపము గలిగియుండు ప్రతీయమానము గావలయును. “గాలికి రూపములేదు గాన రూపముగలిగియుండుట ప్రతీయమానము కాదు” అని యనవలదు. గాలికి రూపములేనిచో సంబంధము గలచానిలొక జేకపోవుటండేసి సంబంధమేయుండదు. గాలియందు రూపమునుబట్టి నిరూపింపఁదగిన సమవాయములేదనినచో రూపసమవాయమునకును స్పృశసమవాయమునకు వేరుపాటు గలుగుటవలన బాధునముగ (క్లిప్తముగ) సమవాయ మొక్కటియని సిద్ధించినదని యుద్ధి చెప్పఁబడినదొ గాకని వ్యాఖ్యాతము కలుగును. పతీయు నపేక్షాంతమునగునను; బాధునబాద్ధియుకి

దా సమవాయమొప్పుకొనబడినది? వైనిఁజెప్పినతీరున నదిపలుతెలుంగు లయినచో లాభువపునునది యొక్కడనున్నది? మీదిమిక్కిలి మఱియుం గౌరవేయగుచున్నది. ఎట్లనిన, వేరుపదార్థముగ నొప్పుకొనబడిన సమవాయముకడన మొదలగు వానియందు నెట్టిసంబంధముతో వర్తింపుచున్నదను నాకాంత్యం దు రెండ్రద్రవ్యములకుంబోలి సంయోగ సంబంధముయొక్క నియమముకలన సంబంధమునకును సంబంధముకలదానికని సంయోగములేదు. సమవాయమునకు వేరొందుసమవాయము లేమింటేని సమవాయముగూడలేదు. సమవాయమునకు నింకొక సమవాయముగలదని యొప్పుకొనినచో ననవధ్యసంభవించును. ఇక గత్యంతరము లేమింటేని స్వరూప సంబంధమే యంగీకరింపఁ దగియున్నది.

అట్లుకాగా రెండు ధర్మలను (ధర్మములుగలవానిని) గల్పించుట మిగుల గౌరవమగును.

ఓయీ! యొకకడనందుఁ గన్పట్టుచున్న రూపము మొదలగువానికిని ఘటతన్మములొనగు దెక్కుజాతులకును స్వరూపసంబంధమునఁ గల్పించినయడల గౌరవముకలన లాభువముగ సమవాయమొక్కటియ యాగూపదార్థములయందు న్నదని యనవలదు. వానియందున్న రూపమును గ్రహించెను నయనేంద్రుఁడు మఱి వానియందలి గంధముగూడ గ్రహింపఁబడవలయును. సమవాయమొక్కటియగుటచేత రూపసమవాయమునకు నెరియదగిన గంధసమవాయము నేనె ప్రదేశమునందున్నదికా? "రూపమునందుఁ గ్రమ్మియున్న సమవాయము వేరు గంధమునందుఁ గ్రమ్మియున్న సమవాయము వేరు" అనినచో నురలఁబూర్వోక్తమగు ఘట్టకుటీ ప్రభృతిన్యాయముపట్టును; కనుక స్వరూపసంబంధమే లాభవము కలన నొప్పుకొనఁదగియున్నది. గౌరవముకలన సమవాయ మంగీకరింపఁబడు.

ఇంతియకాక పూర్వోక్తానుమానమునందు, విజ్ఞప్తమగు విధిమగుటకేటయనుసాతువుయొక్క స్వరూపముగూడఁ దెలిసికొనుటకు నలవిగాకయున్నది. విజ్ఞప్తత్వమనునది విశేషణముకంటెను విశేష్యముకంటెను విశేషణము విశేష్యముల సంబంధముకంటెను భిన్నముకానిదియో? భిన్నమైనదియో? భిన్నమయినచో "దండముగలవానిని (బడియచేతఁగలవానిని) బొడితెము" అనుమొనలగుపట్ల దండముగలవానికంటె భిన్నుడగుటచే వేరొకనిని బొడితెయ్యిలు ప్రసక్తించును. గాన భిన్నమనుటకు వీలులేదు. ఇకను భిన్నముకానిచో నాగూర్వరూపముల కంటె (ఆయాకస్తువుల స్వరూపములకంటె) వేరుగామింటేని విశేషణము మొదలగువానియందుఁ బ్రత్యేకముగ విజ్ఞప్తమగుటగియును. విజ్ఞప్త్యము సమస్త్యయందుగ్గుననుటకును వీలులేదు. అదిచే వై ప్రత్యేకమగునని యాత్మశ్రయదోషము ప్రసక్తించును.

ఇక సభావమనగానేమి? భావముకంటె భిన్నమగుటయ యనినచో భావత్వవననేమి? కథి మొదలగు స్రవ్యములచేఁ దెలియఁదగినదగుటయనిన కనాత

లమునందు ఘటములేమి గలదనుపట్ల సభావముగూడ విధిలోనగు ప్రత్యయముల చేఁ దెలియఁబడు చుండుటంచేసి భావముకావలసినప్పును. గాన నట్లనుటకు వల నుపడదు. కాదనునర్థముచే నుల్లేఖింపఁబడని విధికి విషయమగుట యభావస్వ యనిన, త్రోఁజీతలమునందు ఘటములేమి లేదనుపట్ల ఘటముగూడ నిషేధముమొ దలుగఁగల ప్రత్యయముచేఁ దెలియఁదగినదగుటచేతన శార్థముచే నుల్లేఖింపఁబడని విధికి విషయముకాకపోవుటంచేసి భావముకాకపోవును. కడవలేమిలేకపోవుట ఘటాత్మకము (కడవస్వరూపముగఁగలది) కాదు. ఇక నేమనిన వెరయదియనియ నవలదు. ఇట్లేకమముచేతనే దానియొక్క యభావము వెరయదియని యనవచ్చును భవించును. కడవయొక్క లేమిలేకపోవుట తద్వ్యతిరిక్తమైనదికాదు. యాయ భావమన్ననో యధికరణ స్వరూపమై యున్నదని చెప్పఁదగియున్నది. ఏయు క్తినిబట్టి కడవయొక్కలేమి లేకపోవుట వెరయదియని యంగీకరింపఁబడుచున్న గో యాయుక్తిచేతనే దానియభావముగూడ వెరయదియని యొప్పుకొనఁదగియు న్నుది; అట్లుకాగా ననవచ్చును.

అనవస్థాగోచరమునుబట్టియే కడవ లేమిలేకపోవుట వెరయదికాదని యొ ప్పుకొనఁబడుచున్నదని యనవలదు. భావముకలన కడవలేమిలేకపోవుట ఘ టాత్మకమనియే యంగీకరింపఁబడుగాక; అతిరిక్తమగు (వెరయదియగు) సభావ మును గల్పించినయెడల గౌరవమగును.

ఇంతియకాక, ఈపుడమిపట్టునఁ గడవయేయున్నది. కడవలేకపోవుటలే య. అనికడవ లేమి లేకపోవుటనుగూర్చి కడవతో నభేదముగ ననుభవమునకు వి గోధమగును. ఈచెప్పుటచే నశార్థముచే నుల్లేఖింపఁబడినవిధికి విషయమగుట భావత్వమనునది దవ్యుగఁదొలగింపఁబడినది. కడవలేమిలేకపోవుట స్వరూపము గఁగల కడవకు నశార్థముచే నుల్లేఖింపఁబడినవిధికి విషయమగుటగలదుగాన సభా వత్వమగును! కడవలేమి కలదనుపట్ల నశార్థముచే నుల్లేఖింపఁబడనివిధికి విషయ మగుటకలన సభావత్వములేదు.

భావమగుటయనఁ గలిగియుండుటయని యనవలదు. నత్వైమనగా (కలిగి యుండుటయన) స్వరూపముగలిగియుండుటయా? లేక కలిగియుండుటతో (కలి మితో) గూడియుండుటయా? ఇందు మొదటిపక్షము అభావమునందుఁగూడ స్వ రూపసత్త్వము గన్పట్టుచుండుటంచేసి యతివ్యాప్తిపట్టుటచే సరిపడియుండలేదు; ఇక రెండవపక్షముగూడ సామాన్యత్రయము నిస్సామాన్యము అనిచెప్పుటచేత సామాన్యము మొదలగుదానియందు సత్తావిశిష్టత్వము లేమిందేసి యవ్యాప్తియగు టచే సరిపడియుండలేదు. గాన సీభావత్వము సభావత్వముననునివి తెలియనలవి గాకయున్నవి- అభావత్వమనునది యఖండోపాధియని చెప్పుటకు వలనుపడదు. భావపదార్థమిట్టిదియని తెలియబడిన పిమ్మటఁగదా దానికి బెరయెదియగు సభా

నత్వమఖండోపాధియని చెప్పుటకువలనుపడును? ఇప్పటికిని ఇదిభావపదార్థము. ఇదియభావపదార్థము అనునేర్పాటులేదు.

కావున బారిభాషికములయిన (గౌతమదులచేఁ బ్రథమోద్దిష్టములైన) పదియారు పదార్థములయందును, సప్తపదార్థములయందును. గొన్నినిత్యములనియుఁ గొన్నియనిత్యములనియు వర్ణింపుచున్నారు. అందుఁబ్రథమమొదలగువాని పరమాణువులును. ఆకాశములోనగు వైదునునిత్యములు; ద్వ్యణుఁగము మొదలగుఁ గార్యాత్మకములగు శరీరము శ్రోత్రాదులగు నింద్రియములు శబ్దాదివిషయములును ననిత్యములు; రూపములోనుగాగల గుణములుగూడ ననిత్యములు. అందుఁ గూడఁ బరమాణువుయొక్క గుణమునిత్యము. కార్యమునందలి యీగుణము అనిత్యము. కర్మయననిత్యము. కారణమునందున్న కర్మనిత్యము. సామాన్యముమొదలగు మూడునునిత్యములే; అందు ననిత్యములగు పదార్థములకుఁ బరమాణువులవలనఁ బుట్టువునుఁ జెప్పుచున్నారు- ఈశ్వరుఁడు నిమిత్తభూతుఁడగుటయు జీవుని యద్భవముగూడ నట్టిదయగుటయు నిత్యములగు గారకవ్యాపారములకు విషయమగుటచే న్యతస్సిద్ధమగుటవలనఁ నుడువుచున్నారు.

ఇట్లుకాగా జీవులయద్భవమునుబట్టి యీశ్వరునియిచ్చచేత నిశ్చయింపఁబడిన పరమాణువులయందుఁ గ్రియపుట్టుచున్నది. క్రియయేవిభాగము. విభాగమువలన మొదటిసంయోగమునకు నాశము; వెనుకటిసంయోగమునకుఁ బుట్టువయినగును. ఇట్లు క్రమముగ రెండుపరమాణువుల సంయోగమువలన ద్వ్యణుకము బొడముచున్నది. అట్టిద్వ్యణుకముల మూటిచే త్రిసరేణువును త్త్యణుకముల మూటిచే నశుగణుకము నీ మొదలగు గ్రమమున గొప్పపుడమి మొదలగు ప్రపంచిముయొక్క యంత్యస్థియనుట సరిపడియుండలేదు. అదియట్లనిన.

సంయోగమునకు తనకు నాశ్రయమైనదానిని వ్యాకర్తింపుచున్నదిగా? వ్యాకర్తింపలేదా? వ్యాకర్తింపుచున్నచో సంయోగము తనకు నాశ్రయమగుగానిని వ్యాపించియుండుటండేసి పరమాణువులచెంటికి నొకరూపగుట యలవడుట చేత నంశమబట్టి సంయోగము సంభవింపకపోవుటవలనఁ బరమాణుత్వమేయగును గాని ద్వ్యణుకత్వముకాదు. గాన ద్వ్యణుకము మొదలగునవి యుపపన్నములు కావు; ఇకను వ్యాకర్తింపనిచోఁ బరమాణువులు నిరవయవములగుటచే నేకకాలములయొక్క యేగ్గుటలేమిండేసి నిరవయవములగు రెండుపరమాణువులకు వ్యాప్యవృత్తి కాని సంయోగము సంభవింపదు.

పోనిమిశ్రయని యిచ్చనుబట్టి నిరవయవములైనను పరమాణువులకు సంయోగము సంభవింపవచ్చునని యనవలదు.

ఈశ్వరుఁడు స్వతంత్రుఁడా? లేక పరతంత్రుఁడా? స్వతంత్రుఁడైనచో నతనికి జీవులయద్భవముయొక్కగాని పరమాణుసంయోగము యొక్కగాని యపేక్షయుండఁబోదు. కాని యపేక్షయుండనేని వానికిలోపడి యుండవలసి

నచ్చును గాన నతనిస్వాతంత్ర్యమునకు భంగము ప్రసక్తించును. స్వాతంత్ర్యమును నది యితరాపేక్షలేని కర్తృత్వమేకదా? కావుననే “స్వతంత్రతేకర్తా” అనిభగవంతుడగు సాణిని మహాపితాచే సూత్రంపఁబడినది. స్వతంత్రుడొకానిచో నీ శ్వరత్వమునకు వ్యాఘాతము గలుగును. జీవులయద్భుతముగూడ జడవగుటచేతఁ బరమాణు సంయోగమునుగూర్చి కారణముకాదు. ఈశ్వరుని యిచ్చచేతఁ గారణముగా నచ్చుననిన నది యసంగతిము- స్వతంత్రమగు జడముచేతనే కార్యము యొక్క యుత్పత్తియైనచో నుట్టిముద్దయుఁ గుమ్మరివాని యపేక్షలేక కడవను జేయవలయును.

ఓయి మనుష్యులులేని కారడవి మొదలగుపట్లను పొగిలవ్యాసారము లేకయే విత్తముల మొలకలు బొడముట గన్పట్టుచున్నదికదా? యట్లే యిచ్చట గూడనేల కాకూడదనిన నట్లుకాదు. అగ్ర్యాణులయందలి విత్తము లికలోనున్న మొలకను బుట్టింపుచున్నదా? లేనిదానిని బుట్టింపుచున్నదా? మొదటిపక్షమునందు స్వతస్సిద్ధముగ నున్నదానిని దానుభట్టింపవలసిందేమున్నది? ఇకను రెండవపక్షమునందు- పనసనింజనలనఁ దియ్యనామిడి మొలక బొడవవలసినప్పుడు గాన నచ్చటనుగూడ జడవగు విత్తముయొక్క స్వాతంత్ర్యముచేత మొలక బొడముటలేదు. అందు నీశ్వరుని యిచ్చయే నియమించునదిగానున్నది.

కానిఁగ్రహై ర్యులెవ్వచేలను జీవులయద్భుతమునుబట్టి పరమాణువులవలనఁ బపంచము బుట్టుటకొనఁగలదు యీ యాశ్చర్యగుచింతఁజే నియమించునదియగుగాక యనిననట్లుకాదు. నీవనియునందు నీశ్వరునకు నియతములగు బద్ధములకు లోబడియున్న మర్కటవానికంటెల్ల యస్వాంత్ర్యము గు బడస్వము నా పఁబడినది. ఇంతియకాక “నదేవసా మ్యోదమగ్ర ఆసీదేకే మే వాద్యతీయం— తదీక్షురబహు స్యాంప్రజాయేయేతి” అను మొదలగు వేదవాక్యములచేత నృప్తికంఠముందుఁ బరమేశ్వరునకే ప్రపంచకారణమగుట చెప్పఁబడినది. గాన జీవులయద్భుతమునఁ బరమాణువులవలనఁ ప్రపంచము జనింపుచున్నదని చెప్పుట సరిపడియుండలేదు. ఇక కొరకడినది విచారంపఁబడుచున్నది.

మొదటిక్షణమునందుఁ గడవకలదను లక్షణముసరిపడియున్నదని సలుకఁదగదు. మొదటిక్షణమునందుఁ గడవయుండేయెడల నది నిర్ధారగుటంజేసి గాని కి నుత్పత్తియే లేకపోవలయును. ఘట్టింతియవారి కడనగాని మొదట కడనలేదని విశ్రుతము. ఘట్టి-కర్ర-చక్రము-నీరు-పిరిక- మొదలగువానినే మొదట లేనట్టి కడన ఘట్టుచున్నదని చెప్పఁబడుచున్నది. గానఁ బట్టునట్టి క్షణమునందుఁ గడవలేకపోవుటవలన మొదటిక్షణముయొక్క ప్రబంధమునందుఁ బట్టునయగుట యుక్తముకాదు.

మఱియును కడనముక్క- పుట్టువుగూడ విశ్రుతముయొక్క రీతిచేరి సంభవంపలేదు. పుట్టువుప్రతిరెండుగతోఁ గూడియున్నది. పుట్టువునకుముందుఁ గడ

ప్రతి సోగికి నుం

ది- సోగి హోదానా

ధివీ

భావ

యామిమల కే

ము

లెక

మా

సహ

వల

యామిమల

యామిమల

మునంక

నా

నిత్యము

నిత్యము

లన నామిమల

రముచాలును.

ఇట్లు గా

అట్లు గా

అట్లు గా

అట్లు గా

అట్లు గా

అట్లు గా

అట్లు గా

అట్లు గా

మ

మునం

అట్లు గా

అట్లు గా

అట్లు గా

అట్లు గా

అట్లు గా

అట్లు గా

అట్లు గా

అట్లు గా

అట్లు గా

అట్లు గా

అట్లు గా

అట్లు గా

అట్లు గా

అట్లు గా

అట్లు గా

అట్లు గా

అట్లు గా

అట్లు గా

అట్లు గా

అట్లు గా

అట్లు గా

అట్లు గా

అట్లు గా

అట్లు గా

అట్లు గా

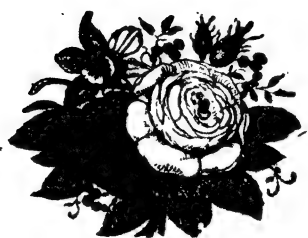
అట్లు గా

అట్లు గా

అట్లు గా

౧౦॥ ఇదిచింతామణి మంత్రచింతనము. శ్రీ గీర్వాణ గీ
 ష్పదచింతామణియజ్ఞవల్క్యశ్శిష్యునిషత్సాక్షిమాణ్యాచింతామణి
 మొదట దార్శికవాదఖండనము నానందాచార్యులచేసినది
 తంబై పరిపూర్ణమై వాస్తవ్యాంధవక్॥

ఇట్లు ప్రతిపాదించినది. ఇది మంత్రచింతనము. శ్రీ గీర్వాణ గీ
 ష్పదచింతామణియజ్ఞవల్క్యశ్శిష్యునిషత్సాక్షిమాణ్యాచింతామణి
 మొదట దార్శికవాదఖండనము నానందాచార్యులచేసినది
 తంబై పరిపూర్ణమై వాస్తవ్యాంధవక్॥

శ్రీమదాంధ్ర వేదాంత సిద్ధి విశాఖ.శి.
 శ్రీమదాంధ్ర వేదాంత సిద్ధి విశాఖ.శి.
 కాపిలమతానింశులను స్వయం విశాఖ.శి. పాఠ్యము.

అత్యంత సుఖముగా త
 సుఖముగా త
 దుఃఖముగా త
 యుగముగా త
 యుగముగా త
 లి
 లి
 గాదనిది
 చున్న
 దుఃఖముగా త
 లి

అత్యంత సుఖముగా త
 సుఖముగా త
 దుఃఖముగా త
 యుగముగా త
 యుగముగా త
 లి
 లి

హాథాతములు
 మండలముల చే బ్రహ్మము
 మండలముల చే బ్రహ్మము
 మండలముల చే బ్రహ్మము

స్వభావసిద్ధమైయుండలేదు: అట్లు
 తువనగా విషయములతోడ
 స్వదును దొలగించి
 నిష్టాపత్తియుగనేడు.

తీరంగులను
 వ్యతిరేకముగా
 తీరంగులను
 వ్యతిరేకముగా

గు సంతతిని
 బట్టింపుచున్నదియును మూలముగా
 గు సంతతిని
 బట్టింపుచున్నదియును మూలముగా

ణః అనుభవంపుచున్న (కామింపుచుభోగింపుచున్న) ఏకః- అజః ఒకపురుషుడు, అనుభవే= ప్రకృతిపురుషవివేకము లేకపోవుటవలన సంసారియయి యా ప్రకృతి ననుసరించియుండును; ఆన్యః- అజః ఇంకొకపురుషుడు- సంసారము వలన విక్లుప్తమగుచు, భక్త- భోగాః అనుభవంపఁబడిన భోగముగల, అనగా బాగువు. సంసారిఁ జేయఁబడెనో యనియర్థము. ఏనాఃకుప్రకృతిని జహాతి= విడచుచున్నాఁడు; పురుషునిఁ వివేచించి తెలిసికొనకపోవుటవలన సంసారభాగమునై; పురుషునిఁ జతుర్వింతతి తత్త్వములనాండి వివేచించుటవలన మోక్షమగుచున్నది; కాః శక్తిగోక్షము ప్రసక్తంబులేదు.

ఇట్టిస్థాత్రియైయైనచో మే స్వతంత్రుడనై యిందించినది యగుగాక; యిట్లేని దేహోపమునందు ప్రకృతి నిష్క్రమింపజేసి భూనిసంకల్పమునకింకాద నామోహమునందు స్వభావమును మాటించుచుటకు శక్తియు లేకపోవుటవలన మోక్షమును పొందజేయజేయదు. (ప్రసక్తంబునాదో వమేపట్టును; ఆట్లేని కడవమొదలగు సునాదో

గలిగించుగాకయి వానిని మోక్షమునందును పట్టుటవలన మోక్షమును పొందజేయదు.

పాదులతోఁగూడయుం ద్రియములతోఁ గూడయుండెడు నవ అట్లుకాగా నవి ప్రవృత్తివృత్తి లేకపోవును;

అట్లేనచోఁగేవలము నిర్మలములే ప్రమాణమగుటవలనఁ గడవమొదలగు నవి యాయుఁద్రియములనందలై నవి యగుగాక అనిచెప్పినది. వీలులేదు. ఏమనిన- ఒక్కసారిగఁ జూచుచున్నచో మోక్షమొదలగు విషయములు సంపాదించి యాపమునఁ జూడకపోతిని. ఒకం దెందముకలదనియి

యందునుభవమునందును సత్తయంబును యాకృతి యతో సంబంధముగలిగియు నేనుమానవుడనని యుభయముకొనఁడు; నె

క్షప్తులనిగాని తనను దలచుకొనును. గాన నింద్రియములచేతను మనస్సుచేతను నిర్వహింపబడదు. పోనిమృత్తైని బురుషునకు విషయములతో సంబంధముగలుగునమిత్రము అహంకార మధికమగునది యగుగాక; కలయందునేను మనుష్యుడనను నహంకారములేదు. నేనడవిపందినను మొదలగు నభిమానముగలను. ఆమనుష్యత్వమే యపుడు విషయచయమున్నది యనిన నంతమాత్రముచేతను నదినంధ వింపకపోవుటవలన నట్లుకాదు. గాననిద్రానస్థయందు హంకారములేకపోయినను నుచ్చాస్యసవిశ్వాసములను గలిగించెడు ప్రయత్నముండుటచేత నట్టిప్రయత్నమునకు నాశ్రయభూతగు నధికమైన యొండొకదానినొప్పుకొనకతీయదు. ఆయధికమగునదియే కర్మయనబడును. అట్టికర్మ శాస్త్రోక్తకర్మలను జేయుటవలన ధర్మమును నిషిద్ధ (నింద్య) కర్మలనాచరించుటవలన ధర్మమునగును; ఆధర్మాధర్మములవలన నభిప్రేక్షిద్ధియు ననిష్టాపాతముననియును విషయము పురుషసంబంధమగును; బాగ్రవాదలగు మూడవర్గలయందును వ్యాపారగది యొకటియేయగును; జట్టురాదులగు బాహ్యేంద్రియములు బాగ్రవాదానస్థయందే బ్రవర్తింపుచుండవలెను విషయములయందుఁ బ్రసరింపుచుండును; మనస్సు హంకారముననుండెను బాగ్రదవస్థయందును స్వచ్ఛావస్థయందును దవతను వ్యాపారములను జేయుచుండును; భివనాస్మికమగు నహంకారముతో నహత్విజ్ఞమునందే వర్తింపుచున్నది; తనచెంతకునచ్చిన యింద్రియములను జేకడవలెనగు విషయములు బుద్ధియందు సంక్రమింపుచున్నది; (ప్రతిఫలింపుచున్నది) పురుషుడుగూడ వాబుద్ధియందుఁ బ్రతిబింబించుచున్నాడు; ప్రకృతియొక్క కార్యమగుటవలన గుణత్రయాత్మకమగు బుద్ధితత్త్వము సత్వగుణము ముఖ్యముగఁ గలదగుటవలన నిష్కటద్వమువదువునఁ గడునిర్మలమయినది; గావుననే యితరపదార్థములు తనయందుఁ బ్రతిఫలించుటకుఁ దగియున్నది. మతీయునీబుద్ధితత్త్వము సత్వగుణము మిక్కుటముగఁగలుగుటచేత మహానాగులకు సర్వజ్ఞత్వము నిచ్చుచున్నది; యోగులుకానివారికి రజోగుణసంధికమగుటచేఁగించి ద్భత్వము నొనగుచున్నది. లోపలతమోగుణము ప్రచురమగుచు సుఖప్తి మొదలగువానిని గలుగఁజేయునది యగుచున్నది. పాలు, పెరుగునకువునఁ బరిణమించునట్లు పరిణమించుటయ స్యభావము గల వృత్తులయొక్క జ్ఞానముల పంపకచేత నలుపు మొదలగు నర్థములపరంపరను బ్రకాశింఁజేయునదియగుటచే నొక్కయంతఃకరణము సంక్రమించుటవలన విషయము పురుషనియవధానముగలది యగుచున్నది.

అయ్యో! మహత్తత్త్వము అంతఃకరణరూపమయినచో నదిప్రయత్నమునకు నాశ్రయమైనదియు నదియేచేతనమును గావలయును. ఏనేను తెలివిగలిగినో యానేనే ప్రయత్నింపుచున్నానను సామానాధి కరణ్యముయొక్క ప్రత్యయమునకు (ప్రతితికి) విరోధముగాన ఒకటితెలివనిఁ జేయునదియు నేనొకటిప్రయత్నించు

చదియు నెప్పుడు నుండదుగదా? అని యనవలదు. సుశ్లేషును గజస్సు తమస్సు ననుసీమాడుగుణములును గ్రహముగ సుఖము దుఃఖము సౌహృదు స్వరూపము శంగలిగి యనుభవంపం దగినవియగుటవలన నివియేస్వరూపముగగల బుద్ధి తత్త్వము (సహజత్త్వము) జడస్వరూపముగాని వైతస్వరూపమందగుభోక్తయైయుండలేదు. గావున నొకదానిచేఁ దెలియబడక తెలివితే స్వభావముగగల యెండొక భోక్త నొప్పుకొనవలయును - అవివేకముచేత బుద్ధికిని బురుషాకును భేదమును గ్రహింపకపోవుటవలనఁ గ్రీ రూగహితుడయ్యు సంతోకగమునందుఁ బ్రతిఫలించిన పురుషునియందు గర్వత్వస్వరూపమును సభిమానమును, బడచుయినదయ్యును, చాత్రత్వస్వరూపమునందుఁ బ్రతిఫలించిన పురుషునియొక్క యభివేకరూపమును నాగ్రహముగఁగల సభిమానమును సభిమానమును గలుగుచున్నది. ప్రభాకరులవలెసాంఖ్యులును గానివాదలగుచేతలే సాంఖ్య తమునంద భ్రాంతియనునదిలేదు. కనుక భేదమును గ్రహింపకపోవుటయే విపర్యయముయొక్క సజ్జేహనమునందుఁ జేతనముగను శేషమునందుఁజేతనమును సభిమానముయొక్క స్వరూపమునకుగా గణనయి యున్నది. గాన ప్రహస్యమునకును వైతస్వమునకును సామానాధికరణ్యము సంభవించుచున్నది. వైతనూయికమతమునందుఁగూడఁ బురుషునియందుఁ గర్వత్వమును, బుద్ధియందుఁ శేతనమనుస్వరూపమును లేదు. తామశాతువనువునఁ బురుషుకు నిద్రితైదు. బుద్ధి జడము, సజస్సుయొక్క సంకరాగమునుబట్టి సజేతనమనుమొదలగు స్వరూపము అని తాల్చి కన తము.

అయ్యా! స్వతస్సిద్ధముగఁ బురుషుకు నిద్రితైదుయ్య బుద్ధికింబోలి యతని కలేపనము (సుఖదుఃఖాదిసంపర్కము) గలుగుచున్నదని యనవలదు. శాపరాకు, నీటిబోగూడియున్నను నీటిసంబంధుడునట్లు పురుషుడునుపాదాలతోఁగూడియున్నను వానిసంపర్కము లేనివాడయి యున్నాడు; అట్లు చాత్రత్వము మొదలగుకారణములు చేరుచేరు వ్యాపారములుగలవిగా తప్పక స్వీకరింపఁదగి యున్నవి. అందు ఇదివస్తునని తొలుతఁ బొడమిచ్చజ్ఞానము ఇంద్రియములయొక్క వ్యాపారము; సంకల్ప వికల్పములు సుదస్సుయొక్క వ్యాపారము. ఇట్లేరెండును "సందిగ్ధం వస్తుమాత్రిం గుప్తాగ్నిం త్యజికల్పకం" ఇంద్రియాణి సుఃషణ్ణ త్యజికల్పం వినిశ్చయాత్" అని చెప్పబడినవి; అనగాఁ బొలుచి సేదేహకవస్తువు సంవేషగ్రస్తయయియుండునపుడు దానిని నిర్వికల్పంబనియు నిదియట్టిదని నిర్ణయించుకొనవలసింద్రియామలను సుదస్సును విచక్షణ సజికల్పకమనియును దువుదురు; ఇకను గేవలాహంకారముచేతఁ దిగవ్యురంపఁబడినయభిమానము అహంకారముయొక్క వ్యాపారము. కడవరచివునఁ గార్యమగునపుడు జడమగుటంజేసి జనియించినదియెల్ల సజేతనము పాదాగముగ గలదియగును. వైశేషికులు మొదలగువారిచే జగత్కారణములుగ నొప్పుకొనబడిన పరమాణువులు మొదలగు వానికేగూడ మూలకారణము ప్రకృతియే యగుటచే నాప్రకృతి (ప్రధానము).

సర్వస్వతంత్రమగుటలేని తననునియమించుటకు దానికి వేరొండు చేతనముయొక్కయ చేతులేమింజేసి యాశ్వరుడుసిద్ధింపటలేదు.

ఇక సేవ్యరసాంఖ్యమతస్వరూపనిరూపణ మెల్లనిన.

పాతంజలిరుతానుసారులగు సేవ్యరసాంఖ్యులు, (నాగులు) పురుషుడు మూలప్రకృతిచే రంజిల్లజేయబడినవాడగుటచేత నితనికంటెతైగా నిరంజనుండగు సేవ్యరుడు గలడని యొప్పుకొనుచున్నాడు. కొరవడినదియెల్ల నిరీశ్వరసాంఖ్యులకును సేవ్యరసాంఖ్యులకును సమానమైయున్నది.

పతంజలిరుతాసిద్ధాంతమునకు యోగశాస్త్రమనదను పాపపురుషులకు భూతమగు మోక్షమనకు సుఖ్యసాధకమయోగమేయైయున్నది. ఈయోగమునకు యశము నిశాచము మొదలగునవి యంగములై యున్నవి. గాఢ వీనియొక్క నిరూపణను సాంఖ్యశాస్త్రమువకంటె వెక్కిరింపజేయుచున్నది. “యోగశస్త్రవృత్తి నిరోధః” అని యోగశాస్త్రమునందలి మొదటిసంప్రదించుచున్నది. అదిగా నందలూత్మికమగు చిత్తముయొక్క వృత్తులను (వ్యాసానులను) నిరోధించుటయే యోగమనబడవని నాతొర్ధము. చిత్తముయొక్క రికానగలు వృత్తులగును. వానియొక్క నిరోధవనగాఢ బరుషనిర్వాణగా శివ్యగుణతో నావృత్తుల నైక్యమునీయుట; యశము-నియమము, ఆననము, ప్రాణాయామము, ప్రశ్వాసామము, ధ్యానము-ధ్యానము. సమాధియు వనునీయమిదియుఁ బూర్వోక్త యోగమునకు సంకములు. అందు శేషాగ్నిని కింకింపమియు, సన్నత మార్దకయంత్రులగును, దొంగలింపమియు. బ్రహ్మచర్యమును, కేవలమును బుజుత్వమును మొదలగునవి యపమలనబడును. పుణ్యతీర్థాదులయందు దానమును బట్టకుండుటయు, త్రికాలములనుందు నుదపృతి సంధ్యావందనాదినిర్వకృత్యములను నెఱవేర్చుచుండుటయు, భుజించునపుడు మాటలాడగయ్యుండుటయు మొదలగునవి నియమములనబడును; పర్వాసనము న్వస్థికాసనము కూర్మాసనము మొదలగునవి యాసనములగును. ఒకమొక్కచలము ప్రేరేతోనొక్కి మూసి తక్కినచలముతో పావ్యవాయువును బోవికట్టుటయనబడుఃపూరకమును, అట్లు పూరింపబడిన వాయువును బోవల నిలుపుటయనబడుః గుంభకమును, కుంభించిన యావాయువును వెలుపలకుఁబ్రెగుముగ విడుదుటయనబడుః రేచకమునను నీనాయుధాగణము ప్రాణాయామమనబడును; చంద్రనాడితో బూరకము నూర్ణనాడితో రేచకము సుషుమ్న నాడియందుఁ గుంభకమును జేయునది- అనుమొదలగు యోగశాస్త్రవిశేషములు నాచేరచియింపబడిన యోగచింతామణియందుఁ బరికింపనగును. ఇంద్రియాగ్రములనుండి దేందమును మరలించుట ప్రశ్వాసాగమనబడును. శ్వాసమధ్యభాగముమొదలగు శరీరమునందలి యేకదేశమునందుఁ బ్రాణవాయువును నిలుపుట ధారణ యనబడును; ధ్యానవనగా ధ్యానింపదగిన స్వేచ్ఛ దేశ

తయందు పెరతలంపులు లేక తడకపదర్థము యగును. ఇది తద్వనిసరిగఁ జేయు
లయునను బుద్ధియొక్క అన్వయసాయము (విశ్వయము) సమాధియనఁబడును.

ఇట్లయినచో నన్వయసాయము వికల్పము నను నీరెండును విశ్వయము స్వ
రూపముగఁ గలవియగుటంచేసి వీనికి భేదమెద్దియని యాశంకింపవలదు. వికల్ప
మనునది విషయములయొక్క (ఇంద్రియార్థములయొక్క) విశ్వయము స్వరూప
ముగఁ గలది. క్షయముయొక్క యన్వయసాయ మన్నచో కృతినొకలుగఁజేపడు
తలంపు స్వరూపముగఁగతి. బుద్ధియుఁ జేతనోపరాగము, విషయోపరాగము,
వ్యాపారాచేతనముననబడు సంకల్పయమునందును బ్రవర్తింపుచుండును. ఏల్లయొ
డలను నాచే నిది చేయఁదగియున్నదియను మూడింటియొక్క స్వరూపము తోప
ఁబుచ్చున్నదికదా! అందు మోముయొక్క యుపరాగము (ప్రతిఫలనము) అద్వైత
మందుఁ బోలెనని నాచేతమతము చేతనముయొక్క యుపరాగము భేదమును గ్రహింపక
పోవుటంచేసి వాస్తవమైనదికాదు. ఇతను ఇదియను విషయోపరాగము ఇంద్రి
యములయొక్క ప్రకాశికచేత (ద్వారా) బుద్ధియందుఁ బ్రతిఫలించిన బుద్ధియొ
క్క పరిణామవిశేషము. ఇదియును నిట్టూరుపుగాలి సోకినతోడనే యద్వైతమునం
దుఁగలుగు మాలిన్యముం బోలి వాస్తవమైనదికాదు. ఇతను చేయఁదగినది యను
వ్యాపార యొక్క యాచేతము. వైరెండింటియొక్క వాస్తవమునకును నునికి
పట్టయొన్నది. అందు నిట్టిస్వరూపమగు, వ్యాపారము లక్షణముగఁ గలబు
ద్ధియొక్క విషయములయందలి యుపరాగము జ్ఞానమగును; ఈజ్ఞానముతోఁగూ
డ వాస్తవముగాని మనుష్యోపరాగమునకు సంబంధము గలదు. కాగా నద్వైతమునం
దుఁ బ్రతిఫలించిన మోమునకు లేపసంబంధము (తత్త్వదుపరాగసంబంధము) లేన
ట్లు సంబంధము దీనికిని లేదు. కనుక జ్ఞానమునకు నుపలబ్ధికిని భేదమున్నది. క
ర్తృరూపమగు బుద్ధియొక్క సామావాధికరణ్యముచేతఁ బ్రతీయమానమగుటంచే
సి కుఖముమొదలగు వెనిమిది గుణములు గూడ వాఙ్మానోపలబ్ధిబలయందే నిల
చి యున్నది

ఇతను చేతనమనునది కూటస్థమును నిత్యమునగుటవలన, బుద్ధియొక్కభావ
మునుబట్టి పరిణామియగుటంచేసి చేతనస్వరూపమైనదని యనుటకు వలనుపడదు.
అట్లుకాగాఁ బ్రకృతి, చేతనముకాకపోయినను విద్వఁ పెరుగుటకొరకు పాలునుం
బోలి పురుషునియొక్క భోగమునకును నపవర్గమునకు (మోక్షమునకు)ను బ్రవర్తిం
పుచున్నది. ప్రకృతిపురుషులయొక్క విచేతము (తత్త్వజ్ఞానము) ఎప్పుడుగలు
గునో యప్పుడు ముక్తికొందును. ప్రకృతిపురుషునిచేతము శ్రవణమననాదుతల
నఁ గలుగును.

ఇతను ప్రపంచము ప్రధానము మూలకారణముగఁ గలదనుటకు నేమిప్ర
మాణము? అనిన విషయముగ (ఆనభివతమగు) కాగ్యజ్ఞానమనునది త్రిపుటివిహీన

మగు కేవలజ్ఞేయము (తెలియబడినది) నందే నిలచియున్నదని తమసిద్ధాంతము నుజ్జిసి. దీనినిగూర్చి విచారణ చేయఁదగియున్నది. తొలఁది ప్రతిబింబ భావమునందు స్వరూపముగల యద్వయమునందు స్వరూపముగల కదనమొదలగు దాని ప్రతిఫలనము గలిగియుండుటలో బింబభూతములగు కదన మొదలగువానికంటె, తర్పణాదికముయొక్క నిర్మలత్వ మతీతంబునబడియుండుట ముప్రసిద్ధము. ప్రకృతమునందుఁ బురుషుఁడొకఁడనిచేఁ దెలియఁదగనివాఁడును (అసంపేద్యుఁడును) కడునిర్మలఁడును, బుద్ధితత్త్వమున్ననో మఖము ముఖము మోహము మొదలగునవియును కటికచీకటిచేత నత్యంత మలినమైనదిగాన నీనికి నిట్లు పరస్పరము తైపరీత్యముచేత విశోధమగుటవలనఁ బురుషుఁడు బుద్ధియందుఁ బ్రతిబింబించుటయు, బుద్ధి పురుషునిఁ బ్రతిఫలించఁజేయునదగి యుండుటయు సంభవింపదు. కదన మొదలగు విషయములుగూడ నాబుద్ధియందుఁ బ్రతిబింబమునొసగుటకుఁ దగినవికావు. ఏమనిన నద్వయముకంటె పెరయదియు బింబభూతమునగు మోహము నద్వయమునందలి తన ప్రతిబింబమునకంటె వేరొకచో నుండునట్లు బుద్ధియందలి ప్రతిఫలమునకు హేతుభూతమగు నీలము (నల్లనిది) లోనగు బింబవస్తుభూతమునకు బుద్ధికంటె వేరగుభావున నునికిలేదు. తెలియఁబడుచున్న నక్షుజాతమెల్లఁ దమను దెలియఁజేయు బుద్ధిలోపలనే యుండుటచేత బుద్ధిలో సంతర్భూతముగాని ప్రదేశమేలేదు.

ఓయి! భాసిలకునికియే (వేలుంగమియే) స్వరూపముగల తమోగుణముయొక్క భాగమునందున్న బింబభూతములగు నీలాదులు, తేజోమయంబగు సత్యగుణముయొక్క భాగము లక్షణముగఁగల బుద్ధియను నద్వయమునందుఁ దోపట్టుచున్నవనినఁ దమోగుణముయొక్క భాగముగూడ బుద్ధిలోపలనుండియే వెలుంగుదుండుటవలన నట్లనుటకు వలనపడదు. అట్లుకానిచో తమోగుణము కళోగుణము సత్యగుణము అని యొండొంటితోఁ గలియని విభాగము (యేర్పాటు) యొక్క స్ఫూర్తియే గలుగకపోవచ్చును. ఎయ్యెదిస్ఫూరియింపుచుండునో యదియెల్ల స్ఫూర్తియస్వరూపముగఁగల బుద్ధిలో నంతర్భూతమగునని న్యాయము. బుద్ధియందుఁ బ్రతిఫలనము సంభవించెనేని యపుడు ఆప్రతిబింబము ప్రభావముగ, ప్రకాశము కాకపోవుటచేత నద్వయ మొదలగువానియందుఁ బ్రతిఫలించిన యగ్నిలోనగువానికి తృణాదికమును దహింపఁగలుగుట, లియ్యము నుడికింపట మొదలగు సర్వక్రియ (వస్తువునకుఁ దగినవని) సంభవింపనియట్లు కర్మకర్తయు జ్ఞాతృత్వముభోక్తృత్వములోనగు సర్వక్రియాసమూహము సంభవింపక పోవలసివచ్చును; నిక్కముగఁగర్మకర్తృత్వముభోక్తృత్వము మొదలగునదిలేదు; ఇక నేమనిన బుద్ధికినిఁ బురుషునకును జొండొంటికింగల భేదమును గ్రహింపకపోవుటవలననగు కేవలార్థిమానము అని చెప్పఁబడినది అని యనవలదు; మంకెనపువ్వునందలి యెఱుఁపు స్పటికమునందలి దోపట్టునట్లు బుద్ధితత్త్వమునందున్న కర్మకర్తయు మొదలగు

నట్లు పురుషునియందుఁ దోపట్టుచున్నది. అట్లుకాగా, పురుషుఁడు బుద్ధిక్రమమున నెఱవఁడను కల్పన, కర్తృత్వాదికము బుద్ధి ధర్మగుటంచేసి యప్రామాణికం బగును.

ఇకను కర్తృత్వము మొదలగునది బుద్ధియొక్క ధర్మమయ్యు. జడంబగుటచేత బుద్ధికి జ్ఞాతృత్వము సంభవింపనేరదని యనవలదు. కర్తృత్వము మొదలగునదియును జ్ఞాతృయొక్క ధర్మమగుటచేత బుద్ధితత్వమునకు నాకల్పనయు యుక్తముకాదు.

మఱియును బురుషునియందుఁగలట్టియే కర్తృత్వము మొదలగునది బుద్ధియందుఁ బ్రతిబింబింపుచున్నదని యనవలదు; స్వభావమును నిరాకరించుటకు వీలులేదు గాన మక్తియే లేకపోవలసి వచ్చును.

ఇంతియకాక, ముఖ్యుడగు పురుషునకును బుద్ధితత్వమునకును సంబంధము లేకపోవుటవలనను, ఆప్రతిబింబమునకే సంబంధ ముండుటవలనను, ప్రతిబింబము కర్తృత్వమునానగు నర్థక్రియలను జేయఁదగినదికాకపోవుటవలనను నూదంటురాతివైనినుపమాదినివ్రాసి యానూదికి నింకొకనూది దనిలియుండుట, మున్నము పసపు కలిపిన నెఱుఘగలుగుట యనుదృష్టాంతముచేత ప్రకృతిపురుషుల కలియకవలనఁ గర్తృత్వము మొదలగునది యుపపన్నమగుచున్నదని యనుటకు వీలులేదు.

ముఖ్యపురుషునకే బుద్ధితత్వముతో సంబంధముగలదనుటకు నలనుపడదు అద్వమనందుఁగల గీటు, అయద్వమనందుఁ బ్రతిఫలింపకుండునట్లు దేనియందెద్ది యుండునో యది దానియందుఁ బ్రతిఫలింపదను న్యాయమున నట్లు ప్రతిబింబించుట సంభవింపదు. ఇక నిష్టాపత్తియందు (ఇందుకు నొప్పుకొనుటయందు) బుద్ధి, పురుషునియొక్క స్వభావ మగుటంచేసి మాటుపరచుటకు వీలులేనిదగుటచేత మోక్షము గలుగకపోవుట తప్పనిసరిగ నగును.

ఇంతియకాక, బుద్ధియందుఁ బ్రతిబింబించిన కడవమొదలగువానికిం బోలి బుద్ధియందుఁ బ్రతిఫలింపిన పురుషునకుఁగూడ కర్తృత్వము మొదలగు నభిమానముగూడ సంభవింపదు; కడవ జడమగుటవలన దానికి నభిమాన ముండదుగాని చిద్రూపుడగు బురుషునగుఁ గర్తృత్వాద్యభిమాన ముండవచ్చుననుటకును వీలులేదు; పురుషుఁడు చిత్స్వరూపుడయ్యును నిష్క్రియుం డగుటవలన నతనికిఁ గర్తృత్వాద్యభిమానము సంభవింపదు; వట్టిముద్దతో సమానమగుదానికి వట్టియందలి యభిమానముండదనునపుడు దానిప్రతిబింబమునకుఁదమామునుండదుగదా?

ఓయి! కడవపడువునఁ బురుషుఁడు కేవలము నిర్విషయుండని చెప్పఁబడలేదు. మహదాదిప్రకృతివికృతులయందు మూలప్రకృతిని క్షేరేపింపుచున్నవాఁ

దేని తలుకఁబడినదని యంటిరేని, అట్టియినచోఁ బురుషుఁడు దాసీనుఁడగుటచేత నతనికి నుదాసీనత్వమేలేదని తాత్పర్యమునందు బర్యవసన్నుచునున్నది “తైల తుణ్ణాత్పిక్వత్వాదే న్నూత్నముద్య మమాశ్రితః । యద్యపాసీప్క్రియోనస్యా ద్యత న్నూత్నాపీసాక్రియా । స్థవీయసీం క్రియాం నూతే ప్రకృతో వికృతిస్యపి జచాఅసి స్వభావేన దేహాత్మభువనాదయః । యత్ప్రభావాత్ప్రవర్తంతే సక థం నిష్క్రియో భవేత్ ।” అనగాఁ బురుషుఁడు ప్రకృతిఘోషలగు వానికంటె వి లక్షణుండగుచుఁ బరమనూక్ష్యుచుఁ బ్రయత్నము నవలంబించి యున్నవాఁడు; ఇతఁడు నిష్క్రియుఁడేయైనచో నాత్మ్యముగు (అవ్యక్తచుగు) గ్రియయు గూడ నుండకపోవలయును. గావున ప్రకృతి వికృతులయందుఁ గ్రియనుఁ బట్టింపుచు న్నాఁడు; శరీరములు ఇంద్రియములు లోకములు మొదలగునవి స్వభావసిద్ధముగ జడములేయైనను ఏపురుషుని ప్రాభవమును బట్టి ప్రవర్తిల్లుచున్నచో యాపురుషు ఁడు నిష్క్రియుఁడెట్లుగును? కాదుగావున క్రియయును నది సవిషయకమగుటచే త నిరంజనత్వమనఁబడు నవవర్గము గలుగదు. అను నీదూషణము సంఘటింపక మానదు. ఈచెప్పుటచేత సాంఖ్యైక దేశమగు యోగశాస్త్రముగూడఁ బ్రత్యా ఖ్యానము జేయఁదగినదని తెలియనగును. యోగులచేత నొప్పుకొనబడిన ఈశ్వ రుఁడు మూఢులను నామాంతరముగల సమాధిలోఁ జేరినవాఁడగుటచేత నతనికి జడత్వము ప్రసక్తింపకతీరదు.

మ॥ ఇదిచింతామణిమంత్రచింతనసము- ధేద్ధాస్థగీర్వాణగీ॥
 స్పదచింతామణియజ్వకృత్యవనిష-త్రామాణ్యచింతామణిఁ
 వివితంజానిటుసాంఖ్యయోగిమతని-ర్వీర్యత్వనిచ్చుదన॥
 ప్రదమైరెండవదామయూఖమలరుఁ - డైలింగవాగ్గుంభనఁ॥

ఇట్లు శ్రీమదంకిత వెంకట జగ్గరాయ ధరావరప్రేరిత శ్రీవత్ససగోత్ర పండిత
 పద్దశఃసపతి నారాయణ యజ్ఞచింతామణి కవికృతులతో
 శ్రీమదాంధ్ర వేదాంత సిద్ధాంత చింతామణియందు
 సాంఖ్యయోగి మత భంగకునబడు రెండవ
 మయూఖము ముగిసెను.

శ్రీమత్పరదేవతామైత్రమః

శ్రీమదాధ్యక్షవేదాంత సిద్ధాంత చింతామణి- వచనకావ్యము.

శ్రైమినియ సుతనిరసనము తృప్తియచయూఖము పొంగింభము.

శ్రైమినియున్ననబడెడు పూర్వ మిమాంసకులు “స్వాధ్యాయోఽధ్యేతవ్యః” అను వేదాధ్యయనవిధికి ఫలితముతోఁగూడిన యథాభావముడనుకయను తాత్పర్యము నెఱుంగుటవలన “అథాతో ధర్మజ్ఞానా” అను మొదలుగాగల పన్నెండు శ్లోకములచేత “విషయోవిషయత్వైర్న పూర్వపక్షస్తథోత్తరం నిష్ఠయశ్చైత్ర పంచాంగం పాఠింవోఽధికరణంవిదుః” అనగా విషయము సందేహము, పూర్వపక్షము, ఉత్తరము, సిద్ధాంతము అను నైదంగములుగలది యధికరణ మనఁబడునను లక్షణముగల వేయి యధికరణములతోఁగూడిన మిమాంసాశాస్త్రమును వర్ణించిరి. అందు “స్వాధ్యాయోఽధ్యేతవ్యః” అనునది విషయవాక్యము; ధర్మమిమాంస యారంభింపఁదగినదియా? కాదా? అని సంశయము; ఇందునుగూర్చి, అధ్యయనవిధి యద్వైతార్థమా? లేక ద్వైతార్థమా? అనియు, అక్షరములను గ్రహించుటమట్లుకు తుదగాగలదియా? లేక యర్థమును గ్రహించుట తుదగాగలదియా? అని సందియము; ఇకను పూర్వపక్షమన్నకో? వేదమంత్రములయొక్క అక్షరములను ముఖ్యముగ వలెవేసి గ్రహించుటచేత నధ్యయనము చరితార్థమగుటచేతను, అదియును అద్వైతమునుబట్టి స్వగోపలము నొసఁగుటచేతను, వేదాండుఫలముయొక్క యపేక్ష లేకపోవుటచేతను, “స్వాధ్యాయోఽధ్యేతవ్యః” అనువిధి, కేవలాధ్యయనముచేతనే పర్యవసన్న మగుటచేతను, ఇట్టికోరికగలవాఁడధ్యయనమునుఁ జేయునదియని శుచిచెప్పకపోవుటచేత వేదాకఫలమునుఁ గల్పించుటకు శక్యముగాకపోవుటచేతను, వేదమంత్రాక్షరములను వలెవేసి గ్రహించినపిమ్మట స్నానము (సమావేశము) చేయఁదగినదనియర్థము స్పష్టమగుచుండుటందేసి వేదమిమాంసకు మొదటపెట్టెననిలేదు. అని పూర్వపక్షము. ఇందుకు సిద్ధాంతపెట్టిన; తొలుత ముఖ్యముగఁజేయఁబడిన పాఠములగమి నిర్ధకమగుటయొక్కముగాదు; అట్టివేదార్థము, బహురణలేనిచో సాధ్యముకాదు; అపిచారణయు మిమాంసాస్వరూపమయి యున్నది. ఇట్లు వేదార్థజ్ఞానము దృష్టమగుచుండగా నద్వైతమని కల్పించుట యొక్కముకాదు. “యం యంక్రతు పథితేనతేవాస్యేష్టం భవతి” అనగానే యేక్రతువుయొక్క భాగము నధ్యయనముచేయుచో యాయాగూఁధ్యయనముచే నభిప్రయ సిద్ధింపుచున్నదని వాక్యశేషమునందు ఫలము వినఁబడుచున్నది. వేదార్థజ్ఞానములేక కేవలాక్షరగ్రహణముచేత ఫలశుక్తి దెలియఁబడదు. మఱియు “అగ్ధావభోధకామ అధీయాత” వేదార్థమునుఁ దెలియఁగోరువాడే యధ్యయనమునుఁ జేయవలయునను కల్పనూత్రవాక్యమునుబట్టి కేవలము వేదాక్షరములను వలెవేసి గ్రహించుటచేతను స

మావర్తనము చేయఁదగదు. మీమాంసాశాస్త్రమును జదువుకొని వేదార్థమునే తింగి న్నానము (సమావర్తనము) చేయవలయునుగాన మీమాంసాశాస్త్రము మొదలుపెట్టకతీరదు. అని సిద్ధాంతము.

ఓయి ! అధ్యయనవిధికి భావన లేమింటేని యిదియెట్లువిధియగును? “జ్యోతిష్టోమేన స్వర్గకామాయజేత” అను మొదలగు విధులయందు రెండుభావనలు దోపట్టుచున్నవి. అందొకటి శబ్దమునందును వేరొకటి యర్థమునందును లిజ్జుకారణముగగలదియై నిలచియున్నది. ఎట్లనిన, యజేత అను లిజ్జుచేత వినఁబడిన పిమ్మట నేనుదీనిచేతఁ బ్రవర్తింపఁదనని పురుషునకుఁ బుద్ధిబాదముచున్నది. శబ్దభావన యనఁబ్రవర్తనయేకదా? “ఆభిధా భావనామాహు రన్యాయేనలిజాదయః” అర్థాత్మ భావనాత్వన్యాయాన్యాయాన్యాయైర్నిగద్యతే” అని యిదియే యభిధాభావనయనియు ననఁబడుచున్నది. పురుషునియొక్క ప్రయత్నము స్వయానముగఁగలది యర్థభావన, ఇది దేనిని భావింపవలయును? దేనిచేభావింపవలయును? ఎట్లుభావింపవలయును? అని ఫలము కరణము ఇతికర్తవ్యత్వము అను భేదమునుబట్టి మూడుభాగములు గలది. అందు యాగముచేత స్వగ్రమును భావింపవలయునను మొదలగుపల్ల స్వగ్రముమొదలగుఫలము దేనిని భావింపవలయునను దానియొక్కయంశము యాభాగముమొదలగువాని ధాతువుయొక్కయర్థముకరణముయొక్క యంశము, ప్రయాజములోనగు కరణములకు నుపకారఘ్న ఇతికర్తవ్యత్వముయొక్క యంశము. ఇట్లుకాగా ప్రయాజము మొదలగువానిచే నుపకరింపుచు యాగముచేత స్వగ్రాదిఫలమును భావనజేయవలయునని యర్థమగుచున్నది. ఇట్లు శబ్దభావనయఁ బ్రవర్తింపఁజయున్న పురుషుని ప్రవృత్తినిగలుగజేయు న్యాపారమగుటచేత మూడంశములు గలదియైయున్నది. ఎట్లనిన; పురుషునియందుగల ప్రవృత్తిఫలముయొక్క యంశము; స్వగ్ర కరణాంశము, అర్థవాదము ఇతికర్తవ్యత్వయొక్క యంశము. ఇట్లుకాగా అర్థవాదము మొదలగువానిచేతఁ బ్రరోచనమజేసి, లిజ్జు మొదలగువానిచేతఁ బురుషుఁడు ప్రవర్తింపఁదగినవాడగుచున్నాఁడు. ఇట్లు అధ్యయనవిధియందుఁ గూడ రెండుభావన లుండవలయును గదా? యనిన “స్వాధ్యాయ షధీయితే” అను వేరొండువాక్యమునందలి లిజ్జునకు బడులుగ బ్రయోగింపఁబడిన “స్వాధ్యాయోఽధ్యేతవ్య” అను వాక్యమునందలి తవ్యప్రత్యయముచేతను రెండుభావనలును దోపట్టుచున్నవి. ఎట్లనిన, వేదాధ్యయనమునందు, అర్థవాదము మొదలగువానిచేతఁ బ్రరోచనమఁ బుట్టించి, లిజ్జు మొదలగువానిచేతఁ పురుషుఁడు జేరకపింపఁ బడుచున్నాఁడు. ఇట్లు శబ్దభావన; అధ్యయనముచేయఁబడిన స్వాధ్యాయముచేత మీమాంసచే నుపకరింపఁబడిన స్వాధ్యాయముయొక్క యర్థజ్ఞానము నెఱుంగుటను భావింపవలయునను నిదియర్థభావనయగును గాన నిట్టిచ్చటగూడ నిలుకెఱుంగులంగల భావనలున్నవి గాన వికలత్వమిందుకయ్య నిందులేదు. ఈయధ్యయనవిధి, ఆపూర్వము నియమము

పరిసంఖ్య అను భేదముచేత మువ్వధములుగలది; యని “విధిరత్యంత మప్రాప్తే నియతః పాక్షికేనతి । అత్రచాన్యత్రచప్రాప్తే పరిసంఖ్యతి గీయతే” అని వాచికమునందు నాచార్యులచే (కుమారిలభట్టారకునిచే) శిష్యబడినది. అందు “ప్రీహీనపహంతి” అని యపూర్వవిధి. ఈవిధిగానిలేనిచో దాన్యపాక్షియ నములగు (ఆహూన పున్న మలయందు శేయదగినయిష్టలయందలి) ప్రీహూలయం దు (భాన్యభేదగులయందు) పోక్షణము ఏవిధముచేనైన బొందబడదు. “ప్రీ హీనపహంతి” అని నియమవిధి. ఈవిధిలేనియెడల బుగోడాళము, నిమిత్తము చేకొనబడిన ప్రీహూలయందలి ఊకనుదీయుటకు లోకశ్రుతిధర్మగు కారణముగ లుగుటందేసి దానిచే నైకొనదగిన యవసరము పొందుచు నేయున్నది. గాని లోకప్రసిద్ధులు గారణముగలుగుటలో విశేషములేమిందేసి యొకప్పుడు గోల్ల తోడెల్లుటయును సంభవించుచున్నదిగాన వైకల్పికమునందు (పాక్షికమునందు) యది సమాక్షేపణమునుబట్టి ప్రాప్తింపుచున్నది. “ఇమాచ్యుష్ణై రశనాన్యత శ్యేత్యకన్యభిధానీమాధత్తై” అని పరిసంఖ్యావిధి; ఈవిధిలేనిచో “అచ్యుష్ణై రశనాం” అనులింగమునుబట్టి అగ్నిచయనముయొక్క ప్రకాశమునందు శిష్యబడి నమంత్రిము అవోహున్న అశ్వరశనాగ్రహణమునందు (గుఱ్ఱపుశుగులను బట్టుట యందు) నియతముగనే పొందుచున్నది. అలింగముయొక్క యవిశేషమువలన (సామాన్యతవలన) కాగిలియకొనుటలో విశేష మేమియు లేమిందేసి, యనుట న చ్చటనుండు గర్భధముయొక్క (గాడిదయొక్క) రశననగ్రహించుటయందును బొందునుగాన నచ్చటను వేరొండుచోటను ప్రాప్తింపును. నియతముయొక్క యు పరిసంఖ్యయొక్కయు నుదాహరణలయందు ప్రాప్తి, పాక్షికియ/వైకల్పిక, వయినదియు) నియతమయినదియు నయ్యును నిక్కముగ లేదు; నుపవిమోకనూ పనుగు (ఈకను విడదీయుటయను) కార్యముచేత నవసరము ఆక్షిప్తచుగుటచేత (దంపుట నైకొనబడినదగుటచేత) పాక్షికి (వైకల్పికము) అగుప్రాప్తి చెప్పబడియున్నది. ఆక్షేపమునకు ముందుగనే “ప్రీహీనపహంతి” అను ప్రత్యక్షకాన్త్రము శీఘ్రముగ (వచనాంతంపుచున్నది. అటుపిమ్మట ప్రత్యక్షసిద్ధులుగు నొక ముసానుముచేత నైరాకాంత్యమునుబట్టి (ఎట్టియాకాంత్యయు లేకపోవుటవలన) నియతముగాని యుపాయముయొక్క యాక్షేపము ప్రకటించదు. శీఘ్రముగ ప్రవర్తించినమంత్రిముయొక్క నైరాకాంత్యమునుబట్టి ఆకాంత్యలేమిందేసి) రెండరికనలకును సామాన్యమగు పూర్వోక్తలింగసంబంధమున వినియోగము ను గల్పించుటచేతనే ప్రవర్తించుచున్నది. ఇట్లుకాగా నియమముగను పరిసంఖ్యకును సమాన్యవిధికింబోలి నిక్కముగ సత్యంతిమును కొడుము ప్రాప్తింపనిదియోగును; అట్లయ్యును, నియమకాన్త్రమునకును పరిసంఖ్యాకాన్త్రమునకును, బ్రవృత్తి లేకపోగా సర్థముయొక్క యాక్షేపణముచేత నభివిభక్తనముగనొడ నొకప్పుడు ప్రాప్తింపగా నవసరముయొక్కప్రాప్తి పాక్షికియ (వైకల్పికము)

నదియే) యగును. మంత్రమునకుఁగూడ లింగముసాధారణమగుటచేత గద్దభరణ నయొక్క గ్రహణమునందుఁగూడ వినియోగమగును; ఇకను నియమపరిసంఖ్యా శాస్త్రములకుఁ బ్రవృత్తికలుగగా నాత్మేపము మంత్రము లింగము అను వీనిప్రతి బంధమునుబట్టి యవఘాతమునకు నియతత్వమగును; మంత్రమునకు గద్దభరణనవల న నివృత్తియు లభించునుగావున నియమవిధియుఁ బరిసంఖ్యావిధియును బ్రవర్తిం పఁగా నిపూర్వవిధికంఠేవిశేషము లేకపోయినను అత్మేపము మంత్రము లింగము అనువిని యవఘాతములయొక్క ప్రతిబంధమునుబట్టి యవఘాతముయొక్క నియము చేతి గద్దభరణనయందుమంత్రము నర్పించుటచేత నారెండువిధులును సఫలములగు ను; ఫలమునుబట్టి నియమవిధియనియుఁ బరిసంఖ్యావిధియనియును వ్యవధేతము. కావున నీవిధులకునపూర్వవిధికంఠేభేదము.

నియమవిధియందు నభివదళనాదికముయొక్క నివృత్తియు పరిసంఖ్యావిధి యందు గద్దభరణనయొక్క నివృత్తియు ననునివృత్తిరూపమగు లాభము రెండింటి యందు సమానమేయయ్యు, మఱియు నవఘాతముచేతఁ దువవివేకము చేయఁ దగినది, అశ్వరశనయందే మంత్రము చెప్పఁదగినది, అని ఏవకారముచేత ఫలము యొక్క వివరణముగూడ సమానమేయయ్యును; అవఘాతశాస్త్రముచేత నవఘా తనియమ సమాత్మేపమువలన నవఘాతముచేత బాంధవబడిన ప్రీహలయొక్క యాంశలయందు నవఘాతము నొందించుటను జేయకపోవుటయందు వేరొకయు పాయమును నిరాకరించుటకు శక్యముకాకపోవుటచేత నదినివర్తింపుట సంభ వించుచే నియమము తొలుత నుపస్థితమగుటవలనను, రెండువిధులయందుఁ బాండియందుటచేత బ్రత్యాసన్నమగుటవలన (నమిపించియున్నదగుటవలన) ను, లభించినయంతయుఁ బూర్తిజేయుటయను నియమమే ఫలమగును.

ఇక వేరొకయుపాయము నివర్తింపుటయన్నకో కడపటనుపస్థితమగుట వలనను, విధింపఁదగినదానిని బాండియండకపోవుటజేత నిప్రకృష్టము (ద్రవ్యుల నుండునది) యగుటవలనను, ఆటుపిమ్మట నిష్పాదించుటచేత సఫలమగును. పరి సంఖ్యావిధియొక్క యువాహాణలయందు రెండింటికని నిత్యముగఁ బూర్తిం చుట సంభవించుటచేత స్వరూపముయొక్క పూర్తియందు నియమవిధికాఫలము లేమింజేసి వెఱుయది నివర్తింపుటయే ఫలము.

ఇట్లు నియమవిధికని పరిసంఖ్యావిధికని ఫలములో భేదముగలిగియుండగా ఏవకారముచేత ఫలమును వివరింపుట యొకచోట గొనింపమియొక్క వ్యవచ్ఛే దమునిమిత్తము; వేరొకచోట నింకొకటి యొగింపుటయొక్క వ్యవచ్ఛేదము వరి కింపఁదగినదియని విశేషము.

ఇట్లు తొలియధ్యాయముయొక్క మొదటిపాదముచేత వోదనమొదలగు వానియొక్క నూత్రములసందర్శముచేత ధర్మవేదమునకును బ్రత్యక్షముమొదల గువానికని బాహ్యము సాధింపఁబడినది. రెండవపాదముచేత “వాయురై

“శ్రీస్తావేరతా” అను మొదలగు నగ్రవాదములకును, “అగ్నిరూఢాదివః” అను లోనుగాగల వంశములకును విధులకు నేకపాత్యము లగుటచేతను, విధులచేతి విధింపబడిన యగ్రములను బొందించునది యగుటచేతను యజమానుని సంబంధములగు దేవతలగు బ్రహ్మశింపఁజేయునది యగుటచేతను వ్యామాణ్యము సాధింపఁబడినది. మూడవపాదముచేత శ్రుతిమూలముగ గలదగుటనుబట్టి స్మృతికిని, స్మృతి మూలముగలదగుటనుబట్టి యాచారమునకును వ్యామాణ్యము సాధింపఁబడినది. ఇట్లు ప్రథమాధ్యాయమునందు క్రమాణము నిశ్చయింపఁబడినది.

రెండవయధ్యాయమునందు శబ్దాంతము, అభ్యాసము, సంఖ్య, గుణము, ప్రక్రియ, నానభేదము, అనువీనిచేతఁ గర్మలకు నొండొంటికినిగల భేదము చూపింపఁబడినది. ఎట్లనిన అందు “యజేత, జహూయాత్, దవ్యాత్.” అని యజ మొదలగు శబ్దములయొక్క భేదమునుబట్టి కర్మలకు భేదము; ఇందు భావన యొకటి రహితమై యాచార్యుల విశిష్టత్వముయొక్క భేదమునుబట్టి భేదము. ఇట్లు అభ్యాసమువలనఁగూడఁ గర్మలకు భేదముగలదు; ఎట్లనిన, “సమిధోయజతి, తిగ్రోయజతి, ఇహోయజతి, బర్హిగ్యజతి, స్వాహాకారయజతి” అని నైది సారులు యజతియన పదమును నభ్యాసముచేయుటవలన (పలికినమాటనే పలు మారుపలుకుట అభ్యాసము) నైదుకర్మలు భేదింపుచున్నవి. మఱియు నట్లు “సప్తదశపాఞ్చాపత్యాన్నశూనాలభేత” అనుపట్ల సంఖ్యనుబట్టి కర్మలకు భేదము; ద్రవ్యమునకు దేవతకును నేకదేవతాకమగు కర్మయని యాశంకించి సంఖ్య కర్మను భేదింపునదియగుటవలనఁ బదునేడుకర్మలని స్థాపింపఁబడినది. ఇక నుగుణముగూడ ద్రవ్యము దేవతయులక్షణముగగలకర్మలను భేదింపునదియగును; ఎట్లనిన “తప్తేపమసి దధ్యానయాతి సాతైశ్చదేవ్యామితౌవాజిభ్యోవాజినం” అని వాజినమనఁబడు అమితౌరూపమగు గుణముయొక్క భేదమునుబట్టి వాజినము ద్రవ్యముగగల యింకొకకర్మయగును. అమితౌ ద్రవ్యముగగలది వేరొకకర్మయని తలపఁబడినది. వాజినమనగా అమితౌ పుట్టగాకొరవడినయుదకము. అమితౌయనగా పాలును, పెరుగును కలుపుటవలనఁ గలిగి గట్టిపడినద్రవ్యము. ఇకను ప్రక్రియ (ప్రకరణము) యొక్క భేదముగూడ కర్మలను భేదింపును. ఎట్లనిన “అగ్ని హోత్రంజుహోతి” అనుపట్ల కుండపాయలయొక్క అయనమునందు నగ్ని హోత్రశబ్దముగలదు. “మాసమగ్ని హోత్రం జుహోతి” అనుపట్లగూడ అగ్ని హోత్రశబ్దముగలదు. అవి రెండని యాశంకించి ప్రకరణముయొక్క వేరుపాలునుబట్టి కర్మభేదము స్థాపింపబడినది. అట్లు నామములయొక్క వేరుపాలునుబట్టియు కర్మల భేదింపుచున్నవి. ఎట్లనిన “అశ్వావజ్యోతి రధైషవిశ్వజ్యోతి రేషేన సహదక్షిణేన యజేతి” అనుపట్ల జ్యోతియనియు విశ్వజ్యోతియనియుఁ బేర్లయొక్క భేదమునుబట్టి కర్మలకును భేదము విచారణజేయఁబడినది. ఈతరువాత రెండవయధ్యాయమునందుఁ గర్మలకుంగల భేదము నిరూపింపఁబడినది.

ఇక మాదవయధ్యాయమునందన్న నో వినియోగము మొదలగువానియొక్క విధి నిరూపింపబడినది. అది యెట్లనిన. ఉత్పత్తివిధియు విధి కారీవిధియు వినియోగ విధియుఁ బ్రాప్తివిధియు ప్రయోగవిధియునవి విధి నాలుగువిధములుగలవి; అందు, “అగ్నేయోఽస్త్రాకాహోఽమావాస్యానాం పౌర్ణమాస్యాం చామ్యునోభవతి” అను మొదలగుపట్ల ద్రవ్యము దేవత కాలము అనువీనితోఁగూడిన కర్మల యొక్క స్వరూపమును బోధించెడు విధి యుత్పత్తివిధియనఁబడును. “దగ్ధపూర్ణమాసాభ్యాం స్వర్గకామాయతేతి” అను మొదలగుపట్ల కానునగలవానియొక్క సంబంధమునుబట్టి యధికారమును దెలియఁజేయు విధి యధికారవిధి యనఁబడును. “వింద్యాగార్హవశ్యముపలిప్తతే” అను మొదలగుచోట్ల దీనిచే నిది దేయఁ దగియున్నది అని వినియోగమును దెలిపెడువిధి వినియోగవిధి యనఁబడును. శ్రుతి లింగము మొదలగువానిచేత సాంగమును బ్రధానియు (ఆకూయంగములతోఁగూడినమాఖ్యమై=ది) బోధింపఁబడఁగా సాంగమును బ్రధానము ఒక్కమారుగఁ జేయవలయును అననది ప్రాప్తివిధి యనఁబడును. ప్రయోగమునగా శేష శేష భావము. ఇది మాదవయధ్యాయమునందు శ్రుతియు లింగము వాక్యము ప్రకరణము స్థానము సమాఖ్యానముననుకీనిచేత బోధింపబడుచున్నది. అందు వింద్యా అను తృతీయావిధికిచేత “కదాచన స్మరితే నేంద్ర నశ్వసి దాశుషే” అనియు దు శ్రుతియొక్క యంద్రపదముగల ఋక్కుచేత గార్హపత్యముయొక్క యుపస్థానము బోధింపబడుచున్నది. అందు శ్రుతియు నవేక్షితేనిదియై యున్నది. ఏకబ్రహ్మ వేదోకదానియవేక్షితేనిదియై యేయర్థమును బోధించునో యాశ్చర్యమాయగ్రమునందు శ్రుతియగును. వింద్యాగ్రము తృతీయావిధికి శేషమును బోధించుటయందు సావధ్యముగలది; గార్హపత్యంఅను ద్వితీయావిధికియన్న నో శేషముగలదానిని బోధింపుచున్నది; ఈరెండింటికిని గుఱుగతి భావముచేత నన్వయము వాక్యముచేత దోపట్టుచున్నది.

ఇకను లింగమునఁగా “నర్వభావకతాశక్తి ర్లింగమిత్యభిధీయతే” అను వచనమువలన సమస్తపదార్థములయందునున్న సమగ్రత. ఎట్లనిన “బర్హిదేవనదనందామి” అనుపట్ల బహిః= దర్శముష్టి, దేవనదనం= వేల్పులకు స్థానము, దామి= తెగించెదను, అనువర్థము తోపట్టుచున్నది. దీనిచేత పదార్థములయొక్క సమగ్రత దర్శముష్టియొక్క భేదనమని తోచవలెడుచున్నది. గాని బర్హియనా తెగించుటయనులింగముచేత నీమంత్రము దర్శముష్టిని భేదించుటయందు వినియోగింపఁబడుచున్నది. ఇట్లు “ఉరుప్రభవస్” అనుమంత్రము మహాదాశేషమొక్క గ్రథనమునందు వినియోగింపఁబడుచున్నది. మతీయు నిట్లు “అగ్నిరూపిణి” అను మొదలగు దేవతాప్రకాశకములగు మంత్రములు లింగముచేత నీ దేవతలయొక్క ప్రకాశమునందు వినియోగింపఁ బడుచున్నవి. కాగా మంత్రములయొక్క వినియోగము లింగప్రమాణముచేత నే తెలియఁదగినది.

ఇకను ఆకాంక్షతోఁగూడిన రెండుపదములు వాక్యము. ఇదియును విని యోజకమేయగును. ఎట్లనిన, “యస్యపల్లవం యాజుహూర్భవతి నసపాపం స్తోకం శుక్రీణోతి” అను మొదలగుపల్ల నిందు “పల్లవం యాజుహూర్భవతి” అను వాక్యమువలన ఘృతహోమపాత్రీయాపమగు జుహువు తేషియాగుటయు పరాశము తేషవగుటయుఁ దోపట్టుచున్నది.

దశాపూర్ణసూసాది ప్రధానవాక్యము, “సమిథోఽయబతి” అను మొదలగు నంగవాక్యముల యాకాంక్షతోఁ గూడినదై ప్రకరణమగును. అందుఁ బ్రధానము మొదలుగ నంగముల ధ్యయనము చేయఁబడుటంజేసి ప్రకరణమే యంగాంగీభావమును బోధించునదియగును. దశాపూర్ణమాసము ప్రధానము ప్రగూఢాదిక మంగము. ఇట్లు పనియోజనమునందు, ప్రకరణమే ప్రధానమగు మానము.

స్థామ, సన్నిధి, క్రమము అని పర్యాయము. ఎట్లనిన, దేవతాకాండయందు, అగ్ని, అగ్నిహోమాదిదేవతలు గ్రమముగ (వరుసగ) పరియంపఁబడెను; వంద్రకాండయందు వంద్రములు గ్రమముగఁ బరింపఁబడినవి. అందు స్థావనము ప్రమాణముచేత స్రవణదేవతాకమగు యాగమునకు వంద్రము తొలిదియగును. ఇట్లు రెండవదానికి రెండవదియు, మూడవదానికి మూడవదియు నీమొదలుగఁ దెలియఁబడును.

సమాఖ్యచేత వాన్నికముయొక్క ప్రసిద్ధియగును; ఇది శ్రీసూక్తము పురుషసూక్తము అను మొదలుగఁ బ్రసిద్ధమై ఆయాదేవతాశ్రీని నిమిత్తము. ఆయా శ్రీసూక్తము మొదలగునది పరింపవగినదియని వినియోగింపఁబడుచుండును.

ఇట్లు శ్రుతి మొదలగు నానుప్రమాణములచేతను వినియోగము మూడవయధ్యాయమునందుఁ జూపింపఁబడినది.

నాలుగవ యధ్యాయమునందు సర్వసూపమగుఁ బురుషార్థముయొక్కయు విచారణజేయఁబడినది. ఎట్లనిన, అమావాస్యనామ అవరాష్ట్రమునందుఁ బిండపితృయజ్ఞమను జేయుదురు” అనుపట్ల పిండపితృయజ్ఞమగు ద్విపూర్ణమాసమునకు నంగపూతమా? లేక స్వసాన్నిధ్యమగుఁ బురుషార్థమైనదయా? అని సందేహించి అమావాస్యకాలమునందు పిధింపఁబడినది గాన ద్విపూర్ణమాసాంగమే యగునని పూర్వపక్షమును బొందింపఁజేసి యంగాంగీభావమును దెలియఁజేయు శ్రుతిమొదలగు ప్రమాణములిందు లేమింతేసియు సవారిధ్యునకు నతీతమైనదగుటవలనను నంగముకాదని రాధాంతముచేయఁబడినది.

“స్వర్గస్సర్వాస్పృతిశ్చ విశ్మత్యాత్” అనగా స్వర్గసూపమగు ఫలము అన్నిటికిని సమానమైనది. అను న్యాయముచేత స్వర్గమే ఫలమగుటవలన, నిందు ఫలములేదుగదా పురుషార్థమెట్లుగనని శంకింపవలదు. కనుక ఫలముగలదగుటంజేసి ఇది పురుషార్థమేయగునని విచారణచేయఁబడినది.

ఇక వైదవయధ్యాయమునందు, క్రమముయొక్క విచారణ చేయఁబడిన

ని. కర్మలకు సంకాంగీభావము నిర్ణయింపబడగా నందు సంగములతోఁగూడిన ప్రధానము ఒక సారిక జేయవలయును, అను విధిచేత సంగములు నంగియు నొక్క సారియు జేయుట విధింపబడఁగా నన్నియు నొకసారి చేయుటకు శక్యముకాదు గాన వరుసగా నొక్కొకటి చేయఁదగియుండుట హృష్టింపగా శుక్తియు సర్థము వర్ణన స్థానము ముఖ్యము ప్రవృత్తియునను నారుప్రమాణములచే నిర్ధమగు క్రమమునఁ జేయఁదగియున్నది. ఎట్లనిన, “హృదయస్యాశే” వద్యత్యభిప్రాయా, అట్లనిత్యసః” అనుపట్టి మొదటి శుక్తిచేతి నే క్రమము. “అగ్నిహోత్రం జుహోతి- యవాగుస్పరతి” అనుపట్టి సర్థమునుబట్టి క్రమము. పాఠక్రమ మొత్తుకొని చూచుచుండగా నగ్నిహోత్రమునకు నిలకకద్రవ్యము శ్రుతముగాలేదు. సాధనము స్వీకరింపఁదగినది. యవాగువు మొక్క పాకమునకు (కడుగునువండుటకు) దృష్టమగు సహచోగము లేమింటేసి యదృష్టమగు సర్థముగలుగుట కష్టపడగినది. అను నీరెండుదోషములను దొలగించుటకు యవాగువును పచనముజేసి యగ్నిహోత్రమును హోమము చేయవలయునని యర్థకర్తవ్యము కనిపెట్టఁదగియున్నది. అట్లయినచో వేరొండుద్రవ్యమును గల్పించుటయు సదృష్టదోషముననునవి సంభవంపవు. సమిదాదులగు సంగయోగము లెట్లుపరింపఁబడినవో ఆక్రమముగనే చేయఁదగినవి. అని వర్ణక్రమము. “జ్యోతిష్టోమే పాఠితగ్నీహోమియః- మధ్యాహ్నే సవనీయః- నాయనుబధ్యః పశుః” అనగా జ్యోతిష్టోమము నందు సగ్నీహోమియము, సవనీయము, అనుబధ్యము నను మూడుపశువులు క్రమముగ పాఠితగ్నీహ్నా సాయంకాలములయందు చేయవలయును. అని మూడు పశువులు వరుసగా నాలభింపఁదగి యున్నవి; తదిద్వికాశమగు సాధ్యస్కందయాగమునందు సవనీయపశువు మొక్క స్థానమునందు, “సహపశూసాలభతే” అని వివరించుచున్నది (శుక్తిచే తప్పఁబడుచున్నది) అందు మూడొపశువులకును యోగపద్యము (ఒక సారిచేయుట) సంభవించదు గాన వరుసగా మూడిటియాలభనము (క్రమముగ మూడొపశువులకు చేయుట) చేయఁదగియుండుగా, నందుఁ బ్రకృతియందు సగ్నీహోమియననుపశువు మొదటిదయగుటఁజేసి వికృతియందు దానితోపాటుగ మూడిడికిని హృష్టియగును, గాన నదియు లోలుతే చేయఁదగినదని పూర్వపక్షమును పొందించి “సహపశూసాలభతే” అనుపట్టి సహత్యము (సహాయము) సవనస్థానమునందు బరియింపఁబడినది గాన సవనీయపశువు సేవలొన నేయవలయును. తక్కిన రెండుపశువులకును నిచ్చుటవచ్చినట్లు గ్రమము అని సిద్ధాంతము చేయఁబడినది. ఆలాగున గానిహోత్రకృత్యనియందు సగ్నీహోమియము మొదటిది గాన సవనీయపశువును వేసినతరువాత దానిని వేయవలసినదవును.

ఇకను ముఖ్యయాగక్రమమనగా దేవ్యంగ యాగక్రమము. అది యెట్లునిన సవనస్మరియాగము సరస్వత్యాగము నను నీయాగములకుఁబోలి వీనియంగములకు గూడ క్రమము అని ఇట్లు ముఖ్యక్రమము.

జై మనీయ మతస్సర్వసః శ్రీ తృతీయమయోజము. ౪౫

ఇక ప్రవృత్తిక్రమంబట్లైన “సప్తదశపాశ్రాపత్యా నృతానాభిభవే” అనుపట్ట పదునెడు పశువులు యూపస్తంభములయందుఁ గట్టబడి యాయాపాశ్రాక్షణము నభ్యక్షణము మొదలగు పదార్థములే త్రుమునుబట్టి చేయఁదగినవనునందియనునందు నిందుకు వేరొండుబ్రహ్మణము లేదుగాన మొట్టమొదట నిచ్చకునచ్చినట్లు జేయవచ్చును లేండు మొదలగుపదార్థములయందుఁగూడ నిచ్చయే నియమించునది యగుగాకయని పూర్వపక్షము పాక్షింపగాఁ బ్రవృత్తినిఁబట్టియే క్రమముగాని యిచ్చకునచ్చినట్లు చేయఁగూడదు. అట్లయినచోఁ గాలవ్యవధానముగను. ఎట్లైన, ముందుగా నెప్పడెప్పుట పాక్షిణపదార్థము పదునెడవపశువునందు జేయఁబడునో అట్లుట నెయ్యడఁ దొలుత నభ్యక్షణము చేయఁబడునో యప్పుడు దానికి బదునాగవపశువునందుఁ బాక్షిణకాలముతో నవ్యవధియగును. ఇచ్చకునచ్చినట్లైప్పుడు కడపటిపశువునందుగాని నడిమిపశువునందుగాని చేనియందో యొక దానియందు లేంపవపదార్థము చేయఁబడునో యప్పుడు మొదటిపదార్థమునకుఁ గదునవ్యవధానముగను. గాన వ్యవధానము లేకయుండుట కొనకు మొదటిదానియొక్క ప్రవృత్తిక్రమముచేతనే నెండవది మొదలగునవి చేయవలయునని నిర్దాంతము.

ఇక నారవయోధ్యాయమందన్ననో యధికారి విచారణచేయుబడినది. శాస్త్రముచేఁ బర్యుదానము (తొలగింపబడుట) చేయఁబడనివాఁడును సువర్ణమును పిచ్చాంసుమును నధియు నగువాఁడందు నధికారియగును; అందు నధిత్విమనగా సుఖము మొదలగు ఫలమును గోరువాఁడుగుట. ఈయధిత్వము పశుపక్ష్యాదులగు లిక్ష్మణులనుపులకుఁగూడఁగలదనుటను నిరసించుకొనుట సువర్ణమును పిశేషణము. స. ధియనగా శక్తిముయొక్కయు నిర్దియములయు బలుత్వము. ఇది కష్టలనుబయుటకు దగినశక్తి లిగియుండుట. ఈయధిత్వము సామర్థ్యము గలిగియుండినను జ్ఞానములేనిచో నధికారి గానేరడు గాన పిచ్చాంసుముడని విశేషణము. పండితుండుపక్ష్య పాపాత్ముడయినయెడల నధికారి గాజాలదు గనుక శాస్త్రముచేఁ బర్యుదానింపఁబడనివాఁడని విశేషణముంచబడినది. అనగా నధికారియగువాఁడు గురుశాస్త్ర వాక్య ప్రమాణబుద్ధితో నపిధికగృహజేయక సత్కర్మలనే మూచరించువాఁడు గావలయునని తాత్పర్యము.

ఇట్లు వైనిచెప్పఁబడిన యాగధ్యాయములయొక్క యంశములు పూర్వముట్లుము. ఇది యుపదేశమనఁబడుచున్నది.

ఇక ముందుచెప్పఁబోవు వాగధ్యాయముల యంశములు, ఉత్తరముట్లుము, ఇది అతిదేశికమని పలుకఁబడుచున్నది. అతిదేశికమనఁగాఁ గర్మలయొక్క స్వరూపమునుగట్టుట నిరూపణజేయుట. ఎట్లైన “పౌర్ణమి చతుః నిర్వపేత్” అని ప్రకృతిపడువున వికృతియఁ జేయఁదగినదని సామాన్యమగు సువదేశము.

విశవభుధ్యామనందు సాంగముగఁ బ్రకృతులయుపదేశము. అందుఁ

బ్రహ్మజము మొదలగు నేధర్మము లేకమనునబట్టియుచదేశంపఁబడినవో యా క్రమమునబట్టియే వికృతమునందును ధర్మములు స్వరూపమాత్రమగు గర్భయందుఁ జేయఁదగినవి అను విశేషరూపమగు నతిదేశము ఎనిమిదవయధ్యాయమునందు నిరూపింపఁబడినది. అందు నిష్ఠులన్నిటికిని దగ్ధపూర్ణమానేష్టి ప్రకృతియొనది. దీనిధర్మములు వికృతులయందుఁ జేయఁదగినవి. సోమయాగములలో జ్యోతిష్తోమము ప్రకృతిగాన దీనిధర్మములు రాత్రిస్మరములోనగు లిక్యశులగు సోమయాగములయందు నాచరింపఁదగినవి. పశుయాగములన్నిటిలోను అగ్నిహోమియము ప్రకృతి; దీనియంగములు వికృతులగు పశుయాగములయందు దొనరింపఁదగినవి. అహ్నిణములకెల్ల ద్వాదశకామాము ప్రకృతి. దీనియంగములు సత్రములకుగఁపటఁ జేయఁదగినవి. అనునది యెనిమిదవయధ్యాయమునందు నిరూపింపఁబడినది.

ఇకను తొమ్మిదవయధ్యాయమునందు ఊహ నిరూపింపఁబడినది. ఎట్లనిన, ఆగ్నేయప్రకృతియందు “ఆగ్నేయోత్వాజప్తం నిర్వసామి” అని నిర్వాపముచేయఁబడుచున్నది. వికృతియగు సౌరయాగమునందు “సూర్యాంత్వాజప్తం” అని యూహింపఁబడుచున్నది.

ఇక పదవయధ్యాయమునందు వాధ నిరూపింపఁబడినది. సామాన్యమగు నతిదేశముచేతఁ బ్రాప్తింపిన ధర్మము విశేషముచేత వాధాపఁబడును. ఎట్లంటేని, “బహిఃస్పృశాలి” అనుపట్ల దృష్టలయొక్క పరిష్కారము పొందినట్లుగా నభిచారకర్మయందు బహిఃస్పృశరసయము (ఔల్లసజుడుగలది) యగునని బాధింపఁబడినది. “పాత్రాపత్యాక్ శక్యస్థింక్ నిర్వపేత్” అనుపట్ల శక్యస్థిలములనగా వీరీహులయాభుల బంగారుగింజలు వానిని నిర్వాపము చేయవలయును పీఠిక నవమానము (దంపుట) పొందినట్లుగా నూతనముచేసి యవమానమునకు వాధకలిగినది.

ఒకతటి నాచరించుటచేతఁ బెక్కింటికి నుపకరించునది తంత్రము. దీనియొక్క నిరూపణ పదునొకండగు నధ్యాయమునందు దొనరింపఁబడినది. అది యెట్లనిన, ఆగ్నేయోఽష్టాకపాలః పురోదాశః ఐంద్రందధి ఐంద్రంపముః” అను నీ మూడుయాగములకును ప్రయాజములైదు నొకసారి యాచరింపఁబడినతై యుపకరింపుచున్నవి. ఆయురితంత్రముచే ననస్తానము చెప్పఁబడినది.

ఇక పన్నెండవ యధ్యాయమునందన్ననో, ప్రసంగమునబట్టి యుపకారముయొక్క సిద్ధి నిరూపింపఁబడినది. ఎట్లనిన, సాధారణముగ మామిడిచెట్టు మొదటను పితృతర్పణమును జేయగా, మామిడిచెట్టునకు నీరువోయుటయుఁ బిడుగులకుఁ దృప్తియు నగును. అట్లుకాఁగా పితృతర్పణముయొక్క ప్రసంగముచేత మామిడిచెట్టునకు నీరువోయుట సిద్ధించినది. ఇట్లు గోదోహనముచేత (అలపాలను బిడుగుట) పశుకామునకు నుడకము లప్రణయనమునందు. “చన సేవాపఃప్రణయేత్ - గోదోహనేన పశుకామశ్య” అను వాక్యముచేత విధింపఁబడిన ప్రణ

యానము దశమూర్తమాన యాగములయందుఁగూడ నుపకరింపుచున్నది. ఇయ్యది ప్రపంచము. ఇట్లు పన్నెండధ్యాయముల యందును విధివిచారణ ప్రదర్శింపఁబడినది.

ఇట్లుండఁగా మోక్షమును నామంతరముగల స్వర్గమునందలి కోరికయందు “జ్యోతిష్మో వన స్వర్గ కామాయజేత” అను మొదలగు కథలచేతఁ గర్మయే విధింపఁబడుచున్నది. కావున యజ్ఞకర్మము ఖ్యమైనది. దీనినిగూఁపయే జేయఁ దగినది.

పరేకాని, అగ్నింతరీక్షిణముగ నశించెడుకర్మ, వేరొక మేనునందుఁ గాలాంతమున నింకొక ప్రదేశమునందుఁ గాదగిన స్వర్గఫలము నెట్లుపొందింపదగినదియగును? అనియంటి రేని, బహుములుమున్ను గాగల శ్రేయాకలాపము ప్రమాతయందు నెల్లకర్మమునుబట్టిచి నశించును. ఆయపూర్వము వేరొండు మేనునందు స్వర్గరూపముగు నహుఫలమును నడకుంపును.

ఓయి! “మంత్రాశ్వానపక్షినకావతే” అను మొదలగు నచనములచేత బ్రహ్మజ్ఞానము లేనిచో ముక్తి లేదని వేదాంగములయందుఁ బ్రతిపాదించఁబడుచున్నది. ఇక కర్మములన్నచో “నద్యభేదాకర్మ చిత్తోలోకః క్షీయాశ్చ, ఏవమేవాసుత్రే పుణ్యవిరోహః క్షీయాతే” “క్షీణేపుణ్యేపర్యలోకం విశంతి” అను మొదలగుతృప్తి స్వర్గులచేత కర్మఫలమునశింపగా మఱలఁ గాదమిఁగఁ బూర్వే దగని వినబడుచున్నది గనుక కర్మయే మోక్షమునకు ముఖ్యసాధనమని యుపనిషద్గ్రంథములకు విరుద్ధముగ నెట్లుచెప్పఁబడుచున్నది? అని యాగలము. యిది యిట్లు చేయఁదగినదియని బోధించుట విధివచనములే స్పష్టమునందుఁ ప్రమాణములుగాని, విధులకు ననగుణములుగానివియు నిద్దరుగు శక్తినినను నడించునకయు “అగ్నిహోతాగర్భ భేషః” అను మొదలగునవియునవి వచనములు పడఁ యుండఁగ నర్థమును పొందింపదగినవికావు గావునఁ బ్రమాణములుగానేరవు. పుత్రయోగ శ్రావణములు మంత్రములు నామధేయరూపములునగు వాక్యములు విధినిఁగొనిన గుఱుకర్మము స్థానముగలవియు గూఁగముచేయఁదగిన దేశలను దెలుపునవియును గుఱుకర్మముల భేదమునుప్రతిపాదించునవియు నగుటచేసి విధులకునే కవాక్యములగుటనట్టి ప్రమాణములుగాని స్పష్టమునందుఁ బ్రమాణములుగావు కావునఁ గర్మయే ప్రధానమైనది అని పూర్వగూఁపయే బలుకుచున్నారు.

ఈయంశమునుగూర్చి ఇట్లు విచింపఁబడుచున్నది.

కలదను జ్ఞానము లక్ష్యముగఁగలది విధియు, లేదనజ్ఞానము లక్ష్యముగఁగలది నిషేధమును చోదనస్వరూపముగఁగలయగ్ధమై యున్నది. ఇందు “అతాన హస్సంధ్యముపాసీత” అను మొదలుగ సంధ్యావందనము మొదలగువానియందు విధియును, “నకలంబంధక్షయేత్” అను మొదలుగఁగలంబధక్షణాదికమునందు నిషేధమును కెప్పఁబడుచున్నది. అందు విధియొక్క వ్యాపారము. అను

శ్లోలకుఁ (అచరించువారలకుఁ) బ్రవృత్తియే ప్రయోజనముగలదియు, విషేష మయొక్క వ్యాపారము నివృత్తియ ప్రయోజనముగ లదియైయున్నది. తెలియబడనియర్థమును జ్ఞాపకము చేయునదికాగాఁ బ్రవృత్తి లేనివట్లు ప్రవృత్తినిగల లుగఁజేయునది విధియని చెప్పబడినది. “స్వర్గకామాయశేత” అనువిధినచనము ను వినినతరువాత యాగము స్వర్గమునకు సాధనముగనున్నదని యశీష్ఠమునకు సాధార్యజ్ఞానము పురుషునకు బోధించుచున్నది. అందు నభిప్రసాధనముగట శే వలజ్ఞానముచేతనే ప్రవర్తింపుచున్నదియో! లేక స్వేచ్ఛకు ననుగుణముగఁ బ్రవర్తింపుచున్నదియో! యనినఁ గేలజ్ఞానముచేత గానోదు. ఏకనిన నెనుక శబ్ది పట్టు అధికాయు సవర్ణుడగు విద్యాగుడిను కాన్త్రువుచేతఁ బర్యవసాంపఁ బడనివాఁడునునగు నధికారిపురుషుడొ తన యశీష్ఠమునకిది సాధనమైవదను కేర లజ్ఞానముచేత నెవ్వఁడును బ్రవృత్తిగలవాడుగాని నివృత్తిగలవాడుగాని గా నీ రడు. అరుదుగ నెవఁడోయొకఁడు దీక్షితుడగుదున్నాడు. ఇటుగానిచో నెల్లరును దీక్షితులు గావలయును. అట్లుగటలేదుగాన నెఱుమించునది వేరొకటిలే మింజేసి ప్రవృత్తికిగాని నివృత్తికిగాని తన యిచ్చయే హేతునని చెప్పవలయును (దగియున్నది) ఇట్లుకాగా- అనన్తతలకు (అచరించువారలకు) సంజ్యోసానన మొదలగు నర్థములలో జేనియందు నుచి (ఇష్టము) ఉండునో దానినందు విధియు, కలంబును నివటకు నుచిలేదుగాన నందు నిషేధమును నిశీరన సంజ్యో సాన్తిగాననువానియందు నభిరుచి లేనిచో నదిను నిషేధమును, కలంబునూ ము లోబ్ధిగదానియందు నభిరుచియున్నపు డందు విధియునని యిట్లర్థముపట్టి నిర్ణయ పగును. కనుక వాచరించువారల యిచ్చయే ప్రవృత్తికిగాని నివృత్తికిగాని యభిరుపుగును విధియనియు నిషేధమనియు వ్యవధే సంపదకు చెప్పుని. ఇదియు నుమానుహేత్యేక సువాచనూపగును సంవిద్రుకాశమునందు “వ్యాకర్మక్య క్రియాయస్య సహాయ ఇతి నిష్పత్తః. త్వత్త్వం నశక్యతేయన్త్రుదుసాదే యమిన్ద్ర భూత్” అని చెప్పబడినది. అనఁగా జేనివి విడుదలచేయుటకు వలనవచనో యది హేతుమని నిర్ణయింపబడినది. ఎద్దివివచుటకు శక్యము కాదో యది యు పాదేయమగును. ఇంటియకాక “విన్నవైత్య తదశేషేణ యథేచ్ఛసి తిథామను” అని శ్రీగీతాకాన్త్రమునందుఁ గూడఁ జెప్పబడినది. యాగవచనగా వాయాదేవ తల నుద్దేశించి యాయా ద్రవ్యములను విడచుట (త్యాగముచేయుట) అందు జే వరయనగా నర్థము స్వరూపముగలదియో! లేక శబ్దస్వరూపమైనదియో! అని యంటిలేని యర్థస్వరూపిణియనుటకు వీలులేదు. అర్థస్థాయి ధైవచోఁ- బరిచ్చి స్సములగు (కొలదిగలవియగు) దేశము కాలము అకృతి మొదలగు మపాధుల తోఁ గూడియుండుటనుబట్టి యొకదానికొకటి వేర్వేరుగా స్వభావముగలిది గాన లయునుగదా? మీదఁజెప్పబడిన లక్షణముగలయాగము వేర్వేరుగు వాయాదేశ ములు గాగ్రములు పత్తనములు మొదలగువానియందు నొక్కకాలమునందే గు

మహారాజమునందు నాయాయాగళములను గోరువారిచే జేయబడుచున్నది. ఇట్లుకాగా బరిచ్చిన్నరూపములగు (మిలిగలవియగు) స్వభావములగుల యిందుగిడులోనుగాగల వేల్పులు, “వజ్జివాస్త్రః పురందరః” అనుమొదలగు శ్రుతులచేతఁ బ్రతిపాదించబడినవారగుటవలనఁ దత్తతమ హవిర్భాగములనుఁ జై కొనుటకు నివృత్తిపాతముగ నెట్లుదాగలుగుదురు? వేరొందుకొను వాపునను న్ను దేవత యింకొకకడకును జోటునకును వెళ్లుటకు సచక్రతలది గానేరదు. ఇట్టిహృకోనబడుటయను లేదు. గాన సక్రమయి దేవతయను మొదటిపక్షము సరిపడి యుండలేదు. ఇక కల్పయియను రెండవపక్షముగూడ కట్టలేదు. కల్పము శ్రోత్రేంద్రియముచే గ్రహింపబడుచుండుటచేత జడమగుటవలన నట్టిప్రముఖ సగి యాస్థ్యమును చొలగించువదియను లక్షణముగల దేవత్యము, జడమునకు నట్టి సపర్యత లేమింటేసి యుపపన్నముకాదు (నాపడియుండలేదు) కోరికల నొసగుటయు నిడువలగు తూలదోబుటయనను నీరెండను జేతనముయొక్క గుణములై నామధూతము లగునన్నవికదా?

ఇకను ఫలమునొసగునది దేవతకాదు. అపూర్వమే ఫలమును నమకూర్చుటకు సచక్రతలదియని యనవలదు. అయపూర్వమునబడిగూడ జడమగుటవలన ననుసంధానము (ఇది యట్టివని గ్రహింపఁదగిన తెలివి) లేనిదియగుటచేత నట్టిసాచక్రముగలదిగాదు.

ఇకను యాగక్రియచేత (జన్నములనుజేయుటచేత) నపూర్వమునకునది పుట్టుచున్నదనటయు యుక్తముకాదు. ఏకనిన, కర్మలుగూడ జడగులగుటచేత ప్రైవస్థ్యయొక్క వ్యాపారము లేక తమ కుదాము కాగ్యమును గలిగించుటకుఁ దగినసచక్రత గలదికావు. ఇట్లు గానిచోఁ గుమ్మరివాని యపేక్షలేక వట్టిమద్దగూడఁ గడవను బట్టింపఁదగినది గావలసివచ్చును. కనుక కర్మలకుదగిన ఫలము నొసగదగియుండుట వేరుతీయన నుపపన్నము కాకపోవుటచేత సర్వస్వతంత్రమగు బ్రతాకముగల యొకచేతనము నొప్పుకొనకతీరదు. ఇందుకు మూలధూతము లగు శ్రుతిప్రమాణము తెల్లని “ఏకోదేవస్సస్వభూతేషుగుణ స్సర్వవ్యాపీ సస్వభూతాంతిరాత్మా” కర్మాగ్నిక్షిప్స్వభూతాధివాసస్సాక్షీ చేతాకేవలో నిర్గుణశ్చ” అనగాఁ దేవుఁడొక్కడే, యదియు సనస్తభూతజాతములయందునుఁ దలియబడక యున్నవాడు, అంతటను వ్యాపించియున్నవాడు, సనస్తప్రాణి జోటులకును సంలఠాత్ముడైనవాడు (అంతిగ్యామియై- లోపలనుండి నిగమించుచున్నాడు) కర్మగులాచరించుచున్న కర్మలకల్లనభ్యుత్పతై యాయవైపును నగునట్లు ఫలముల నొసంగువాడు. వాటియు పృథివ్యాది పంచమహాభూతములకును నలువమొదలు జేరుదబ్బుదకుల పౌణికోటులకల్ల వాళియమైన వాడు, అయాచోనిలూన రించెడు వైపులకల్ల సాక్షియైనవాడు కుద్ధవైవస్వస్వరూపుఁడు కాలతీయమున కాలతీయమును స్వగతమునగు కేద్రతయము నేని

వాడు, సత్వరజస్తమోగుణగుణ సంబంధము లేనివాడనై యున్నాడు. ఈ శ్రీయగ్నవాచకవాక్యముగాన సాగ్ధమునందుఁ బ్రమాణము కావవలసి “అత్యావా ఆరేద్రప్రస్థాః- ధోయితేశం తిదుపానితస్యం- తిద్వితీజ్ఞానస్య- సద్వితీ- లి- ఇతి ప్రాచీనసాగ్ధసాస్య- తరతిశోకమాశ్చరిత్- అత్యైలాభాన్న పఠంతి ద్యతే” అను మొదలగు బ్రహ్మవిఘటన శకవాక్యగుటచేత నశవరకుఁ బొందఁబడిన పగబ్రహ్మముయొక్క న హత్వ్యమును ప్రతిపాదించుననియగుటంజేసి యాది పరమప్రమాణమేయగునుగాని కర్మ ఫలవదము గాదు. గావున నీశ్వరుఁడు పునస్తకకర్మలయొక్క ఫలముల నొసగువాడని తప్పక యొప్పుకొనక తీరదు.

ఇంతియకాక “యశేత్యగ్ధకావః” అని సుర్వఫలాభిలాషయందుఁ గర్మ యే విధింపబడుచున్నదను సంశయగూర్చి కర్మ తేనిచే విధింపఁబడుచున్నదని విచారణ జేయుదము. వేరొకదాని యశేక్షలేని లిచ్చాత్మ్యముచేత విధింపఁబడుచున్నదనినయెడల నట్లేని యాశిచ్చాత్మ్యము తనకుదానే విధింపుచున్నదా! లేక ప్రమాతయొక్క దవులు పెదవులు మొదలగువాని వ్యాపారమువలనఁ బొందఁబడిన తన బలిమి (యునికి) గలదగుచు విధింపుచున్నదియో? ప్రమాతయొక్క తాలువులు పెదవులు లోనగువాని వ్యాపారములేక తనకు సత్కర్మలగునొప్పుట చేత లిచ్చాత్మ్యము దేనిని విధింపఁగలదు? విధింపఁబాలదుగాన మొదటిపక్షము సరిపడియుండలేదు. ఇక తిందనపక్షమునందుఁ బ్రమాణమొక్క వ్యాపారమువలనఁ బడయఁబడిన తనయునికిగల లిచ్చాత్మ్యము- కదవ మొదలగు వానివలనే జడవగుటచేతఁ దనకు స్వతస్సిద్ధముగఁ గర్తవ్యము లేమింజేసి (వేరొకదాని యశేక్షలేక స్వతంత్రముగ పనిచేయునదికాదు గాన)వ తీయు నది జ్ఞానమొక్క ధర్మమగుననిన నితరాపేక్షలేక విధించునదికాదు. కనుక ప్రమాతయే ప్రధానుడు. ఇట్లుకాగా కృత్రిముడగు (కల్పితుడగు) అనగా మామూలధర్మగుఁ బ్రమాత దేశము కాఁతము ఆకారము వీనిలోఁ గూడినవాడగుటచేతఁ బరిచ్ఛిన్నుడుగాన నతఁడుగాక దేశకాలాదులచేతఁ బరిచ్ఛిన్నుడు గాని పరమప్రమాతయే ప్రధానుడై కర్మఫలముల నొసగుచున్నాడు.

“సాబ్రహ్మణం విదధాతిపూర్వం గాతైవేదాంశ్చ ప్రసాదోతి తస్మి తగ్ంహ దేవమాత్మబుద్ధిప్రకాశం మనుష్యురైర్వి శేరణగుహం ప్రపద్యే” అనగా వేదగదీశ్వరుడు దొలుతఁ జరుక్కుఖ బ్రహ్మను సృజించి యతనికి వేదముల నెల్ల నొసగనో నాబుద్ధికే (బ్రకాశకుడగు నాదేవుని మక్తి నొందఁదలపుగలవాడనై శరణునొందుచున్నాను. అను నర్థముగలుగు)తచేత జగదీశ్వరుడగు నా పరమప్రమాత, వేదవాక్యములయందలి లిచ్చలోట్లు శివ్యతను ప్రత్యయములనుబట్టి కర్మలను విధింపుచు నలువలోనుగాగల శివ్యపంపను ప్రేరేపణచేయుచు న్నాడు. అనునీయంతయు నొప్పుకొనఁదగవు లేనివానిచేఁగూడ నొప్పుకొనఁ బడక తీరదు.

ఇదియట్లుండగా, విధియొక్క లక్షణమునుబట్టి యాలోచించినను నట్లే తోచుటచున్నది. అది యెట్లగున, విధి యనగా ప్రవలికాంపజేయునది. అది యను మునుపటివలెనే తనకు దాని ప్రవలికాంపజేయునదియా? లేక ప్రమాతయొక్క దత్తవలయు సేవపులయం వ్యాపారములేతర నదయైనదీన తనయునికి గల దగుచుం ప్రవలికాంపజేయునదియా? ఇందు మొదటివడుము, వెనుకఁ జెప్పబడిన హేతువులవలననే నవివచియుండలేదు. ప్రమాతయొక్క వ్యాపారము లేక గాని తనకు సర్వత్రయితీ స్వస్వప్రమాద నెట్లు ప్రవలికాంపజేయునది యిందు?

అయ్యా! కదవనుచెమ్ము అను నుడినిబట్టి కదవను చెచ్చుటకు బ్రవృత్తి యెట్లుపుట్టుచున్నదో యిట్లే యిచ్చుటఁ గూడఁగాకూడదా? యని నట్లుకాదు. ఈ వాక్యము నియోగించున చృష్టియొక్క దత్తవలయు సేవపులయు వ్యాపారము వలనఁ బొందఁబడిన సర్వగుటకులే నానెద్దవాని వ్యాపారమేయగుటంతేసి ప్రవలికాంపజేయునది గానట్లును. ఇట్లే నియోగించువాఁడును గడచృష్టిను నగు పరమప్రమాదను నీవుగూడ నియోగించితివి నని యనువచ్చుచునుగాని చే రుతీరునగాదు.

ఇక గొందవపక్షము నవలంబించినను నట్లుబుద్ధిఁజాలేదు. ఋగ్వేదాస్వామా ధోర్వేదాహుతగు సేవము వాక్యములముగాలముగఁ గలదగుటయు, వాక్యము పద ములములముగఁ గలదగుటయు, పదము వర్ణములుముగాలముగఁ గలదగుటయు, వర్ణములు అక్షరములుగా వర్ణముగు (పలుకువాఁడుగు) కల్పితప్రమాతయొక్క కంఠగు మొదిలగు స్థానములయు వాహ్యభ్యంతర ప్రయతనములయు వ్యాపార ముములముగఁ గలదగుటయు నావ్యాపారము. (సవధికనుగు) స్వాతంత్ర్యము గల స్వతంత్రకాళముగాదగు సవమేశ్వరునియొక్క వ్యాపారము మూలముగఁ గలదగుట ముందేని వ్యాపారవాక్యములేయగునని విధినిబట్టి సవమేశ్వరుండే ప్రవలికాలలేమియన్నాడు. అదిని యపేక్షలేక లేకలమును (స్వస్వప్రమాద) విధియే ప్రవలికాలగుచున్నదని సాధించుటకు నలనుపడెను.

ఇట్లుకాగా, విధిలకఁ బ్రవృత్తియను నిషేధమువలన నివృత్తియు ననునది యనుచున్న భగవంతుని సేవతీరున గానేరదు. అనునది “హిమిషాశీవిధి నిషేధకథాయ నిస్సాత్వస్యం తేన దదయపివశికా ప్రమాణం” అని యొక స్వపులు శ్రేత్ర పుణ్య నిషేధే నత్తంక్షమేల మహిలేది విభు ర్విషేషం. ఇలం గ్రహణానా మధవా పథీనాం రిత్వం నిత స్త్వయితైకదేవ! సతత్సవోలోభుతశ్రేత్రేపిం మూఢా స్థితి స్సాస్తి దివదధ్ధుమః” అని పూర్వాచార్యులచేత వక్కాంకింపఁబడినది. అనిగా విధియు నిషేధము ననునీకత (వాతక) యొకప్పుడు ప్రమాణనిర్దేమే యైనచో వెనుకఁజెప్పిన హారంధ్యమునుబట్టి తుట్టకుదకుఁ గదమప్రమాతయగు పర బ్రహ్మచే ప్రమాణభూతుడగును; సర్వలోకాతీతుడగు నాపరమేశ్వరుఁడు, అందు విధిని నిషేధముగను నిషేధమును విధిగను జేయుటకు సమర్థుడై యు

న్నాడు. ఓదేవాదిదేవ! వైపులయొక్క ఫలముగాని విఘ్నయొక్క వస్తుకర్తృ
ముగాని వీర్యరూపమయే యున్నది. ఇందు ఫలమునగోరువారలకు ననవస్థచేత
(నిలుకడలేమింజేసి) మోహమయమగు నునికయగును. అని వైపరచముల కగ్రము.

ఇదియునుంగాక “అహంసత్వస్వప్రభవో మత్తస్త్వప్రపవతకాః (నీసం
తకును సహస్థుడను వావలననే సమస్తమును నెఱవేరుచున్నది) వేదాంతకృత్వ
దవి చేపచాహం (ఉపనిషత్తులవల్లం లేనివారలకు తొలుతనుటలం తెలిసినవా
డను నేనెఱుఁగితిని) ఇందాగోని బుద్ధి తలెస్సాత్ (ఇందమును ప్రాగ్నియనుటలు)
పరమేశ్వరునివలననే గలిగినవి) యస్య నిశ్చయితం వేదాం (వేదములే దేవుని గట్టూ
రుపునడుపున ననాయాసముగ వెఱవినవో) అను మొలగు త్రిగులను బుద్ధియు స్వ
తులనుబట్టియు వేదములరు గారణభూతుడగుటంచేసి పరమేశ్వరుడే నవ్వతిం
తుగడని తోపట్టుచున్నది. అదిగనుక కర్మయే ఫలము నొనగనుచున్నది. ఈశ్వ
రుని నొప్పుకొనఁబనిలేదని చెప్పుట యిందుకయు సరిపడియుండలేదు. గాన
వావరమేశ్వరునికంటె పెదలగు వేల్పులను గొలుచుటయను బట్టి అనుగల యా
గములవలన గలిగెను స్వగ్రహపమగు ఫలము. “యథేవాకస్మచ్చిత్ లోకః క్షీ
యతే ఏకమేవామృతపుణ్యచిత్ లోకః క్షీయతే” అనుభుతికలనను “క్షీణే పు
ణ్యే వర్త్యలోకం వశంతి” అను స్మృతివలనను బుద్ధ్యో మైవదిగాని ఈశ్వరము
గాదు. కృపి మొదలగు వ్యాసాదులచే లభించెను ధావ్యాదికము భువించుట
వలన బొలుగునట్లు యథాయాగాది పుణ్యకర్మవలన నిలిచెను బుద్ధ్యదినుభుము
గూడ ననుభవించుటచే క్షీణించుననునై త్రిలింగ్యులొక కనులం బుద్ధిచాగ్ధము.

ఇక బుద్ధిపును గర్వఫలమును నిశ్చయించుట బుద్ధిని లోకమునందును
చును బ్రహ్మమును బడయుటకై దనకు వెనుకాని యాదీర్వరుడే యాంధ్రం
పఁదగినవాడని “నకర్మణా ప్రతియాకాశేవ బ్రాహ్మణ్యే అన్యత్వోపశామః”
(కర్మలచేతగాని సంతతచేతగాని బ్రహ్మమును లభించును. అన్యత్వం గర్వల
యొక్క ఫలితమున, సంతానాదికమునందలి మోహమును, స్వహా ప్రాగ్నియా
దులయందుఁ గోరికను విడచి యాపరమేశ్వరును పొందెనుటచే ననుభవలో న
గుదుగఁ గొందుబాహుత్రము నిరాక్షయనొందిరి) బ్రహ్మవిద్యాప్రసంగం- బ్రహ్మ
వేద బ్రహ్మవిధులచి (బ్రహ్మమును తెలిసికొనినవారలకు నుచుపడును) నొందును,
బ్రహ్మము నెఱింగినవాడు బ్రాహ్మమేనుక ను. అను మొదలగు త్రిలింగులచే
కొంపుచున్నది.

“అహేలం వేదానువచనేన బ్రాహ్మణా బిజిజిమంతి ను స్థితదాశేన నివ
సానాశలేన” (బ్రాహ్మణులగువారు నిత్యములును నొనగఁబడిన వేదాభ్యయ
నముచేతను యజ్ఞయాగాదికర్మలచేతను తపస్సుచేతను ఆధ్యాత్మభుగ్గునిం తెలి
యఁగోరుచున్నారు) అను త్రిలింగుట్టి నన్నును మఱి బ్రహ్మసాగ్రితక సా
ధకభూతమైనదని తెలియఁబడుచున్నదే యనినదని వర్కమే. ఇదహంసంపదబిస

వైశ్యులియందలి “అనాశకేన” అను విశేషణము బలిమిచే వివత్సరమగు స్వ
గనుఖమునందుఁ గొరికనుచుచి లేవలము నాగదీశ్వరునికి నప్పనముజేయుదలంపు
తో నెట్టికొరికయును లేక చేసినవైపులు డెంచునలగుల కాపుకొగిదాదితాలు
వ్యయము దుడచి యాబుద్ధిశుద్ధినిబట్టి బ్రహ్మజ్ఞానమునకు సాధనములు గానోవున
ని మారును సమ్యక్తమే. ఇదియును, “యత్కేరాలి యదగ్ని ని యష్టాహోషి జ
వానియత్” యత్తేవైశ్వని గాంధేయ! “శుభ్రయస్యైవ దిష్టణం” “వృక్షాభవ
దృక్ష” అను మొదలగు ప్రవచనములకుఁ గాస్త్రమనునగు ప్రతిపాదించబడిన
ది. అనగా కోకవృక్ష! నీవు చేసినదానిని, గిరినదానిని, వేల్పుదానిని, దానము
సేయుదానిని, నీవుగనునదని ఇట్టి వర్ణించుటవ్యాపారములను నాకు సప్త
సముజ్జేసి నాయంఁడ వలంపునఁబాడవై నాదక్షిణదవుగమ్ము. అని ప్రకృష్టభ
గవాని లుపదేసించె.

చుట్టియును, “నన్ను నీర్వాణ స్వరీత్యోక్త మా మేకం శరణం ప్రహ! ఆహం
త్యానన్య హానేత్యో మామాయుష్యాయ మేకం” (నీవుచేయు నైవేద్యశిల్ల
వాణి పునముగవిడచి నీ తిన్నెకి తినేనమ్మి శరణునొందుము. నేను నమ్మి దొంగను
అన్నిటమండించి ముక్తముగ చేయుదును. కలలనొందెను) అను సీగితా
వాక్యముయొక్క- తార్కికమును తర్కబోచించినయందులకు మేకశ్యోహానమ
ను నిర్ణయము నేమితికమున-ను నైవు నొకప్పుడు చేయకదాయినను దప్పి
తములేదు తోట్టెచ్చుచున్నది. ఇప్పుడమును దేవుడుటలో ప్రత్యవాయములేమిం
తేని యీకరనను-దేవుడు అయితి నేమటను-దేవుడు తార్కికముచాచి. కర్మలను
విడచుటయందు ప్రత్యవాయించి-దేవుడుచాచి. తమతే “అహంత్వా న
ర్వహానేత్యో” అని పునకిందుచు. అట్లుగ దేవుని పట్టుచెప్పుట-నీశ్చకనుగుహ
గతులకుండు-అయినా నీశ్చకమునానానా-దేవునియొకకాదక-నీశ్చకము
నానలభ్యమనినా-నీశ్చకము-దేవుని-నీశ్చకము-ను ప్రతిపత్తికర-దేవుని
నీశ్చకముగనీగిన ప్రత్యవాయములేమి-నీశ్చకము.

మ॥ ఇతి చింతామణి ముద్రాత్రచింతామణి - వేదాంతగోష్ఠాశాసనం॥

మృదచిత్రామణియట్లవృత్తసంకల్ప-కల్పామృతామణి
విశిష్టానందామృతామణియమతర-కల్పితకల్పచిహ్నంబు.

ప్రదక్షుప్తమౌజనశ్చ మయా ఘమలగుం త్త్యుక్తిగి వాగ్మంభనన్॥

జిల్లా ప్రభుత్వం పేరున ఉన్నాయి ఇవలె అన్ని ప్రాంతాల్లో పనిచేసే పట్టణాధిపతి నానియూరు మున్సిపాలిటీ కమిషనరుగారి

• ப்ரீதாவுக்கு சகாப்தம் கட்டால் வி.தா.ப.சியாகும்

[illegible]

உறுதிப்படுத்தியிருக்கிறேன்.

శ్రీమదాంధ్ర వేదాంత సిద్ధాంత చింతామణి

విశిష్టాద్వైత మతనిరసనము

వత్సరమయ్యాఖము పోరంభము.

వైయాసీశ్వరముడు బాహురాయణ సూక్ష్మానుసాహిత్యాల నొందరు తమ
 గెలిచిబలిమిని బ్రహ్మకృత్యముగ శివునిముక్త్యును నీశ్వరునియొక్కయు
 స్వరూపమును, బాహురాయణముగ శివునిముక్త్యును బాహురాయణ బంధము
 కను మోక్షముకనుగల ముఖ్యమును, ఇట్లు ప్రతిపాదించుచున్నాడు. అది ఎట్లునిన.

నీను, నేను, వాడు అని పనుటివానిని గమనించుచు వైయాసీశ్వరుని డెలియించే
 యో పుణ్యమును నుద్దేశముగ భగవంతునియందు భేదముగో మానుపుచున్నా
 ము దోషమునున్నది. భగవంతునియందు భేదముగో మానుపుచున్నా ము
 దును, ఇట్లనిన అతనిపట్లను అనుమోదలగు భావము లేకరిములగు విషయముల
 యందును విశేషాని స్వరూపములయందును సుగ్రహీతవలె సులభమునకు బంధోక్తి
 కని తెలిచానిచ్చుచున్నాను, నీనునను గామినికేసయు నుభయు యభయు అనగనా
 లు నానాత్వమును జ్ఞెయ. వైయాసీశ్వరునివాని మోక్షార్థముగాను ఇట్లనిన కను
 చేరునాని దోషమునున్నది.

ఇట్లుండగా వెల్లడగుచున్న శ్రీమదాంధ్ర వైయాసీశ్వరుని డెలియించుచు
 బాహురాయణమును ననుమోదలగు భావమును భగవంతునియందు భేదముగో
 మానుచున్నా ము దును, ఇట్లనిన అతనిపట్లను అనుమోదలగు భావము
 లేకరిములగు విషయముల యందును సుగ్రహీతవలె సులభమునకు బంధోక్తి
 కని తెలిచానిచ్చుచున్నాను, నీనునను గామినికేసయు నుభయు యభయు అనగనా
 లు నానాత్వమును జ్ఞెయ. వైయాసీశ్వరునివాని మోక్షార్థముగాను ఇట్లనిన కను
 చేరునాని దోషమునున్నది.

“ఏను ఆత్మ అపహతపాప్యా” అను మొదలగు మీదను దహరింపబడిన

శ్రుతియందుఁ బరమాత్మునకు మేనుగలదని యొప్పుకొని శరీరము గలిగినప్పుడు మన మేనులకుంబోలి చాపుపుట్టువు లుండకతీరునాయను నాశంకయందు “విజ్ఞో విష్ణుశ్చైవ్యో శోకః” అని యాయాశంక పోనొట్టఁబడినది. ఇట్లుగానిచో నర సాములేని నిషేధము నోచుము సంభవించును.

“యాపాపన్యాసాచ్చ” అను బాహరాయణ బ్రహ్మసూత్రముచేరఁగూడ మీదతెప్పుటచేత లక్షణములుగల శ్రీమహావిష్ణువు శేశము చాలము అకారము లక్షణముగల పృథ్వ్యాది భూతపంచకమునకును, బన్నెందు నెలలకును నధిష్ఠానదేవతాస్వరూపుడగుచు ప్రసన్నములగు దశావతారములు లోనుగానిల పేరులగు నరతారములగు నాదనితాంధ్ర లింగాలందుఁ బడినదని చెలియునని.

నక! ఈచెప్పుటచేత బహుమరుఁగులకు నిత్యమంగళప్రసాదము గలవాఁడనుటకుఁ బ్రమాణ మవ్యవహరించ గాని శివునియే శివరునకు గల భేదమునందుఁ బ్రమాణమొందియును?

ఈశ్వరుడు ప్రత్యక్షమైవాఁడు కాని పోదకునిత నతనియందలి భేదము గూడఁ బ్రత్యక్షముగామింకనే ప్రత్యక్షప్రమాణములేదు ఇతను కాకానియలేని కార్యమండదను న్యాచుమను బట్టి ప్రపంచమునకు మూలకారణుడగు నీశ్వరుఁడు లేడనుటకు వలచుపదకపోవుటచేలను శ్రుతిలేనను నొప్పుకొనఁజేసె ఈశ్వరునకు శివునికంటె భేదముఅనుటకు వచమానము శ్రుతియుఁ బ్రమాణము. ఇట్లుచాగా నిందుట “ద్వాసుపద్మానయః బానభాగౌ సహకం కృతం పరిమన్వజాతే । తమోగన్యః పద్మలం స్యాద్ద్యైవ్యోక్తౌ శ్చైవ్యో లభినాకీతి” అని శ్రుతియు శేషీశ్వరుడగుగానకు సహభేదమును ప్రమాణము. ఇట్లుచెప్పఁబడిన లక్షణములుగల శ్రీమహావిష్ణువు దశకంఠ భిన్నుఁడు, తిలలోకామొంఁబోరులకును భేదముగలవారును, మొదలులేని యశద్వితీయ గూడివారును, ఇంచుక కస్తృత్యమును కొంచెవుఁ దెలియును గలవారును, నిత్యును దేవుడు ననుగుణమునకును భావము స్వరూపముగఁగల వారును నగు శివుఁడు వ్యాపించియున్న బాధ్యులవాఁడనయి మిగుల సాత్వికులు గాఁబులు తామసులు నని ముత్తైలంగలంగల శివుల యద్యద్దుముపబట్టి అనకంటె పోగు శివులకుంగల పరస్పరభేదము మొదలగు వాని వలనను, ఆహిత్యము కస్తృత్యములేమి దుండల నిత్యులగు బహుభావులయొక్క నమ సాధ్యరూపముగల భేదము బ్రహ్మసమిక్కిల తోద్వాములమిదలనను ఆద్యకృతియ నమోదానకారణముగఁ గలట్టియు, నొండొంటికి పేరుపాటుగలట్టియు, పరాత్పర్యముమొదలు పుడమిదనకంగల యిరువది నాలుగు తత్త్వములు స్వరూపముగలట్టియు, నచేరిమగు ప్రపంచమును బుట్టింపుచు పాలింపుచు రూపుమాపుచు నున్నవాఁడు. గావున నరకోటికని జడవర్గమునకును జడవర్గమునకును జీవకోటికిని, శివులలో శివులకును, శివులకు నిత్యరునకును, జడవర్గ

ద్వైతవిశిష్టాద్వైతమతనిరసనమును చతుర్థమయోఖము ౧౭

మునకు నిత్యుపనీకును, భేదముగలదు. ఇట్లు వైదులేజుంగులంగల భేదము నిత్యమై యున్నది.

అట్టిత్వరభేదము నిత్యమగునపుడు జీవకోటిని బొందియున్న బంధముగూడ నిత్యచగుటంశేపి మోక్షమనునది లేకపోవుటయు ముక్తయగువానికి బంధమును బ్రసక్తింపునని యనవలదు. బంధమనునది జీవులను ననాదిగా బొందియున్న యవిద్యచేత జేయఁబడినదగుటచేత నాయవిద్యయుం బాపపురుషునిసాక్షాత్కారమువలన నశించునదియని యెఱుఁపుకొనఁబడినది. ఈ బయలుపడదు “విద్యతే చ్చావగ్రంధి క్షిప్యంతే సస్వసంతయాః । తే యంతే చాన్యకస్మాదీ లస్మిన్ విద్యతే పరావతే” అనగా పరావతే = త్వనముకంటె మనస్సు యక్షుచస్సుగొప్పదియగు శ్రీమహాలక్ష్మీదేవికిం దనిమిటియగు శ్రీమన్నారాయణమూర్తి ప్రత్యక్షముగాగా శీవాత్మలయొక్క హృదయములనుబండున్న యజ్ఞానరూపమగునీటముడివిడును. అయజ్ఞానగ్రంధి విడిచితోడనే శివవశకావ(నిత్య) ములయందుం బ్రతిపాదించఁబడినట్టి శ్రీహరికంటె మనగుహ్యముల ప్రబ్రహ్మయనియు శివేశ్వరులకు మేరుపాటులేదనియు బోధనగాగల నానాంతముల సంకయములెల్లను బొవును. నిత్యములు వైమిల్లికములునగు కన్యలు బోపించుటకలనం గలిగెను గలుపములును, శోలితిష్ఠిమాదులగు గాన్ధర్వకన్యలకలనం గలిగెను యన్నెములును స్వరూపముగలగల వైపులెల్లను క్షీణించును. చివరకు “ద్వంద్వైర్విముక్తా స్సుఖదుఃఖ సంక్షైర్గచ్ఛంత్యే మాధాః పద మవ్యయం తే” అనగా దుష్కర్మలవలనలగు దుఃఖములు, పుణ్యకర్మలనగలుగు నుపుములునకు కలనంబగు ద్వంద్వమువలన విడువఁబడి నారుమోహితులుగాని పద్ధత్యేలు నాశనహితమగు నాపదవదును శేరుదురు. అని శ్రీకృష్ణభగవానులచే నుపదేశించఁబడినది.

అయ్యా! పరావతే=అనుటచేత లక్ష్మీపతియను నర్థమెట్లుబోపట్టుదున్నది? చందురుడు చలమానికముగనగుటకు నీను లక్షణములగు బూర్వజీవితమును నర్థమేల యించదు? అనినంగాదు. “వికోహవై నారాయణః క్షీణో గ్రహేష్చ కానీ నాగ్ని హోహః । నేమే వ్యావాప్యభి సత్తప్తాని నమోస్య । విచారే నరవిదః । అథపురుషోహవై నారాయణః । నోవ్యాత్మోహో నరనా వ్యాయతే తస్యలంకాస్వేదోవిభవతే । తేషు వీర్య దహన్యూనో తత్ర సేవ క్షయో న పురఃపథవో । లిప్తీనో చతుర్భుజో బ్రహ్మో గామలి । అగ్రాగ్రాన్యస్కామో దననా భ్యావతే । తస్య భ్యావాప్యస్య లంకాటా శ్చ్రోతృభూతాః షోడశ పోహయతే” అనగా శ్రీమన్నారాయణమూర్తి యొక్కచేకలము. నలుగాని పశుపతిగాని పరశువురుషుడు గాకోపను. మఱియును, వైశ్వానరుడు, చదురుడు, చరలు, పువమి, దిగ్గులువేవెలుగు మొదలుగ నాయాదశకములయందుం బ్రతిపాదించఁబడినట్లు బరబ్రహ్మము గానేరవు. అశ్రీహరియొక్క

సరమపురుషుడు. ఇట్టి పరమపురుషుడగు నాశ్రమదాదినారాయణుడు దేని కోకోరి డెండమునఁ దలపోయగా సత్యపంకల్పుడగు సతనినుదుటినుండి చెమట పడెను. ఆచెమటబిందువులయందు వీర్యమును సృజించెను. అందు సువర్ణమయ నుగు నొకయండము (గోళము) బొడమెను. దానియందు నలుమోములుగల బ్రహ్మపుటైన మఱియు వేరొండు దానింగోరుచు నాపరమపురుషుడు మనమున సంకల్పించెను. ధ్యాననిష్ఠుడగు నాశ్రమారి ఫాలభాగమునుండి మూడుకన్నులును నోలున ముమ్మెననాలునుగల పురుషుడొకఁడు బుట్టెను. అని మహాపనివత్తు నందుఁ దొలుతఁడెప్పుడడి తరువాత “ఏమి సర్వభూతాంతరాత్మా దివ్యోదేవ ఏకోనారాయణః శ్రోత్రోంచ శ్రోత్రోవ్యంఛ నారాయణః చక్షుర్ద్రిష్ట్యంఛ న నారాయణః” అనగాఁ బ్రాణికోటులకల్గి సంతర్వామియు దివ్యుడనగు నాశ్రమన్నారాయణఁడొక్కఁడే పరమపురుషుడు. అతఁడు శ్రవణేంద్రియమును శ్రవణేంద్రియముచే గ్రహింపఁదగిన శబ్దాదికమును, నేత్రేంద్రియమునుదీనిచే గ్రహింపఁదగిన రూపాదికమును దానయైయున్నవాఁడే. అని చెప్పఁబడినది.

ఇంతియకాక, “నారాయణవివేకగోచ్యం యమాత్మం యచ్చశక్యం” అని సృష్టికముందుఁ దనకంటెవేరొండులేనివాఁడగు (అద్వితీయుడగు) శ్రీనారాయణుని యునికనికెట్టి, నలువశపుండుమొదలగు సకలస్త్రమైన చిచ్చిదాత్మక ప్రపంచముయొక్క నివేళమును నిశ్చయించి విశేషముగఁ బ్రతిపాదించి, అటు విష్ణుట, శ్రీమన్నారాయణుని యన్యాశక్తిఁ బట్టి రతుర్ముఖుండు రుద్రుండు లోనుగాగల స్థావరజంగమాత్మకనుగు ప్రపంచముయొక్క సృష్టిని నుడిచి, కరు ద్రహ్మాణికోటులరును సతదంతర్వామియని ప్రతిపాదించి, అరుగున్నట్టియు గటచినట్టియుఁ గాగలట్టియుఁ ప్రపంచవంతయైన నాదినారాయణునకు నధీనమై యున్నదని సుతంపఁబడినది. గావున శ్రీమన్నారాయణుని సృష్టిలోనేతలన నలువకుఁబయ్యుండై క్షరపురుషులపక్షముతోఁడిన రుద్రుండు తనకు నధికుడై యక్షరపురుషుండనబడుచు లక్ష్మీవతియైన పురుపురుషుండు గానొపడు. ఇతను పారిశేష్యన్యాయముచేత (అంతకును మిగిలియున్నవాఁడగుటచేత) పరాపరుండ న లక్ష్మీవతియైన యన్యము దోపట్టుచున్నది.

నారాయణుడనుపేరును నిర్వచించుటచేఁగాఁడఁ బురుషోత్తముండనునర్థముప్రతీయమానమగుచున్నది. ఎట్లనిన, కరులయొక్క సమూహము నారముఃక్షరాక్షరాత్మకమగు నానారమునకు (జీవకోటికి) అయనము (ఆశ్రయము) అయిన వాఁడు గాన నారాయణుండనబడుచున్నాఁడు. పఠియు అనములనగాఁ బుట్టుట్టురాగిట లోనుగాగలదోషములు, వీనికి నాశ్రయమైనవాఁడుగాఁడు గాన నారాయణుండగునను నిర్వచనముచేత నాపరమపురుషుండు జననమరణాదిదోషరతుండుడ నియుఁ దోపట్టుచున్నది.

ఇంతియగాక, కేశవుండను నాముముచేత సతఁడు నలువకంటెను, ముక్కం

15 ద్వైతవిశిష్టాద్వైతమతనిరసనము చతుర్థమయాఖ్యము

అకంటను నభికుండని వక్కాణింపబడుచున్నది; ఎట్లనిన, “క శ్చ ఈశ శ్చ కేశా బ్రహ్మ రుద్రౌ తౌ వహతి సన్మాన్తే ప్రేరయంతి కేశవః” అనగా క య నగా బ్రహ్మ ఈశయన రుద్రుఁడు, వీరినిగుఱురను సృష్టి మొదలగు పనులయందు నియమింపుచు సన్మాన్తమునందుఁ బ్రేరణజేయుటంజేసి కేశవుఁడనబడుచున్నాఁ డు. ఈయగ్రమునందు శ్రీమన్నారాయణమూర్తి వేల్పులనుఁగూర్చి పలికినవా క్యము “ద్వా విమా పురుష శ్రేష్ఠే ప్రసాద కోఽప్రజౌ మమ । భయా దభి త పంథానా సృష్టి సంహార కారణౌ” అనగా త్విపురుషులలో నుత్తములగు న లువ రుద్రుఁడు నను నీ యిరువురును గ్రహముగ నాయొక్క ప్రసన్నత వలననుఁ గోపమువలననుఁ బుట్టినవారు. వీరు వాచే సృష్టినిజేయుటకును లయముజేయు టకునుఁ జూపబడిన ఘాగ్రములు గలవారై యున్నారు. అని యుపబృహణ ము; (శ్రుతిత్యగ్రమును వివరించు బురాణాదికము)

ఇదియునుంగాక పురుషనూక్తమునందుఁగూడ “వేదాహం” అను మొదలు కొని “హీశ్చనే లక్ష్మీ శ్చ పత్యై” అని చెప్పబడినది. అందుఁ బురుషోత్త ముఁడను లక్ష్మణముగల చొల్లిచెప్పబడిన పరమపురుషునిని మాహర్ష్యవర్ణనపూ ర్వకముగ నెవ్వఁడెఱుంగునో యతఁడు హేతుమునొందునని ప్రతిపాదించి, తరు వాత నట్టిచుహాపురుషుం డెవ్వఁడను నాకాంక్షుఁడు “ప్రజాపతిశ్చరతి గర్భే అంతః” అని ప్రపంచముయొక్క సృష్టిని జేసెను నలువరు జనమండగుటయు, “అజాయమానో బహుధావిజాయతే” అని శ్రీరామాదులగు పది యవతార ములు లోనుగాగల రూపములతో నావిర్భవించుటయు (నవతరిలుటయు) “హీ శ్చనే లక్ష్మీ శ్చ పత్యై” అని భూదేవికిని లక్ష్మీదేవికిని దేనిమిటియగుటయు జూపింపబడినది.

ఇట్లుకాగా “సదేవ సౌమ్యేద మగ్ర ఆసీత్” అను మొదలుగాగల నర్థు బ్రహ్మ, ఆత్మ, ఈశ్వరుఁడులోనుగ గలవానియందు సాధారణముగఁ బ్రవత్తికొం పుచున్న కారణవాక్యములు. (ప్రపంచకారణమును బ్రతిపాదించెను వచనములు) మహోపనిషత్తునందు విశేషముగఁ బ్రతిపాదించబడిన శ్రీమన్నారాయణపరము లేమని యొప్పుకొనవలయును. “సదేవ సౌమ్యేద మగ్ర ఆసీత్” అను వాక్యమునం దలి ఆసీత్ - అనుపదము సాధారణమయియున్నది. పూర్వవిచారాంసయందు (క గ్యకాండయందు) “అగ్ని హోమీయం పశుహ లభేత్” అనువిధివాక్యమునందు సా ధారణముగ గోవు మొదలగు వానియందు సామాన్యగుటచేఁ బలుకబడినపశుప దము, “ఘోగస్య వపాయామేద సోనుభ్యాగ్రహి” అని వేరొకదానికి సాధారణ ముగాకుండ శ్రుతిమగుచున్న మంత్రగర్భపగమగుటవలన మేకనే తెలుపుచున్నది “ఘోగోవాసంత్రవర్ణాత్” అని పూర్వవిచారాంసయొక్క యారవయధ్యాయము నిఁదటి యధికరణముయొక్క న్యాయము. మతీయు నిట్లు “యథాగ్నే యోఽ స్తైకపాలః” అనుపట్లగూడ నెనిమిది కపాలములయందు సంస్కరింపబడిన పిం

డిమొదలగు సామాన్యద్రవ్యము “అపశ్యన్ పురోదాశం కూర్మంధూతం సర్వం తం” అను వాక్యశేషమువలన (కొఱపడిన వాక్యమువలన) సామాన్యముగా ని పురోదాశమని యొప్పుకొనబడినది. గావున నట్లు పురాణములు ఇతిహాసములు మొదలగు సుబద్ధంహణములు ముఖ్యప్రమాణమగు శ్రుతికి విరుద్ధములుగా మింజేసి ముఖ్యముగ శ్రీమన్నారాయణ ప్రతిపాదకములని యంగీకరింప నలయును. ఇందుకు, “వేదేరామాయణేచైవ” అను మొదలగు హరివంశవాక్యము దార్పణము.

ఇట్లుకాగా, ఇట్టి పరవస్తువుయొక్క సాక్షాత్కారము నారదహహర్షి మొదలగు దేశికేంద్రులచే నుపదేశింపబడిన అష్టాక్షరిలోనగు నెనిమిదిమహామంత్రములయొక్కయు ముద్రలను ధరించుటయొక్కయు సావధ్యమువలన నుపాసించుటచేత సాధనసంపత్తి సిద్ధింపగా నీశ్వరానుగ్రహముచేత విరజాన దిని దాటునపుడు ఆనదియందు మునుగుటవలన లింగశరీరభంగముగాగా శ్రీమన్నారాయణమూర్తి మేనును బోలినట్టియు ప్రకృతిసంబంధముగానట్టియు నానందఘనంబగునట్టియు దివ్యమగు దేహములభింపగా బ్రహ్మాండములను సృజింపఁ దగుటయు శ్రీమహాలక్ష్మీదేవికిఁ జెనిమిటియగుటయుఁ దప్పయాఖండానందావిర్భావము స్వరూపముగగల మోక్షసామ్రాజ్యమును శుద్ధసాత్వికుడగు జీవుఁడు బడయఁగలఁడు.

ఇంతియకాక “మామపేత్యైత కాస్తేయ యేషిన్యః పాపయోనయః | శ్రీయోవైశ్యస్తథా శూద్రాస్తేపి యాంతి పరాం గతిం” అని శ్రీకృష్ణభగవానులుపదేశించిన వడువున మంగలివాఁడు గుమ్మరివాడు సాలివాఁడు మొదలగువారును పశువులు పక్షులులోనుగాగల తిర్వణ్జంతువులును ముక్తి నొంది శ్రీవైకుంఠపురమునందు నాయారూపములుగల దివ్యమంగళవిగ్రహములవలనఁ గలిగెడు నానందముననుభవింపుచునుండును. ఇట్టి ముక్తియందును హెచ్చుతెగ్గులు గలవు.

జీవుఁ యు నీశ్వరునియు స్వరూపమునుబట్టి జీవులుము వైఱంగులనుండుటకుఁ బ్రమాణమెద్ది? యనిన“ఊర్ధ్వంగచ్చంతి సశ్వస్థా మధ్యేతిష్ఠంతి రాజసాః | జనున్యగుణవృత్తిస్థా అధోగచ్చంతి తామసాః” అనగా శేవలసాత్వికజీవులు మీదుగ వెళ్లుదురు. రజోగుణప్రధానులగువారు నడుచునుండురు. తమోగుణము యొక్క వృత్తులుగలవారు క్రిందుగఁబోవుదురు. అని శ్రీశతాశాస్త్రమునందుఁ జెప్పబడినది.

ఇట్లుకాగా, జీవులయు నీశ్వరునియు స్వరూపముయొక్క నిశ్చయమును, చిదచిత్తులయొక్క (స్థావరజంగమములయొక్క) ఏర్పాటును బంధమునకు మోక్షమునకు గల వ్యవస్థయు సుపపన్నమగునుగాని యదైవతమతమునందది కిట్లుబడికాదు. అందు బ్రహ్మమునకంటె పేరొందు వస్తువు నొప్పుకొనక జీవేశ్వరులకు నభేదమప్రతిపాదింపబడినది. ఎద్దియోయొకటిను నవిద్యచే భేదమును గల్పిం

ద్వైతవిశిష్టాద్వైతమతనిరసనమును చతుర్థమయాఖ్యము ౬౧

చినను అవిద్యయనునది యెవ్వనికిఁగలదను విచారణలో బ్రహ్మమునకు నజ్ఞత్వము ప్రసక్తింపును. ఇదియునుంగాక శ్రుతియుఁగూడ నవిద్యామూలమగుటచే మృషాభూతమే (అన్యతమైనదియే) యగును. అట్లు మిథ్యాభూతమగు శ్రుతిచేఁదలసికొనఁదగిన బ్రహ్మము మిథ్యావాదముచేఁ దోపట్టెడు నర్థమువడువున నన్యతాత్మకమే యగును.

కనుక నీయద్వైతవాదము పొమాణికులచే నాదరింపఁదగినది కాదు. విద్యబ్రతిపాదించుటచేసినతీరున నిర్దుష్టము (ఎట్టిదొసగులును లేనిది) అగుటవలన భేదవాదమే యొప్పుకొనఁ దగినది. అని భేదవాదలు (ద్వైతులు) నలుచుచున్నారు. దీనింగూర్చి చెప్పఁబడుచున్నది.

ఈభేదవాదము వచించెడు భేదమన నెయ్యది? అన్యోన్యభావమా, (ఒకదానికొకటి లేకపోవుటయా) విరుద్ధధర్మము గలుగుటచేసగు నత్యంతభావమా, (తమామును లేకపోవుటయా) వస్తువుయొక్క స్వరూపమా, ఏకత్వమునకు బ్రతిరొగియా, (ఒకటియగుటకు విరోధియా) పెక్కులగుట నాక్రమించుటయా, భేదములేమి తమామును లేకపోవుటయా;

ఇందు నన్యోభావమనుటకు వలనుపడదు. అన్యోన్యమనుపట్టి నన్యత్వము (పెరయదియగుట) పదార్థములకు స్వభావమా? లేక భేదము నిబంధనముగగల యొండొక యుపాధియా? ఇందు నన్యత్వము పదార్థస్వరూపమగుటఁజేసి ఏకత్వముచే (ఒకటియగుటచే) గ్రమ్మబడియున్నను కడఁ మొదలగునది తనకంటె దాను వెఱయదియని తోపట్టవలసి వచ్చునుగాన స్వభావమనుటకు వలనుపడదు. ఇకను భేదము మూలముగగల యుపాధియు భేదముగలుగునపుడు సరిపడదు. భేదముగూడ నిప్పటికిని సిద్ధింపకపోవుటచే నాత్మాశయమను దోషముపట్టును.

ఇకను, కడవ వలువగుటయు వలువ కడవయగుటయు సంభవింపదను మొదలగునదియకదా ధర్మముగలవియగు (ధర్మలగు) ఘటపటములయందు ఘటత్వము పటత్వమునను ధర్మములను నిషేధించుట లక్షణముగఁగలవై ధర్మ్యము. ఈవైధర్మ్యము కడవయందే గడవయగుటయు, వలువయందే వలువయగుటయు నని నియమించునది యెద్దియేనున్నచో నపుడు సంభవించును. భేదమేని యామకము (నియమించునది)యగుననిన దీనికిగతుకము (తోపింపఁజేయునది) ఇప్పటికిని గన్పట్టదు; తఱచుగ నూలుపోగులును మట్టియు గలుగుటయే భేదమును దోపట్టజేయునది యగునని యనవలదు. వలువయందే లింపుమయత్వమును (నూగుపోగులు తఱచుగగలుగుటయు)కడవయందే మృగ్యయత్వమును(వట్టితఱచుగగలుగుటయు) నను నసాధారణములగు (వేరొకదానికిలేని) ధర్మములు దోపట్టుట ధర్మలగునా ఘటపటములకు భేదము సిద్ధింపగా నుపపన్నమగును. ఆభేదమిప్పటికిని సిద్ధింపలేదుగాన నన్యోన్యశ్రేయమను దోషముపట్టును. ఇంతియకాక తంతుమయత్వము మొదలగు ధర్మములకు భేదముగూడ నానియవయక

ముల వైభవముచే వైనదని వైవైని చర్చింపఁబడెను ననవస్థనే స్థాపించుచున్నది గావున విరుద్ధవర్తమానముచేసఁగ నత్యంతాభావమే భేదమనబడునను రెండవపక్షము కిట్లుబడికొలేదు.

కడవ వలువ మొదలగువాని స్వరూపము, వెఱవానిస్వరూపము ననుసరించి పొందకయున్నదని చెప్పవలయును; లేనిచో స్వరూపములకుఁ గలియక (సాంకర్యము) గలుగును. వెఱవానిస్వరూపముల ననుసరించి యుండకపోవుట యేకాగ్రముచేతనని పర్యాయించింపఁగా భేదమునుబట్టియని చెప్పఁదగియున్నది. ఆభేదము ఇప్పటికింకను సాధింపఁదగినవాని కోటిలోనే జేరియుండుటంజేసి వెనుకఁజెప్పఁబడిన దోషమునే యవలంబించియున్నది. ఇదియునుంగాక తొంటిన రె వెఱవానిస్వరూపములఁ జర్చజేయగా నన్యత్వము (ఇతరమైనదగుట) చేసఁగ దోషము పట్టును; మఱియును నిది వెండి యను మొదలగు తెలివి మింటిపువ్వును జోలినది యగును. అందు ముత్తైపుచిప్పయొక్క స్వరూపము వెల్లడికాకపోవుట చేత (లేటపడకపోవుటవలన) ఇదియని మట్టుకు దోషట్టుచుండును. వెండియని మాత్రము నిశ్చయింపఁబడును. భేదము వస్తువుయొక్క స్వరూపమగుటవలన నిది యును (శుక్తికారజతజ్ఞానమునాడ) నుపపన్నము గాకపోవలసి వచ్చును.

అయ్యా! కనులకుంగల కామిల మొదలగు దోషములనుబట్టి శంఖమునందుఁ బచ్చననముతోపట్టునట్లు రక్షరక్షలాడుటలోనగువాని సామ్యముచేత దవ్వ గుఱు. మొదలగువాని దోషమునుబట్టి ముత్తైపుచిప్ప (యొక్కకలరూపు) కుంగలరూపు లేటపడక వెండిపడువునఁ తోపట్టుచుండునని యనవలదు. చేరువయిన నే యిది కడవయను మొదలగుప్రమారూపములగు తెలుపులయందుఁ గూడ గడవ మొదలగువాని స్వరూపములయొక బ్రతిపాదించదగినవానియు భేదముచేత యిదియను ననువృత్తమగు సెర్పాటుచేతను, కడవయను భేదముచే వ్యావృత్తమగుట చే భాసిలుట, వస్తువుయొక్క స్వరూపమే భిన్నమగుటంజేసి, లేకపోవలయును గావున వస్తుస్వరూపము భేదమను మూడవపక్షము సరిపడలేదు.

కడవ వలువ మొదలగు ప్రతినియతములైన వ్యవస్థలలో నొక్కటియే యాక్రమింపఁబడుటచేత దానికిఁ బ్రతియోగి యెచ్చోనున్నదియో మేమెఱుంగము. ఇదియొకటి యిది యొకటి యను నవేక్షాబుద్ధిచేత ద్విత్వము (రెండగుట) బుట్టుచున్నదని యనవలదు. ఇట్లగుట యెచ్చటను గన్పట్టలేదు. రెండుపట్లను బుట్టుచున్నదంటేలేని ఎచ్చటను గనుపడకపోవుటచే మింటిపువ్వుపగిది నుండుటంజేసి ఇది యొచ్చోనున్నదో తేలియఁబడకయున్నది. గాన నేకత్వమునకు బ్రతియోగి భేదమనబడునను వాల్గవపక్షముగూడ సమీచీనముగాదు.

(ఒకటి కాకపోవుట) అనేకత్వము రెండగుట మొదలగునది రూపుగఁ గాదగుటచేత దానికి సాధారణమగునది యెద్దియో తెలియఁబడదుగాన నశోభావ్యతాంతి, భేదమను వైదవపక్షముంగిట్లుటలేదు. రెండుపెండములందు నిదియు

కటియిది యొకటియను ననేక్షాబుద్ధిచేత ద్విత్వము జనింపుచున్నదనుటకు నీలు లేదు. ఆద్విత్వము మొదటిపిండమునందున్నదియా? లేక వేగొక పిండమునందున్నదియా? దేనియందున్నట్లును గన్పట్టలేదు. రెండింటియందును నున్నదనవలదు. అది ద్విత్వమునకు మారుపేగుటచేత సాధింపఁదగినవాని కోటిలోనే శ్రేయిండుటంజేసి మినుపటినలె నావ్నాశ్రయములోనగుచోషములు ప్రసక్తించును.

ఇకను నీమతిమనంబించుకయు నభేదమొప్పుకొనఁబడలేదు గాన నేను పాటులేమితమామును లేకపోవుట భేదము నానవయుమునందుఁబడఁబడ భేదము స్పష్టముగ గన్పట్టుటలేదు. శ్రీరామచంద్రుఁడు శ్రీకృష్ణుఁడు నెఁగలగు నకతారణిశేషములయొక్క జలమువలన నొండొంటికిని నేనుపాటుగలగుటచే భాసిలుచున్న (దోపట్టుచున్న) లెక్కకెక్కుడగు కర్మాణుగుణములకు నమామును వేరుపాటులేమినే జేసెడిది నకలనద్దగు పరిపూర్ణుడగు పరమాత్మనిఁగూడ నర్థంతము నభేదమని యొప్పుకొనుటవలన స్పష్టమనకలదు. అట్టియొకనినను, అభేదమనునది భేదమునకు వేరుగుటగనేని యొకదానియవేక్ష యొకదానికఁగలుగుటవలన నన్యోన్య్యాశ్రయమను దోషము నట్టును. ఇదియునుం గాక, కడవఁ బలుక మొదలగు వానియందుఁ దోపట్టెనుభేదము వానికంటె భిన్నముకానియా? లేక భిన్నమయినదియా? భిన్నముకానిచో నభేదమేయగును. భిన్నమయ్యేనేని నాభేదమెట్టిదియోయని విచారణచేయవలదు. మైవై భేదములమునును మిలుచుగఁ దైకొనుటవలన ననవస్థనే నెల్లొల్పును. ఇదియేకాక ఈభేదము స్వరస్సిద్ధముగ భిన్నములగు ఘటపటాదులయొక్క భిన్నములేక వానికి భిన్నముకానిదియా? భిన్నమేయైనచో నాగంతగఁగు (నగునచ్చునగును) భేదమచేసి సద్ధమగు సాధనము గలదియగును. ఇకను భేదమునకు నభేదమునకును విభేదమువలన భిన్నమగుటకు నలనుపడదు.

ఓయీ! ఒక దానితోఁ గలియక నన్నట్టుదు ఘోరమును మాటాపకదుట
కు వీలులేదు గాన దానికేమిగలి? అనిన వినుము. రెండు మొదలు పరాధమున
నుకంగల వేర్వేగు లెక్కయొక్క వ్యవహారకు (వాచక) ఒకటి ను పోక్క
వే నాక్రమింపఁబడిన పరాధముయొక్క అవృత్తిమూలముగఁ జూచుచున్నప్పు
డువలనను దానిని మాని కనునడవకుండుటవలనను ఇట్లవ్యయ వ్యసనములను
రెండు మొదలు వేర్వేగు లెక్కయొక్కవాచక యేకత్వముచే నాచరింపఁ
పడెనట్లుదుగు పరాధముమూలముగఁ గలదని (కోరిక) యిచ్చమును నాచరింప
నొప్పుకొనకలరదు.

అనోన్యాభావము నిబంధనముగగల ధేదముయొక్క వ్యవహారములను గూడ స్వగూఢమునందు మూర్తిము నిలచియున్న పాటపదములను నిది సూక్ష్మము నేను జని సామ్రాజ్యపేరియభిసంభవించి నూరలకీని సామాన్యధర్మములను చూచునభేదమును దెలుపుచున్నది. గావున నీధేదవ్యవహారము అధేదములు

ముగఁగలది. ఇందు నభేదము ప్రకృతియు భేదము వికృతియు నగుటంజేసి ఘట పటాదులవలె భేదము కార్యకోటిలో జేరినది. కనుక నైమవిధములంబగు భేదము నిత్యమని చెప్పుట యుక్తముకాదు.

అయ్యా! అభేదము మూలముగఁగలదని యొప్పుకొనఁబడిన ఈ భేదము వెనక జెప్పఁబడినవానిలో నొకటియైనచో భేదమునడువున దూషణముచే నా క్రమింపఁబడుటంజేసి మోక్షపోయినదగును. 'వానికంటె పెరియనియైనచో దీని స్వరూపము మింటిపువ్వునడువునఁ గనుపడదు. అనినం జెప్పెదము. "ఏవ మ న్యోస్య భిన్నా నా మపరస్పర నేదినాంజ్ఞానానా మనుసంధాన జన్తా నస్తేజ్జని శ్చి త్తిః | స చే దంతః కృతాంత విశ్వరూపో మహేశ్వరః | స్వా దేక స్త్విద్యపు స్త్వ శ్చ స్మృత్యుత్పాదాన శక్తిమాణ్ || సర్వస్య చాహం హృది సన్నిహిష్ఠో వత్తి స్మృతి జ్ఞాన మపోహనం చ | అవృతం వైవ మృత్యు శ్చ నదన చ్చాహ వర్జన || కార్య రూపేణ నానాత్వ వభేదః కారణాత్మనా | హేమాత్మనా యథాభేదః కటకాద్యాత్మనా భిదా" అనగా సమస్తప్రాణికోటులకు సంతర్వామయై యు పరిమితమగు ప్రపంచము స్వరూపముగఁగల మహేశ్వరుఁడొకఁడు వైతస్యస్వరూ పుఁడును, సర్వజ్ఞుఁడును, స్మృతిని నపోహమును (ఊహాపోహలను) గలిగించె ఁడు శక్తిగలవాఁడును నై వెలుగొందుచుండేనేని పరస్పరమును భిన్నములును నొక దానినొకటితెలిసికొనజాలనివియునగు తెలుపులయనుసంధానమువలన బుట్టినయు త్పత్తియొక్కయునికి నశించును అనియు, సకలప్రాణులహృదయములందు నేనున్నవాఁడను. నావలననే స్మృతియు, జ్ఞానమును, నపోహనమును, నమృత మును (మోక్షమును) మరణము, నగుచున్నవి. సదనత్తులు (నిత్యానిత్యములు) నేనయ్యెనిని. అనియు, బంగారులో భేదము లేకపోయినను కటకకుండలాదులకు భేదమున్నట్టులు కార్యస్వరూపముచే భేదమును గాఢణస్వరూపముచే నభేదము నగును. అనియు నిట్లు ఈశ్వరప్రత్యక్షజ్ఞ మొదలగు సిద్ధాంతములరీతిచేత, భావము నభావము లక్షణముగఁగల సకలపదార్థములయొక్క యునికియు, న్నూ తికాయు, మాత్రిము స్వభావముగఁగల పరమప్రమాతయగు పరమేశ్వరునియొక్క స్వతంత్రతలనఁ గడలితరగల రీతిచేత గట్టిపడి గడ్డకట్టినయుఘ్నహింసను నీచే నొప్పుకొనఁబడిన యన్యోన్యభావమునకు విలక్షణమగు భేదముయొక్కదౌర్భాగ్యమును నిచ్చులమగు నభేదముయొక్క సౌభాగ్యమును కలియుటవలనఁ గలిగిన ఏర్పాటునిబంధనముగఁగల భేదమే విశ్వమునకును విశ్వేశ్వరునకును మాచేసొ ప్పుకొనఁబడుచున్నది. ఇందుకు "యతోవాఇమాని భూతాని జాయంతే—ఏ కోఽహం బహు స్యాం ప్రజాయేయేతి—అజాయమానో బహుథా విజాయతే" అనుమొదలగు శ్రుతులును, "భూమి రాపోఽనలో వాయుః ఖం యనో బుద్ధి రేవచ | అహంకార ఇతీయం మే భిన్నా ప్రకృతి రప్తథా" అను శ్రీభగవద్గీతా

ద్వైతవిజ్ఞానైత్యమతనిరసనమను చతుర్థమయాఖ్యము ౬౫

స్మృతియునుఁ బ్రమాణములు. అనగా నేపరమేశ్వరునివలనఁ బుడమి మొదలగు జడవర్గమును నలువ మొదలగు పురువుదనుకగల చేతనజాతమును బాడముచున్న దో; నేనొక్కరుఁడనే సృష్టికొఱకు పెక్కురూపులగుచున్నాడను; పుట్టుపులే నివాడగు నాయాశ్వరుఁడు పెక్కులెఱుంగుఁ బుట్టుచున్నాఁడు; పృథ్వ్యాప స్తేజోవాయరాకాశములను బంచమహాభూతములును మనోబద్ధ్యభాంకారము లు మూడునుం గలసి యెనిమిదివిధముల నాయొక్క ప్రకృతి భిన్నమై యున్నది. అనియును ప్రాశస్త్యములకు నగ్గము.

అయ్యా! విభాగమునునది సంయోగము మొదటగలదగుటంజేసి మేరకుం దర పర్యతములకును, తూర్పుపరపరసంధ్రములకును, తూర్పుపరమరదిక్కులకు ను, సంయోగ మెప్పుడును లేకపోవుటచేత భేదము లేకపోవుననిసంగాదు. కల్పాంతసమూహము నీచేనొప్పుకొనఁబడిన ప్రకృతియందుఁ బడచిద్రావిమలగు నెల్లవదాగ్ధముల సంయోగముంబోలి మాచే నంగీకరింపఁబడిన పరమేశ్వరుండను నామాంతికముగలట్టియు జ్ఞానక్రియలు లక్షణముగఁగలట్టియు విమర్శశక్తి భావములునభావము స్వరూపముగఁగల ప్రపంచమునెల్ల సత్త్వి నిచ్చుచున్నది. శక్తి కిని శక్తిగలవానికిని భేదము నభేదము నను వికల్పముచేఁగల్గింపఁబడిన శక్తియందుఁగూడ నిదిసంబధింపదు. ఆవిమర్శశక్తియే భేదమును నభేదమును ననుకూ ర్పింపకుండగిన సావధాన్యము గలదియై యున్నది. మిచేనొప్పుకొనఁబడిన యా న్యోన్యభావము నిబంధనముగఁగల భేదమునకుంబోలి మాచేనొప్పుకొనఁబడిన వి భాగమునిబంధనముగఁగల భేదమునకు నభేదముతో విరోధములేదు. గావునసం ట్టికడవ యని యభేదమువలన విభజింపఁబడుటంజేసియూ యభేదముతో విరో ధములేదు. మాచేఁగూడ నాభేదమే యంగీకరింపఁబడుటగాక యనిన నట్లయినచో భేదమభేదమునందేఁ బర్యవసన్నమగుటంజేసి యపసిద్ధాంతమగును. గాన నీయ ధికప్రసంగమింతతోఁజాలును.

కులక్రమముమునుండివచ్చిన సద్గురువువలన నుపదేశింపఁబడిన సంశ్రము నుపాసింపటవలనఁ బరమేశ్వరునిసందర్శనము గలుగగా జీవునకు ననాదిగాగల యవిద్య నశించును దానినిబట్టి యాపరమేశ్వరునితో సామ్యము లక్షణముగఁగల మోక్షములభించునని యెద్దిచెప్పఁబడినదో యది సరిపడలేదు. వ్యారిమతమునం దు జీవునకుఁ బరమేశ్వరుని సందర్శనమగుటయే సంభవింపదు. ఏలయునిన; జీవు డన నెట్టివాఁడు? అణువుపరిమితిగలవాఁడనిన నాయణువు నివయవసుగు ప రమాణువువంటిదియో? సావధానులగు ప్రాసరణువులు మొదలగువాని లక్షణము లను బోలియున్నదియో? ఆజీవ్యాణువు పరమాణువువంటిదనుటకు వలనుపడదు. అణువు ప్రత్యక్షముకానిదగుటచేత నేనను స్వరూపముగల యింద్రియమునకు బ్ర త్యక్షమగుట లేకపోవలయును. అట్లుకాగా ప్రత్యక్షముకానిది మింగిపువ్వువడు వునఁ బ్రసిద్ధముకాకపోవుటచేత బంధమునకు మోక్షమునకును నాశ్రయములేక

పోవుట ప్రసక్తించును.

అయ్యా! కనులు చెవులు మొదలగు బాహ్యేంద్రియములకుఁ బ్రత్యక్షమగుటనుగూర్చియే దెద్దదియగుటయుఁ బొడమినరూపునుఁ గారణములగును గాని మనస్సుమొదలగు సంతాకరణమునకుఁ బ్రత్యక్షమగుటనుగూర్చి కాదనిన నట్లయినచో నణువు నేననియెడుపగామర్శ, లక్షణము స్వరూపమునుగల యింద్రియములకు వేరుగా నిదియని భాసిలుచున్నదియా? ఆయింద్రియములతో వేరుపాటులేకయున్నదియా? వేరుగా నిది యని కన్పట్టకుండుటంజేసి మొదటిపక్షము కిట్టిలేదు. నేనను స్వరూపముగల యింద్రియములవలనఁ గలుగు తెలివికంటె వేరుగాక వెలుగొందుటయందు వానిస్వరూపముకంటె విశేషము లేమింజేసి యని త్యక్తము ప్రసక్తించును. గాన రెండవపక్షముగూడ కిట్లుటలేదు.

బుద్ధిమొదలగు గుణములచేఁ ననుమానింపబడుచుండుననియంటిలేని నట్లు ననుమానించువాఁడు గన్పడకపోవుటచే నెవనిచే ననుమానింపఁబడుచుండెనో మేమెఱుంగము. బుద్ధిమొదలగు గుణములే యనుమానింపుచుండెనేని నట్లుననుమానింపఁబడెడు జీవునకును నితనిగుణములగు బుద్ధిమొదలగువానికిని వేరుపాటు కలదా, లేదా? అనిత్యములగు బుద్ధిమొదలగువానికంటె భిన్నము కాకపోవుటంజేసి యాజీవాత్మకు ననిత్యత్వము ప్రసక్తించునుగాన జీవునకు బుద్ధిమొదలగువానికిని వేరులేదనుటకు వలనుపడదు. ఇకను వేరుపాటు గలిగెనేనిఁ గడవ లోనగు నది యుంబోలి యాత్మ, తాదాత్మ్యరూపమగు సంబంధముచేత బుద్ధియొక్క పుట్టువునకు నధికరణరూపమైన చెప్పుడునుఁ గానేరదు. ఇంతియకాక బుద్ధికిని నాత్మకును కడవకును వలువకునుఁ బోలి వేరుపాటుగలుగఁగా తాదాత్మ్యము సంభవించకపోవుటచేత బుద్ధిమొదలగునవి, యాత్మధర్మములు కాకపోవలసి వచ్చును. అట్లుకాగా బుద్ధిమొదలగు లింగములచేత ననుమానించుటకు శక్యముకాదుగాన నాత్మకును బుద్ధ్యాదులకును భేదముగలదనుటకు వీలులేదు.

ఇకను జీవాణువు సావయములగు త్రిసరేణువులు లక్షణముగగలదను రెండవపక్షము చెప్పఁబడిన దూషణముచేతనే గ్రమ్మబడియుండుటంజేసి సమీచీనముగాదు.

ఈయపవాదము త్రిసరేణువుయొక్క కల్పనకు మధ్యమమగు పరిమాణము నిత్యముకాకపోవుటచే వ్యాపింపఁబడుటంజేసి దీనికి విశేషమగును. మఱియును, జీవుఁడు స్వరూపములగు నింద్రియములచేత (అంతఃకరణముచేత) దెలసికొనఁదగినవాడయినచో జడప్రాయుఁడు గావలసివచ్చును. కడవమొదలగునవి కన్నులుమొదలగు బాహ్యేంద్రియములచే దెలసికొనఁదగిన జడమలయ్యు సంతాకరణరూపమగు స్వరూపేంద్రియమునకు గోచరమగునాత్మ జడమనుటకు వీలులేదని నుడువవలదు. అంతఃకరణమునకు మాత్రము గోచరమగు సుఖదుఃఖాదికము న్నర్తించఁబడెడు కడవమొదలగునవియుంబోలి జడము తప్పనిదిగనగును. ఇట్టే

పట్టియందు (ఇట్లా పుష్కరినయెడల) నేను దీనిని నిచ్చుచున్నాను; తెలిసికొనుచున్నాను. చేయుచున్నాను. అను మొదలుగ స్యప్రకాశమునఁ దెలియఁ జేయఁదగుట లేకపోవలసివచ్చును. లేనిచో మాకేమికోదు? అనిన నట్లేనచో నాత్మజడవర్గములొక జేరుటంజేసి, “అథాతో బ్రహ్మజిజ్ఞాసా” అను మొదలును నాపనిమదకాస్త్రమెవ్వనిఁగూర్చి ప్రవర్తిల్లింది? పరమేశ్వరుఁడెవ్వనికిఁ బ్రార్థితుమగును (సాక్షాత్కరించును?)

ఇంకొకటి, బ్రహ్మమునఁ దెలిసికొనఁదలఁపుగల జీవుఁడు తనకుఁ దాఁ బ్రకాశించునట్లు వాఁడా? లేక వేరొండుదానిచేఁ బ్రకాశింపఁబడుచున్న వాఁడా? ఇందు వేరొకదానికి లోబడిన ప్రకాశముగలవాఁడయ్యె నేనిఁ గడవమొదలుగదానిబోలి జడుఁడగుటవలనఁ దెలిసికొనఁదలఁపుగలుగుట సంభవింపదు. గానఁ చెంతవత్తుము సరిపడలేదు. ఇకను దనకుఁ దా నెలొందువాఁడైనచో నా జీవుఁడెట్టివాఁడు? కడవగొనగువాని ప్రకాశమువడువునఁ గొలదిగగు తనవెలుగుగలవాఁడా? అపరిచ్ఛిన్నమగు (కొలదికి మీరిన) తనవెలుగు గలవాఁడా? ఇందుఁ దననుమట్టుకుఁ బ్రకాశింజేసికొనువాఁడయ్యెనేనిఁ దనయందుమాత్రము నిలచియున్న కడవయొక్క ప్రకాశము వెలుదానిం బ్రకాశింజేయఁదగనిది యగునట్లు వేరొకదానిని వెలిగింపఁదగినవాఁడు కాకపోవలయును.

అయ్యా! జీవుఁడు కడవమొదలుగువానివడువున నొక్కతననుమట్టుకే ప్రకాశింజేసుకొనువాఁడుగాదు. మఱియేలనిన దీపముమగిది వేరొకదాని యపేక్షలేని వెలుగుగలవాఁడగుచుఁ దనవిషయమును దాఁబ్రకాశింజేసి కడవ వలున లోనుగాగల పదార్థములనుగూడఁ బ్రకాశింజేయువాఁడగుచున్నాఁడు. అట్లుగుటంజేసి జీవుఁడణుస్వరూపుడై మేలలో నొకతావున నున్నవాఁడయ్యె నతఁడు తెలివి యెల్లయెడలఁ గ్రమ్మెడు గొనముగలదగుటవలన “నాకు కాలియందు పోప్పేయుఁ దలయందు సుఖమును గలదు” అని యొడలంతటను దెలివి గలుగుట సంభవింపుచున్నది. ఇందుకు “ప్రజ్ఞయా శరీరం సమారుక్యా” అను శ్లోతియు “వ్యతిరేకోగంధవత్” అను బాదరాయణనూత్రమును దార్పణము. గుణముగలదానిని విడచి గుణముండదను నియమమువలన జీవాత్మ యణుస్వరూపముగాగా నాజీవాత్మయొక్క ధర్మమైన బుద్ధియు నాత్మయందు మాత్రము నిలచియుండునని చెప్పఁదగియున్నది. ఉదహరింపఁబడిన బ్రహ్మనూత్రమునందలి “గంధవత్” అను దృష్టాంతముగూడ సరిపడియుండలేదు. గంధముగూడ గుణముగలదానిని మానియుండనోపదు. పువ్వులొక తావున నుండినను వానియందలి నావి యాపువ్వులు లేనిచోటనుగూడఁ గన్నట్లుటంజేసి వైనిఁజెప్పఁబడినచోమము లేదనవలదు. గుడిని విడచి గుణముండదను నియమమువలన వాసనగలపట్టుచున్నవైని యవయవములు నూత్నరూపమున నుండునని కల్పింపఁబడుచున్నది. గా

న వెనుకఁజెప్పఁబడిన దోషము పట్టకతీరదని యనవలదు. పువ్వులయొక్క నానవయవములు వాసనతోఁ గలసివచ్చునవియా? లేక కలయకుండ వచ్చునవిగా? కలసివచ్చెనేని బువ్వులుదగ్గిఁబలిచిన్నచిన్న వగుచుండవలయును. జీవునియొక్క భోగింపఁదగిన యదృష్టమునుబట్టి ఎన్నెన్ని యవయవములు వెడలుచుండునో మఱల నాయవయవములన్నియుఁ బూర్తియగుచుండుననిన నిట్టికల్పనకు బ్రమాణము లేదు. ఎన్నియవయవములు వెడలునో యన్నియవయవములు నిండుచుండుటయు నట్టియదృష్టమునుఁ గల్పించుటయుఁ బాలగౌరవము. లాఘవముగఁ గాపిలేనితావున గుణము గలదానిని విడచి గుణముండదను నియమము గొప్పింపఁదగియున్నది. సంబంధముగలదానిని విడచి సంబంధముండదను నియమము సమవాయములేనిపట్టున సమవాయము నిత్యమగుటంజేసి సంయోగము సంగీకరింపఁజ్ఞు ఇచ్చటఁగూడ వాసన వ్యాపించెడు గుణముగలదగుటచేతఁ బాపిలేనితావున నియమము కల్పింపఁదగియున్నది.

ఇంలియ గాక, వాసనతోఁగూడి పువ్వుల యవయవములు వెడలివచ్చెనేని నపుడు వానియందలి వాసనయుఁ బడయఁబడినదై తెలువఁబడిన నోరుగలవానిన నాగంధమునందుఁ గలరకుముగూడ (చవిగూడ) గంధముతోఁ గూడియుండుట వలనఁ దెలియఁదగినది గావలయును. మఱియును సందులేకుండ మూయఁబడినట్టియు లోహముచేతయఁబడినట్టియు నొక బరిణియ నడువనున్న కస్తూరికలు క్క మిక్కుటమగువాసన; ఎల్లవారియనుభవమునకును గోచరమగుచు వెలుపలకు వెడలివచ్చును. ఇందునవయవయవములతోఁ గూడివచ్చుటనుఁ గల్పించుట మించుకయును సరిపడియుండ లేదు. ఆబరిణియకుఁ గన్నమైన నుండవలయును. మఱి మఱల నాకస్తూరిని దూనిక సేయునపుడు తక్కువయైనఁ గావలయును. అట్లు గన్పట్టుటలేదు. కనుక పువ్వుల యవయవములు గంధముతోఁగూడి వచ్చునను మొదటిపక్షము గట్టుబడికా లేదు. ఇకను ఇంద్రియములకుఁ గోచరములుగాఁగూడ మాణువులనడుపున యోగ్యములు (వాసనతోఁ గూడినవి) కానిచో గంధముయొక్క యుపలబ్ధియుఁ (ఎఱుకయు) గలుగదు. గావున చెండవపక్షముఁగూడఁ గలపడుట లేదు.

ఇట్లుగుటంజేసి జీవుడణుస్వరూపుడయ్యు నిట్లు మొదలగువానిలో నొక మూలనున్న దీపము మొదలగువానింబోలి తనయొక్క వెలుగు వ్యాపించెడు గుణముగలదని యొప్పుకొనుటవలన నొడలంతటను గ్రమ్మినతెలివని గ్రహించుచుండుటయుఁ గడవ మొదలగు విషయములనుఁ బ్రకాశింపజేయుటయు జీవునకు సంభవింపుచున్నదనిన నిట్లుకాదు. ఏమనిన విషయము.

గుణమునకును గుణము కలదానికిని వేరుపాటు (భేదము) కలదానికే కా? చైతన్యిడనువానికినిమైశ్చియిడనువానికినిఁబోలి భేదముకలుగఁగాఁ ప్రకాశమునందలి సుఖదుఃఖాదుల యనుభవమునకుఁ దక్కినవాని యుపలబ్ధి యుండదు.

ద్వైతవిశిష్టాద్వైతమతనిరసనమును చతుర్థమయోగము ౬౯

మఱియునని తద్ధర్మములు కాకపోవలసివచ్చును. ఇక భేదములేనినో వ్యాపించుడు ప్రకాశమునకు వేరగుటంజేసి యణుస్వరూపుడగుటకు భంగము ప్రసక్తమందును. నీచేనొప్పుకొనబడిన భేదమునకు నభేదముతో విరోధమువలన గుణగుణాలకు భేదాభేదమునుటకును వీలులేదు.

అయ్యో! రాహువుయొక్క కరస్సు, బ్రహ్మముయొక్క ఆనందము, కచరకంఠస్థ స్వరూపము, అనుమొదలుగ వేరుపాటులేని వుస్తువులయందు భేదముయొక్క వ్యవహారము వేరొందుతీరున నుపపన్నము కాకపోవుటచేతను, “భేద్యతే అనేన” దీనిచే వేరుపాటునేయబడుచున్నది యను కరణవ్యుత్పత్తిచేతను బ్రాప్తినట్టివిభేదము (భేదించుట) లక్షణముగఁగల విశేషము తప్పక యొప్పుకొనఁదగియున్నది. అట్లుకాగా వ్యాపించుట యనుగుణముతో వేరుకాన్తీయును గుణగుణలక్షణము జీవునియందు నణువని విశేషమువలనఁ గలుగుభేదము సంభవింపుచున్నది. అనినంగాదు. మీచేనొప్పుకొనబడిన యావిశేషమునునది తన (జీవుని) యొక్క ధర్మమా? లేక వెరదాని (జడమగువేరొకఁగాని) ధర్మమా? అవునకంటె వెఱదియగు జడమునకు ధర్మమైన విశేషముతో భేదములేనిచే తస్వరూపమునందు భిన్నముగఁజేయుటకు శక్యముకాదు. శక్యమైనచో నపుడు విచిత్రవాదిచే నంగీకరింపఁబడిన యవిద్యయను నామాంతరముగలుగుట విశేషమునకు సంభవించును. గాన విశేషము జీవునికంటె వేరొందుగాని ధర్మముగాదు. అని (జీవుని) ధర్మమైననో నణువుయొక్క ధర్మముగు విశేషమునకును నణువునకును భేదముగలదా? లేదా? భేదము గలిగెనేని కడవకును వలువకును బోలివానిధర్మము కాకపోవలసివచ్చుటచే నిక నేనిధర్మమో మేమెఱుంగము. అట్లొప్పుకొనఁగలదు. యులేదు. కన్పట్టుటయు లేదు. ఇక విశేషమునకు నణువునకు భేదములేనియడ విశేషము, దాని (అణువుయొక్క) స్వరూపముగటలో నిశేషము లేమింజేసి విశేషముచేఁజేయఁబడనదని చెప్పుటయు సమీచినముగాదు. అట్లుకాగా నణువనిచెప్పుట పారిభాషికమే (జీవుఁడు చతురాక్షింద్రియములకు గోచరుడుగాక “అహోరక్షీయానో” అనుటచేతఁ బరమనూత్యుస్వరూపుడగుటచే నణురూపుడను వ్యవహారముమృతమే) యగును. ఇకను మీదఁజెప్పఁబడిన తీరున “భేదమునకు నభేదముతో విరోధమునుటవలన” ననుపాతువునుబట్టియే భేదాభేదముగూడ సంభవింపదు. మఱియు నణువునకును విశేషమునకును భేదములేకపోయినను వానికి భేదమును గలిగించెడు వేరొందు విశేషమునొప్పుకొనవలయుననిన నావేరొందువిశేషముగూడ ఎట్టిది? అని విచారణజేయఁబడుచు నొలింగిబైపైని నననస్థనేనెలకొలుపుచున్నది గాననట్లంగీకరించుటకువలనుపడదు.

పోనిస్మావిశేషముండుగాక; ఆవిశేషముచేత, నభిన్నమగు వస్తువునందు, భేదవ్యవహారమును గలిగించెడు భావముబుట్టుచున్నదా? లేక యభేదజ్ఞానముబుట్టుచున్నదా? “అచ్చ్యోక్త్యయ దాహ్యోయం” అని శ్రీకృష్ణభగవానులచే

నుపదేశించబడుటవలన నాత్మయొక్క స్వరూపము జ్ఞానచయమగుటచే ఛేదిం
చుటకు వీలులేనిదిగాన మొదటిపక్షము కట్టుబడితాదు. ఇకను ఆభిన్నమగువస్తు
వునందు భేదవ్యవహారమును బుట్టించెడువిశేషము, అదిలేకపోవుట గలదనియం
దు దానిప్రకారముగలజ్ఞానమును గలిగించునదియగు దోషముయొక్క స్వరూప
ము నొందినదై నిన్నను సగమువివర్తనవాదినగఁజేయుచు ముగియునని సూక్ష్మ
మగు దృష్టికి గొచరమగుటవలన రెండవపక్షముగూడ సరిపడుటలేదు.

అయ్యా! ఈవిశేషము దానియభావముగలదనియందు దాని ప్రకారము
గల జ్ఞానమును గలిగించునదియని మేమునలేదు. మఱియుని నొకవస్తువునందు
రెండుబుద్ధులను గ్రహించునదియని మాచే జెప్పబడుచున్నది. అని చెప్పుట
యును సరికాదు. ఒక్కటియయగు చంద్రపుండలమునందు రెండు చందరులను
బుద్ధినిగలిగించెడు చిహ్నీకగణముం (వేలితోఁ గను రెప్పువై నొక్కుటయుం)
బోలి, దోషరూపంబగుటను దప్పకయొందును. ఒకవస్తువునందు రెండగుటలే
మింతేసి అదికానిదనియందు నదియను జ్ఞానమును గలిగించునది యగుటచేత మ
రల ఘట్టకుటీప్రభాతవ్యాయము (సుంకమునుదీయు పాకను దప్పింజుకొనవలెనని
గాతిరంతయుం బెదతో)వలం దిరిగితిరిగి లెల్లవారుసరికి దుదకాపాకకడలే జే
గుకొనుట) వైబడకమానదు. అట్లుకాగాఁ బ్రకృతమునందు నణుత్వమునకును,
వ్యాపకత్వమునకును విరోధమగుటవలన వ్యాపించునట్టిప్రకాశము ముఖ్యస్వరూ
పముగఁగలజీవునియందు నణుత్వములేమింతేసి, అణువునందు వ్యాపకత్వములేమిం
తేసి విశేషము, తదభావవలెతత్ప్రకారకజ్ఞానసంపాదకము (అది కానిదనియందు
నదియను జ్ఞానమును గలిగించునది) కాక తీగడుగాన నీవేల వివర్తనవాదిన నిందించె
దివు? పైదోషము మీయిరువురకును సమానమేకదా? పాముకుండలము (చుట్ట) అ
నుపట్టపామునకునుఁ గుండలమునకును భేదము నభేదముంబోలి, అణుత్వమునకును
వ్యాపకత్వమునకు విరోధములేదు. పామునందును బంగారు మొదలగువానియందు
నంగల కుండ్రదనమనుపాధినిబట్టి కుండలమును బ్రతీతి యాగంతుకమైనది. వి
శేషము ఆయాపదార్థములకు (స్తువులకు) ధర్మమని యొప్పుకొనబడుటచేత న
ది యుపాధికాదు. రాహువుయొక్క శిరస్సునుపట్ల రాహువుకంటె వేరుగ శిర
స్సునకుదృఢత్వము (ఉనికి) లేమింతేసి యభేదమునందు వక్షితత్వమనునమానము.
చెదిముయొక్క వాడుక (వ్యవహారము) అన్ననో ప్రమాతయొక్క యిచ్చనుబట్టి చె
ప్పబడుచుఁబారిభాషికమైనదిగాని వాస్తవమైనదికాదు. బ్రహ్మముయొక్క ఆనం
దము అను మొదలగుపట్లగూడ వక్షీవిభక్తి యాతీరుననే విమర్శింపఁదగియున్న
ది. ఇట్లుకాగా విశేషముచేసగు భేదముయొక్క వాడుకకుఁబారిభాషికమగుట
కంటె వేరొందువిశేషములేదుగాన మామతముచేత విరోధమును బరిహరించుట
వాస్తవమగు భేదముయొక్క వ్యవహారమును బుట్టించునదియగుట సంభవింపకపో
వుటవలన సులభసాధ్యము. అట్టివ్యవహారము వాస్తవమగుభేదము నపేక్షించునది

యగుటను, అన్యోన్యభావముయొక్క నిబంధనము రూపముగఁగల వాస్తవములగు ఖాదాభేదములకు విరోధమువలనను, నొకచోనమావేశము సంభవింపుచున్నది గావున మేనిలో నొకచోనున్న యణుజీవునకు నెల్లయవయవములయందును జైతన్యముయొక్క గుణవర్ధియు, (ఎఱుకయు) తనకంటెఁబెఱుగలగు విషయములను బ్రకాశిలజేయఁగలుగుటయు సంభవింపదు. ఇట్లు జూపఁబడినతీరున వ్యాపించెడుగుణము గలుగుటయు సంభవింపదు.

అయ్యో! ఆణువను నీవ్యవహారము పారిభాషికమేగాని పాగిసూక్ష్మముగాకపోయినను నాత్మ, వ్యాపించెడుప్రకాశము ముఖ్యస్వరూపముగ గలదియై యుండును. గానఁ జెప్పఁబడినదోషము లేదనినంగాదు. అత్మ - మేనుననుందగిన పరిమాణముగల ప్రకాశము (వెలుగు) స్వరూపముగలదియా? లేక అపరిచ్ఛిన్నమగు (కొలదిగాని) వెలుగు స్వరూపము గలదియా? ఇందు మొదటిపక్షమునందు మేనునందుపట్టుకు నిలచియున్న వెలుగుగలదగుటచేత మేనునకు వెలుపలనున్న కడవలోనగు విషయములనుఁ బ్రకాశిలజేయునది కాకపోవలసివచ్చును. నాటియు మధ్యమముగు పరిమాణముగలది యనిత్యత్వముచే వ్యాపింపఁబడినదియగుటంటేని నిత్యమైనదియుం గాకపోవలయును.

ఈచెప్పుటచేత “జీవోణుమూర్తిః ర్విభుబుద్ధికాలీ జ్ఞానస్వరూపో గణనీయకర్మాత్మ జ్ఞానక్రియాశక్తి సమ స్వయాహం దానైకభూతో భగవత్ వపుస్తే” అనగా ఓభగవానుడా! జీవుఁడణుస్వరూపుఁడును, వ్యాపకమగు వైతన్యముగలవాఁడును, జ్ఞానము స్వరూపముగఁ గలవాఁడును, తెక్కింపఁదగిన కర్మలుగలవాఁడును, నగును. ఇట్టి జీవాత్మనగునేను జ్ఞానశక్తిచేతనుఁ గ్రియాశక్తిచేతను నీతో సమానుడనుగాక నీకు దాసుఁడనై నీశరమయైతిని. అని పలుకుచున్న చిదచిద్విశిష్టేశ్వరవాది నిరసింపఁబడినవాఁడని తెలియునది.

ఇకను అత్మ, అపరిచ్ఛిన్నమగు (తెంపులేని) ప్రకాశము స్వరూపముగఁ గలదయ్యెనేని తానట్టిదియగుచు నెట్టి ఈశ్వరునిఁ దెలసికొనును? ఉపాసించును? సాక్షాత్కరింపఁజేసికొనును? తెంపులేని వెలుగుగలదానిని వెలుగించునది వేరొందుండదు. జీవేశ్వరులిరువురును నపరిచ్ఛిన్నమగు స్వయంప్రకాశము స్వరూపముగలవారగుటవలన చెండుదీపములవడువున నొండ్లిరులయపేక్షలేని స్వాతంత్ర్యముగల స్వయంప్రకాశమగు స్వరూపము గలవారగుటచేత నీజీవేశ్వరులకు - వేద్యవేదకభావము (తెలసికొనఁదగినవాఁడు దెలసికొనువాఁడు నగుట) సేవ్యసేవక భావము (కొలుపొందగినవాఁడు, గొలుచువాఁడు నగుట) నియమ్యనియాకమ భావము (నియమింపఁదగినవాఁడు నియమించువాఁడు నగుట) అను మొదలగునవి సంభవింపవు. పరిచ్ఛిన్నమగు (కొలదియగు) తన వెలుగుగల ఈశ్వరునిఁ దెలసికొనఁగోరుననిన నట్టియాశ్వరుఁడు పరిచ్ఛిన్నములగు ఘటపటాదులను మాత్రము వెలుగొందఁజేయుఁ జిహ్నాపమగు వెలుగుగలవాఁడే యగును. జీవుని జ్ఞా

నమనకు గోచరుడగుటచేత కడవలోనగువానివలె జడుండగుటయుఁ బ్రకర్తించును. గనుక యెవ్వనిచేత నుపాసింపదగినవాఁడును గానరెడు. జ్ఞత్వము కర్తృత్వముగల యపరిచ్ఛిన్నుడగుటచేత సృష్టికి తరువాతఁ గాదగినవాఁడు సృష్టికి ముందులేకుండబోడు.

అయ్యా! సమస్తమును సమస్తమునుగానిదియు సృష్టియైన తరువాత గినియున్నను బరమేశ్వరునకు మూడుకాలములయందుఁగల యెల్లసమయములకుఁ జ్ఞానముగలదని యంటిరేని యట్లుగాఁదు. జ్ఞానము- విషయము (కడవలోనగు విషయములతోఁ గూడియుండునది) అగునను నియముకలన, సృష్టికిముందుఁ గడవమొదలగు విషయములు లేమింటేని ఈశ్వరుఁడు సర్వజ్ఞుండెట్లును? ప్రకృతి నిత్యమగుటవలన నపుడు వ్యక్తమగు (బెద్దరూపుగల) కడవమొదలగు విషయములు లేకపోయినను సూక్ష్మరూపములతో నావిషయము లున్నవని యనవలదు. సృష్టికిముందు- స్థూలములగు (పెద్దవియగు) కడవమొదలగు-విషయములు దశకు హేనుభూతమగు బ్రకృతియనఁబడు బరమాణుస్వరూపముతో నున్నవియని యొప్పుకొనఁబడుటచేతను, పరమాణువుల కలియకవలనఁ గలిగిన స్థూలములగు కడవలోనగు విషయములు లేమింటేని పరమాణువులఁ దెలిసికొనువాఁడగుటయే లేకుండును. గతించినట్టియు గాగలట్టియుఁ గడవమొదలగువానినిఁ దెలిసికొనువాఁడగుటలేమింటేని సర్వజ్ఞుండగుటలేదు. అప్పుడు (సృష్టికిముందు) పరమాణుస్వరూపమగు ప్రకృతికంటే, విలక్షణముగ (వేరుగ) గాఢరూపముతోఁ బ్రపంచము గలదని యొప్పుకొనఁబడెనేని, నపుడు ప్రపంచమును బ్రహ్మము బ్రకృతియు ననాదులగుటచేతనే కకాలీనములగుటంటేవీనికిఁ గార్యకారణభావము (బ్రహ్మప్రకృతులు కారణములు ప్రపంచము కార్యమునగుట) లేకపోవలసివచ్చును.

అయ్యా! తనకుఁ గారణమగువానియందు సూక్ష్మరూపమునఁ బరిణమించియున్న జ్ఞానకర్తృత్వములకు (జ్ఞురాదులకును వాగాదులకును) గోచరమగుచు నున్నప్రపంచము ఆయింద్రియములకు నెట్లుగోచరమగునో అట్లు స్థూలాకారముతో వ్యక్తమగుటయే-(ఏన్నడుటయే)యుత్పత్తియనఁబడును గానఁ గార్యకారణభావము సంభవింపుచున్నదని యంటిరేని నట్లుకాదు. అట్లుయినచోఁ బ్రకృతి పరిధినిఁ గార్యరూపమగుఁ బ్రపంచముఁగూడ నిత్యముగావలసి వచ్చుటచేత నాప్రపంచాతర్భూతమగు బంధమును నిత్యమగుటంటేని మోక్షముగలుగక పోవలయును. ముక్తి నొందినవానికిఁగూడ బంధము ప్రపక్తించును. ప్రపంచము పాగిగ భావమును (మొదటలేకపోవుటను) బోలి యనాదియగుట నొప్పుకొనుటయే నిత్యమని యొప్పుకొనుటగానఁ బైనిజూపఁబడిన తప్పితములేదని యనవలదు. అట్లుయినచో నీశ్వరునకు నశించిన వస్తువులయొక్క జ్ఞానము సంభవింపక పోవుటవలన- సర్వజ్ఞత్వము (సకలమునుఁ దెలిసినవాడగుట) లేమి, యనివాగ్యమేయగును. అది వెఱొకతీరున నుపపన్నము గాకపోవుటచేత నశించిన పదార్థ

వైశ్రవీష్ణవైశ్రవమతనిరసనమును చతుర్థమయాఖము ౭3

ముగూడ నూత్ముగు రూపుతోనున్నదని యొప్పుకొనగాఁ బ్రపంచము నిత్యముగావలసినచుటచేఁ దొల్లఁజేప్పఁబడిన దోషము దుర్నివారమే యగును.

అయ్యా! నశించినపస్తువుయొక్క జ్ఞానమాపస్తువు నశించినదగుటచేత ననుభవము స్వరూపముగఁగలది కాకపోవుగాక, అజ్ఞానము మనుషటియనుభవముయొక్క సంస్కారమువలనఁ బొడమిన స్మరణస్వరూపముగఁగలది యగుననిన నట్లు గాదు. అట్లయినచో నీశ్వరుఁడు భావనయనఁబడు సంస్కారముతోఁగూడినవాఁడగుటవలన జీవునితో సమానమగువాఁడు గాకపోవలయును. ఇకను మూడుకాలములయందలి పస్తువుల యనుభవమును గలుగదు. గావున నశించినపదార్థముల జ్ఞానము సంభవింపకపోవుటంశేసి జీవునకు సర్వజ్ఞత్వములేదు.

ఓయీ! నశించిన పస్తువులజ్ఞానముయొక్క స్మరణ సంభవింపకపోవుటవలన భూతభవిష్యద్వర్తమానకాలములయందలి సమస్తములను గార్యములను వాని కారణములనుఁ దెలిసికొనుటయనఁబడు సర్వజ్ఞత్వము లేకపోయినను, బరమేశ్వరుఁడు పుడమి మొదలగువానికి నుపాదానకారణములగు బరమాణువులలోనగు స్వనిష్ఠయముల యపరోక్షముగు జ్ఞానముచేఁ జేయఁదలంపురూపముగు ప్రయత్నములవాడని యొప్పుకొనుటవలన నతనికింకల సర్వజ్ఞత్వమునకు భంగములేదు. సృష్టికే బూగ్యమునందుఁగూడఁ గార్యముగు బ్రపంచమునకు నుపాదానకారణమయియున్న ప్రకృతిరూపముగు బరమాణువులకమి నెఱుంగుట లక్షణముగఁగల సర్వజ్ఞత్వము గలిగియేయున్నది. జీవునకు నిట్టి సర్వజ్ఞత్వము లేదని యంటిరేని నట్లుకాదు. ప్రపంచమునకు నుపాదానకారణములుగ నీచేనొప్పుకొనఁబడిన పరమాణువులు సావయవములా? లేక నిరవయవములా? నిరవయవములగు నణువులకు వేర్వేరు దేశములు కాలములు నాకారములు ననువిభాగము (ఏర్పాటు) లేకుంటేసి వ్యాపింపఁదగిన వృత్తిగల సంయోగము సంభవింపదు. నిరవయవములగు బరమాణువుల సంయోగము (కలయిక) వ్యాపింపఁదగిన వృత్తిగలదని యొప్పుకొనినయెడల నపుడు గలయుచుండెడు బరమాణువులు దమకు నాశ్రయభూతమగుదానియందే మునుగుటచేత ద్వైతములలోనగువాని ప్రథమ(ప్రసిద్ధి)యూ పపన్నముకాదని వైయాకసిద్ధాంతి నిరసనమునందుఁ బ్రతిపాదింపఁబడినది. కావునఁ బరమాణువులు నిరవయవములనుటకు వలనుపడదు. ఇకను సావయవములంటిమా జడములగు పరమాణువులు కడవ మొదలగునవియుంబోలి యనిత్యములగుటంశేసి ప్రపంచమునకు నుపాదానకారణములు గానేరవు.

అయ్యా! "అజామే కాంఠోహిత శుక్లకృష్ణం" అను శ్లోకముకొకటి మినిబట్టి జనియింపకయునికి నిత్యమగుటచే వ్యాపింపఁబడి యుండుటంశేసి ప్రకృతికి నిత్యత్వము సిద్ధింపుచున్నదని యంటిరేని లింగశరీరము (నూత్ముడేహము) అనాదియగుటంశేసి పుట్టువురేనిదియయ్యు నిత్యముకాదని యంగీకరించుటవలన నట్లునుటకు వీలులేదు. లింగదేహము (నూత్ముంగము) పంచభూతములును, శో

త్రము మొదలగు జ్ఞానేంద్రియములైదును హక్కులోనగు కర్మేంద్రియములైదును మనోబుద్ధిచిత్తాకారములను సంతోకరణచతుష్టయమును ననబడు పదియొక వయవములుగలది యగుటచేత బ్రకృతియొక్క కార్యములలో జేరియుండుటంజేసి, యనాదియునుటకు వలనుపడదు. లింగశరీరమనాది యనెడువాడుక యన్న నో స్థూలమగు కార్యణాతము స్వరూపముగఁగల ప్రపంచముయొక్క యపేక్షించట్టి యుపచరింపుచున్నదని యంటిరేని నిట్లుకాదు. అట్లయినచో దౌర్బియ్యిట్టిని ర్బంధమును లేక స్వస్వరూపముగు నఖండానందముతోనున్నట్టి జీవులకు నడుచు నుఖమును దుఃఖమును మోహమును నొసఁగెడు లింగ దేహమునఁబడు సంకెనుల కట్టును బట్టి దుఃఖమును గలుగఁజేయుటవలనఁ బరిమేశ్వరునకుఁ బక్షపాతరూపముగు వైషమ్యమునఁ గనికరము లేకపోవుటయు నను దొసఁగులు సంభవింపక మానవు.

ఓయి లింగశరీరము జీవునకు ననాదిగాఁ బరికల్పింపఁబడినదిగాని నడుమ వచ్చినదికాదు అనిననిట్లుకాదు. కల్పితమగునదియెల్లఁ గార్యరూపమగుటచేతఁ గారణమునకుఁ దరువాతఁ గాఁదగియుండునను నియమమువలన నడుమవచ్చినది యగుటలో నెట్టియాటంకమును లేదు. ఇకను దనకుఁ గారణమయియున్న ప్రకృతికి సమానమగు గాఁముగలదియగుననినచో నపుడు ముందొకటి తరువాతినొకటి యుఁగాదగుటలేకపోవుటవలనఁ బ్రకృతివడువున జనియించునది కాకపోవుటచేత సూక్ష్మదేహ ఘనాదియగుటచేత నశించునది కాకపోవలయును. కావున జనియించునది కాదని తెలిపెడు శ్రుతియొక్క బలిమినిబట్టి నిత్యత్వము సిద్ధింపలేదు. మఱియు నవయవములతోఁగూడి జడమైన ప్రకృతి నిత్యమైనదని ప్రత్యక్షముగఁ జెప్పుచున్న శ్రుతియొక్క బలిమినిబట్టియు నిత్యత్వము సిద్ధింపలేదు.

నీయొక్కమతమునందు “బ్రహ్మైవేదగోసర్వం” అను మొదలుగ బ్రహ్మమునకును బ్రపంచమునకును, జీవులకు నీశ్వరునకును వేరుపాటులేమిని (అభేదమును) దెలిపెడు బ్రాబలుకులకుఁ దోపట్టెడు సర్వము సంభవింపదని యెట్లుచెప్పఁబడుచున్నదో అట్లు సావయవమగు (అవయవములతోఁ గూడినదియగు) నచేతనమెల్ల ననిత్యత్వముచే వ్యాపింపఁబడినదగుటవలన స్థూలాకారమగు బ్రపంచముయొక్క యపేక్షచే ముందుండునదియగుటచే జీరకాలమునుండి యుండుట యనఁబడు నిత్యత్వమును బ్రతిపాదించుటచే దాతృగ్ర్యమును గల్పించుటవలన జడమగు నణువు వలువ మొదలగునదియుంబోలి సావయవమగుటచేతఁ గార్యకోటిలోఁజేరిన తానుగూడ వేరొందుగారణమును గోరఁదగినదగుటచేత బ్రహ్మము నకంటె వేరొందుకారణములేమింటేసి తనకంటె వేరగు ప్రపంచమునకు నుపాదానకారణమును నెఱుంగుటయనఁబడు సర్వజ్ఞత్వముగూడ సంభవింపదని యను సంధింపఁదగియున్నది.

అయ్యా! పరమేశ్వరుఁడు కేవలమును జీవానందము స్వరూపముగఁ గల

19 ద్వైతవిజ్ఞానద్వైతమతనిరసనము చతుర్థమయాశ్రమము 29

వాడగుటచేత జైతన్యమునకు వ్యతిరిక్తుడుగు జడత్వము స్వరూపముగఁగల ప్రపంచమునకు మూలకారణమగుట సంభవింపకపోవుటవలన నది వేరొండుతీరున నుపపన్నము కాకపోవుటచేత జడమగు ప్రకృతియనఁబడు పరమాణువు సాన యనమయ్య నిత్యమని యొప్పుకొనకతీరదని యంటిరేని నట్లుకాదు. “చివాత్మైవ హి దేవోఽన్తస్థిత మిచ్ఛానశా ద్భూహిః । యోగివ నిర్దుశాదాన తర్థ జాతం ప్రకాశయేత్” అనగా చిత్స్వరూపుడగు నా దేవుడే (పరమేశ్వరుడే) అణిపూడి సిద్ధులు గల యోగీశ్వరుని పగిది వేరొక కారణము లేక తనలోపల నున్న పరమాణువుల నెల్ల నిష్కళక్తి వలన వెలుపలను బ్రకాశింపజేయును. అనునీశ్వర ప్రత్యభిజ్ఞయొక్క యుక్తిని బట్టి స్వతంత్రత యను నూరు పేరు గల భావక్రియా శక్తుల సమగ్ర భావము స్వరూపముగఁగల పరమేశ్వరుని యొక్క భిన్న భావ శక్తుల క్రిమాంశము, జడమగు ప్రపంచమునకు మూల కారణమయి యుండుట వలనను, “పరాస్య శక్తి ర్విచిత్రైవ శూన్యతే స్వాభావక భావంబుల క్రియా నా” అనగా నా పరమేశ్వరుని యొక్క పరాశక్తి, జ్ఞానము బలము క్రియా గలదియు స్వభావసిద్ధమయినదియుం జెక్కు తెఱంగుల నుండు నదియు నై విడఁబడుచున్నది. ” అను మొదలగు దొలు బలుకుల వలనను, త్రైయాశంకకు ననుకూలము లేదు. ఇట్లు కానిచో బరమేశ్వరునకుఁ దనకంటెఁ జెడయది యగు నేరొక కారణము యొక్క యపేక్ష గలుగఁగా మట్టి దండము పలిక మొదలుగు నస్తువులకు నభీహుడగు గుమ్మరి వానికిం బోలి పరనిత్రత యే యగును నాని స్వనిత్రత యను నది యుంపఁబోదు. మాయా పదము నందు శక్తికిని శక్తి గలవానిని భేదము గలదని యొప్పుకొనుట వలన నిందుకియు దూషణము లేదు.

ఇట్లు కాగాఁ దనకంటె భిన్నుడుగు జడమైన ప్రపంచమునకు నుపాదాన కారణమగుట వేరొండు తీరున నుపపన్నము కాకపోవుటచేత జడమగు ప్రకృతిని నిత్యత్వము సిద్ధించుట లేదు. గాన, నిత్యత్వమును నిత్యత్వమును బ్రతిపాదించు శ్రుతియొక్క బలమును బట్టి కూడఁ దనకంటెఁ జెడయది యగు కారణము నెఱుంగుట లక్షణముగఁగల స్వభిత్వము సంభవించలేదు. గాన, స్వభిత్వమును, స్వభిత్వముగానివాడును, ననియును వినేదని యేది? ఎన్నడును స్వభిత్వము కించిట్టడును, కించిట్టడు నిత్యభిత్వమునకుఁ గాఁబోడు. (నకలయనుఁ దలసిన వాడు గొంచెపు తెలిపి గలవాడను, ఇందుక తెలివి గల వాడు సర్వము నెఱుంగు వాడునుగానేరడు) ఇట్లు స్వభిత్వస్వభిత్వ లిరువురును, వికల్పము యొక్క పక్షమునందుఁబడిన వాఁగుట చేత కడప వలన మొదలగు వానికిం బోలి యనిత్యత్వము ప్రసక్తింపక మాఁదు. ఇంతిలో నీవిచారణలు ముగించెదము.

కావున, సమస్తము నెఱుంగుట, నకలమునుఁ జేయుట, పరమ ప్రమాత యగు బరమేశ్వరునకు లక్షణము గానోపదు. ఇక నేనునిన, స్వతంత్రమగు దన వెలుగు గలుగుట యను నామాంతరము గల కర్మత్వమును జ్ఞాత్రిత్వమును (కర్మ

యు భూతయనగుటయే) మహేశ్వరుని లక్షణముని యంగీకరింపఁదగినది. ఇట్లు పుష్కొనిన యెడలఁ బరమేశ్వరుండ ట్టివాఁడ గుట సంభవించుటచే దనకంటెఁ జెనఁవాఁడగు నెట్టి బరమేశ్వరునిఁ దలసికొనును? ఉపాసననీయును? ప్రత్యక్షము చేసికొనును? అని మేము ఎకసక్కము లాడము.

అయ్యా! “య స్సర్వజ్ఞ స్సర్వవిత్” అను లోలు బలుకు బలిమినిబట్టి పరమేశ్వరునకు సర్వజ్ఞత్వము మొదలగు నది యొప్పుకొనఁబడినదని యెఱిఁగి నట్లనఁబడు. శుక్రియు, సంభవించెడు నర్థమును బోధింపుచున్నదియా? సంభవించని యర్థమును బోధింపుచున్నదియా? సంభవించని యర్థమునుఁదెలుపుచుం దేనేనిప్రమాణము కాక పోవలసి వచ్చును. ఇకను, సంభవించెడు నర్థమును బోధింపుచున్నదనిన, సృష్టికి ముందు నవస్తము సమస్తముకానిదియు నగు పదార్థము లేక పోవుటం జేసి మీదఁజెప్పఁబడిన తీరున స్వతంత్రమగు తన ప్రకాశము గలుగుట యను వేరొక పేరు గల జ్ఞాన క్రియల సంపత్తి గల పరమ ప్రమాత యొక్క యిచ్చా శక్తి చేతఁగల్గింపఁబడిన యహంతకును నిదంత కునుం గల సామాన్యధిక్కరణ్యము లక్షణముగఁగల శుద్ధ విద్య యను పదము నందుఁబ్రవేశించి యున్న శ్రీమత్సదాశివుని పరమే యగుచు “య స్సర్వజ్ఞః” అను శుక్రి యుపపన్నమగుచున్నది.

అయ్యా! సర్వజ్ఞత్వము మొదలగు లక్షణము నదాశివుని పరమెట్లగును? అనినం జెప్పెదము వినుము. “కుశాన స్సర్వవిద్యానాం” అను వాగ్వినునకు నడినిబట్టియు, “కృతాని తేనా స్సర్వజ్ఞః” అను నామ లింగానుశాసనోక్తినిబట్టియు శ్రీసదాశివ పరబ్రహ్మమునకే సర్వజ్ఞత్వాధికము సిద్ధమగుచున్నది. “సర్వవిద్యానాం చతుష్టై కభా రూపములగు విద్యల కన్నిటికిని, కుశానః=ఉపదేశించు దేశికేంద్రుఁడు; ఈ చెప్పుట చేత సర్వజ్ఞత్వము ప్రతిపాదించఁబడినది. సర్వభూతానాం= స్థావర జంగమాత్మకము లగు నెల్ల భూత జాతములకును, కుశ్యో= నియమించు వాఁడు; ఇట్లు నుట చేత సమస్తమునకునుఁగ్రంథ యగుటఁ సూచించఁబడినది. బ్రహ్మధివలీ= సృష్టియు స్థితియు సంహారమును, తిరోధానము (స్థలించుట, నిలుపుట, సమయించుట, మాటుపరచుటయు) నను నాలుగు కృత్యముల యందు నియమింపఁబడిన వారగు సద్యోజాతుఁడు వాచు దేవుఁడు, ఆహూరుఁడు, తత్పూరుఁడు నను నాహంతరములు గల నలున, వెన్నుఁడు, రుదుఁడు, ఈశ్వరుఁడు నను నీ నలువురకు నధిపతి యైన వాఁడు; ముందుండు వాఁడగుటచే ననుగ్రహించు వాఁడని యర్థము। బ్రహ్మణః= తపస్సునకు, ఆధిపతి= ఫలము నొసంగు వాఁడని యర్థము॥ బ్రహ్మ= ప్రవృద్ధియే స్వరూపము గఁగల వాఁడు. బృహి యను ధాతువునకు వృద్ధి యర్థము । అఖండమగు నానందముచే నిండి యున్న వాఁడని తాత్పర్యము । శివః= తనకుఁదా వెలుంగు వాఁడు, సదాశివః= ఎల్లపుడును శుభము స్వరూపముగఁగల వాఁడు పరమాత్మ యు

ద్వైతవిజ్ఞానద్వైతమతనిరసనమును చతుర్థమయ్యాఖ్యము ౭౭

గుట, సర్వోత్తమ మగుట గొప్ప తనమును ననియెడు ప్రణవము యొక్క యగ్రము స్వరూపముగఁగల వాఁడు అని “ఈశాన స్సర్వ విద్యానా మిశ్వర స్సర్వ భూతానాం బ్రహ్మధిపతి ర్భుక్త్యాణోఽధిపతి ర్భుక్త్యా శివో మే అస్తు సదాశివోఽం” అని యుదఘోషించబడిన మహా మంత్రమునకు ఫలితార్థము. ఈ మహా మంత్రము నందు శ్రీశైవ పంచాక్షరము, అంతరంగ మగుచు నున్నదని సద్గురువుల యుపదేశమునుబట్టి తెలిసి కొన వలయును.

అయ్యా! మహాశివమయ్య యొక్క వాక్యముల సమాహమునుబట్టి చూడఁగా నలువ లోనగు వారెల్లరును శ్రీ మహా విష్ణువు యొక్క సృష్టిలోఁజేరి యున్న వారని శుభ్రతమగు చుండుటం జేసి పర్వజ్ఞత్వము మొదలగు లక్షణ మెట్లు పపన్నమగుచున్నదని యంటిరేనిఁ జెప్పెద మాలకింపుము. “ఏకో హ వై నా రాయణ ఆసీత్” అను పట్ట ఆసీత్ - అను పదము చేత శాశ్వతమగు నునికి చెప్పబడుచున్నది. అనిన నివృత్తు, అధర్వ శిఖోపనిషత్తు నందు “కిం తిథ్యానం కో వా ధ్యాతా క శ్చ ధ్యేయః” అని యుపనిషత్తు యొక్క యుపక్రము నందలి ప్రశ్నకు ననురూపముగ నిట్లు శుభ్రతమగుచున్నది. “ధ్యాయితే శానం ప్ర ధ్యాయితవ్యం సర్వ మిదం బ్రహ్మ విష్ణు రుద్రేంద్రాః” స్వప్రసూయంశే సర్వాణి చేంద్రియాణి సహ భూతైః । స కారణం కారణానాం ధాతా కారణం ను శ్యేయ స్సర్వేశ్వర శృంభు రాకాశ మధ్యగః । శివ ఏకో ధ్యేయ స్స్వో మ స్య త్పరిత్యజ్య” అనగా, ధ్యానము సేయఁదగిన పరమేశ్వరుని ధ్యానము సేయవలయును. ఆ మహేశ్వరుని వలన నలువ వెన్నడు రుద్రుఁడు నిందుఁడు ఒనించిరి. వతీయుఁ, బుడమి మొదలగు భూతములతోఁబాటుగ నెల్ల యింద్రియము లునుఁ బుట్టుచున్నవి. గావున, నా పరమేశ్వరుఁడే ప్రకృతి మొదలగు గారణములకుఁమూల కారణమైన వాఁడు. ఇట్లు సమస్తమునకునుఁ బ్రధాన కారణ భూతుఁడును మహేశ్వరుఁడును నగు శ్రీశంభుఁడే హృదయాకాశమధ్యమునలగు ధ్యానము సేయఁదగిన వాఁడు. అనియుఁ బెరవాని నెల్ల విడచి పశు శివుఁడొక్కరుఁడే ధ్యానింపఁదగిన వాఁడు. అని యును “యో వేదానాం ప్రధానః పు రస్తాత్” ఎవ్వఁడు వ్రాసెను పలుకులకు మొదటిది యగు బ్రాణమము స్వరూపముగఁగలవాఁడో యా సదాశివుఁడే ప్రపంచమునకెల్లఁ బ్రధానకారణుఁడు, అను మొదలగు వేద వచనముల చేతఁబరమ శివుఁడే జగత్తునకుఁగారిణ భూతుఁడని నక్కాఁకింపఁబడినది. గాన సదాశివుఁడే సర్వోత్తముండని ఫలితము.

ఇంతియ కాక “శివో వా ప్రణవః షోక్తః ప్రణవో వా శివ స్సన్నితః । వాచ్య వాచకయో ర్భేదో నాత్యంతం విద్యతే క్వచిత్” అనగా సదాశివుఁడే ఒంకార స్వరూపుఁడు. ఒంకారమే పరమ శివుఁడు. ప్రణవముచేఁ బ్రతిపాదించబడుచున్న పరమేశ్వరునకును, బరమేశ్వరునిఁ దెలుపుచున్న ప్రణవమునకును నిండుకయు భేదము లేదు. అని ప్రణవము యొక్క యగ్రము వక్కాఁకింపఁబడి

నది. ఇట్లు కాగా సమస్తములగు వేదములు శాస్త్రములు పురాణములు నితిహాసములు ధర్మశాస్త్రములు లోనగు వాని యందును సర్వజ్ఞుఁడును, సర్వ కర్తయు, దహరోపాసన మొదలగు సగుణ విద్యలచే నుపాసింపఁదగిన వాఁడను, మహేశ్వరుడే యని స్పష్టముగఁ జెప్పునున్న యుపనిషద్వచనములు, శ్రీ సదాశివ తురీయ పర బ్రహ్మ పరము లగుటయే యుచిత మయి యున్నది గాని గౌతముఁడు దక్షచి మొదలగు వారి యొక్క శాపము చేతఁదిగోహితార్థములగు (బోధ పడని యర్థములు గల) కళల (దశానముల) యందుఁబట్టుదలగల డెందములు గలవారు నెప్పు నట్లు కాదు. మఱియును, జీవునకు నీశ్వరునకును భేదము లేమిని, విధి నిషేధములను, బంధ మోక్షములనుఁ బ్రతిపాదించెడు సౌప్యములు, వెనుకఁ జెప్పఁబడిన లక్షణములు గల పరమ ప్రమాత నాఁబడు పరమేశ్వరుని యొక్క యిచ్చా శక్తి చేతఁగల్గింపఁబడిన స్థూల సూపయ, ఇంద్ర (ఇంద్రుని యింద్రియములకు గోచర మగు శబ్దాది విషయ జాతము) యందు శుద్ధ పద్య యను వేరొండు పేరు గల మాయా పదమునందుఁ బ్రవేశించి యించుక కర్తృత్వము నుఁగలిగి, గొంచెపు తెలివియును, స్రక్పందనాదివిషయములయందలి వ్యవసముచేతఁ దలపోయు వాని నెల్ల నోలినఁచాటు పడి సంపాదించు కొనుటకు నేర్పు గలట్టి యుఁగళలు నవిద్యయు ననురాగము కాలము నియతియు ననుకరచనునఁ గొను గుకొని (మూలావిద్యాదులచే నావరింపఁబడి) పంసారము నందుఁజెలి యున్నట్టియు, నా యా వైపులకుం దగిన ఫలము ననుభవింపుచున్నట్టియు, తమ భోగము లకుం దగు సాధనములఁజేకొనుచున్నట్టియు జీవకోటుల లోనాండి నియామకుండగు పరమ పురుషుని పరములగుటయే సహించినము.

ఇంతియ కాక “సజేన సామ్యేద మగ్ర ఆసీ దేక మేవాద్విత్వీయం బ్రహ్మ త దైక్షితే బహు స్యాం ప్రజాయేయేతి” అనగా సృష్టికిఁబూర్వము నందు సజాతీయాది భేదము లేనట్టియు, గాల త్రయాపాధ్యమానముగు నట్టియు, శ్రీ సదాశివ పర బ్రహ్మ మొక్కటియే గలదు. ఆ బ్రహ్మము నేను సృష్టి గూపమునఁ బలు తెఱంగుల నయ్యెద నని తన యిచ్చా శక్తిచే సంకల్పించెను. అను మొదలు జెట్టి, “హంతాపమిమా స్తిసౌ దేవతా ఆనేన జీవేనాత్మనానుప్రవిశ్య- నా మరూపే వ్యాకరవాణి” సదాశివ పరబ్రహ్మమునకు నేను బ్రహ్మకృష్ణుఁడనని నను నీమన్యురువేల్పులలోను జీవాత్మరూపమున నంతర్యామివైఁ బ్రవేశించి నా మరూపాత్మకమగు బ్రపంచమునెల్ల వ్యక్తపరచెదను. అని పరమార్థచేసి (విమర్శించి) “ఏషోఽణిమైతదాత్మ్య మిదం సర్వం । స ఆత్మా తత్త్వ మసి శ్వేతి కేతో” అనగా నిదియే పరమనూత్నముగు పరకస్తుపు పరిదృశ్యమానమగు నీ ప్రపంచమెల్ల నీ పరమాత్మ స్వరూపము. అదియే జీవాత్మయుఁగాన నీ బాబ్రహ్మ మన యైతిని. అను సుపసంహరము తుదగాఁగల సామ వేదోపనిషద్వాక్యములును, మఱియు “బ్రహ్మవి దాప్నోతి పరం సత్యం జ్ఞాన మనంతం బ్రహ్మ” అనగా

2) వైవృతవిశిష్టావైవృతమతనిరసనమను చతుర్థమయ్యాఖ్యము 23

బ్రహ్మము సెఱిగినవాడా పరబ్రహ్మ యగును. బ్రహ్మము కాలత్రయాపాఢ్యమగు సర్వూపమును, శుద్ధచిద్రూపమును నపరిచ్ఛిన్నమునై యున్నది. అనియు పక్రమించి, “స వా ఏష పురుషోఽన్నరసమయః” అపరమాత్మయేయి యన్న మయ కోశము మొదలగు నదియై యున్నది. అని పరామర్శ చేసి, “సరమే వ్యోమన్ ప్రతిష్ఠితం” అని యుపసంహరించుచున్న యజుశ్వేదోపనిషద్వచములును, “ఆత్మా వా ఇద మేక ఏవాగ్ర ఆసీ న్నాన్య త్క్రించన మివ త్” ఈ పరిదృశ్యమానమగునదియెల్లఁ గల్గి, సృష్టికిఁ బూర్వమునందు నొక్క పరమాత్మయే గలదు. అని యుపక్రమించి, “యత్ర త్వస్య సర్వ మాత్యైవాఘాత్త త్వేన కం పశ్యేత్ త్వేన కం బిఘ్రేత్” సమస్తమునుఁ బరమాత్మ స్వరూపమయి యుండగా నెవడు చీనిచే దేనిం. జూచును? దేనిచే దేనిని విచను? అను మొదలుగఁబరమామర్శించి, “ప్రజ్ఞాన మానందం బ్రహ్మ ప్రజ్ఞా ప్రతిష్ఠా” అనుపసంహరము తుదగాఁగల ఋగ్వేదోపనిషద్వచములును, వెనుకఁజెప్పఁబడిన లక్షణములు గల పరమ ప్రమాత యగు పరమేశ్వరుని పరములగుటయే యుపపన్నము. (సరిపడియుండును.) ఇట్లు కాగాఁ దొలుపలుకులలో నొకదానికిఁ ప్రామాణ్యమును వేరొక దానికి బాధనుఁ గల్పించుటయును నుండఁ శోదని విమర్శించ వలయును.

గుణములు గుణములు గలదియు నను దీనిచే నగు నాశేయము వా భారము నాండు భేదము నొప్పుకొనక పోవుటవలనను, వెనుకఁజెప్పఁబడిన వచువున విశేషమునుఁబట్టి వచ్చిన భేదము యొక్క వాడుక, పారిభాషికము గాని వాస్తవము కాక పోవుట వలనను, వెనుకఁజెప్పఁబడిన తీరున స్వరూపమునకు వేరుగ విశేషమునుఁజెప్పుటకు వలను పడక పోవుటవలనను, అట్లు లేని తలంపు గలుగుటయు, సంఘటింపని గానినిఁగూడ సంఘటన చేయఁదగిన శక్తిగలుగుటయు లోనుగాఁగల గుణములు భేదముచేఁగఁబట్టఁబడి యుండుట వలనను, పరమ మగుమఁడు పెక్కులగు మేలి గుణములచే నింది యున్నవాడని యెద్ది చెప్పఁబడినగో యది యను సరిపడి యుండలేదు.

మఱియును, గొలది యగు (పరిచ్ఛిన్నమగు) మేను గల వాడని యొప్పుకొనుట చేత నొక తావున నుండు వానికి వ్యాపకత్వము (ఎల్ల యెడలఁ గ్రమ్మి యుండుట) సంభవింపక పోవుట వలన సర్వాంతర్యామిత్యము వ్యాపకత్వము నను నివియును సంభవింపవు. సమర్థతనుఁజెట్టి సంభవించ వచ్చు నని యంటిరేని స్వరూపమునకు వేరుగ సామర్థ్యము నొప్పుకొనక పోవుటవలన స్వరూపము పరిచ్ఛిన్నము (కొలది గలది) యగుట వలన నట్లనుటకు వీలులేదు. స్వరూపము పరిచ్ఛిన్నము కానిచోఁబరిచ్ఛిన్నమగు మేను గలుగుట సంభవింపదు. ఇది యని చూపుడు వ్రేలిచేఁజూపఁదగి యుండుటచే నలుపు తెలుపు మొదలగు వాకారములలోఁ గన్పట్టునుండెడు సామాన్యము (అవయవములలోఁ

గూడి యున్నది) జడము కాక తీరక పోవుటం జేసి యామేను చిదానంద ఘనముని చెప్పుటకును వలను పడదు.

ఇదియునుగదాక, హిరణ్యగర్భుండు (నలువ) మొదలగు వారు క్షురులనియు శ్రీమహాలక్ష్మీ దేవి మక్షరస్వరూపిణి యనియు నెఱుఁగి వచింపబడినచో యదియును సరిపడి యుండ లేదు. ఏల? యనిన “నత్వేవాహం జాతువాసం నత్వం నేమే జనానిపాః! న వైవ నభవిష్యామ స్యర్వే వయ మతః పరం” అనగా నేనెన్నడును లేనన్నమాట లేదు సరేకదా నీవును నీరాజులునుగదా! లేరన్న మాట లేదు. మనమెల్లరమును నిక ముందుండని వారము కాము. అక్షరులమని యగ్రము. అని యిట్లు పక్రమించి “న జాయతే మ్రియతే వా కదాచి వ్నాయం భూత్వా భవితా వా న భూయః! అజో నిత్య శ్శాశ్వతోఽయం పురాణో న హన్యతే హన్యమానే శరీరే” అనగా నీజీవుండు బుట్టువాఁడుగాని చచ్చు వాఁడుగాని కాదు. మఱియు నిట్లుండి యిక ముందుండని వాడునుగదా. వీడు బుట్టువు లేని వాఁడును, కాలత్రయము నందును నుండు వాఁడును, శాశ్వతుండును, (అక్షరుండును) పురాతనండునుగదాన శరీరమునుగదా! గొట్టినంత మాత్రముచే గొట్టబడు వాఁడు కాదు. అని చెప్పుట చేత జీవుడక్షరుండనియు మేను తుల్యనియు శ్రీగీతా శాస్త్రము నందలి మొదటి షట్కము నందు (తొలి యారధ్యాయముల యందు) గను పరచి, “యయేదం ధార్యతే జగత్” అనగా నేపరా ప్రకృతిచే నీ ప్రపంచ మంతయు ధరింపఁబడి యున్నదో యను మొదలగు వచనముల చేత జడ జాత మెల్ల నవరా ప్రకృతి యనియుంబ్రాణి కోటి పరా ప్రకృతి యనియు నడిపి షట్కము నందు (మధ్యనున్న యారధ్యాయముల యందు) గూడఁజెప్పఁబడినది. తరువాతఁ గడపటి షట్కము నందు. (తెక్కిన యారధ్యాయముల యందు) “ఇదం శరీరం కాంతేయ త్రేత్ర మిత్యభిధీయతే । ఏత ద్యో వేద తం ప్రాహుః త్రేత్రజ్ఞ ఇతి తద్విదః । త్రేత్రజ్ఞం చాపి మాం విద్ధి నర్వ త్రేత్రేష భారత । త్రేత్ర త్రేత్రజ్ఞయో జ్ఞానం య త్ర ద్ధానం మతం మమ॥” అనగా నీ శరీరము త్రేత్ర మనఁబడుచున్నది. దీని కలరూపు నెఱింగిన వాఁడు త్రేత్రజ్ఞుడనఁబడుచున్నాఁడు. శరీర రూపములగు నీ త్రేత్రములన్నిటి యందు నన్న త్రేత్రజ్ఞునఁగాఁదలసి కొనుము. త్రేత్రములను త్రేత్రజ్ఞునిఁదలసి కొనుటెలివి యే తెలివి యని నా యభిప్రాయము, అని యుపక్రమించి, “యథా ప్రకాశయత్యేకః కృత్స్నం లోక మిదం రవిః । త్రేత్రం త్రేత్రీ తథా కృత్స్నం ప్రకాశయతి భారత” అనగా సూర్యుడొకండు జగముల నెల్ల వెలుగొందఁజేయుచున్నట్లు త్రేత్రజ్ఞుండు త్రేత్రముల నన్నిటినిఁ బ్రకాశింఁజేయుచున్నాఁడు. అని యుపదేశించుట చేత మేను మొదలగు వారి రూపు గల జడ మెల్లఁ బ్రకృతి యనియు

వైశిష్ట్యాద్యైశ్వరమతనిరసనమను చతుర్థమయాఖ్యము ౮౧

నా జడ వర్గమును వెలుగొందఁజేయుచుఁ దెలిసి కొను జీవుఁడు పురుషుఁడని యను బోధింపఁబడినది. పిమ్మట పురుషోత్తమ యోగము నందు, ఈ చెప్పుట చేత నీశ్వరుఁడు లేదని యెడు కాపిల మత సిద్ధాంతమే చెప్పఁబడినది గాని పరమేశ్వరుఁడు గలఁడను నాపనిమద రాధాంతము ఉపదేశించుట లేదని యాశంకించిన కవ్వడినిఁగూర్చి శ్రీకృష్ణ భగవానులు కాస్త్రము యొక్క యెల్లయర్థమును సంగ్రహించి “ద్వావిమా” పురుషా లోకే క్షర శ్చక్షర ఏవ చ । క్షర స్సృజ్యోని భూతాని కూటస్థాక్షర ఉచ్యతే” క్షరుఁడనియు నక్షరుఁడనియు లోకమునం దిరువురు పురుషులుగలరు. అందుఁబడమి లోనుగాఁగల భూతము లన్నియుం గలసి క్షర పురుషుఁడనఁబడును. జడ రూపముగు నీక్షరమున కంతకు నధ్యక్షుఁడయి తెలిసికొను వాఁడక్షర పురుషుఁడని పలుకఁబడుచున్నాఁడు అను మొదలుగ “ప్రధితః పురుషోత్తమః” అని జడ జాతము క్షరము జీవుఁడక్షరుఁడు. ఈ క్షరాక్షర పురుషులకంటె నుత్తముఁడగు పరమాత్ముని శ్రీసదాశివునిం బెరలకు సామాన్యముగఁ జెల్లుబడి కాని పరమేశ్వర శబ్దముచే నుడివి మంత్రమునందు గరుడుఁడను తలఁపుచే గరుత్మంతుఁడగు నను నట్లు ఆ యాయుపాసనచేత వాని వాని తాదాత్మ్యమునఁ బడసిన నేనుఁ గూడ క్షరాక్షర పురుషుల కంటె నుత్కృష్టుఁడ నగు బురుషోత్తమఁడ నైతినిని యుపదేశించిరి. ఇట్లు పక్రమము పరామర్శ యుపసంహారము, నను వీనిచేతఁ దేటతెల్లముగఁ గొప్పట్టుచుండుటంజేసి బ్రహ్మ తుదగాఁగల జీవులెల్లరును క్షర పురుషులని చెప్పుట తగియుండలేదు. జీవులు కూటస్థ నైతన్య స్వరూపు లగుటచేత నక్షరులని స్పష్టముగఁ దోవట్టుచున్నది, జీవులు క్షర పురుషుల నడుమఁ బడినచో జడులగుటచేత బంధమునకును, మోక్షమునకును, నాశ్రయము లేక పోవుట ప్రసక్తించును. గానఁ బుడమి మొదలగు జడ వర్గము క్షర పురుషాత్మక మగుటయు, పురుష మొదలుకొని నలువ తుదగాఁగల చేతన జాత మక్షర స్వరూప మగుటయు యుక్తము.

ముహూ లక్ష్మీ దేవి అక్షర పురుషులనఁబడు జీవ కోటిలోఁజేరినచోఁజావు, పుట్టువు, ఆకలి, దప్పి, శోకము, మోహము, నానబడు నారూర్మలచే దూషిగు గాలగుటంజేసి పరమ పురుషుని పరిగ్రహమునకుఁ బాత్యురాలు కా నేరక పోవ లసి వచ్చును. ఇదియునుం గాక ఇది యని క్షరము స్వరూపముగఁగల జడమునకును, నే నని యక్షర స్వరూపము గల జీవునకునుఁబోలి లక్ష్మీ దేవికి లోక ప్రసిద్ధి లేదు. పరమాత్మ కన్ననో ప్రపంచమునకుఁ గారణుండగుట వేరొక తీరున నుపపన్నము కాక పోవుట చేత లోక ప్రసిద్ధి కలదు.

ఇకను, జ్ఞానేంద్రియములు మొదలు గాఁగల పదియారు కళలు స్వరూపముగఁగలిగి జీవునికిఁ గంచుకము వడువున నున్న లింగ శరీరము విరళా నదిహోమునిగిన లోడనే నశించు నని చెప్పుటయును, జీవునకును, వీనికిఁగవచము పగిలి

నన్ను లింగ శరీరమునకును, సంబంధ మెయ్యెడి యని విచారణ చేసినచో నిందు కాయము సరిపడి యుండలేదు. ఎట్లనిన; జీవాత్మయును, లింగశరీరమును, అనాదులగుటచేత నొకటిముందుది, యొకటి వెనుకటిదియు నగుట లేమింటేసి, యారెండింటికిని సంయోగము సంభవించదు. మఱియు నొకటి గుణము నొకటి గుణము కలదియుఁ గాకుండుటచే సుఖాయమును, విరుద్ధములగు ధర్మములు గలుగుట చేతఁ దాదాత్మ్యమును, వానికే గలుగదు. కావున, జీవునిఁ బొందియున్న యనాది యగు నవిద్యచేఁ జేయబడిన సంబంధము గలదని చెప్ప వలయును. ఆసంబంధము, అవిద్యయొక్క నివృత్తియే మూలముగఁ గలది ఆ యవిద్యా నివృత్తియు విద్యయే మూలముగఁగలది. యని నియమము. విద్యయు, నద్భుతమయొక్క కరుణాకటాక్షముచే లభించిన శ్రవణ మననాదులచే సాధింపఁదగియున్నది. వివానది యను మాట ప్రాబలుతలతో వినబడలేదు. కావున, విరజా నదీ నిష్కర్జనము లింగ శరీర భంగమునకు మూల మగుట మిగుల సుసంగతము.

ఇకను, విగురువుచే మంత్ర ముపదేశింపఁబడు నను సంశయముఁగూర్చి చర్చించెదము. ఈమంత్రమున నెయ్యది? ఆకనపు ధర్మముగ నొప్పుకొనఁబడి పూర్వాపరభావము గలిగి యతిశీఘ్రముగ నశించెను నక్కరముల గమియా? లేక యట్టి యక్కరముల గమి లక్షణముగఁగల సుబంధములు తిజంతములు లోనుగా గల పదముల (నుడుల) గమియా? పూర్వాపర భావమును నాశమును లేని వైతస్యము యొక్క ధర్మమా? ఇందు సుప్తిజ్ఞాది పద సమాహానా మంత్ర మని యంగీకరింపకపోవుటచే రెండుప పక్షము సరికాదు. ఆక్షరములు మొదలగు వాని సమాహామ అచేతన ధర్మగుని యొప్పుకొనుటచేత జవరుగుటంటేసి మొదటి పక్షముగూడ సమీచీనము కాదు. తన విషయము నందే సాధ్యమై లేనపుడు పర విషయమున నేమి సిద్ధినించేయఁగలుగు నను వ్యాయమున నట్లు జడచుగు నట్ల సమాహామ దూపుగాఁగల మంత్రము స్వయం ప్రకాశ మగు స్వరూపము గల పూజింపఁదగిన దేశత నెట్లు ప్రకాశింఁజేయఁదగినదగును.

వల్లసమాహామ గగన ధర్మమయయ్య నుచ్చరించు వాని యొక్క దపువలు పెదవులు మొదలగు వాని వ్యాపారముచే నేర్చుచును వినువాని బీచల నందులనుండి లోనికిఁ జొచ్చి వాచ్య వాచకములకుం (చెప్పఁదగినవానికినిఁజెప్పఁడువానికిని) గల సంబంధముచేత నారాధింపఁదగిన దేశతనుఁ బ్రకాశింపఁజేయునని యన వలదు. పూజింపఁదగిన దేశతనుఁ దెలుపఁగలుగుట యొక దానితోనొకటి గలసియున్న యక్కరములకుఁగలదా? లేక వేర్వేరుగనుండు నక్షరములకుఁగలదా? వేర్వేరుగనుండువల్లము లర్థమును దెలుపఁగలిగినచో బ్రవైయక్కరములు నిరర్థకములగుటంటేసి రెండవపక్షము కిట్టియుండలేదు. వల్లములన్నియుంగలసి దేశతను ప్రకాశింఁజేయఁదగిన నీ పైవైయక్కరమును వినుమిండునపుడు తొలితొలియక్కరము నశింపుచుండుటచేత సమాహామ లేమింటేసి వల్లసమాహా

మెట్లు ప్రకాశించేయగలుగును? కావున మొదటి పక్షము గూడ సరిపడి యుండలేదు. ఇట్లు పదములకుంగూడ దేవతాప్రకాశకత్వము సంభవించదు.

ఇకను “స్ఫుట్యతే వ్యజ్యతేవద్వై రితిస్ఫోటః” (అక్షరములచే దోపట్టుచుండుటచేత స్ఫోటమనబడును) అను వ్యుత్పత్తినిబట్టి వర్ణములచే వ్యజ్యము (తోపట్టదగినది) “స్ఫుట తిస్సుటీ భవత్యస్యా దగ్ధ ఇతిస్ఫోటః” (దీనిచేత వర్ణము తెల్లమగునుగాన స్ఫోటమనబడును) అను వ్యుత్పత్తిచేత వర్ణములకుం బ్రకాశమయ్యె యక్కరమునుబట్టి దోపట్టదగినయర్థమును గోచరింపజేయు స్ఫోటము నిత్యము అని శాబ్దికలచేత నవలంబింపబడిన స్ఫోటవాదము నొప్పుకొనుటచేత దోలితొలి యుక్తములు నశించినను వర్ణమును బెలుపదగుట సంభవించుచున్నదని యుతిలేని, గోవు అనుపట్ల నక్కరములకు వేరుగ స్ఫోటము యొక్క ప్రతీతి గలుగుటందేసి యట్లునుటకు వలనులేదు.

నేరొండుతీరునఁ గట్టుబడి కాకపోవుటచే నట్లొప్పుకొనబడుచున్నదని యుతిలేని, నీయొప్పువల, స్ఫోటము, అభివ్యక్తమగుచు వర్ణమును ప్రకాశింపజేయునదియనియో? అభివ్యక్తముగాక యే యర్థప్రకాశమగుచున్నదనియో? ఇందు వ్యజ్యక్తముగాకనో యను రెండవపక్షమునందు స్ఫోటము నిత్యమని యొప్పుకొనుట చాల పేరొకదాని యపేక్షలేని కారణమెల్లప్పుడు నుండునది యగుటచేత గాగ్యమునకు విలంబము లేమింజేసి యెల్లయర్థమును వెలుగొండజేయుటయను గాగ్యమును గలుగజేయునని యతివ్రసంగము సంభవించును. అభివ్యక్తమగు స్ఫోటము అర్థప్రకాశకమగునను మొదటిపక్షమునందువర్ణములు వేర్వేరుగనున్నవైస్ఫోటమును వ్యక్తపఱచుచున్నవియో? వర్ణములన్నియుంగలసి వ్యక్తపఱచుచున్నవియో? వైవైవర్ణ్యము నుచ్చరింపుచున్నపుడు దోలిదోలియక్కరములకు విరామనగుచుండుటందేసి యన్నియుం గలసియని చెప్పుటకు వీలుపడదు. ఇక నొకయొక యుక్తరము వ్యక్తపఱచునను తొలిపక్షముగూడ నొకయక్కరమువలననే స్ఫోటము స్ఫుటముగాగా వైవైయెక్కరములు నిర్ధకములగునని వెనుకజెప్పబడిన హేతువుచేతనే కట్టుబడి కాలేదు.

అయ్యా! ఈపక్ష మటు లుండనిండు, ఇక నేమనినఁ దోలితొలి యుక్తముల నుచ్చరించుటయొక్క యనుభవమువలనఁ గలుగు సంస్కారముయొక్క సోట్పాటుగల తుదివర్ణములసంబంధముచేత పదములుజనించెదతఱిని వైకొనబడిన శ్రవణేంద్రిగమునుబట్టి యొకసారిగనే లేవట్టియు సున్నట్టియు మెక్కులగు సంస్కారములచే గ్రహింపదగిన పదములు వాక్యములు మొదలగు వానియొక్క ప్రతీతి, ప్రత్యభిజ్ఞ పగిదిని సంస్కారమనబడు తోట్పడుదాని బలిమివలనఁ గలుగుచున్నది. “ఆదేవదత్తుండే వీడు” అను మొదలగుపట్ల ప్రత్యభిజ్ఞ ప్రత్యక్షమునందుగూడ గలించినట్టి యపూర్వముగు (తొల్లిలేని) యవస్థ స్ఫురింపుచునే

యుండునను నీరీతిని నారాధింపఁదగిన దేవతను బ్రకాశింజేయుట సంభవించుచున్నదనిన నిట్లు కాదు. ఏమనిన, సంస్కారమనునది, విషయములతోఁగూడినదియా? కూడకున్నదియా? (నవిషయమా? లేక నిర్విషయమా?) నిర్విషయమనినచోఁగడవ యొక్క యనుభవము వలనఁగలుగు సంస్కారముజేరి కలువ మొదలగు వాని యొక్క స్మరణయు నిందొక నియామకము లేమిం జేసి కలుగ వలయును. ఇకను సవిషయముగా విషయముతోఁగూడి యుండుట కదా? ఇది విషయము నశించుట వలన సంభవించదు.

టూ! సంస్కారము బాడమిన తతీని విషయము భ్రాంతి వలనఁగలుగునని గామిం జేసి యదియ విషయముగఁగలదియై గలిగిన సంస్కార మాత్మయందుఁగూడిన దగుచు నుండును. గానఁ దొల్లి యనుభవంపఁబడిన కడవ మొదలగు నవి నశించినను నవి విషయములుగఁగల స్మరణ సంభవింప నచ్చుననినఁ, గాదు. సంస్కారము విషయముతోఁగూడినదైకచో ననుభవము గలిగిన పిదప స్మరణ గొలుగక ముందు నెట్టి విషయముతోఁగూడి యుండును? స్థూలమగు వాసనామయముల విషయముతోఁగూడియుండునా? ఆవిషయము యొక్క వాసనారూపమగు సూక్ష్మమైన విషయముతోఁగూడి యుండునా? ఇందు మొదటి పక్షము నందు స్థూలమగు విషయము నశించుట వలన నెట్టి విషయమును లేమింజేసి కలువలో నుండునని విషయములతో సాంకర్యము నియామకము లేక పోవుట వలనఁగలుగక పోవదు.

కడవ లోనుగాఁగల విషయము నశించినను ఘటత్వము మొదలగు జాతి స్వభావగుటచేతఁ గడవ మొదలగు విషయములయొక్క స్మరణ గలుగఁగా ఘటత్వము మొదలగు జాతియే స్వపరిచ్ఛిన్నములగు (తనలో నిమిడి యున్న) కడవ మొదలగు వానిని నెలకొల్పుచున్నది. గాన సాంకర్యము లేదని పలుక వలదు. ఏల యనిన, ఘటత్వము నాఁబడు జాతి యొక్క స్మరణ గలుగఁగాఁ దొల్లి యనుభవంపఁబడిన కడవను నెలకొల్పునా? లేక యనుభవంపఁబడిని దానిని నెలకొల్పునా? ఇందు తొల్లి యనుభవంపఁబడినది నశించుటంజేసి మొదటి పక్షము నశింపడి యుండలేదు. ఇక ననుభవంపఁబడినది వేరొందు కడవను నెలకొల్పబడునో స్మృతిమగుటచేతనే ముందవనుభవంపఁబడక పోవుటం జేసియే దాని స్మరణ గలుగదు. మఱియనిన, నిది యను ననుభవమే యగును. గాన సంస్కారము విషయముతోఁగూడి యుండు నను నియామకముంట్టి స్థూలమగు వేద్యము (తెలిసికొనఁదగినదాని)యొక్క వాసనారూపమయి సూక్ష్మమగు విషయముతోఁగూడి యుండు నని యొప్పుకొనఁదగి యున్నది. సంస్కారము వాసనారూపమగుట వలన ఆత్మ సంబంధమగు స్థూలమయిన కడవ యొక్క వాసనారూపమగు సంస్కారము లక్షణముగఁగల సూక్ష్మమగు కడవ సమవేతము (కలసికది) అగుచు నుండఁ నని తప్పని సరిగ నొప్పుకొనక తీరక పోవుట చేతఁ దొల్లి యిది యిట్టి

వైత్తివిశిష్టావైత్తిమతనిరసనమను చతుర్థమయ్యాఖ్యము ౨౫

ఓని పెండమునకు గోచరముగఁజేయఁబడిన కడవ వేరొండు విషయమును గను గొనుటవలన మరువఁబడి మరలఁ గాలాంతరమునందు సంస్కారమునుబట్టి తేల నికొనఁ బడినదగుచు నట్టిది యని స్మరణయందు భాసిలుచుండు నని యెల్లరకు ను ననుభవ నిష్ఠ మగుటంజేసి యట్లునుభవ దశ యందును, సంస్కార దశ యందును, స్మరణాకాంక్ష యందును గడవ కలదని యంగీకరింపఁదగి యుండుటచేతఁ గడవ నిత్యచని తోపట్టుట వలన, నీఘటమునుబట్టి యుపలక్ష్యంపఁబడిన సకల పరాక్షమములుగఁగల ప్రపంచము గూడ నిత్యచని యొప్పుకొనఁదగియే యున్నది. ఇట్లెఱుంగుననే పదములయు వాక్యములయు ప్రతీతి వేరొండు తీరున నుపపన్నము కాక పోవుట చేత సంస్కారము లక్షణముగఁగల సూక్ష్మములగు నక్కముల యొక్క సత్తను (నిత్యత్వమును) సంగీకరించుట వలన నాకసమువలన నొడమినదయ్య శబ్ద ప్రపంచము (వాఙ్మయము) నిత్యచని తేలియఁదగినది. అట్లుగాఁబలుకఁదగినది (వాచ్యము) పలుకు (వాచకము) వీనియొక్క విస్తారము పలుకు వాని (వక్త) వలె నిత్యచని పోష్టింపగా దీనిలోఁజేరిన బంధముగూడ నిత్యమగుటం జేసి మంత్రము నుపదేశించుటచేత గూడ మీకు మక్తి లేక పోవుచును, మక్తి నొందిన వానికి బంధమునుఁ బ్రసక్తింపక మానదు.

అయ్యా! సంస్కారమునకు నిత్యత్వము నొప్పుకొనినప్పు డిట్టి దూషణము జౌరబడును. పిన్నవాఁడు వాగుగ నభ్యయనము చేయఁబడిన వేద శాస్త్రాదులకు నింకొక కాలమున మగ్న పు గలుగుట గన్పట్టు చుండుట వలన సంస్కారమునకు నాశ మొప్పుకొనక తీరదనినం గాదు. ఏమనిన, శబ్దము, బుద్ధియుఁ, గర్మయు, సనునివి మూడు క్షణములు మాత్రముండుటచే వీని వలనఁగలుగు సంస్కారము గూడ నట్టిదయ తప్పక కాదగి యుండుటం జేసి తొలి యక్కరముల యనుభవము యొక్క తోటాటు కడపటి యక్కరమునకు సంభవింపదు గాక వెనుకఁజూపఁబడిన దోషము నడ్డుటకు నించుకయు వలను పడదు. దాని వాననయ స్వరూపముగఁగలదగుటచేత యాగ సంబంధముగు సపూర్వముం బోలి చిగికాలము నిలుకడగ నుండుటయు నసంగతము. అది కాగల తన విషయము గలదగుట చేత మూడు క్షణములు మాత్రము యాగ విషయము గామిం జేసి యుండవలసి వచ్చును. కడవ యొక్క యనుభవము మూడు క్షణములు మాత్రముండఁదలయుచు దాని వలనఁగలుగు సంస్కారము, ఘటము విషయముగఁగలుగుటచేతఁ జిరకాలము నిలుకడగ నుండుట యుక్తము. ఇచ్చో నన్ననో యక్కరములను నుదలను నుచ్చరించుట యొక్క యనుభవము వలనఁగలుగు సంస్కారము వర్ణములు నుదల మొదలగు నవి విషయములుగఁ గలదగుటంజేసి యాయక్కరములు మొదలగు నవి శబ్ద స్వరూపము లగుట చేత మూడు క్షణములుండదగినవి యగును. అట్టి శబ్దముల వాననా రూపమగు సంస్కార మట్టిదయ తప్పక కాదగి యున్నదని నియమము.

అయ్యా! ఇట్లు పలుకుచున్న నైయాయకులకే నీ తప్పిదము పట్టును. మా యొక్క యభిప్రాయమేమనినఁ, కార్య రూపముఁగాఁగ రూపము అని శబ్ద మి యెఱుఁగుల నున్నది. అందుఁగాఁగ రూపమున నది చతుర్థుడు స్వరూపముఁగఁ గదియుననిత్యమును; కాగణాత్మక మగునది. వర్ణమయము, త్రియ్యది, ఇది యా గకారము అను ప్రత్యభిజ్ఞనుఁబట్టి నిత్యమైనది. ఇట్లు కాగాఁగటిక చీకటియం దుండు గడవ మొదలగు నవి దీపపు వెలుగు చేతఁ గన్పట్టుచుండు నట్లు ప్రమా తి యొక్క పెదవులు మొదలగు వాని వ్యాపారము చేత నేర్పడుచు విను వారి పీనులయందు వ్యాపించి యున్న యాకసమునుఁబట్టి యా ప్రమాత యొక్క యం తఃకరణ ప్రదేశమునుండుఁజొచ్చి పిమ్మట సేక రూపము గ్భావము నొందుచు ధర్మము వెల్లడి పరచుచున్నదని యంటిరని, ఇది నిజమే కాని, అట్లయినచో శబ్ద మాకాశము యొక్క గుణమని చెప్పుటకు పీలులేదు. ఏల యనిన కడవకును వలువకును బోలి శబ్దాకాశములకు వేరు పాటు గలుగఁగా శబ్ద మాకాశ ధర్మము కాదు. భేదము లేనిచో నక్షర సమామ్నాయము నకు నాకసముతో సమానమగు రూపముగట సంభవించుట చేత న్యోములు, స్వతఃములు, అంతఃకములు, ఊర్జు ములు, అను మొదలగు క్రమము యొక్క నియమము కలుగ నేరదు. గుణమనట ను, గుణముగలదానికిం బోలి తాదాత్మ్యము అంగీకరింపబడుచున్నదని యంటి రేని; మీ నుతము యొక్క రీతిచేతఁదాదాత్మ్యము భేదముచేతను నభేదముచేత ను సంఘటిల్లుటచే నారెంటికిని విరోధము వలన నట్లనుటకు వలను పడదు. విశే షమునుఁబట్టి వచ్చిన భేదము యొక్క వాడుక (స్వవచారము) నిక్కము గావించేసి యిందుఁబ్రయోజకము గాదు. భట్ట వాదుల వుతముం బట్టి వర్ణప్రపంచము (అక్షరసమామ్నాయము) ధర్మముగలదగుట(ధర్మియని) నొప్పుకొనుటచేఁజెప్పుకొ డినదొనగు లేదనియనవలదు. ప్రమాత యొక్క వ్యాపారముచే నభివ్యక్తమగు (వి ర్పడిన) భావ రూపముగు బదార్థము నిత్యము గాక పోవుటచే వ్యాప్తమైనది. దీ పము యొక్క ప్రకాశము దీపము యొక్క ధర్మము గాని ప్రమాత యొక్క స్వ రూపము గాదు. గానఁ, గడవ ప్రమాతచేఁ బ్రకాశించి తేయఁబడుచున్నది గాని దీపముచేఁ బ్రకాశింపబడలేదు. దీపపుఁబ్యాలు, తనను పట్టుకుఁబ్రకాశించి తేసి కొను రూపము గలది గాననదియు (వర్ణప్రపంచమును) ప్రమాత యొక్క వ్యా పారముచే నేర్పడుటం జేసి నిత్యమైనది కాదు. ఈ గకారమదియే యనుఁగ్ర త్యభిజ్ఞము, నీభేరీ ధ్వని యదియే యను నట్లు దాని సాధ్యము మొదలగు వాని జెల్పుచునది యగుటం జేసి నిత్యత్వమును సాధించుటకుం దగినది కాదు. నిత్యమై నది యని యొప్పుకొనినచో నీ వ్యాయమునుఁబట్టి భుటముచేత నుపలక్షింపఁబడి న ప్రపంచము గూడ నిత్యము గాఁదగి యుండుటం జేసి ప్రపంచము నందంతర్భూ తమగు బంధముగూడ నిత్యమని తోపట్టుటం జేసి మోక్షము లేక పోవలసి వచ్చు ట తప్పని సరిగఁబ్రసక్తింపక మానదు.

అయ్యా! గానుత్రి లోను గాంగల మంత్రముల యుపదేశము మీ యానా ద్యులపరగూఢజేయదగినది యగుటం జేసి మంత్రములు పదార్థములను గాంగలజేయదగినవి యగుటెట్లు? అనిన న్వినుము. శబ్దమాకసము యొక్క ఘర్మమే యగును గాని, గాలి మొదలగు వాని ధర్మము గాదని నియమించుట స్వయముగజేసుకొనబడినదియా? లేక ఈశ్వరునిచేత జేయబడినదియా? ఇదచుగ దానిక స్వాతంత్ర్యము లేక పోవుట చేతదనకుదా నియమముజేసి కొనుట సంభవింపదు. గాన మొదటి పక్షము సరిపడదు. ఇకను చెందవ పక్షము మందు నీశ్వరుని యిచ్చచే నియమింపబడిన దయ్యేనేని నియమించుటకు ముందు నీశ్వరుని తాత్పర్య స్వరూపమయి దేనికి ధర్మమగుచు నున్నదని పిచారణ జేయగాంగల్యంతిము (వేరొందుదారి) లేక పోవుటచేత నీశ్వరుని విమర్శకు ధర్మమయ్యున్నదని యిప్పుడు లేక పోయినను నొప్పుకొనక తీరక పోవుట చేత వేరొందున లేని యవస్థయందుబలికెడు ప్రమాతయందుచెలియబడుట యొక్క వాసననుగూడ సహింపని సామరస్యము లక్షణముగంగల పరాస్వరూపముతో నున్న శబ్దము పలుకదలంపునకు ముందు మొదలు పెట్టు తఱిసి నాలుగవ కక్ష్యయందు (ప్రవర్తించునందు) ముందుగాదగిన వేద్యము (తెలియదగినదాని) యొక్క భావన యొక్క సంస్కార రూపస్థితోడను, పిచ్చుటచలుకదలంచెన నకష్టమందు నిండుక పోదమాపిన వేద్యత్వము (తెలిసికొనదగుట) లక్షణముగంగలదగిన తాత్పర్యరూపముతోడను, తరువాతనిట్లు పలికెద ననునంతిరంగమునకు గోచరమగు నొంజొంటం గలిగిని మధ్యకసాయము లక్షణముగంగల మధ్యమావస్థయందు నూత్నమగు రూపము తోను, ఆవేశమగు శాలువులు వెదవులు మొదలగు వాని వ్యాపారము లోనగు వాని చేతచ యెవారి వీనులకు వివరించు నుడిరూపుగంగల వైఖరి యనదగు స్థానము గ్రయియొక్క రూపముతోడను ధర్మమను పచించునది యగుచుచ బ్రహ్మగింపు చున్న దను వట్టి నానంభము ఇహజ్ఞానము కృతి యనునవి సమీపముకను లగుటం జేసి యెట్టి వివాదయును లేదు.

కావున శబ్దము ఈశ్వరుని యొక్క కమరక శక్తి స్వరూపముగంగలగుటకలన మననము తాగడము (పిచారణయు లక్షణమును) లక్షణముగంగల మంత్రము యొక్క స్వరూపము నొందిన దగుచు నారాధింపదగిన వేద్యము నక్షరస్వరూపమగు శబ్దము ప్రతిసానింపు చున్నది. అనుట యుక్తము. ఈ యంశమును “శ్రోత్రం చ శ్రోత్రవ్యం చ నానాయణం” అనియు “వాచం గంధిగ్రాహకపటివంతి విశ్వే” అను మొదలు కొని “వాచీమా భువనా న్విన్వితా” అని పుదగాంగల శ్రుతి వరా స్వరూపమునుబ్రతిసానించి తరువాని “చత్వారి వాక్పత్రినితా వగాని- తాని నిమ ర్భాగ్నిహ్మకా వసేషిణః గుహా శ్రీణి నిహితా శేంగయంతి- శురీయం వాహా వసుష్యా నదంతి” అని నూత్న రూపిణి యగు శకమున పశ్యంతియు మధ్యకయు వైఖరియు నను నాలుగు విధములుగల వాల్చు

యమునుఁ బ్రతిపాదించినది. మఱియు నీయర్థముట్లు “యా సామిత్యాన
సంసార సదనా దుచ్చరంతీ త్రివష్టిం వర్ణా నత్ర ప్రకట కరణైః సాగ్రా
సంగా త్వేనూతే తాం పశ్యంతీం ప్రథమ ముదితాం మధ్యమాం బుద్ధి సంస్థాం
వాచం వస్త్రీ కరణ విభాగాం వైఖరీం చ ప్రపద్యే” అని సాంబ పంచాంగికాయం
దు వివరింపఁ బడినది. ఇట్లు గాని యొప్పుకొనని యెడల శబ్దము అని
శబ్దము నపరిశుద్ధము నగు ప్రకృతి యొక్క కార్య మగుటం జేసి యా వాఙ్మయ
ములో నంత రూపితమగు మంత్రముఁ గూడ నట్టిదయ (ఆ శబ్దముం బోలినది) యా
గుట చేత నిత్యుండునుఁ బరిశుద్ధుండును నగు బరమేశ్వరునిఁ దెలియఁజేయు నధి
యగుట యసంభవమే యగును. మంత్రమను శబ్దమును విచారణ జేసి చూచిన
వస్త్రీ తోఁపట్టు చున్నది. ఇదియు నట్టిశ్వప్రత్యక్షజ్ఞ యందు వక్కాణింపఁబడిన
ది; “మనన మయా నిజ విభవే నిజ సంకొచే భయే త్యాగ మయా కబళిత వి
శ్వే వికల్పా ఆనుభూతిః కాపి మంత్ర శబ్దాత్” అనగా, తనయొక్క వైభవము
నందు (వికాసదశయందు) మననము స్వరూపముగఁగలదియు, దన యొక్క
ముకుళితావస్థయందు నడలుగలుగు తఱిని రక్షణము స్వరూపముగఁగలదియుఁ ద
నలో నీనముఁజేసి కొనఁబడిన ప్రపంచము యొక్క వికల్పము గలదియు నగు
కొంకొక యనుభవము మంత్రమను శబ్దమునకు నర్థము.

ఇకను ముద్రలనుఁబూనుట ముక్తికి ముఖ్య సాధన మను సంశయముఁగూర్చి
ఁబ్రొంచెదము. ముద్రలను ధరించుట సంస్కారము స్వరూపముగఁగలదగుటం
జేసి యా సంస్కారము జేసికొని జేయఁబడుచున్నది? మేనునకంటిమా మేను ము
దిమి చావు మొదలగు దొసగులు గలదగుటచే దీనికి సంస్కారము నిష్ఫలము
నటయు నింద్రియముల కంటిమా యవి నిత్యములు గామిం జేసి వానికిం గాదు.
నపములగుటచేఁ బ్రాణములకుం గాదు. రూపము లేని వగుటచే మనో బుద్ధుల
కుం గాదు. ఆకారము లేనిది యగుటచే నాత్మకును గాదు. పోనిమ్ము
జేయను బట్టి మేనుతోఁగూడు కొని యున్నట్టి జీవాత్మనుఁబొంది యున్న సాప
క్షముల గమి నికర్మిల్లుట కంటిమా? పాప నివృత్తికిం దగిన ప్రాయశ్చిత్తములను ని
ర్ధించుకు ధర్మశాస్త్రములు పెక్కులున్నవి. ఎఱ్ఱగఁ గాల్పఁ బడిన ముద్రలను
జేయనుఁ బూనినంతమాత్రముచేఁ పాపములు నివర్తిల్లినవోఁదైనఁజెప్పఁబడినట్లు
సాధ్యమైత్యములనువిధించెడు ధర్మశాస్త్రములెల్లనిర్ధకములు గావలసినవగును.

ఇక నిష్టాసప్తి యందు మీరు (చిదచిద్విశ్లేష్యరవాదలు) వేదబాహ్య
ములగు మతములలోఁజేరిన వారగుదురు. ఈ సంస్కారమునకు నజ్ఞానము నివ
ర్తికంచుట ప్రయోజన పంటిగా? ఉపనిషద్వచనములను మననము జేయుట వల
నొలిగిన బ్రహ్మజ్ఞాన సంపత్తి వలన నా యజ్ఞానము నశించు చున్నది. గాని
యట్టి సంస్కారములచే నశించునది కాదు.

అయ్యా! మీ మతము నందును మననము మొదలగు వానియందు నీ

వైష్ణవవిశిష్టావైష్ణవమతనిరసనమను చతుర్థమయ్యాఖ్యము ౮౯

క్షణము పోక్షణము మొదలుగాఁగల సంస్కారములు సేయఁబడు చున్నవి; వానికేమి ప్రయోజన మంటిరేని వినుఁడు చెప్పెదము. “నేకేక్షణోపదేశస్తు గుణోక్తియతే తు యత్ । త దహం సుస్ఫుటం నవ్య గ్యత్యై గుహ్యతరం పరం । య దవాప్య త్యజంత్యాశు సంశయాఖ్యం మహాలం । నేహేంద్రియ మనః ప్రాణ సాక్షిణ స్వాత్మనః ప్రేయే । సంస్కారః క్రియతే సవ్య గ్గురుణా తత్త్వ వేదినా సేవేన దేహే యత్క్రించి దశుభం శన్నిరస్యతే । వీక్షణా దాత్మనో బుద్ధే ర యధార్థ నికృంతనం । ఉపదేశేన పాపస్య చిరాయాథాం తు వాసనాం । దుష్ట గాం తాం ధియ స్వాత్మ విమర్శేన వినాశయేత్ ।” అనగా సద్గురువుచేఁబోక్షణ ఈక్షణము ఉపదేశము నెందుకుఁజేయఁబడుచున్నదో చెప్పెదను విమమ. ఈపోక్షణము మొదలగు సంస్కారములు శరీరములు నింద్రియములు దెందము పోణము మొదలగు వానికి సాక్షి యగు నాత్మకుఁజేయఁబడుచున్నది. అందు పోక్షణము చేత మేచునందుఁగల యపవిత్రత పోగొట్టఁబడుచున్నది. వీక్షణము చేతఁ దన యొక్క బుద్ధి యందుండు మాలిన్యము దొలగింపఁబడుచున్నది. సదుపదేశము చేతఁ జిర కాలము నుండి బట్టి యున్న దుష్టవార మగు పాప వాసన తూలదోలఁబడుచున్నది. ఆత్మ విచారణ చేత బుద్ధి యందుఁగల దోషగు లన్నియుఁ దొలగింపఁబడుచున్నవి. అని ప్రత్యభిజ్ఞ యందుఁజెప్పఁబడినది.

ఇట్లయినచో మాకుఁగూడఁ దప్తమద్రలనుఁ బూనుట యును సంస్కార మునకుఁ గాయకములగు దోషగులు నివర్తిల్లుటయే ప్రయోజన మంటిరేని “కర్మత్రికం తప్త ముదా లింగ ధారణ మాయుధం । ఏక జాతే రయం ధ మ్నైన ద్విజాతేః కదాచన” అని యాజ్ఞవల్క్యస్మృతి యందుఁదప్త ముద్రా ధారణము మొదలగు సంస్కారములు త్రైవణికేతరులకుఁ గాని ఉపనయన గూఢమగు వైదిక సంస్కారములే రెండవ పుట్టుపు నొందిన ద్విజస్మృతులఁ గానని చెప్పఁబడినది. గాన శంఖపక్షాది రూపములగు తప్త మద్రలనుఁబూనుట తంత్రములయందుఁ జెప్పఁబడుటం జేసి వైదికులకుఁ జేయఁగగినదికాదు.

తంత్రములయందు విధింపఁబడిన కర్మలను వైదికులు గూడఁజేయ వచ్చునని పలుక వలదు. తంత్రములయందుఁ బ్రతిపాదింపఁబడిన వైపులు ప్రాబలుకుల యందుఁజెప్పఁబడిన కర్మలయం దధికారము లేని యువీదలు నాలవ జాతి వారు పతికులు శంకర జాతులవారు లోనుగాఁగల వారలకు వాచరించ గలన నని పురాణాదుల యందుఁ జెప్పఁబడినది. ఎట్లనిన “శాపా ద్వా గౌత మాదీనాం పాపా ద్వా మహతో నరాః । యే గౌతా వేద బ్రాహ్మత్వం యే వ సంకిణ్డా యోని జాః । తేఽధిక్రియన్తే తంత్రాదౌ శ్రీ కుద్రాశ్చ యథా యథం” । అనగా గౌతమ మహర్షి మొదలగు వారి శాపము వలనను బ్రహ్మ బ్రాహ్మదలగు మహా పాతకముల వలనను నే మనుజులు వేద బ్రాహ్మ్యులగుదురో మతియు నెవ్వరు సంకర యోనుల యందుఁ బుట్టి యందులో వారికిని శ్రీలు

కూద్రులు మొదలగు వారికిని దంత్రములు మొదలగు వాని యందలి విఘ్నలకు నధికారమున్నది గాని తక్కిన వారికి లేదు. కూర్మ పురాణము నందలి పదు నేనవ యధ్యాయము నందు గౌతమ శాప మిట్లు నణిణంపఁబడినది “యేషా మాయా వశా జ్ఞాతం గోవధం గౌతమో మునిః । కేనాపి హేతునా జ్ఞాత్వా శశాపాతీవ కోవనః । భవిష్యథ త్రయీ భాష్య మహా పాతకిన శ్శృణోత్—” నర్వే నంప్రాప్య దేవేశం విష్ణు మానంద మద్యయం । అస్తువత్ లోకికై స్తో త్రై రిత్యారాధ్య పినాకినం” । అను మొదలగు శివ కేశవుల సన్నిధానము నందు వారల ప్రార్థననుజెప్పిన విమృత “తస్మా ద్వై వేద భాష్యానాం రక్షణార్థం చ పాపినాం । విమోహనాని శాస్త్రాణి కరిష్యామో యథా యథం । ఏవం సంహృదితో దుగ్రో మాధనేన మురారిణా । చకార మోహ శాస్త్రాణి కేశవోపి శివేతితిః । కాపాలం గారుడం శాక్తం ఘైరవం ఛార్మ వశ్శివుః । పాంచరాత్రం పాశుపతం తథాన్యాని సహస్రశః । అని చెప్పి యాశాప దద్ధులగు జనులను మోహ పెట్టుటకు శివకేశవులచేఁగావాలిక పాంచరాత్రాదులగు తంత్రములు రచింపఁబడిన వని సాగ్రంద పురాణము నందుఁ జెప్పఁబడినది. మఱియు గౌతమ మహర్షి చెట్టిన శాపమిట్లు వచింపఁబడినది. “పాంచరాత్రే చ కాపారే తథా కాలాముఖేఽపి చ । శాక్తే చ దీక్షితా యూయం భిక్షేయైర్వా చ్ఛానాధమాః । బౌద్ధే చార్హన్యతే చైవ తథా పాశుపతేఽపి చ” । అని యిట్లు పూర్వ కాలమున గౌతముఁడు తన గోవును వధించిన బ్రాహ్మణులను విారు చే ద భాష్యులనై కాపాలిక మతము నందును, పాంచరాత్ర మతము నందును, శాక్త మతము నందును, దీక్ష గొంది యుందురు గాక; మఱియు నాహార మతము నందును, బౌద్ధ మతము నందును, బొత్తురు గాక; పాశుపత మతము నందుఁ బడుదురు గాత మని శపించి నట్లు చెప్పఁబడినది. మఱియుఁ, బరాశరపురాణమునందు “ఆయుర్భాష్యంభ చక్రాస్త్యస్త్యనీయై రంకితా జనాః । అగ్ని తస్మై ర్మహా మోహో ద్భవేయి శస్టంసయో స్వయోః । త్వదీయై పాంచరాత్రే చ తంత్రే భాగవతే తథా । దీక్షితా శ్చ ద్విజా నిత్యం భవేయర్గహితాః పరే” అని శంఖము చక్రము మొదలగు నాయుధ రూపములగు లోహ ముద్రలచేత రెండు భుజములయందుఁ గాల్పించిన వారై జనులు కొందరు మహా మోహాక్రాంతు లగుదుఁబాంచరాత్ర తంత్రోద్దీక్షలనొంది వేద భాష్యులై యుందు రని బ్రహ్మ శాపము వక్కాణింపఁబడినది. మిక్కిటమగు పాపమునకుఁ బాంచరాత్ర దీక్షను గొనుట కారణమని పరాశర మహర్షిచేసిట్లు చెప్పఁబడినది. “శంఖ చక్ర గదా పద్మ నావ వక్రంకుశాదిభిః । అంకితా శ్చ భవిష్యన్తి దేవతాయుధ లాఙ్ఘనైః । నరాణాం నామగూపాభ్యాం యుగాన్తై సమువశ్శితే । పాంచరాత్రం ప్రశంసన్తి కేచి ద్భాగవతం మునే । కేచి త్కాపాల మిచ్ఛన్తి కేచి త్పాశుపతం మునే । కేచి బౌద్ధం

ప్రశంసనై తేచి దైగంబరం మునే! అవ్యాని యని కాస్త్రాణి విరుద్ధాని మహా మ
 శే: స్వతః ప్రమాణ భూతేన వేదేన ముని సత్తమ! తాన్యేన శ్రద్ధయా యుక్తాః
 పృగ్భ్యశ్చ ద్విజాతయః । ఆచరంతి మహాపాపా యుగాస్తే సముపస్థితే । శ్రుతి
 భిష్టా శ్రుతి పోక్త ప్రాచుష్పత్యై భయం గతః । క్రమేణ శ్రుతి సిద్ధిర్లభం య
 నుష్య స్తంత్ర మాశ్రయేత్ ।” అనగా గొందరు మూఢులు యుగాంతము (కలి
 యుగము) రాగా శంఖము చక్రము గద మొదలగు దేవతాయుధ చిహ్నాలచేత
 సంకితులగుచు చాంచరాత్ర తంత్రమును గొనియాడుదురు. మఱియు గొంద
 రు కాపాల మతము నిచ్చుగింతురు. మఱియు నిట్లు కొందరు పాశుపత మతము
 నునియ్యకొందురు. కొందరు శార్ద మతమును, గొందరు వైగంబర సిద్ధాంతమును
 సంకిరింతురు. ఇంటియ కాక, స్వతః ప్రమాణమగు వేదమునకు విరుద్ధములగు
 నా యా దశకాండములనుగడు శ్రద్ధతో వైకొని కొందరు ద్విజులు వాని యందు
 శిష్యులైన కర్మల నాచరింపుదురు. వేద భిష్టాండగు జనుడు వేదము యం
 దు విధింపబడిన ప్రాయశ్చిత్తములకు భయ పడిన యెడల గ్రమముగదనకు
 వేదాధికారము గలుగుటకు గాను తంత్రముల యందు శిష్యులైన చైత్రుల నా
 చరింప వలయును. అను మొదలుగ శిష్యులైనది. మఱియు నా పారాశరము
 వందే “పాంచరాత్రం పాశుపతం తంత్రం వైఖానసాభిధం । వేద భిష్టాన్
 నుద్దిశ్య కమలాపతి రుక్తవాణ ।” (వేదాధికారము లేని మానవుల గూర్చి పాం
 చరాత్రము పాశుపతము వైఖానసము నను తంత్రములను మాధవుడు సెప్పెను)
 అని వక్కాణింపబడినది. మఱియు నూత సంహిత యందుగూడ “అత్యంత
 భిదానాం హి ద్విజావాం వేద మార్గతః । పాంచరాత్రాదయో మాగ్ధాః కాలేషై
 వోపకారకాః ।” అనియును “శ్రుతి పథ గభిదానాం మానుషాణాం హి తంత్రం
 హరి రపి ముని ముఖ్యాః ప్రాచా తంత్రే స్వకీయే । శ్రుతి పథ నిరతానాం
 తస్మ సంసేవనీయం శ్రుత పథ సమ మాగ్ధో వైవ సత్యం మయోక్తం ॥” అనగా
 ప్రాచీనుల దారిం దమామునుదప్పిన ద్విజులకు పాంచరాత్రము మొదలగు
 దారులు క్రమముగ గొండొక కాలమునకు మేలుసేయు నవి యగును. లేద మార్గ
 భిష్టా లగు జనులకు దంతోక్తకర్మల నాచరింపవలయు నని యా యా తం
 త్రములను జెప్పిన ప్రేమాయు నో మహా మనీంద్రులారా! తనదగు తంత్రమునం
 దు జెప్పెను. గాన వైదిక మార్గ తత్పరులగు వైదికర్మిలకు (ప్రాహ్లాణ శాస్త్రీ
 య వైశ్యులకు) దాంత్రిక మార్గ మాశ్రయింపదగినది కాదు. వాగలకు వేద మార్గ
 ముతో నమానమగు వేరొందు దారి లేదు. ఇట్లు నాచే నిక్కముగ జెప్పబడి
 నది. అని పలుకబడినది. మఱియు నిట్లు తంత్రోక్త కర్మల యందు సంకరగా
 నుల యధికారము గలదని ప్రేమార్య పురాణము నందు బహ్మేందవ యా
 ధ్యాయము నందు గనుపరపబడినది. “అథాంశో సాత్వతో నామ విష్ణుః ।

క్తుః ప్రతాపవాన్ | మహాత్మా దాన నిరతో ధను శ్వేద వికారదః | స నాగదన్య
వననా ద్వాసుదేవార్చనే రతిః | శాస్త్రం ప్రవర్తయామాన కుండ గోళాదిభి
శ్చితం | తస్య నామ్న తు విఖ్యాతం సాత్వతం నామ శోభనం | ప్రవర్తకే
మహా శాస్త్రం కుండాదీనాం హితవహం | అనగా సాత్వతుండను పుడమి యొ
డయుఁజొకఁడు విష్ణు భక్తుఁడు నారదునిచేఁ బ్రేరేపింపబడి తనపేరున సాత్వ
త మనఁబడు నొక గొప్ప తంత్రమును, కుండుడు (పెనిమిటి బ్రతికి యుండగా
జారునకుఁబుట్టిన కొడుకు) గోళుఁడు (పెనిమిటి చచ్చిన తరువాత జారునకు జనిం
చిన బిడ్డడు) మొదలగు సంకర జాతుల వారికి సుపయ్యక్తముగ రచించెను. అని,
మఱియు భాగవతమున దశమ స్కంధము నందు “తేనోక్తం సాత్వతం తంత్రం
యాష్టాత్వా ముక్తిమాక భవేత్ | యత్ర శ్రీ కూద్ర దాసానాం సంస్కారో
వైష్ణవ స్స్మృతః |” అని శ్రీలు కూదుగిలు దాసులు మొదలగువారికే చక్కాం
కణాది వైష్ణవసంస్కారమునందు నధికార మున్నట్లు వర్ణింపఁబడినది. మఱియు
నిట్లు పద్య పురాణ వచనము “శ్రీణు రామ మహా బాహో లింగ చక్కాది ధా
రణం | కూద్ర ధర్మ రతానాం హి తేహం నాస్తి పున ర్భవః | విప్రవైత ద్విగ
న్విత్వా త్వాయశ్చిత్త ముదీరితం” అని లింగాంక చక్కాంక ములనుఁ బూను
ట కూదుగిల ధర్మములు గలవారికేఁగాని బ్రాహ్మణులకు నిది నింద్య మగుటచే
బ్రాహ్మశ్చిత్త మని చెప్పఁబడినది; అని పేమాద్రి యందలి బ్రాహ్మశ్చిత్త కాండ
మునందుదహరంపఁబడినది. మఱియు బ్రహ్మ పురాణము నందలి పదియవ య
ధ్యాయము నందు “తప్త ముద్రా త్వంత్య జాయ బ్రహ్మణా నిర్మితా పురాఘా
తేన స్తప్త ముద్రాం తు చిహ్నాయిత్యా తు మూఢ ధీః | ఇహ జన్మని కూద్ర స్వాస్తి
శ్చేత్సిత్య క్వా చ భవిష్యతి |” అని తప్త ముద్రా ధారణము పంచములకేఁగాని
బ్రాహ్మణులకుఁ గూడ దని జెప్పఁబడినది. ఇంతియ కాక ఆశ్వలాయన స్మృ
తిలో నారవ యధ్యాయమునందు “ఇవ కేశవయో శ్చిహ్నం చక్ర కూలాదికం
ద్విజః | న ధారయేతి మతిమాక వైదికే వర్త్యని స్థితః | త్యక్త వైదిక కర్మాణో
నాస్తి కా నట నర్తకాః | తే ధారయేయ శ్చిహ్నని శివయో ర్భిన్న బుద్ధయః |
వేదాక్షర విహీనానాం నాస్తి కానాం ద్విజన్మనాం | విహితం ధారణం నిత్యం
చిహ్నం కేశవేశయోః |” అని శివ కేశవుల చిహ్నలనుఁబూనుట వేద బా
హ్యులకేఁగాని వైదికులగు పుడమి వేల్పులకుఁడగదని నుడువఁబడినది.

ఇంతియ కాక తప్త ముద్రలనుఁబూనిన యెడలఁబ్రాయశ్చిత్తమునుఁజెప్పి
యూ బ్రాయశ్చిత్తమునుఁజేసి కొనిన యెడల నరక బ్రాప్తియుఁ బలు శిక్షలగుల
నా యా స్మృతి పురాణాదుల యందుఁ జెప్పఁబడి యుండుట చేత నా పనినిఁ
జేయఁగూడదు. ఇదియును బృహ స్నానదీయము నందలి పదు నాల్గవ యధ్యాయము
నందొట్లు జెప్పఁబడినది. “య స్తు సంతప్త శంఖాది లింగ చిహ్న తను ర్న

రః । స సర్వ యాతవా భోగీ చందాలః కోటి జన్మసు । యో ద్విజం తప్త శంఖాది లింగాంత తమం స్పృశ । సంభాష్య రారవం యాతి యాప దింద్రా శ్చతుదణశ । చక్రాంతిత తను ర్యత్ర తత్ర కోపి న సంవసేత్ । యది తిష్ఠే నృహ పాపి స స్పృశ బ్రహ్మ హ భవేత్ । గంగా స్నాన రతో వాపి చాశ్వమేధ రతోపి వా । చక్రాంతిత తనుం దృష్ట్వా రారవం యుగ మక్నుతే । చక్రాంతిత తనుం దృష్ట్వా పశ్యే త్సూర్యం జపే న్నరః । రాద్రం చ పౌరుషం సూక్త మన్యథా న రకిం వ్రజేత్ । చక్రాంతిత తను ర్వాపి రాజన్ లింగాంతోపి వా । నాధికారి స విజ్ఞేయ శ్చౌరీత స్మార్తాది కర్మసు" అను నీ శ్లోకముల కర్థము సులభము.

ఇదియునుం గాక కూర్మపురాణము నందలి యుపరి భాగములోని పది యారవ యధ్యాయము నందిట్లు చెప్పబడినది. "పాపండినో వికర్మస్థాన్ ధర్మాచార్యాక్ తత్రైవచ । పాంచరాత్రాక్ పాశుపతాక్ వాజ్ఞానేజాపి వాస్పయేత్" మఱియు నిందుఁ బఠోమ్మిదవ యధ్యాయము నందు శ్రాద్ధ కర్మల యందు విడువఁదగిన బ్రాహ్మణులనుఁగూర్చి "శ్రద్ధ శ్రామణిక గ్రంథ పాంచరాత్ర విరోజనాపకాపాలికాః పాశుపతాః పాపండా యే చ తద్విదః" అను మొదలుగఁ జెప్పబడినది. మఱియు నీయంశమునుఁగూర్చి హేమాద్రియందలి పోయ స్మృత్య కాండ యందుఁబెక్కులు పురాణవచనములు పలు లెఱుంగుల నుదహరింపఁ బడినవి. గ్రంథ తైపుల్య ఫీలిచే వాని నెల్ల నిందు వ్రాయ లేదు.

"చరణం పవిత్రం——" అను మొదలగు శ్లోకుల యందలి చరణ శబ్దము "చర గతి భక్షణయోః" అను ధాతువునుఁబట్టి చరమాత్మ పరమగుట చేతను "లోకస్య ద్వార మర్చిషు త్పవిత్రం" అను మొదలగు విశేషణముల నులమునుఁబట్టినుదేశన పర మయ్యనుఁబఠమాత్మ యొక్క మాహాత్మ్యమునుఁబెలుపుట వలన నచ్చట చక్ర మద్రా ధారణ యొక్క ప్రసంగము లేదు.

ఇకను నీచే స్వీకరింపఁదగిన గురువెవ్వఁడని యొప్పుకొనఁబడు చున్నది? శరీరము నింద్రియములు పాణిణములు డెందము (అంతఃకరణము) అను నివి యపరిశుద్ధములును సదుపదేశమునుఁజేయఁజాలనివియు నగుటచే గురువనుటకు వలను పడదు. పోనిమ్మణువు గురువు గాఁగూడదా? యనినచో నది ప్రత్యక్షము (ఇంద్రియములకు గోచర మగునది) కాదు. మేను ఇంద్రియములు లోనగు వానితోఁ గూడి యిది యని చూపుడు వ్రేలితోఁ జూపఁదగుచుదోపట్టు ముడుటంటేసి యాణువు గోచర మగుచున్నదని యన వలదు. చైతూ్నమనుఁగటకమునకు (కడి యమునకు) నుఁబోలి సమాన మగు (ఒకటియ యగు) కత్తయందు నున్న వానికే విశేషణ విశేష్య భావము గాని పెర కానికి లేదను నియమము వలన రూపముగలుగుట రూపము లేక పోవుట, యచేతనము చేతనము నగుట, న్యక్తము న న్యక్తము నగుట, యనిత్యము నిత్యము నగుట లోనుగాఁగల విశుద్ధములగు ధర్మములచేత సమాన మగు కత్తయందు లేనట్టి జడము జీవుడు నను ద్రవ్యములకు

విశేషణవిశేష్య భావము సంభవింపదు.

ఇంతియ కాక కాలిలోఁ గుచ్చికొనిన ముంటి కొనకుంజోలి మేనిలో నొకచో నుండిన తనకు నొడలంతటనుఁ గ్రమ్మి యున్న తెలివి యొక్క యెరుక లేని యా యణువునకుఁ బెరలకు నుపదేశము సేయట లోనగు నవి సంభవింపవు. దీపపు వెలుగునుబోలి యా యణువు యొక్క వెలుగు వ్యాపించు నది యని యొ ప్పుకొనుట చేత నొడవెల్లఁ గ్రమ్మి యున్న చైతన్యము యొక్క యుపలబ్ధి నా నికి (ఆయణు ప్రకాశమునకు) సంభవింపుచున్నదని యన వలదు. ఏల యనిన, అ ణువునకును అణు ప్రకాశమునకును చేరుపాటు కలదా? లేదా? వైశ్రుప్తకును మైశ్రుప్తకునుబోలి యణువునకును బ్రకాశమునకును భేదము గలుగుటం జేసి య కని యందుఁగల గుఱిదుఃఖిదులు వేరొకనికి గోచరింపక పోవుట చేత మొద టిపక్షము సరి కాదు. ఇక నభేద పక్షము నందు బ్రకాశమునకుఁగూడ నణునగు టలో విశేషము లేమిం జేసి వైనిఁజెప్పఁబడిన తప్పితమే యగును. మఱియు, గాలనుఁగొట్టెడు సేనము వడువున నీ భేదము చ్ఛేదించఁబడు నది గాదు గాన దీ నిని విశేషము బెకలింపఁదగినది కాదు. ఇక నేమనిన రామపు యొక్క సిర గున్న ఆను పట్ల విశేషము చేరు పాటు లేని వస్తువు నందు భేదము యొక్క వ్యవ హారమునుఁగలిగింపఁదగినది. ఆ వ్యవహారము (వాడుక) మాట మట్టికేఁగాని యా ధార్థ్యము గాదు గాన నణువునకును బ్రకాశమునకును యధార్థమగు నభేదమే యా ని వైనిఁజెప్పఁబడిన రోషము మరల వచ్చుట ఖండింపఁబడెను. తొల్లి విశేష ము యొక్క స్వరూపమునుఁజర్పించుటలో నిది రోష రూపమైనదియు స్వరూ పము కంటె విశేషము గాదనియు నదృశ్యమైన దనియుఁ బారిభాషిక మనియు మునుపే నిరసించఁబడినది.

అట్లయ్యును, మీ యాచార్యులచేతీవునకును నీశ్వరునకును నభేదముప దేశింపఁబడుచున్నదియా? లేక భేదము బోధింపఁబడు చున్నదియా? ఇందు నభే ద మనినచో నపసిద్ధాంత మగును. ఇకను, నే నీశ్వరుఁడను గానని యెల్లర చేతి ను భేదమే యవలంబింపఁబడుచుండుటం జేసి రెండవ పక్షమును గాదు.

ఓయి! సాధారణముగ భేదమున్నను వాత్సంతిక మగు భేద ముపదేశింప బడుచున్న దని యంటిరేని, యిండుక యభేదముచేఁగూడఁ బొందఁబడుతుం గు టంజేసి యట్లనఁదగదు. జీవునకు నీశ్వరునకు నభేదమును బోధింపుచున్న నొలి నుడులచే సంతేపాగ్రస్తమగు జెందముగలవానికి నట్టి కృత్రిమవనములకుఁ గూడ కాత్మవ్యమునుఁ గల్పనసేయుటనుబట్టి యాత్మంతికమగు భేదము నుపదేశించుట చేత నాసందియము దొలగింపఁబడుచున్నదని యంటిరేని, ఆత్మంతికమగు భేద ము దొల్లి ఖండింపఁబడినదిగాన నట్లనుటకు వలనుపడదు.

అయ్యా! ఈశ్వరునకుం గల సర్వజ్ఞత్వము లోనగునవి గలుగుటయగు ను మాకాత్మ్యము తొల్లి తెలియఁబడకపోవుటచే నది యుపదేశింపఁబడుచున్నదని

యంటి రేచి, ప్రపంచము నకుఁ గతకా యగుట వేరొండు తీరున నపపన్నము కాక పోవుట చేతను నామ్నయము చేత నా మాతాత్మ్యమవదేశింపఁ బడినది ప్రసిద్ధమయి యుండుట చేతను నట్లునుటకును వీలు లేదు. కావున మిగులు తెలియఁబడక యున్న రహస్య పెద్దయును నుపదేశింపఁ దగినది లేదు. కనుక, ఇది కేవలమును మోస ముచ్చటకుం దప్ప వేరొండు కాదు.

ఇట్లు కడవ మొదలగు వాని ప్రకాశము బోలి యున్న స్యరూపుడగు శిష్యుండు గూఢఁ దన యందు నట్లుకు నిలచి యున్న ప్రకాశము గలవాఁడగుట వలన నని చెప్పఁబడిన హేతువును బట్టియే యట్టి శిష్యుండువారియుట, గ్రహించుట, గ్రహించిన యర్థమును బూనుట, మొదలగు వాని యందు సహజముగా గాదు. కనుక నిట్టి శాస్త్రార్థమును బ్రచారణ శేయుటకుఁ బ్రకటింపుచున్న యాచార్యులు ప్రపంచమునకు మోసము (ప్రతారణ) నొనర్చు వారితో యీ లోపట్టు చున్నది.

ఈ యంశము, ఈవత్ ప్రవర్తకులగు వారిచేతనే వహా భారత కథన ము యుదహరింపఁబడిన యా శ్లోకము నలనఁదెల్లిచును చున్నది. ఎట్లనిన, “తే నా హనుమా న్నామ ద్వితియో భీమ సేనకః । తృణప్రజ్ఞప్రతీయ స్తు నాన త్కార్య సాధకః” అని, యిందు “భగవత్కార్య సాధకః” అని చెప్పుట చేత నీ యర్థము లోపట్టు చున్నది. మొట్ట మొదటఁ ద్రేతాయుగము నందు నాయు డేవుండు హనుమానని రూపముతో నవిరతించి బాసకీ దేవిని వెలకుట మొదలగు కార్యములను నెరవేర్చిన వాడయ్యెను. తరువాత ద్వాపర యుగము నందు భీమ సేనుడై పుట్టి దుష్టులగు దుర్యోధనాదులను సంహరించుట మొదలగు పనులం జేసెను. ఈ కలియుగము నందు బుద్ధ దేవుని రూపమున ననంత్య ప్రవర్తనమును మోహ నెట్టుట యను కార్యము నందు శ్రాత సతమనకు న్నాతియగు నకునువిరుద్ధ మగు వందనా రూప మగు నొక మతమునుఁ గల్పించి వానిని న సంపదించిన వాడయ్యెను.

అయ్యో! బద్ధివతారము నందు జేసిన కార్యము ప్రపంచ వంచనా రూప మైన దని యెట్లు తెలియఁబడు చున్న దనిన భాగవతము నందు “బుద్ధావతారో త్వదనా హతౌ తద్వ్యకగా మ్నురాః । నానామతాని విప్రేషు భూత్వా క్షుప్తాని మోహనం” అని చెప్పఁబడినది. ఇందు “నానామతాని” అను పట్ట శ్రీవైష్ణవ మతము మొదలగు నవియు నామతములకు ననుగుణములగు పాలన వాత్సల్యము మొదలగు నవియు నని తెలిసి కొనఁదగి యున్నది. ఇది యును శ్రీకృష్ణ నార్జునము నందుఁ జెప్పఁబడినది. “తైష్ణవాద్యా స్తు యే తేచి ద్విద్యా రాశేణ సంజితాః । న విందంతి పరం దైవం తే శివం సర్వ కారణం” అని యును వజ్రయు “శంభో వైధాంభికా య స్య మతి విభవతోఽఖ్యా గన్యాః ప్రమాదైర్ని హుంసంశో భవంతి బహు వతః సన్యాసై రావృతాశుద్ధ విద్యైః । అన్యోన్య సన్నిహితాః

స్త్రీతవ కథ మిహ తత్త్వమీయ స్వ తేజ స్సర్వాతీతం వికల్పగ్రహణ హిత మజం మాన తర్కాద్యగమ్యం" అని శ్రీదూర్వాసో మహామని చేతఁ బలుకఁబడినది. అనఁగా ఓశంకరా! కొందరు సిద్ధాంతులు తమ తమ బుద్ధి బలములతో మిక్కిలి మగు గర్వము గలవారై వెక్కులు ప్రమాణములచేత నీయొక్క సత్త్వమునుఁదెలుపుటకుఁ జర్పించెదరు. ఒండొరులయెడల ననూయయు నల్లనమును స్పర్థయుఁగలవారు పలు విధములగు మత భేదములను గలిగించెను నపరిమిత విద్యలచేఁ జుట్టుకొనఁబడిన వారగుచు, స్వయం ప్రకాశమును, నన్నిటికిఁ బరితీత మైనదియు, వికల్పమును పితాచము లేనిదియు, ప్రమాణములచేతను, గుఱియ్యముల చేతనుఁబొంద రానిదియు, నగు నీ యొక్క తత్త్వము నెట్లు సొంద గలరు? అని వైదూర్వాససుని వచనమునకు నర్థము.

ఆ భేద వాదిచే నొప్పుకొనఁబడిన బ్రహ్మమునకు నజ్ఞత్వముమొదలగు దోషములు బట్టుచున్నవని యే తప్పితము జూపఁబడినదో యది వివర్త వాదుల యందఁబడు నని తెలియఁదగినది. మేమన్ననో భేదమును నభేదమునుఁగూర్చుటకు సమర్థత గలట్టియు, సర్వస్వాతంత్ర్యము గలట్టియు, దనకుఁదా వెలగొందు చున్నట్టియు, స్వరూపము గలిగి తన యొక్క లీలా శక్తి చేతఁబరివృంహించునగు (ప్రపంచ రూపమునఁబరిణమించిన) పరమ శివ బ్రహ్మగు యొక్క యజ్ఞైత్యమునుఁబలుకు చున్నారము. కనుక మాకే దొసగును లేదు. ఇట్లేని మీ వత్తమునందు పంథము మోక్షము నను మొదలగు వాని యొక్క యేర్పాటు ఎట్లనెఱుంగుమందు సిద్ధాంత ప్రకాశము నందు నవిస్తరముగఁ బలుకఁబడు చున్నది.

మ॥ ఇనిచింతామణిమంత్రచింతనసము- ధ్ధేధ్ధాధ్ధిగీర్వాణసి॥

వృద్ధచింతామణియజ్యకృత్యుపనిష- త్ప్రొమోణ్యచింతామణి- వినితం బానిటు భేద వాది మత ని- ర్వీర్యత్వ సంపాదన॥

ప్రపమై నాల్గవదా ప్రకాశ మలయం- ప్రేమింగ వాగ్దంభనన్॥

ఇట్లు శ్రీమదంకిత వెంకట జగ్గరాయ ధరావరశ్రేణిత శ్రీశ్రీకృష్ణసంగోత్ర పుత్ర పద్మకానీ పతి వారాయణ యజ్య చింతామణి కవి కృతులలో

శ్రీమదాంధ్ర వేదాంత సిద్ధాంత చింతామణియందు

శ్రీవైష్ణవ మత విశేష నిరసనము నాబడు

నాల్గవ మయూఖము ముగిసెను.

క్రీస్తు హిందూ వేదాంత సిద్ధాంత చింతామణియును
వివర్తనవాది మతనిరసనమను నైదవమయాఖ్యయు ప్రారంభము.

ఇకను వైయాసికులలో (బాదరాయణ దర్శనానుసారులలో) గొందరు
వివర్తనవాదులు బ్రాహ్మ సూత్ర ములకుఁ దాత్పర్యము నిట్లు ప్రతిపాదింపుచున్నా
రు. లోకము నందు ముత్రేపు చిప్ప యందు నిది వెండియను భ్రాంతి నిక్కముగు
వెండి యందు నిది వెండియను నధిష్ఠాన సామాన్య మనకును నారోపింపఁదగిన
విశేష మనకును నేకత్వ జ్ఞానము చేతఁ గూర్చబడిన సంస్కారము వలన జనిం
పఁదగినదియై కన్పట్టుచున్నది. గాన నీ యాత్మ యందలి అహంకారము యొ
క్క యధ్యాస యంధునుఁ దొల్లిటి ప్రళయ (వాస్తవ జ్ఞానము) జెప్పఁదగి యున్న
ది. యా ప్రళయము నాత్మకు ననాత్మకును నిక్కముగు నేకత్వము నక్షేపించుచు
న్నది. చీకటియు వెలుగురుం బోలి యాత్మయు ననాత్మయు నొకటికొకటి
యొకత్వమునకు దగినవి కావు గాన నానికి నేకత్వము లేదు. అని తలచి హేతు
భూతముగు విరోధమును వస్తువును బట్టియుఁ బ్రతీతిని బట్టియు వ్యవహారమును
బట్టియుఁ దొలుత సాధించుటకు భాష్యకారులు “యుష్మద్ధన్మత్ప్రత్యయ గో
చరయోః” అని మొదలు జెట్టిరి. ఇందు గోచర పదమునకు యోగ్యత యధ్యయ.
గాన (జీవాత్మ) అస్మత్ప్రత్యయ యోగ్యము (మేనునుఁ బ్రతీతికిఁదగి యున్నది)
“అస్మత్ప్రత్యయ విషయత్వాత్” అని భాష్యము నందుఁజెప్పుట వలన నీ చి
ంతాత్మ నేవలము విషయము కాక పోవుట లేదు. అహంకారము మొదలగు నది
యు నస్మత్ప్రత్యయ మనకుఁ దగి యున్నను జీవాత్మకింటె మిక్కిలి భేదము
నిర్ధిచుట కొఱకు యుష్మద్ధన్మత్ప్రత్యయ యోగ్యము (మీరనుఁబ్రతీతికిఁదగి యు
న్నది) అని చెప్పఁబడినది. ఇందు యుష్మద్ధన్మత్ప్రత్యయము నాత్మలు చెప్పులగు
టం జేసి యస్మద్ధన్మత్ప్రత్యయము గూడ నుపాధులను బట్టి చెప్పులగుచు
న్నది. యుష్మత్ అస్మత్ అను నీ పదములచేత నాత్మ ప్రత్యయకు అగుట చేత
ను, అనాత్మ పరకాగ్నిగుట చేతను వస్తువునుబట్టి విరోధము చెప్పఁబడినది; ప్ర
త్యయ పదము చేతను “ప్రతీయతి ఇతి ప్రత్యయః” అను వ్యుత్పత్తి వలన నహం
కారము మొదలగు ననాత్మ వ్యక్తమగు చున్నది, అత్మ యన్నచో “ప్రతీతి
శ్చాత్మత్ప్రత్యయః” అను వ్యుత్పత్తి చేత స్వప్రకాశ వగుచు భాసిల్లుచున్నది.
ఇట్లు ప్రతీతిని బట్టి విరోధము చెప్పఁబడినది. ఇకను యుష్మద్ధన్మత్ప్రత్యయము న
హంకారాదికము ప్రత్య గాత్మకు దిరస్కరించి (మాటు పఠచి) నేను గతమును అ
ను మొదలగు వ్యవహారముచే గోచర మగు చున్నది. అస్మద్ధన్మత్ప్రత్యయము నాత్మ
యనాత్మ యగు నహంకారాదికమును నడగఁదొక్కి నేను బ్రహ్మము నైతి న
ను వ్యవహారమునకు గోచర మగు చున్నది. ఇట్లు గోచర పదముచే వ్యవహా
రమును బట్టి విరోధము చెప్పఁబడినది. ఈ తీరున నాత్మానాత్మలకు మూడు వి

భువిభుగ నిరోధము స్పష్టపరుచబడినది. ఇట్లు ముద్రాణగుల విరుద్ధమగు స్వభావము గలవియగు, అని విషయ విషయములకు విశేషణము.

అత్మానాత్మలకు సేకత్వము సంభవింపక పోయినను, తెల్లనిది కడనయును నట్లు తాదాత్మ్య మేల కాకూడదు? అనిం జెప్పుచున్నార “విషయ విషయిణోః” అని. చిదాత్మ విషయము. జడవర్గము విషయముగాఁబట్టి నీపమునకుఁ గడవకుం బోలి వీనికిఁ దాదాత్మ్యము లేదని భావము. “యుష్మద్భూత్ప్రత్యయ గోచరయోః” అను పట్ల యుష్మత్ అనగాఁ బర్యావృత్తువు, అస్మత్ అనగాఁ బ్రత్యక్షువు, ఇవియే గ్రమముగఁ బ్రత్యయమును గోచరమునగుచున్నది; ఇందుఁ బ్రత్యయ పదములచేత నాత్మ ప్రత్యక్షుఁ అగుటకుఁజిహ్వాకమును, అనాత్మ పరాత్ము అగుటకుఁ జడత్వమునుఁ గారణములుగఁ జెప్పబడినవి. ఇందుకు “విషయ విషయిణోః” అని హేతువు గ్రహింపఁదగినదిగట చేత ననాత్మకు జడత్వమును, గ్రహించు నదియగుట చేత నాత్మకుఁ జిహ్వాకమునుఁ జెప్పఁ దగియున్నది.

సరే కాని యట్లు అత్మ, ప్రత్యక్షునుఁజిత్తును గ్రహించు నదియు నగుచేతను, అనాత్మ పరాత్మును, జడమును గ్రహింపఁదగినదియు నగుట చేతను, వీనికి నొండొంటికి విరోధము వలన వెలుగు నకును జీకటికినిఁబోలి ఏకత్వము గాని తాదాత్మ్యము గాని కిట్లు బడి కాక పోయినప్పుడు వీనికి యథాస్థానము లేమిం జేసి యధ్యాసము లేక పోయినను నాత్మ ధర్మములగుఁ జైతన్యము సుఖము మొదలగు వానికిని, అనాత్మ ధర్మములగు జడత్వము దుఃఖము మొదలగు వానికిని పూర్వజన్మభావము మునుగాక యనిన “తద్ధర్మాణామపి సుతరా మితలేతర భావానుపపత్తిః” అని చెప్పుచున్నారు. అనగా నాయాత్మానాత్మల యొక్కఁజైతన్యజెప్పఁబడిన ధర్మములకుఁగూడ నొక దానితో నొకటికి భేదము లేక పోవుట గాని తాదాత్మ్యము గాని యుపపన్నము గాదు; లేక సుతర మితలేతర భావముగా నొండొక ధర్మయందు (ధర్మములు గలవానియందు) పెజలగు ధర్మముల యొక్క సంసర్గము సరిపడ దని యర్థము. ధర్మములకు (ధర్మములు గలవానికి) సంసర్గము (కలయిక) లేనప్పుడు ధర్మములకుఁ నిమయము (మాన్యు) గలుగదు. స్పృహికును నందు నెట్లని నప్పుచు చెంత నుండి ట వలన ధర్మము గలవాని సంసర్గము ముందుగాఁగల ధర్మముల సంసర్గమెప్పుడుండి వచ్చును? అని తలచి సుతరా దని చెప్పఁబడినది.

సరే కాని అత్మానాత్మలకు సభేదము గాని తాదాత్మ్యము గాని లేక పోయినను, వాని ధర్మములకు సంసర్గము (కలయిక) గలుగకున్నను, అధ్యాసమేల కాకూడదు? అనిన “భూత్ప్రత్యయ గోచరే విషయిణి చిదాత్మై యుష్మద్భూత్ప్రత్యయ గోచరస్య విషయస్య తద్ధర్మాణాం చాధ్యాసః, స్పద్విపర్యయేణ విషయేణ స్పద్ధర్మాణాం చ విషయేణ త్యాసో మిథ్యేతి భవి

తుం యుక్తం" అని చెప్పుచున్నారు. అనగా, మైనఁజెప్పిన తీరునఁ దాదా త్యము గాని అభేదము గాని లేక పోవుట చేత వీనిని గూర్చి ప్రమ (యథార్థ జ్ఞానము) లేమింజేసి యధ్యాసకు మూలమగు నిశ్చయ జ్ఞానము లేక పోవుట వల న సధ్యాసము దబ్బక (కల్ల) యనుటకుఁదగి యున్నది. అని యన్వయము.

దేని యందు దేని యొక్క యధ్యాసము నిరసింపఁబడుచున్నది? అని యాశంకించి యాత్మ యందు ననాత్మ యొక్కయు ననాత్మ ధర్మములయు, న నాత్మ యందు నాత్మ యొక్కయు నాత్మ ధర్మముల యొక్కయు సధ్యాస ము నిరాకరింపఁబడు చున్నదని "అన్య త్పితృయ గోచరే" అను మొదలుగఁ జెప్పు చున్నారు. సేనకుఁ బ్రతీతికిఁ దగి యున్నది యు, బుద్ధి మొదలగు వాని కి సాక్షియు సేను సేనని తోపట్టు చున్నదియు నగు చిత్తు యొక్క యంశమ గు నాత్మ యందు, నీవనుఁ బ్రతీతికిఁ దగి యున్నదియు సాక్షి చైతన్యముచే భా సిల్లఁజేయఁబడు చున్నదియు నగు బుద్ధి మొదలగు వానికిని వీనిధర్మములకును స ధ్యాసము, మిథ్య యగును;

ఆత్మ యందు ననాత్మ కును ననాత్మ ధర్మములకును సధ్యాసము లేక పో వు గాక, అనాత్మ యందు నాత్మకును నాత్మ ధర్మములకు "సేను స్ఫురింపు చు న్నాను, సేను సుఖము గలవాడను అను మొదలగు ననుభవమును బట్టి యధ్యాస మేల కాఁగూడదు? అని యాశంకించి "తద్విపర్యయేణ" అను మొదలుగఁ జెప్పు చున్నారు. అనగా, నాయనాత్మకు విరుద్ధ మగు స్వభావము గల చైతన్య రూ పము చేత సాక్షికిని సాక్షి ధర్మములకును నహంకారము మొదలగు విషయ జా తము నందు సధ్యాసము, అధ్యాస మునకుఁ గల సామగ్రి లేక పోవుట వలన మి థ్యా భూత మగుట యుక్తము

నిరవయవమును, నిర్గుణమును, స్వప్రకాశము నగు నాత్మ యందు గుణము లయు, నవయవములయు, సాదృశ్యము గాని యజ్ఞానము గాని సంభవింపక పో వుట వలన నిందుఁ బొల్లితి నిశ్చయ జ్ఞానముచేఁ గూర్చఁబడిన సంస్కారము గా ని సాదృశ్యము గాని యజ్ఞానము గాని లేదు-

స కాని యాత్మ, నిర్గుణమైనచో "తద్ధర్మాజ్ఞాం" అని భాష్యము నం దేల జెప్పఁబడినది? అనినం జెప్పఁబడుచున్నది. బుద్ధి యొక్క పృత్తి యందు న భివ్యక్తమగు (ఎచ్చిన) చైతన్యము (జ్ఞానము) విషయముతో (గోచరమగు వస్తు వుతో) నభేదముగ నభివ్యక్తమగుఁజైతన్యము స్ఫురణము, సత్కర్మల వలనఁగలి గిన పృత్తి యందు నభివ్యక్తమగుఁజైతన్యము ఆనందము అని యిట్లు పృత్తి రూప ములగు నుపాధులచేఁజేయఁబడిన భేదమును బట్టి జ్ఞానము మొదలగు నవి యాత్మ ధర్మము లని చెప్పఁబడినవి. గాన నిర్గుణ బ్రహ్మ మాత్మ యను మతము నందు, సేను స్ఫురింపు చున్నాను. సేను తెలిసి కొను చున్నాను. సేను చేయు చున్నా ను. అనుప్రతీతి యధ్యాస మనుటకు నిల్చలేదుగాన నిదియధార్థజ్ఞానమేయగును,

నేను మనుజుడ నను సామానాధికరణ్యము (ఆత్మకు మనుష్యత్వము నందలి తాదాత్మ్యము) గౌణము గాని ముఖ్యము గాదను మతము నవలంబింప నలెను. ఇట్లు కాగా బంధము నిక్కమును జ్ఞానమును బట్టి, నివృత్తి యనం బడు ఫలము సంభవింపక పోవుట వలనను, బద్ధుడగు జీవునకును నిత్యముక్తు మగు బ్రహ్మమునకు నేకత్వము గలుగక పోవుటచే జెప్పదగిన విషయము సంభవింపక పోవుట వలనను వేదాంత శాస్త్రము (బ్రహ్మమీమాంస) మొదలు బెట్టదగినది కాదు. అని పూర్వ పక్ష భాష్యమునకుఁ దాత్పర్యము.

ఈ పూర్వ పక్షము బలమి కలది కాదు; ఏల? యనిన, వినుము.

అసంగ మును స్వయం ప్రకాశము నగు నాత్మ యందు నధ్యాస యను నని లేక పోవుట నిక్కముగ నుచితమే. బ్రహ్మయ్యను “నేను తెలివి మాత్రమే వాడను, పని చేయు వాడను మానవుడనునను మొదలుగఁ బ్రత్యక్షమగు ననుభవము వలన నధ్యాసము లేదనుటకు వలను పడదు. ఈ ప్రత్యక్షము కర్తృత్వాదికము విషయముయ ప్రమ (యదార్థజ్ఞానము) అనుటకు వీలు లేదు. అపారమేయ మగుట చేత నిర్గుణ మగుఁదత్త్వ మస్సాది మహావాక్య జాతము చేత నకతః యగు బ్రహ్మమును బోధించుటచే నీ ప్రత్యక్ష మెల్ల భ్రాంతి మాత్రమే యని నిశ్చయింపఁబడినది. జడత్వము ధర్మముగఁగల యహంకారము నందుఁ జైతన్యము ధర్మముగఁగల యాత్మయు నిట్టి యాత్మ యందు నా యహంకారమును, జడత్వము నందుఁజైతన్యమును, చైతన్యము నందు జడత్వమును, నారోపించి యొక దాని నొకటి తెలిసికొన లేక పోవుటచే మిక్కిలి భిన్నములగు నా యహంకారమునకును, నాత్మకును, గలిగిన దబ్బర యగు నజ్ఞానమే మూలముగఁగల యీ లోక వ్యవహారము వైదికజ్ఞుల యట్లు నిక్కమగు దానిని దబ్బర యగు దానిని శోధించి యిది నేను నాదిది యని స్వభావ సిద్ధమయి యున్నది. నేనిది యనుకొనుట తాదాత్మ్యాధ్యాసము; నాదీశ్వర మనుకొనుట సంసర్గాధ్యాసము.

ఇక నీ యధ్యాస మనగా నేమి? యనిన నధ్యాస లక్షణము జెప్పఁబడుచున్నది. తొల్లి కను గొనఁబడిన వెండి మొదలగు పదార్థము, ముత్తైపు చిప్ప లోనగు వేరొండు వస్తువు నందు స్పృతి రూపమునఁ దోపట్టుట యధ్యాస యనఁబడును. స్పృరింపఁబడు వెండి మొదలగు దాని రూపమును బోలిన రూపు గలదియై తోపట్టుట యని యర్థము. ఈ యధ్యాసము అధోధ్యాసము జ్ఞానాధ్యాసము అని రెం విధములు. అందు నేను మనుష్యుడను బ్రాహ్మణుడను సుందరుడను అను మొదల గునభిమాన పడుట యధోధ్యాసము, నాదీమేను అను మొదలగు మహాకారము జ్ఞానాధ్యాసము. ఈ రెండింటిలో నధోధ్యాసము నందు స్పృరింపఁబడుచున్న దానితో సమాన మగు నది వేరొండు పదార్థము నందు నది తొల్లి చూచి యుండుట వలనఁ దోపట్టు చున్నది; జ్ఞానాధ్యాస యందన్నతో స్పృతికి సమాన మగు నది యింకొక వస్తువునందు ముందుగనుగొనియుండువలనఁదోపట్టుచున్నది.

ఈ యధ్యాసమునఁగూర్చి పెక్కండు పెక్కు తెఱంగులఁ జెప్పుచున్నారు. అధిష్ఠానమునకును నారోపింపఁబడు దానికిని స్వరూపము నందు వివాదమున్నను నొక పదార్థ మింకొక వస్తువుగఁదోపట్టుట యను నధ్యాస లక్షణము సర్వ సమ్మతము గాన యుత్పలచేత నిక్కమగు నధిష్ఠానము నందు భ్రాంతి కల్పిత మగుటచేఁ గల్గె యగు నింకొక వస్తువు తోపట్టు నని యెల్లరును నొప్పుకొనిరి. వారిలో నన్యథాత్మ భ్రాంతి వాదులు ముత్తైపు చిప్ప మొదలగు నొండొక వస్తువు నందుఁ దనయవయవధర్మమగు వేరొకచోనున్న రూప్యానికముయొక్క యధ్యాస మని నుడువు చున్నారు; ఆత్మ భ్రాంతి వాదు లన్న నో వెలుపల నున్న ముత్తైపు చిప్ప మొదలగు దాని యందు బుద్ధి రూపమగు నాత్మ యొక్క ధర్మమగు వెండి యొక్క యధ్యాస మని చెప్పుచున్నారు.

ఇక నభ్రాంతి వాదులు దేని యందెయ్యది తోపట్టునో యా రెండు వస్తువులకును నా రెండిటి తలఁపులకునుఁగల భేదమును గ్రహింపక పోవుట వలనఁగలిగిన భ్రమ యధ్యాస మని చెప్పుదురు. మఱియుఁ గొందరు శూన్య వాదులు ముత్తైపు చిప్ప మొదలగు నా యధిష్ఠానమునకు విరుద్ధ ధర్మము గల కల్ల యగు వెండి మొదలగు దాని కల్పనయ యధ్యాస మని వక్కాణింపు చున్నారు. ఇట్లెవ్వ రెట్లన్నను, ఒక పదార్థ మింకొక వస్తువుగ దోపట్టుట యను నధ్యాస లక్షణమెల్ల రకును సమానమే యగును.

కాగా ముత్తైపు చిప్ప వెండి వడువునఁ తోపట్టుటయు, నొక్క చందరుఁడు చిపిటీ కరణము నందు (కింటి మీది రెప్పను వేలితో నొక్కు నపుడు) నిద్దరు చందరులుగఁ గన్పట్టుటయు లోకమునఁ దనుభవ సిద్ధము.

సరే కాని సర్వ పరిపూర్ణమై యింద్రియాదులకు నగోచర మగు బ్రత్యక్షాత్మ యందు నహంకారము లోనుగఁగల విషయములకును వీని ధర్మములకును నధ్యాస మెట్లు సంభవించును? ఎల్లరును నెదుట నున్న వస్తువు నందు నింకొక వస్తువు నధ్యసము నేయుదురు కదా? ఇట్లేని యాత్మయు నధిష్ఠాన మగుటవై విషయ మగుగాక యనిన నిది యను ప్రతీతికి నన్వయ మగు బ్రత్యక్షాత్మ “నచక్షుషా గృహ్యతే” అను మొదలగు శ్రుతి వచనము ననుసరించి యింద్రియాదులకు గోచరము కానిది యని నీవు చెప్పు చుంటివి కదా యని యంటి వేని తెన్నెదము వినుము. నేనను ప్రతీతికి గోచర మగుట వలనను, నపరోక్షం బగుట వలనను (స్వానుభవ సిద్ధ మగుట వలనను) నీప్రత్యక్షాత్మ, నియమముగ నగోచర మనుటకు వీలు లేదు. మఱియు నెదుట నుండేడు వస్తువు నందే వేరొక వస్తువు నధ్యాసము చేయ వలయు నను నియమము లేదు. అప్రత్యక్ష మగు నాకాసము నందు నవివేకులు నల్లగ నున్నది యని పచ్చగ నున్నది యనియు నధ్యసించెదరు. ఇట్లు ప్రత్యక్షాత్మ యందు నహంకారము లోనగు నాత్మల యధ్యాసము విరుద్ధము కాదు. ఇట్లు వైదికజెప్పఁబడిన లక్షణముగల యధ్యాసమును విద్వాంసులు అని

ద్యయని దలచెదరు. అధ్యసింపబడిన రజతాదికమును నిరసించి ముత్యైపు చిప్ప మొదలగు నధిష్ఠానము యొక్క స్వరూపమును నిశ్చయించుట యధ్యాస నివర్తిక యగు విద్య యని చెప్పిరి. మైనిఁజెప్పిన యట్లు ఆ యధ్యాసము అవిద్యా రూప మగుచు నుండగా నధ్యసింపబడి న రజతాదికము యొక్క దోషము చేత గాని గుణముచేతగాని యధిష్ఠాన భూతమగు ముత్యైపు చిప్ప మొదలగు నది యిం చుకయు సంబంధింపదు. ఇట్లు ప్రతిపాదించబడినట్టియు, సాక్షి చైతన్య మునకుఁ బ్రత్యక్ష సిద్ధమయి నట్టియు, నవిద్య యనబడెను నాత్మకును ననాత్మకును నొండొంటికిం గల యధ్యాసమునుఁ బురస్కరించు కొని ప్రమాణము ప్రమేయ ము ప్రమాతయు ననియెడు బ్రపంచ ప్రసిద్ధ ములును వేద చోదితములును నగు నెల్ల వ్యవహారములును, ఋగ్వేదము మొదలగు విధి నిషేధ పరములగు గర్మ శాస్త్రములును, విధి నిషేధ ప్రతిపాదకములు గాక కేవల ప్రత్యక్షతత్త్వ పరములై మోక్ష మార్గప్రదశోక ములగు నుపనిష ద్వాక్యములునుఁ బ్రవర్తించినవి.

సరే కాని ప్రత్యక్షము లోనగుఁబ్రమాణములును, గర్మ కాండజ్ఞాన కాం డే మొదలగు శాస్త్రములును దేహాదికమే నేననియెడు నధ్యాస రూపముగు మూ లావిద్యగల ప్రమాత యాశ్రయ ముగఁగలవి యెట్లుగు చ్చువి? అనగా నా యా ప్రమేయ తాతమునకు హేతు భూతమగు ప్రమ యను నది కేవలాధ్యాస స్వరూ పమగు ప్రమాతృ చైతన్యము నాశ్రయించి యుండుటం జేసి ప్రమాణము అవిద్యా వ ద్విషయకము లగుట ప్రత్యక్ష సిద్ధమే యయ్యు నే ప్రమాణమునఁబట్టి యవి యవిద్యా విషయకము లగుచున్నవి? అనినం జెప్పఁబడుచున్నది, శరీరము ఇంద్రి యములు మొదలగు వాని యందు నేను నాది యను నభిమానము లేనిచోఁ బ్ర మాతృత్వ ముపపన్నము కాదు గానఁ బ్రమాణములయొక్క ప్రవృత్తియు నుపపన్నము కాదు. ఎట్లంటేని, దేవ దస్తుఁడనువానికి సుఖాప్త్యకస్థ యందు నధ్యాస ము లేక పోగా నే వ్యవహారమును లేకుండుట జూపట్టు చున్నది; జాగ్ర దకస్థ యందును స్వప్నాకస్థ యందును బూగోక్త లక్షణము గల యధ్యాస ముండగా వ్యవహారము గన్పట్టు చున్నది. ఈ లింగమును (గురుతు) బట్టి వ్యవహార రూ ప కాన్యమునకు నధ్యాసము కారణ మని సిద్ధింపు చున్నది.

సరే నాని మానుషత్వము మొదలగు జాతి విశిష్ట మగు మేననందు నేననియెడు కేవలాభిమానమునఁబట్టి వ్యవహారము సిద్ధించు గాక ఇంద్రియములు మొదలగు వానియందు నాది యను నభిమానముచే నేమి పుయోజనము? అనినం జెప్పఁబడు చున్నది.

ప్రత్యక్షము లింగము మొదలగు వాని వలనఁ గలిగెను “నేను ద్రష్టను నేననుమానించు వాఁడను” నేను వినువాఁడను అను మొదలగు వ్యవహారము మనుష్యమునకు నాస్పదములగు నింద్రియములనుఁగ్రహింపకగాని, సంభవింపదు. తమకు నాశ్రయమగు శరీరము లేనిచో నింద్రియముల యొక్క వ్యాపారము సం

భవింపదు. మఱి నును, అధ్యసింపబడని యాత్మ తాదాత్మ్యము గల శరీరము చేత నెవ్వడును వ్యవహరింపబడఁడుగాన నాత్మతోఁగూడుకొనిన శరీరము ఇంద్రియముల కాశ్రయముగ గాక యధ్యాస మేల యని యనవలదు. “అనంగోహి” అను మొదలగు శ్లోతి వలన దేహాత్మలకుఁగలసంబంధము అధ్యాసము వలననే కాని సంయోగాదుల వలనఁగాదు. సరే కాని యాత్మకు శరీరాదులతోడి సంబంధ మను నది యధ్యాస సిద్ధము కాక పోవు గాక, ఆత్మ చిద్రూప మగుట చేత స్వతి స్సిద్ధముగఁబ్రమాత యగుట యుపపన్నమయి యున్నది. సుషుప్తి యందన్ననో యింద్రియముల వ్యాపార ముపరమించుట వలన నాత్మకు ప్రమాతృత్వము లేదు. అని చెప్పుటకు నీలులేదు. ప్రమాతృత్వ మనగాఁ బ్రమకు నాశ్రయ మగుట గదా. ఆప్రమయే నిత్య మగుచిద్రూప మైనచో నాశ్రయ మగుట సరి పడదు. ఇంద్రియములకు వైయధ్యము గూడ సంభవించును. పోనిమ్ము ప్రమ యను నది వృత్తి మాత్ర మంటిమా వృత్తి జడ మగుట వలన నపుడు జగము నకు సంధత్వము సంభవించును. గావున వృత్తి విశిష్ట మగు బోధయే ప్రమ యనబడును. అట్టి ప్రమకు నాశ్రయ భూతి మగుట యాత్మకు వృత్తి విశిష్టమగు మనస్సుతోఁ దాదాత్మ్య రూప మగు నధ్యాసము లేనిచో సంభవింపదు.

ఇట్లేని యాత్మకుఁ బ్రమాతృత్వము లేక పోవు గాక యనినం జెప్పబడుచున్నది. ఆత్మకుఁ బ్రమాతృత్వము లేనిచోఁ బ్రమాణముల ప్రవృత్తి లేక పోవలసివచ్చును గాన శరీరాదుల యందు నేనని యెడు నభిమాన రూప మగు నధ్యాసము ప్రమాతలో నుండుట చేతఁ బ్రత్యక్షము లోనుగాఁగల ప్రమాణములును, గగ్గ కాండ జ్ఞాన కాండ మొదలగు శాస్త్రములును, నధ్యాస విశిష్టఁ డాశ్రయముగఁగలవియే యగును.

‘ఓయి ! వ్యవహర మను నది యన్వయము చేతను వ్యతిరేకము చేతనుగూడ నధ్యాసము యొక్క కార్యమయి యున్న దని చెప్పుట, జ్ఞానులకు నధ్యాసము లేక పోయినను వ్యవహరము గన్నట్లు చుండుట వలన సరిపడి యుండ లేదు; అనినం జెప్పబడుచున్నది. విద్వత్త్వ మను నది (జ్ఞానియగుట) నేనుబ్రహ్మమనైతి నను సాక్షాత్కారమా? లేక యుక్తినిబట్టి యాత్మకును ననాత్మ యగు దేహాదిక మనకును భేదము గలదని తెలిసికొనుట యా? మొదటి వక్షము నందు బ్రహ్మ జ్ఞానముచే వాధింపబడిన (దోలగింపబడిన) యధ్యాసము యొక్క యనువృత్తి చేత జ్ఞానులకు వ్యవహర మని సమన్వయ నూత్రము నందుఁజెప్పబడును గాండవ పక్షము నందుఁ గేవల యుక్తినిబట్టి వచ్చిన పరోక్ష జ్ఞానము ననుభవైక సిద్ధమగు భ్రాంతినిదోలగింప లేదు గాన నాత్మానాత్మ వివేకము గలవారఁ గూడ వ్యవహర సమయము నందుఁబశువులు లోనగు వానితో భేదము లేక యధ్యాసము గలవారగుట చేత సమాను లగుట వలన వారి వ్యవహరము అభ్యాసము యొక్క కార్యమనుట యుక్తము. “వివేకులు గూడ నధ్యాసము గలవారే

అగుదురు. ఏల? వ్యవహారము గలవారగుటం బట్టి, ఎట్లు? పశువులు పక్షులు మొదలగు వాని పక్షులు" అని యిందుబ్రహ్మగము! పశువులు పక్షులు మొదలగు నవి శబ్దాదులతోగూడ శ్రవణము మొదలగు నింద్రియములకు సంబంధము గలుగఁగా నా శబ్దము మొదలగు వాని విజ్ఞానము ప్రతికూలము గాఁగా నా శబ్దాదుల నుండి వ్యర్థము. అనుకూల మయ్యెనేని యెదురుగఁజనును. అని యెట్లనిన, బడియఁజేబట్టుకొని యెదురుగ వచ్చు చున్న వానిం జూచి వీను నన్ను గొట్టి వచ్చు చున్నాడని తలచి వరువిడటకు దొర కొనుచు; పన్ను గడ్డినిఁజేరి బట్టుకొని వచ్చు చున్న మనుజుం గని వానికి నెదురు సమను; అట్లు వివేక వంతులగు మనుష్యులు గూడఁగనరుమఁ గొఱకొఱఁజూచుమఁ గల్గిఁజేబూని యెదురుగ వచ్చు చున్న బల్లిదులం బరికించి వారి వలనం దొలఁగుదురు. ఇట్టి క్రూరులు గాక ప్రసన్నులగు వారిం జూచి యెదురగఁ బోవుదురు. గావునపశువులు మొదలగు వాని తోగూడ మనుష్యులకుఁ బ్రమాణము ప్రపేయము నను నీ వ్యవహారము సమానమై యున్నది.

నరియే కాని, పశువులు మొదలగు నవి యధ్యాసము వలనఁ బ్రవృత్తిగలుగు చున్నదని మనకుఁ జెప్పఁజాలవు. ఇతరులకుఁగూడ నిది ప్రత్యక్షము గాదు. గాన నీ దృష్టాంతము సాధ్య వికలమై యున్న దనిన నిట్లు కాదు; పశువులు మొదలగు వానికి నవివేక పూర్వక మగు ప్రత్యక్షము లోనుగాఁగల వ్యవహారము గుప్రసిద్ధమై యున్నది. ఆ పశువులు మొదలగు వానితోఁబాటుగ సమానమగు ప్రవృత్తి గలిగి యుండుట జూపట్టుట వలన నా యధ్యాస సమయము నందు వివేకము గలవారికిఁగూడ నీవ్యవహారము సమానమై యున్నదని నిశ్చయింపఁబడుచున్నది. గాన వ్యవహార రూప మగు లింగమునుబట్టి యాత్మానాత్మ వివేకము గలవారికిం గూడ శరీరము మొదలగు వాని యొందు నేను వాది యను నభిప్రాయము గలదు.

లోక సిద్ధ మగు వ్యవహారము అధ్యాస మూల మయ్యె జ్యోతిష్టోమాది రూప మగు వ్యవహారము శరీరము కంటె నాత్మ నేనను నెలివితోఁగూడి యుండుటం జేసి యధ్యాస కార్య మనుటకు వలను పడదని యాకంకించి యిందలి హేతు వౌపుకొనఁబడు చున్నది. జ్యోతిష్టోమము మొదలయిన వేద చోదిత వ్యవహారము నందు నాత్మత్వం గల పర లోక సంబంధము నెఱుంగక బుద్ధి పూర్వకముగ నాచరింపు వాని కధికారము లేక పోయినను, అపనిష్ఠ ద్వాకర్మ ములచేఁ బెరిసి కొనఁదగినదియు, తృప్తిపాపాదులు లేనిదియు, చాగ్రహ్యము షాత్రము మొదలగు జాతి భేదము లేనిదియు, సంసార సంబంధము లేనిదియు నగు నాత్మ తత్త్వము అధికారము నందఁజేయింపఁబడదు. అనగానే వాకలి దప్పి మొదలగు వానిచేఁ బడితుండను చాగ్రహ్యణ్యాది జాతి వికల్పఁడను సంసారిని ననుష్ఠానము నేద వివిత మగు జ్యోతిష్టోమాది కర్మల యందు నపేక్షింపఁబడి యున్నది

దీనికి విరుద్ధమగు నాత్మ తత్త్వజ్ఞాన ముపయుక్తము కాక పోవుట వలనను ప్రవృత్తికి వాధక మగుట వలనను నపేక్షింపబడినది ఫలితము.

వైనిఁజెప్పబడిన నేదాంత నేద్యత్వము మొదలగు విశేషణ ములతోఁగూడిన యాత్మజ్ఞానమునకు ముందుబ్రవర్తించిన కర్మకాండ రూప మగు శాస్త్రవజ్ఞానుల విషయ మగుట తప్పదు. ఇందుకు నాగమము ప్రమాణము. ఎట్లనిన “చాగ్మాగో యజేత న వావై స్సాత్వాభిజేత అష్ట వక్ష ముపగయాతి కృష్ణ కేసోఽగ్ని వాదధీత” అను మొదలగు నేద విధులు ఆత్మ యందు చాగ్మాగ్మణ్యది వర్ణములయు గాఢాస్యాద్యాశ్రమ ములయు వయస్సు యొక్కయు, వృక్షస్థలయు నధ్యాసమునుఁబురస్కరిం కొని ప్రవర్తించుచున్నది.

ఇట్లు ధ్యానము ప్రమాణ సిద్ధ మయ్యుండేనియందు దేని యొక్క యధ్యాస మను జిజ్ఞాస విషయ మయి యుదహరించుట కొరకు జ్ఞాపకము నిమిత్తము ధ్యాస లక్షణ మెట్లనిన; నధ్యాస యనఁగా నది కాని దాని యందు నది యుదలఁపని చెప్పబడినది. అది యెట్లనిన, నాలు బిడ్డలు మొదలగు వారు పెద్దవారి నుండునపుడు దాను నెమ్మదిగ నుండు నట్లును వార లస్వస్థతగ నుండే నెనితానుఁగూడ నస్వస్థతగ నుండునట్లును, తన మేనునకుఁ బెదలగు వారి సాక్ష్యావైకల్యాది ధర్మములను దనయందు నధ్యసించును; ఇట్లు నేను బలపిలిచి, చిచ్చరించి, తెల్లనివాడను. కూర్చుంటిని. నడచితిని. దాటితిని. అను మొదలుగ నెని ధర్మముల నెల్ల నాత్మయందు నధ్యసించును. మఱియు నేను మూగి వాడను. చెవిటి వాడను. గ్రాడ్డి వాడను. సాట్ట వాడను. అను మొదలుగ నింద్రియ ధర్మములను నాత్మ యందాకోపించును. ఇంకనుఁగామము సంకల్పము సంశయము నిశ్చయము మొదలగు సంతాకరణ ధర్మములను నాత్మ యందు నధ్యసించును. ఇట్లు సమస్తములకు మనో వ్యాపారములకు ద్రష్టయగుబ్రహ్మగాత్మ యందు నా యా ధర్మముల నెల్ల నధ్యసించి సర్వ సాక్షి యగు నాప్రత్యగాత్మనుఁగూడి ని లోపముగ నా యంతాకరణాదుల యందు నధ్యసించును. ఇట్లాత్మయందు బాధి మొదలగు వానిని నధ్యసించుట వలనఁ గర్మత్వాదికమును, బుద్ధ్యాదుల యందు నాత్మ నధ్యసించుట వలనఁజైతన్యమును లభించు చున్నది. ఇట్లు ధ్యానము మొదలు లేని మూలావిద్యారూప మగుటచే ననాదియు, నధ్యాసము వలన సంస్కారము, సంస్కారమేవలన నధ్యాసము, నని యిట్లు ప్రవాహ రూప మన స్వభావ సిద్ధ మయినదియు, నూయచేఁ దోపటైఁగి గార్వ ప్రపంచ స్వరూపమును, గర్వత్వమునకును భోక్తృత్వ మునకునుఁ బ్రవర్తక మునువై సర్వ లోక ప్రత్యక్ష మయి యున్నది. సంఘార రూప మగు ననర్థమునకు ఘూలమగు నీ యధ్యాసము ను రూపు మాపుటకును, బ్రహ్మత్యైక్య సాక్షాత్కారము లభించుట కొరకును, నెల్ల యుపనిషత్తులును మొదలు చెట్టఁబడినవి. అని ప్రతినఁజేసి యాప్రతిజ్ఞానజ్ఞ నేర్పుకొనుట కొఱకు నాలు గధ్యానములుగ నున్న శాస్త్రము వివర్తనా

దులచేత ప్రతిపాదించబడినది, అందువిషయమయి పరిజామ వాదల మగు మా చే విచారణ చేయబడుచున్నది. “యుష్మద్దస్మత్ప్రతిత్వయ గోచరయో ర్విషయ విషయభోగః” అను పట్ల యుష్మద్దస్మత్ప్రతిత్వయ గోచర మగు నది ఇది యను ప్రతీతికి విషయములగు దేహము ఇంద్రియములు మొదలగు వాని విషయ మగుట యనించును. శరీరాదు లిదం ప్రత్యయ విషయములు (ఇది యను ప్రతీతికి గోచరములు) అగుటకు “ఇదగ్ సర్వమస్పృశతే” అను శ్రుతియు “ఇదం శరీరం కాంతయే త్కేత్ర మిశ్యభేదీయతే” అను భగవద్వచనమును బ్రమాణములు.

త్వం ప్రత్యయము గూడ (నీవను బ్రతీతియును) చేతన విషయమే యని చెప్పదగి యున్నది. ఎట్లనిన చైత్రుడు మైత్రుఁడు నను నిరువురకును వివాద గలుగఁగాఁ జైత్రునిచేత బ్రయోగింపఁబడిన నీవను పదముచేత మైత్రునికు నేనను బోధ గలుగును గాని వేరుగఁదోపట్టదు. ఇట్లు మైత్రుడు నీవను నపుడు చైత్రునికు నేనను బోధ బాడమును. గాన నీవు నేనను ప్రత్యయములకుఁ జైత్రునైన నీ విషయ మగుచున్నది. గాని వేరొండు గాదు, ఇట్లు కానిచోఁ జైత్రుని నిగూర్చి మైత్రుఁడు వలికిన నీవను మాట చేతఁ జైత్రునికు నేను చైత్రుఁడన నీ యాహం భావ ప్రకారక మకు బోధ గలుగక పోవలసి వచ్చును. గావున నీవు నేనను ప్రతీతిలు చేతన విషయకము లగుటంచేసి పర్యాయములే యగును. వాఁడను పట్లఁగూడ నిట్లే నాజన చేయఁదగినది. పంచాక్షర యందు నిదియం జెప్పంబడియ; నెట్లనిన “న త్వేవాహం బాతు నాసం న త్వం నేమే జనాధిపాః న వైవ న భివిష్యామి స్వర్ణే వయ మతః పరం” అను పట్ల నేను నీవు మీరు ఆ ను నత్తను నుభ్యమా ధను పురుషములు మాడును మనమని యస్మత్ప్రతిత్వయము లో సంకర్షణములుగఁ గోర్చిడికరించి చెప్పుట వలన నేను నీవు మీరు వాఁడు నను బ్రతీతిలు చేతన విషయములే యగును. ఇంతియ కాక నీవు చెప్పిన తీరున నేనను బ్రతీతియుఁగూడ నీవను బ్రత్యయము వడువున దేహ ధర్మముల సాహచర్యముచేత దోపట్టు చుండుటం జేసి దేహము మొదలగు వాని విషయమే యగుఁగాక; సతీయును నీవను బ్రతీతి యొడలు నింద్రియములు మొదలగు జడముల విషయమే యైనచో “తత్త్వ మసి” అను నుపదేశము గూడ జడమును గూర్చియే యగును.

ఇట్లుట చేత “నిద మస్మత్ప్రతిత్వయ గోచరయోః” (ఇది నేను అను ప్రతీతికి విషయములు) అని చెప్పదగి యుండగా “యుష్మత్” అను పదము ను గ్రహించుట మిక్కిలి భేదమునకు నుపలక్షణము కొఱకని చెప్పుట నిరసించఁబడిన దని యెఱుంగు నది. యుష్మద్దస్మత్ప్రతిత్వయములు చేతన విషయముల గుట చేత వానికి నించుకయు భేదము లేదని మీదఁజూపఁబడినది కదా; కావుననే నీవు నేను అను ప్రతీతికి గోచరములగు బానికి విషయము విషయమున గుట గూడ సంభవింపదు. విషయ విషయాభావము భిన్న బాతులకుఁగాని సం

ఘటించదు. ఇకను వైనిశైష్యబడిన తీరునఁ బ్రీతితు లేక విషయము లగుట చేత విరోధము లేమింటేనీ చీకటికిని వెలుతురునకునుబోలి విరోధము గూడఁ దోపట్టదు. వెలుతురునకును చీకటికినివిరోధముఅనుపట్టనే యావెలుతురు చీకటులు రెండునొకయాత్మ ప్రకాశము నందుచేవిరోధమును లేక భాసిల్లుచున్నవి. ఇదియుం జెప్పం బడియే“అహ మేకోఽనస్తమిత ప్రకాశ రూపోఽస్మి లేజనాం తమ సాం అంత స్థితో మమాంత స్తేజాంసి తమాంసి చైకస్య” అనగా నేనొక్కడనే సూర్యుడు చంద్రుఁడు మొదలగు వెలుగులయొక చీకటులయొ లో నుండి యస్తమింపని దేజుస్సు స్వరూపముగఁ గలవాడనైతిని నాయొక్కని లోపలనే యావెలుగులు చీకటులు చున్నవి. అని యర్థము ఇట్లు కానిచోఁ గడవకునుఁ బట్టకుఁ గూడ విరోధముండును. గావున “యస్మద్దస్మత్ప్రీత్యయ గోచరయోః” అను వెుదలగు యుక్తి సరిపడి యుండలేదు. గాన నీపైని“ఇదమస్మత్ప్రీత్యయ గోచరయోః” అనిచెప్పఁదగియున్నది.

అందుఁగూడ నిది యను బ్రీతితికి గోచరమయి విషయమగుఁ బ్రపంచమునకును, నేననుఁబ్రీతితికి గోచరమయి విషయి యగుఁ జిదాత్మకును “నేనదీనినెఱింగితిని. నాచే నిది చూడఁబడు చున్నది. నాకుఁదోపట్టు చున్నది.” అను మొదలగు ననుభవమునుబట్టి కృమముగఁ ప్రకాశింపఁజేయఁదగినదియొక బ్రకాశింపజేయు నదియు నగుట చేత వెలుతురు చీకటులకుం బోలి విరోధము లేదు. విషయ మగు ఘటాదికము (కడవ లోనగు నది) వృత్తి యందు వ్యాపించిన చైతన్యముచేఁ తెలియఁదగినది యని యొప్పుకొనఁబడినదియే కదా.

మఱియును స్వయం ప్రకాశ స్వరూప మగు(తనకుఁదా వెలుగొందు చుండెడు) చిదాత్మకు నస్మత్ప్రీత్యయ గోచరత్వమే (నేనను ప్రీతితికి విషయమగుట యే) సంభవింపదు; నేనను ప్రీతితి యను నది, యజ్ఞానముయొక్క వృత్తియా? లేక యంతః కరణము యొక్క వృత్తియా? జడమును జడ వృత్తియు నాత్మ ప్రకాశము నవలంబించి ప్రకాశింపు చుండుటం జేసి అచేతన మగు నజ్ఞానము యొక్క వృత్తికి స్వయం ప్రకాశ స్వరూప మగు నాత్మ గోచర మగుట సంభవింపదు. సంభవించు నంటిమా? కడవ నన్నుం బాచు చున్నది కడవకు నేను గోచరుడ నైతిని అను బ్రీతితిఁగలుగును. వృత్తి స్వచ్ఛమైనదయ్యి స్ఫటికపు మణియు నద్దమును మొదలగు దానికిం బోలి వేదక త్వమగుట (తెలిసి కొనఁదగినది యగుట) సంభవింపనే సంభవింపదు; ఓయి? వృత్తికి గోచరమగుటయనఁగా వృత్తిచేఁ బ్రకాశింపఁ బడు నది యగుట కాదు; ఇక నేమి యనిన వృత్తి స్వచ్ఛ మగుట వలనఁదాని యందుఁ బ్రతిఫలించుటయే యగును; అని నుడువుట, రూపు లేనిది యొకదానియందుఁ బ్రీతి బింబించుట యసంభవముగాన యుక్తముగాదు; రూపు లేని యాకాశము నీరు మొదలగు దాని యందుఁ బ్రతిబింబించుట కన్నట్లు చుండుట వలన నాత్మ రూపము లేనిది యైనను వృత్తి యందుఁ బ్రీతి ఫ

లించుట సంభవితమగుచున్నది యన కలదు. అది జేతులగు నాచురు ప్రత్యక్షముగా నీ యాకాశము నందు నలుపు నాశోపించెద రను తీరున దింబ భూత మగు నాకాశము గూడ గోచరము గాక పోవుటం జేసి దాని ప్రతిబింబము గూడఁ దమాముగ బ్రత్యక్షముగాదు, అది గాన నీటి యందాకాశము ప్రతి ఫలించు నట్లు లగు దృష్టాంతము ఆకాశము కంటికిఁ గనుపడక పోవుట చేత దాని ప్రతిబింబము సుతరామునుఁ బ్రత్యక్షము గాదు గాన నది పడి యుండ లేదు.

నీరు మొదలగు దాని యందు, మీదుగ నున్న మేఘ మండలముతోఁ గూడు కొని యున్న నూర్పుని కాంతి పుంజమే ప్రతి ఫలింపునుఁ దోపట్టుచుండుట వలన నాకాశము ప్రతిఫలించు చున్న దను ప్రతీతి భ్రాంతి మాత్రమే యగును. కంటికిఁ గను పడని రూపము ప్రతిబింబ రూపమునఁ గంటికి గను పడు నని యొప్పు కొనిన యెడల గాలి యును నేత్ర గోచరము గాదు గానఁ బ్రతిబింబ రూపమున గోచరము కావలసి వచ్చును.

ఇంతియె కాక యద్వైతము నందలి గీటు ఆ యద్వైతము నందుఁ బ్రతిబింబింపని యట్లు ఏది చేసి యందుండునో యది దాని యందు బ్రతిఫలింపదు; అట్లు గావు న శుద్ధచైతన్యము అంతలను నిండియుండుట వలన నజ్ఞాన కార్యమగునంతఃకరణము యొక్క వృత్తి యందుఁగూడ వ్యాపించి యుండుట వలన నందుఁ బ్రతిఫలించుట యసంభవము.

ఇంతియగాక, మీ వివిర్త వాది మతమునందు మలిన సత్య ప్రధానయగు నవిద్య యొక్క పరిణామ రూపమగు నంతఃకరణము యొక్క వృత్తి యందుఁ ప్రతి ఫలించిన తీరునకే గర్భత్వము భోక్తృత్వము మొదలగునవి గాని బింబభూతమగు శుద్ధ చైతన్యము నకు నవి లేవు; ఇట్లయ్యెను నద్వైతము నందుఁ దోపట్టెదనగ్ని మొదలగు దానికి దావా కత్వము (దహింపఁ జేయుట) లోనగు బహులంకేయుట తేని నడుపునఁ బ్రతి ఫలించిన చైతన్యము నకుఁ గూడఁ గర్మత్వము భోక్తృత్వము దెలిసి కొనియెడు దలంపు మొదలగు సర్వక్రియా కారిత్యము (పదార్థములను సంబంధించిన పనులం జేయుట) కలుగదు. శుద్ధ సత్య ప్రధాన యగుమాత్రం యందుఁ బ్రతి ఫలించిన ఈశ్వర చైతన్యము నకుఁ గూడఁ బ్రపంచ కర్మత్వము లో నగు సర్వక్రియా కారిత్యము లేదు. ఇట్లు కాక బంధ మోక్షములును, జగత్కర్మత్వమును నెవనికున్న వో యెఱుంగము.

ఇది యట్లుండగా మీ మతమునందు జీవత్వమనునది యవిద్య యందుఁ ప్రతి బింబించినచై తన్యమా? అవిద్యయందు వ్యాపించిన చైతన్యమా? ప్రతి బింబ చైతన్య మంటికి “యో విజ్ఞానేతిష్ఠన్” అను మొదలగు సంకర్షణమి బాహ్యగ్రామనకు సరి పడి యుండదు. మఱియుఁ గృతహనియు నకృతా భ్యాగ మునును సంభవించును, అది యెట్లనినఁ బ్రతి బింబవాదము నందు నుపాధియందు సంకర్షణతము గాని చైతన్యము నకే ప్రతి బింబము చెప్పందగి యున్నది. ఇ

పాధి యందు సంతర్భూతమగు శైతన్య భాగ మాయుపాధి యందుఁ బ్రతిబింబించుట యసంభవము. మేఘము నందు సంతర్భూతమగు మిన్నుగాని నీరుగానినీటి యందుఁ బ్రతి ఫలింపనియట్లు నీటిలోనుండెడు నామిన్నా నీటియందుఁ బ్రతిఫలిం చుట కనుపడదు గదా? మోము మొదలగునవి వ్రైసండు నపుడు పృథి బింబించి నట్లు నీటిలో మునిగి యుండు నపుడు పృథి ఫలింపవు కదా? కనుకనీటియందుఁ బ్రతి ఫలింపుటను గూర్చి మేఘము మిన్ను మొదలగు వానికింబోలి యంతఃకరణము మొదలగు సుపాధుల యందుఁ శైతన్య పృథి బింబమును గూర్చి యా యుపాధులయందు సంతర్గతముగాని చైతన్యమే బింబభూతమగును. కావున బింబ భూతమగునది యొండొక వికారము నందుండుట సంభవింపదుగాన బింబ భూతుండగు నీశ్వరుండు పృథిబింబ భూతమగు జీవచైతన్యము నందుండుట సంభవింపకపోవుటండేసి యా యాశ్చర్యుడంతర్వామి బ్రాహ్మణమునందుఁ జెప్పబడిన కీర్తిని జీవాంతర్వామి యని నుడువుట సరితడియుండక పోవలసి వచ్చును. (యసంగతమై యుండును),

చైతన్యమెల్ల యెడల నిండి యుండుటచేతను సంతః కరణములో నగును పాధులు పచిర్చిన్నములు (చిన్న చిన్నవి) అగుట చేతను జలదంద్రీ వ్యాయమున (నీటియందుఁజందురుండు పృథి ఫలింపునట్లు) పూర్తిగఁ బ్రతి బింబించుట గలగదు. ఇక నే మన్నను. ఉపాధులయందు సంతర్గతముకాని చెంతనుండెడు చైతన్యము యొక్క పృథేకము ఆ యుపాధుఁ యందుఁ బ్రతి బింబించుననిచెప్పబడిని యుండుటచేత నాయాలో కాంతరములకు నుపాధి పోవు నపుడు, ఆ యా పృథేక విశేష ముల యందు వ్యాపించిన బింబభూతములగు చైతన్యముల కుభేదము వలన నాపృథి బింబమునకుఁ గూడ భేదము తప్పని సరిగ నుండును గానఁ గృత హానియు నకృతా భ్యాగమమును (చేసినది చెడుటయు నవసరము లేనిది వచ్చి పడుటయు) తృప్తింపును.

ఇకను జీవత్వ మనగా నవిద్య యందు వ్యాపించిన చైతన్య మంటిమా? అదియును సరిపడి యుండ లేదు. ఎట్లనిన, నీ పక్షము సంధుఁగూడ నుపాధియందు వ్యాపించిన చైతన్య మునకు జీవత్వమును, వ్యాపింపక యుండిన చైతన్యమునకు నీశ్వరత్వమును నగును. కాగా నట్టి ఈశ్వరుడు ఉపాధియందు నవచ్చిన్న మగు (వ్యాపించియున్న) జీవ చైతన్యము నందుండుట సంభవింపదు. గాన సంతర్భూమి బ్రాహ్మణమునకు విరోధమును, అవిద్య యందు నవచ్చిన్న మగు (వ్యాపించిన) చైతన్యము జీవుఁడైనవోఁ గర్మత్వ భోక్తృత్వములకు నా యా యంతః కరణ రూపములగు సుపాధులయందు వ్యాపింపఁదగిన చైతన్యము వేరు వేరగుట చేతఁ గృత హానియు, నకృతా భ్యాగమమును, సంభవింపును. గావున, నాపాధికాత్మకాదక్షా నందు (అత్య యుపాధి నిష్ఠమైన దక్ష మతము నందు) నన్ని విధముల

చేతను జీవునకు వైయధికరణ్యము వలన (వేర్వేరాళియము గలుగుట వలన) వైనిఁజెప్పిన దోషము సంభవింపక మానదు.

ఇంతియ కాక, మీ వివర్త వాదము నందుఁ బ్రతిబింబమునవచ్చిన్నమును (వ్యాపించు నదియును) గల్పితమగుట చేత నది బంధమునకు నాశ్రయ మగుట వలనను, నకల్పిత మగు శుద్ధ చైతన్యమును మోక్షమునకు నాశ్రయ మగుట వలనను బంధ మోక్షములు రెంటికిని వైయధికరణ్యము (వేరువేరు ఆళియము గలుగుట) సంభవించినది. విశేష్టము వేరగు నపుడు విశేషముచే నిరూపింపబడుట చేత బంధము, విశేష్టముచే నిరూపింపఁబడుట చే మోక్షమును, ఇట్లు వైయధికరణ్యము. మఱియును, విశేష్టము వేరు కానప్పుడు జీవుఁడు ఈశ్వరుఁడు అనువిభాగమే లేకుండును. విశేష్టమును శుద్ధము నొకటియే కదా, కనుక నేనను బ్రతితి యవిద్య యొక్క వృత్తియగుననుపక్షము అసంగతమే యగును.

ఇకను నేనను ప్రతీతి యంతః కరణ వృత్తి యగు నను పక్షము గూడ సరిపడి యుండ లేదు. అంతఃకరణ వృత్తియును జడ మగుట వలనఁ జైతన్యము జడము చేతఁ దెలయఁదగినది యగుట యసంభవ మని కనుపరుపఁబడినదియే కదా! ప్రతిబింబ పక్షము నవచ్చేదక పక్షమును సరిపడి యుండ లేదని వివరింపఁబడి యుండుట వలన నా కల్పన యుక్తము కాను.

మఱియును, అవిద్యయు నవిద్యా కార్యమగు నంతఃకరణమును, వీని వృత్తులును, జడము లగుట వలన నివి చిత్ప్రకాశము లేక నెలుగొందుట సంభవింపక పోవుటంజేసియు, చిత్ప్రకాశము జడ రూప మగు నంతఃకరణ యొక్క వృత్తి నపేక్షించి యుండుటంజేసియు, నన్యోన్యాలియ రూప మగు దోషము గలుగును గాన నాత్మ యన్యత్ప్రతియ గోచర మగుట (నేనను ప్రతీతికి విషయ మగుట) యే యసంభవము! చిదాత్మ యన్యత్ప్రతియ విషయమగు గాక ఇందును గూర్చి యిట్లు విచారణ నేయఁబడుచున్నది.

నేనను పత్రీతికి వేరుగ నితఁడనుట (నిదియనుట) కనుబడు చున్నదా? వేరు లేక కనబడు చున్నదా? అట్లు (భిన్నముగ) గన్నడుట లేమింకేసి వేరనుటకు వలను పడదు. ఆ యహం ప్రత్యయము (నేనను ప్రతీతి) అవిద్యా కార్యమగు నంతఃకరణము యొక్క వృత్తి రూప మగుట చేతఁబట్టి నట్టి జ్ఞాన మగుట వలన, నిర్వికలదయను మొదలగు జ్ఞానము గలుగు నపుడును, సుషుప్తికి మందుగ మొదలగు పట్లను లేక పోవుటం జేసి యభిన్న మనుటకు వీలు లేదు. విజ్ఞాన వాచి మతము నందు బోలి తుఱికికమగు జ్ఞాన సంతతియే యాత్మ యని యొప్పుకొనఁ దినట్లులే యగును. “ఏతేన వృత్తిగమ్యాత్మకత్వం వా నానగమ్యతే! అవివేకాదతో దేహాద్యాత్మన్యధ్యస్త మిష్యతాం” అనగా నిట్లు చెప్పుట చేత నాత్మవృత్తికి విషయమైనదనుటయు దోషట్టదు. కావున నవివేకము వలన కఠిరాదుల

యందు నాత్మ యధ్యసించుటకు నొప్పుకొనవలయును. అని పలికెడు నతఁడును, విశిష్టము గూడ నిత్యము కాక పోవుటంజేసి నిరసించుటచేను.

మఱియును, శులివలన నాత్మ తోపట్టుచున్నది యనుటలో శుత్రితేఁ దోపట్టుచున్నదా? శులి వచనమును బట్టి శ్రవణేంద్రియ మునకు విషయ మగు చున్నదా? అందు శులియవిద్యాకాగ్య మగుటవలన జడ మగుటం జేసి దానికి గవ్య మగుట (తోపట్టుట) యసంభవము. ఇక రెండవ పక్షముగూడ శ్రోత (వినువాడు) నేనను పత్రితికి గోనయందగుటచేత దలంపబడెడు కడవ మొదలగు వానివలె జడు డగుటంజేసి యుపపన్నము కాదు. గాన నిక దేనికిఁ దోపట్టుట యో తెలియఁబడ వున్నది; ఇట్లు దేనికిని దోపట్ట వుండుటచేత నప్రసిద్ధ మగుట వలన జగత్తునకు సంధ్యము ప్రసక్తింపుచున్నది. కావునఁ బ్రాపంచిక వ్యవహారము వేరొక తీరున నుపపన్నము కాక పోవుట చేత నహం ప్రత్యయమే (నేననుప్రతీతియే) సర్వ స్వతంత్రమైనది స్వచ్ఛ మగు నాత్మయే యని యొప్పుకొనఁదగి యున్నది గాని యహం ప్రత్యయ గోచరముగ నేదియును నంగీకరింపఁ దగినది కాదు. గావున దృశ్యమును జడము నగుట వలన నహం ప్రత్యయము (నేననుప్రతీతి) సుషుప్తికి ముందు మొదలగు పట్ల లేదు. అను మొదలగు దూషణములకుఁబరిహారము సిద్ధాంత పరిచ్ఛేదము నందుఁ జెప్పఁ బడుచున్నది. అది గావున “ఇతరేతర భావానుపపత్తి స్తద్ధర్మాణా మపి సుతరాం” అను మొదలుగ వివతా వాదులచే నెద్ది యుపన్యసించఁబడినదో యది యసంగతమే యగును. “నాచేఽజ్ఞాపఁపడు చున్నది; నాచే భాసిలఁజేయఁబడు చున్నది” అను మొదలుగ నాత్మ ప్రకాశము నాశ్రయించుకొని జడవర్గము వెలుగొందు చుండుటవలన నెయ్యెది దేని నవలంబించుకొని ప్రకాశించునో యది తదాత్మకము (తల్పరూపము) అగు నని నియమము; దీనికి జలమునకు లోబడి పాడచూపుచున్న తరగలు నరగ బుడగలు మొదలగునవి జల స్వరూపము లగుట నిదర్శనము గావునఁ, దొలుత ననువదించఁబడిన పూర్వపక్షగ్రంథ మెల్ల నసంగతమే యగును.

ఇకను సిద్ధాంత గ్రంథము నందుఁగూడ “అన్యోన్యస్మి న్నన్యోన్యాత్మకతా మన్యోన్య ధర్మాం శ్చాన్యస్య” అని యెద్ది ప్రతిపాదించఁబడినదో యది వచింపఁదగి యున్నది. “అధ్యాస మనగా నది కాని దానియందు నదియను తలఁపు” అని నుడువుట వలన నాత్మయందు నిది యాత్మ కాదను బుద్ధియు; నాత్మకాని దానియందు నాత్మయను బుద్ధియు నధ్యాసమగు నని లక్షణము కదా ఇందు బ్రహ్మము నందుఁ బ్రపంచ మధ్యసించఁబడు చున్నదా? ప్రపంచమునందు బ్రహ్మ మధ్యసించఁపడు చున్నదా? రెండవ బక్షము నందు బ్రహ్మము కల్లయగుటయు నధిష్ఠానము యొక్క సత్త చేతఁ బ్రపంచము గూడ నత్యమగుటయుఁ, ప్రసక్తింపును. మొదటి పక్షము నందు “ఒకదాని యందుఁ జూపబడిన దానికి వేరొక దానియందు నాలోపించుట; లొల్లి చూడఁబడినది వేరొక దానియందు

స్మరణ రూపమునదోపట్టుట" అని పలుకుట వలనద్రాడు మొదలగు దాని కంటె బెరయని యగు పుట్టమొదలగు తావునందుందొల్లి చూడబడిన పాము ఎదుట నున్నట్టియు, నాపామును బోలి నిడుపును గుండ్ర దనమును మొదలగు నాకారాదికము గల రజ్జువు లోనగు దానియందు నాగోపింపబడినట్టులు స్వప్రకాశ స్వరూప మగు బరబ్రహ్మమునకంటె భిన్నమగు నేప్రదేశము నందు గానికి సమానమగునట్లు ప్రపంచము తొల్లి యనుభవింపబడినది! బ్రహ్మమునకంటె వేరగు దేశము గాని కాలము గాని యాకారము గాని లేదు గదా? మఱియు, నధ్యానము నందుందొల్లి చూడబడియుండుటయే కారణము గాని వేరొండు దాని యందు లేదను నియమము లేదు. అట్లుకాగా దొల్లి చూడబడియుండుట, గానికి మనుపటి పుట్టువునందు ననుట యువబన్నమై యున్నది. ఆజన్మయందుఁ గూడఁ దొల్లి చూడబడి యుండుట, దానికి మనుపటి జన్మయందు నని యిట్లు అనవస్థ సంభవించు నని యన వలదు. బీజాంతుర వ్యాయమున ననాది యగుట చేత నీ యనవస్థ యొక తప్పితము లోనిది కాదు; అని పలుకుట యుక్తముకాదు, ఈ యనాదిత్వము (మొదలు లేనిది యగుట) యనగా నేమి? తొల్లి లేకపోవుట కుం బ్రతియోగి కాకపోవుటయే యైనచో బ్రహ్మము, అవిద్య, ప్రపంచము, నను నివి మొదలులేక సమ కాలికము లగుటచేత నొకటిముందు నొకటి వెనుక యగు విభాగము లేమింజేసి వీనిలో నొండొంటికిఁ గార్య కారణ భావము లేకపోవును.

ఇకను సృష్టికిఁబూర్వమునందుఁ దనకుఁ గారణ భూతమగు నధిష్టానము నందు సూక్ష్మ రూపమున (నవ్యక్త రూపముతో) నున్న ప్రపంచము స్థూలాకారముగ నగుటయే సృష్టి గావునఁ గార్య కారణభావ ముపపన్నము కాక పోవుట లేదనవలదు. సృష్టికి ముందుఁ దన కారణము నందుఁ బ్రపంచము సూక్ష్మరూప మున నున్న దనుటను గూర్చి విచారణ జేయఁదగి యున్నది.

ఇంద్రియములకుఁ బ్రపంచ మప్పుడు గోచర మగు చున్నదా? లేక గోచరముకాక యున్నదా? ఇందు మొదటి పక్షమునందు నింద్రియములకు గోచర మగునది స్థూలరూపముగ నుత్పన్నమగుట యసంభవము గానఁ గార్య కారణ భావము సరిపడదు. రెండవ పక్షము నందు నింద్రియములకు గోచరముగాని దానికిఁ దొల్లిఁ జూడబడి యుండుట లేక పోవుటంజేసి యధ్యానము సంభవింపదు. అధ్యానము నందు వేరొక దాని యందుఁ జూడబడుట యపేక్షింపబడ లేదని యెద్ది చెప్పబడినదో యది యునుఁ గల్గయే యగును. అందుఁ జూడబడిన దాన్ని దానియందే యాగోపించుట యసంభవము గదా? లోకమునందట్టి యాగోపణ మనుభవములోనికి వచ్చి యుండలేదు,

ఇట్లు కానిచో వేండి యందుఁ జూడబడిన వేండి యగుట వేండియందే యాగోపింపబడుఁగాక యను వట్ల భ్రమ ప్రమలకు రెండిటికి నేర్పాటు లేక పోవును. గావునఁ బ్రపంచమునకు వేరొక దాని యందు ముందుఁ జూడబడి

యుండుట లేమింతేని యధ్యాసము యొక్క సంపర్కము లేదని తెలియునది.

ఓయి! ప్రపంచము ముందుఁజూడఁబడనిది యగుటచే మొదలు గలది యగుట ప్రాప్తింపఁగాఁ బలు తెఱంగులం గల సృష్టిని గలిగించెడు దొల్లిటి కర్మ లేమింతేని యకస్మాత్తుగఁ గలుగఁ వలసి వచ్చును. అట్లు కలిగె నేని ముఖ్యులగు వారికిఁ గూడ భంగము ప్రసక్తించును. కృత హానియు నకృతాభ్యాగమమును, సంభవించును. సుఖము దుఃఖము మొదలగు నానాత్వము గూడ నినిమిత్తమగుననియవలదు. “సదేవ సౌమ్యేద మగ్ర ఆనీత్” అని చెప్పఁబడిన తీరున “స్వాత్మాభేద ఘనాత్ భావాత్ తదపోహన టంకతః। ఛిందత్ య స్వేచ్ఛయాచిత్ర రూప కృత్తం స్తుమ శ్శివం” అనగాఁదనకంటె భిన్నములు గాని పదార్థముల నెల్ల మాటు పరచుట యనెడు గొడ్డలిచేఁ గొట్టుచు నెవ్వఁడు స్వేచ్ఛగ బలు తెఱంగులగు రూపులను జేయుచున్న వాఁడో యట్టి బరమ శివుని నులించదము” అని శ్రీమదీశ్వర ప్రత్యభిజ్ఞవచనము నవలంబించి ప్రపంచ నుద్యసింపఁబడక నెమలి గ్రుడ్డులోని రసము వడుపునఁ దనకు నుపాదాన కారణ మగుచున్న పరమేశ్వరుని సంబంధమగు నర్వ స్వాతంత్ర్య మనఁబడు మాయా శక్తి యొక్క సామరస్యము చేత జ్ఞాన కర్మేంద్రియములకు గోచరము గాక యుండుట యొప్పుకొనఁబడి యున్నది.

ప్రపంచ మధ్యసింపఁబడినది కానియెడల వాస్తవ మైన దగునుగాన నా ప్రపంచములో నంతర్భూతమగు బంధము గూడ వాస్తవమైనదియే యగుటంతేని మోక్ష మనునదియే యిక లేకపోవును, ముక్తి నొందినవానికిఁ గూడ బంధము గలుగక తీరదని యవలదు. ఏమనిన యుక్తియనునది తర్కమా? లేక ప్రమాణమా? అందు తర్కము ప్రమాణమునకు లోబడియుండి పదార్థజ్ఞానమును గలిగించునని యొప్పుకొనఁబడుట వలన నది స్వతంత్రముగ (యొకదాని యపేక్ష లేకయే) పదార్థముల నిస్వయమును జేయందగినది కాదు; ఇక నాప్రమాణము ప్రత్యక్షమా? ఆగమమా? అనుమానమా? ఇందు మొదటి పక్షమునందు బ్రత్యక్షముగఁ బ్రపంచమునకు బాధ యనుభవసిద్ధము కాదు; సరేకదా మీదిమిక్కిలిగఁ బ్రపంచ వ్యవహారము అర్థము క్రియ మొదలగు వానిచే నిర్బాధకమై నడచుచున్నది. ఇకను “ఏకమే వాద్వితీయం బ్రహ్మ, నే హనాస్తి కించన” అను మొదలగు నాగమముగూడ యుక్తి కాదు. ఎట్లు? అనిన “ఏకం, ఏవ, అద్వితీయం” అనునీమూడు విశేషణములచేతను బ్రహ్మమునందు స్వగతమును, సజాతీయమును, విజాతీయమును నగు భేదము తొలగింపఁ బడినది. ఓయి! ఇట్లయినచో ప్రపంచము బ్రహ్మముకంటె వేరుగఁ దోపట్టుచున్నదే? యని మరలఁబొడమినయాశంకను నణచుటకు “నేహనానాస్తికించన” అని పలుకఁబడినది. అనగా నచ్చిదానంద ఘనంబగు పరబ్రహ్మమునందు నిదం భావముచే (నిదియనుటచేత) నీరు గాలి మొదలగు స్వరూపముతోఁ దోపట్టుచున్న ప్రపంచము పరమాత్మయొక్క ప్రకాశము

నందు సంతర్భూతమగుచు గడవసత్తు (సత్యము) వలవసత్తు అనియు, నీఘటచటాదికము భాసిల్లుచున్నది. యిది నాకుఁ ద్రియమై యున్నది. అనియు సత్తకును స్ఫురత్తుకును (కలుగుటకును బ్రకాశించుటకును) ననుపపత్తి లేకపోవుట కన్నడు చుండుట వలన భేదము లేదు- ఇట్లు కానిచో “నేనాసత్యమస్మిన్ కించన” అనియే శ్రుతి యందును, లేక శూన్యవాదమేని సంభవించును. ||శ్రు|| ఆత్మైవేదం సర్వం; పురుష ఏవేదగ్ం సర్వం, సర్వఖర్దిదం బ్రహ్మ, వితదాత్మ్యమిదగ్ సర్వం, ||నూ|| తదనన్యత్వ మారంభణ శబ్దాదిభ్యః” అను మొదలగు శ్రుతుల వలనను సూత్రముల వలనను, బ్రహ్మచమునకును బ్రహ్మమునకును నించకయు వేరులేమియే ప్రతిపాదించఁ బడుచున్నది.

ఓయి! ఇట్లు ప్రపంచమునకును బ్రహ్మమునకును భేదము లేనియెడల బ్రహ్మమునకుఁ గూడఁ బ్రహ్మచమునకుంబోలి వికారిత్వము (పుట్టుట గిట్టుట మొదలగు మార్పులు గలుగుట) లోనగు దోషములు పట్టవలసి వచ్చును. అనియనవలదు. ఇందుకుఁ బరిహారము ముందుఁ జేయఁ బడును.

ఇక ననుమానప్రమాణ మొకయుక్తి యంటిమా? అదియంగాదు. ఏలననిన, ప్రపంచము దృశ్యమగుట వలన ముత్యైపుచిప్ప యందు వెండివడుపునఁ గల్గయగును. నను మొదలగు లింగము కాలముచే నతిక్రమింపఁ బడిన దగుటచే సిద్ధింపలేదు. బంధావస్థయందు హేతువును, మోక్ష దశ యందు సాధ్యము, నది కాలాతిక్రమణము. ఇంటియకాక, ప్రపంచము దృశ్యమగుట చేత నను నీ హేతువును బట్టి కల్గ యగుట సాధింపఁబడె నేని బ్రహ్మము గూడ మిథ్యాభూతమన వలసి వచ్చును.

ఓయి! దృశ్యమగుట యనగా వృత్తి యందుఁ బ్రసరించి యున్న చైతన్యమునకు గోచరమగుట కాపునఁ బ్రపంచము మిథ్యాభూతమగుట సరిపడియున్నది; బ్రహ్మము ఇట్లు దృశ్యముకాదు. వృత్తికి మట్టుకు గోచరమయియున్నది. కనుక మీచేఁ జూపఁబడిన దోషము పట్టుటలేదు. అనవలదు. ఇట్టి వైషమ్యము గలుగుటకుఁ బ్రమాణమెద్దియును లేదు. జడస్వరూపమగు వృత్తి బ్రహ్మమునుఁ బ్రకాశింజేయుచున్నది (తెలియఁ జేయుచున్నది) అని యొప్పుకొని నప్పుడు ప్రపంచమునుగూడ నావృత్తి భాసిలఁ జేయుచున్నదని యొప్పుకొందురు గాఁత.

ఓయి! వృత్తి జడమగుటచేతఁ దెలుపఁ దగినది కాదని వృత్తియందు న్యాపించిన చైతన్యమునకు గోచరమగుట యొప్పుకొనఁ బడినదని యంటిరేని నట్లుకాదు. బ్రహ్మమును దెలుపుటకుఁ గూడ నావృత్తి సమానమై యున్నది; ఘటియును వృత్తియును బ్రహ్మమును స్వచ్ఛము లగుట చేత నొండొంటియందుఁ బ్రతిఫలించుటంబట్టి వృత్తికి బ్రహ్మము గోచరమగుట సంభవింప వచ్చును. ప్రపంచమునందు వృత్తి ప్రతిబింబింప లేదు గాన వృత్తి ప్రపంచమునుఁ బ్రకాశింపఁ జేయు ననుట యుక్తము కాదు గావున వృత్తియందుఁ బ్రతిఫలించిన చైతన్యము

నకు గోచరమగుట యొప్పుకొనఁ బడుచున్నదని యనవలదు. ఒకదానియందొకటి ప్రతిఫలించుటంబట్టి యంతఃకరణము చిత్స్వరూపంబగునని తలఁపఁబడుచున్నదని చెప్పఁబడుచున్నదా? లేక చైతన్యమునుఁ బ్రకాశింపఁజేయుచున్నదని యూహింపఁబడుచున్నదని వఱకఁబడుచున్నదా? ఇందు మొదటిపక్షము అంతఃకరణమును నంతఃకరణవృత్తియు జడములగుటంజేసి సరిపడి యుండలేదు; ఇక రెండవపక్షమునందుఁగూడఁ జైతన్యము సర్వవ్యాపకమగుటచేత నిదమాకారిక యగు (ఇది యనిదృశ్యరూపమగు) వృత్తియందుఁగూడఁ జైతన్యముయొక్క ప్రతిఫలము తప్పక కాదగియుండుటచేత చైతన్యముతోఁ గూడియుండునుగానఁ గడవలోనగువానిని నవశ్యముగఁ బ్రకాశింపజేయును. ఇందుకు నద్దములోనగువాని యందు స్వచ్ఛములు గాని మోముమొదలగునవి ప్రతిబింబించుట నిదశ్శకము. కడప మొదలగునవియును స్వచ్ఛములుగావు గాన స్వచ్ఛమగు వృత్తియందుఁ బ్రతిఫలింప వచ్చును; ఒకదానియందొకటి ప్రతిఫలనము లేనిచో వృత్తి యనర్థమును (బద్ధార్థముకాని దానిని) బ్రకాశింపజేయుటచే బ్రహ్మముగూడ నిర్మలమగు నద్దము లోనగు వాని యందుఁ బ్రతిఫలించెడు మోము లోనగు నదియుంబోలి జడము గావలసి వచ్చును. తన యొక్క ప్రకాశము పేర దాని ప్రకాశము నందు మునిగి యుండుట చేత సర్వాత్మ యందుఁ జెరదాని యొక్క స్వచ్ఛత్వము గలుగుట లేదంటిలేని; సర్వాత్మలోఁ గొంత భాగమైన జడము కాక మానదు. కావున నొండొంటికిఁ బ్రతిబింబము సంభవింపదు. ఏల ననిన; నమామాకారికయు, నిద మాకారికయు (నేననియెడు రూపు గలదియు, నిది యను రూపు గలదియు) నగు వృత్తి యందు సామాన్యముగఁ జైతన్యము స్ఫురించుటకు విశేషము నందుఁ బ్రమాణము లేదు. ఇట్లు దృశ్య మగుట యను హేతువుచేత బ్రహ్మము గూడఁ బ్రపంచము వడువున మిథ్యా భూత మగుట దుర్వారము.

ఓయి బ్రహ్మము గూడ దృశ్యము (గోచరము) అగు ననియే యొప్పుకొనఁ బడుచున్నదనవలదు. ఏల ననినఁ బ్రత్య గాత్మ యొక్క వ్రెసిద్ధి నేననుఁ బ్రతీతికి గోచరమును ననుభవైక వేద్యము నని చెప్పఁబడినది గదా?

“కశ్చిద్ధీరః ప్రత్యగాత్మాన మైక్షు దావృత్త చక్షు రమృతత్వ మిచ్ఛత్ | అత్మా వా అరే ద్రప్తవ్యః” అను మొదలగు శ్లోకుల చేతఁ బ్రత్య గాత్మ గోచర మగు చున్నదని ప్రతిపాదింపఁ బడుట చేత నేననుఁ ప్రతీతికి జీవుండే గోచరుండగు చున్నాడు గాని ఈశ్వరుండు గాడనుటకు వీలులేదు. పరమేశ్వరుండు పరిదృశ్యమానుడగుట వ్యావహారిక మనుటకు వలను పడదు. ప్రపంచము గోచర మగుట గూడఁ బారమార్థిక మని చెప్పఁబడ లేదు గదా? అది దృశ్య మగుట వ్యావహారిక మగుట చేత మిథ్యా భూత మని సాధింపఁబడినది. అట్లు లీశ్వరునికిని మిథ్యాత్వము కలంపఁబడుదునే యున్నది.

మఱియుఁ బ్రత్యక్షముగఁ బ్రపంచము వద్దార్థములు గ్రియలు మొదలగు

వాని చే నే పాదయును లేక యుండుట చేత నిప్పునకు వేడిమి లేమిని గలిగించెడు గల్పిత మగు ననుమానముం బోలి పాధింపఁబడినదియే యగును.

ఓయీ! ఏదే నొక విశేషము గనుపడిన పిదప పాద గలుగునను నియమము వలనఁ బరబ్రహ్మము గోచర మయిన తరువాతఁ బ్రపంచమునకు పాద యొప్పుకొనఁబడు చున్నదని యన వలదు. ఏమనిన; ఛాందోగ్యోపనిషత్తు నందు నుద్దాలకునకును శ్వేత కేతువునకును జరిగిన సంవాదములోఁ దొమ్మిది సార్లు పదేకింపఁబడిన సత్య వస్తువు నొక దానినిఁ దెలియుటచే నన్నియుం దెలియఁబడు ననుఁ బ్రతిజ్ఞకు విరోధ మగును. ఎట్లనిన, వట్టి యని తెలియఁబడిన తోడనే కడవలు మూకుడులు మొదలగు నవి యెల్ల నా వట్టి యొక్క కార్యము లని తెలియఁబడుచున్న వి. మట్టియను జ్ఞానములేనిచో నవిదాని కార్య ములను జ్ఞానము గలుగదు. ఇట్లు బంగారు చూడఁబడిన తోడనే కడియములు గుండలములు మొదలగు నవి యెల్ల నా బంగారు కార్యము లని తెలియఁబడును. ఇట్లు బ్రహ్మము తెలియఁబడగా సకల ప్రపంచమును నా బ్రహ్మము యొక్క కార్య మని తెలియబడును. అని యిట్లు ఆఛాందోగ్యోపనిషత్తు నందుఁ బ్రతిపాదింపఁబడిన సర్వ విజ్ఞాన ప్రతిజ్ఞ బ్రహ్మము చూడఁబడి తెలియఁబడిన తోడనే ప్రపంచ మెల్ల పాధింప బడినది యగును; గావున సుపవన్నము కాదు. ప్రపంచము బ్రహ్మము యొక్క కార్య మను విజ్ఞానము గలుగదు గాన సర్వ విజ్ఞానమునకు పాదయే యగును.

ఇంతయ కాక; పాధ్య పాదక భానము (పాధింపఁదగినది, పాధించు నది యునగుట) దండమునకు భాండమునకుం బోలి ఏక ప్రదేశము నందును నేక కాలము నందును నుండఁదగి యుండ వలె నను నియమము చేత బ్రహ్మము సాక్షాత్కరించు నపుడు ప్రపంచము యొక్క జ్ఞానము లేక పోవుట వలననుఁ బ్రపంచము గోచర మగు చున్నపుడు బ్రహ్మ సాక్షాత్కారము లేక పోవుట వలనను పాద యే సంభవింపదు. లోకము నందుఁ గూడ ముత్తైపు చిప్పకును వెండికిని కడవకును వలువకును బోలి విరోధము లేక పోవుట వలనను వాని యొక్క జ్ఞానములకుఁగూడ నట్లే విరోధము లేక పోవుట వలనను ముత్తైపు చిప్పచే వెండియును వెండిచే ముత్తైపు చిప్పయును పాధింపఁబడవు; ఇక నేమనిన; నిది వెండి యను తెలివి, ఇది వెండి కాదనియెడు దెలివితే పాధింపఁబడు చున్నదని చెప్పఁదగి యున్నది. కాని యిదియును సంభవింపదు. ఎందు చేత ననగాఁ దనకు గోచర మగు దాని యందునుఁ దన యందును నిలిచి యున్నట్టియు వేరొక దాని స్వరూపము నందును వేరొక దానికి గోచర మగు దాని యందును సంధ తుల్య మగు నట్టియు, నిది వెండి కాదని యెడు వెండి లేక పోవుట యందు మాత్ర మున్నట్టియు, జరుగు చున్న తఱి నున్నట్టియు, జ్ఞానము వెండి విషయ మగు గడచిన కాలము నందలి జ్ఞానమును పాధించుటకు నట్లు సమర్థమగును? ఖమ్మరి చేతి కర్ర

కడవ మొదలగు వాని వలె నేక కాలము నందు నుండుట లేమిం జేసి గురుత్వము కాదు. వెండియను జ్ఞానము వలనఁ బురుషునకుఁ బ్రవృత్తియు, నది కాదను జ్ఞానము వలన నివృత్తియు, నగు గాక.

ఓయి! ఇది వెండి యని నిశ్చయింపఁబడిన నస్తువునకు వెండి కాదను విషయమయి నిశ్చయ జ్ఞానము నందు నిమిత్త మెయ్యెది? యని విచారణ సేయఁబడగా నొక విశేషమును జూచుట చేతఁ దొలుత ననుసరించి వచ్చెడు వెండియొక్క తెంపు లేని జ్ఞానము నివర్తింపగా నది రజతము గాదను వెండి లేక పోవుటను గూర్చి నిశ్చయ జ్ఞానము బొడము నని యెల్లరకు ననుభవసిద్ధము గాన నా విశేష దర్శనమే దానికి నిమిత్త మగు నని నడుమ నొప్పుకొనక తీరదు.

ఆట్టిబ్రహ్మ సాక్షాత్కారము నందుఁ గూడఁ దొలి నుండి ననుసరించి వచ్చెడు బ్రపంచము నందలి తెంపు లేని లోకుల ప్రవృత్తియు నగును. గాన బాధ్య బాధక భావము సంభవింప వచ్చు ననిన నట్లు కాదు. ఏమనిన, కార్యమును జేయఁదగియుండుట, యున్నట్టి కారణమునకా? లేనట్టి కారణమునకా? అందు నాకి నపు పువ్వు మొదలగు నది కార్య కారి గాదు గాన లేని కారణము కార్య కారి గాదు; విశేష దర్శన ముండెడు క్షణము నందు వెండి యొక్క జ్ఞానము లేక పోవుట చేత సరి యగు తఱిని సరి యగు ప్రదేశము నందును నుండుట లేదు గాన నున్నట్టి కారణము కార్య కారి కాదు. విశేషమును గను గొనుట గలిగిన (బొడమిన) క్షణము నందు నశించెడు నవస్థను బొందిన వెండి యొక్క జ్ఞాన ముండినను వెండి యొక్క యునికి యుండదు; పుట్టిన పిమ్మటను, పుట్టక ముందును, కడవ లేదని యొప్పుకొనఁబడినది. గనుక విశేష దర్శనము రజత జ్ఞానము యొక్క బాధకు హేతు వగుట సరి పడి యుండ లేదు. తాను (రజతజ్ఞానము) బొడమిన క్షణము నందు తన యొక్క (రజత జ్ఞానము యొక్క) యునికి లేదు. వెండి లేమియొక్క తెలివి గలుగుటకు విశేష దర్శనము హేతు వగుట యుక్తము. ఏల యనిన నా రజతాభావ జ్ఞానము బొడమెందు క్షణము నందు నశించెడు నవస్థను బొందిన విశేష దర్శనముండుట వలన పుట్టిన క్షణము నందు గూడఁ గడవ యుండెనేని నపుడు కడవ యుండుట వలనఁ బుట్టుకయే లేకపోవలసి వచ్చును.

ఓయి! లేని దాని పుట్టుకకుఁ గారణ మను నిది నైయాయిత్యులకే దూషణ మగును. మేమన్ననో సత్తు యొక్క యుత్పత్తిని (కలదాని పుట్టుకను) జెప్పువారము. ఏమనినఁ బుట్టుకకు ముందు నూత్నాకారమున (అవ్యక్తరూపమున) నున్నట్టి కడవయే మట్టి కర్ర చక్రము గుడ్డ పీరిక లోనగు దాని చేత స్థూలాకారమున (వ్యక్త రూపమున) నేగ్గుడుటయే దాని పుట్టుక యని మాచే నొప్పుకొనఁబడినది. గావున నా విశేష దర్శనము చేత నుత్పత్తి క్షణము నందుఁగూడ నది యుండుట వలన (దాని యునికి వలన) బ్రహ్మవలొకవము గలిగిన క్షణము నం

దును నట్టిదియ తప్పక కాదగి యుండుట చేత నశించెడు నవస్థను బొందిన ప్రపంచము యొక్క జ్ఞానము బొడవకునికి గలుగుట చేసే సమాన కాలము నందును సను ప్రచేశము నందును నుండుట వలన బాధింపఁబడినదియు, బాధించు నదియు, నగుట సంభవించును. అనిన నట్లు కాదు. నూత్నాకారమున (అత్యక్త రూపమున) నుండుట యనగా నేమి? కార్య స్వరూపము గాదు గానఁ గారణ రూపమున నుండుటకు వీలు లేదు. తనకుఁ గారణ భూత మగు మట్టి ముద్ద మొదలగు దాని యందు దానికి విలక్షణ మగుట చేత (భిన్న మగుట చేత) జ్ఞానేంద్రియ ములకునుఁ గర్మేంద్రియ ములకును, విషయము కాక యుండు నది ప్రత్యక్షము కాకుండుటందేసి బ్రహ్మలోకనము గలిగిన తుణము నందు బ్రహ్మ దర్శనము ప్రత్యక్షము కాదు గాన నత్యక్త రూపమున (నూత్న రూపమున) గడవ కలదని చెప్పుట యుక్తము కాదు. ప్రత్యక్షము కాక యుండు నది యెన్నఁడునుఁ కార్య కారి కాదు. అను నిమిషము వలనఁ బ్రపంచ జ్ఞాన మునకుఁ దరువాతిది యగు బ్రహ్మ లోకనము యొక్క క్షణము నందు నా ప్రపంచ జ్ఞానము ముందుగానే తఱచినది యగుట చేత సమ కాలము నందు గాని, సమాన ప్రచేశము నందుగాని, యుండునది కాక పోవుటందేసి యనుసరించి వచ్చుట తెలి పోలేదు గాన బాధ్య బాధక భావము (బాధింపఁదగినది బాధించు నదియు నగుట) లేదు; ఇక నేమన్నను, ప్రపంచము కార్య స్వరూప మగుట వలన జ్ఞానములు (తెలుపులు) నేరొందు తెలివి బొడము దనుక నిలచు నను నియమము వలన ననిత్యచరితలంపఁబడుచున్నది.

ఒయి ! శుక్తి రూప మగు విశేషమునుఁ గను గొనుట ఇది వెండి కాదను తెలివికి హేతు వగు నట్లు బ్రహ్మ దర్శనము ప్రపంచము కల్ల యను జ్ఞానమునకు నిమిత్త మని యంటి రేని, నిజము. మీ మతము నందు నభావ మను నది యధికరణ రూప మగుట చేతఁ బ్రపంచము యొక్క యభావ మునకును బ్రహ్మము నకును భేదము లేదు గానఁ బ్రపంచము కార్యము బ్రహ్మము కారణము అను నీ కార్య కారణ భావము సరి పడి యుండ్ లేదు. గాన నీ యధిక ప్రసంగముతో నిక చాలును.

కావున ననుమాన ప్రమాణము చేతను గూడఁ బ్రపంచము కల్ల యని సాధించుటకు వలను పడదు. ఇంతియ కాక, బ్రహ్మము నందీ ప్రపంచము ఏ ప్రమాతచే నారోపింపఁబడు చున్నది? బ్రహ్మము చేత ననినచో, బ్రహ్మ మారోపించు నది గా నియ్య కొనఁబడుట చేత నధిష్ఠాన భూత మగుట సంభవించదు గాన, నధిష్ఠానమును గూర్చి భ్రాంతి ప్రసక్తించును. పోనిమ్ము బ్రహ్మము ఆరోపకము, (ఆరోపించునదియు) నధిష్ఠానమును, నగుఁగాక యని పలుక వలదు; అట్లు బ్రహ్మముభయార్థక మైనచో భ్రాంతి గలదగుట ప్రసక్తించును. పోనిమ్మన్నేని క్షేపఁదారోపించు వాఁడును, బ్రహ్మ మధిష్ఠానము, నగు గాక యనిన, జీవ బ్ర

శ్మాలకు భేదము ఇట్లు పడక పోవుటం జేసి యదియును సరి పడదు.

ఓయి! జీవ బ్రహ్మాలకు నీ భేదము కల్పితమని స్వేచ్ఛగ నియ్య కొనఁబడు చున్న దనుటకును వీలు లేదు. ఆ కల్పితభేదమే యధ్యాస యను మాటచేఁబడుటకు నుపకరిమింపఁబడుట వలన నన్యోన్య్యాశ్రియ దోషము పట్టు నని విక్కు. కనుక యధ్యాసము సంభవింపక పోవుటం జేసి” అన్యోన్య్యాత్మకతా మన్యోన్యధర్మాం శ్చాధ్యస్య” (పరస్పర స్వరూప మగుటను, నొండొం ధర్మములను, నధ్యాస మొనర్చి) అని యెద్ది చెప్పఁబడినదో యది యుక్తము కాదు. ” మిధ్యాజ్ఞాన నిమిత్తోఽయం లోక వ్యవహారః “ (ఈప్రపంచ వ్యవహారము మిధ్యాజ్ఞానము నిమిత్తముగఁ గలది) అనునట్లు ” త మేన మేవం లక్షణ మధ్యాస మవిద్యేతి మన్యంతే “ (ఇట్టి లక్షణము గల ఈ యధ్యాసమును నవిద్య యని తలఁచు చున్నారు) అని మిధ్యాజ్ఞానమునకు నవిద్యయను మారుమాటతోఁ జెప్పబడవలసిన మిధ్యాజ్ఞానమనగా నవిద్యయే యగును. ఇందువిషయమయి చెప్పఁపఁబడు చున్నది.

అవిద్యకును బ్రహ్మమునకును సంబంధ మెట్టిది?

(౧) సంయోగ సంబంధమా? (౨) సహవాయ సంబంధమా? (౩) ఆశ్రియాశ్రియీ భావ సంబంధమా? (౪) కార్య కారణ భావ సంబంధమా? (౫) లేక, స్వరూప సంబంధమా? యందును ననాదు లగుట చేతఁ బుట్టువు లేనిపానికి సంయోగ మొప్పుకొనమిని సంయోగసంబంధములేదు; అవిద్యయు, బ్రహ్మమును ధర్మమును ధర్మియుఁగాదు. అట్లైనచో బ్రహ్మమునకు నజ్ఞత్వముప్రసక్తిం చునుగాన సహవాయ సంబంధమును లేదు; అవిద్యయు బ్రహ్మమునకేఁజీకటియు వెలుతురుంబోలిక గస్పర విరుద్ధస్వభావములగుటంజేసి యాశ్రియాశ్రియీ భావ సంబంధముగూడ సరి పడలేదు; యందును ననాదులగుటంజేసి ఒకటి తొలిది యొకటితరువాతియు గావుగానఁ గార్య కారణ భావ సంబంధమును సంభవింప లేదు; స్వరూప సంబంధమును నది తన తన స్వరూప ముల యందు మాత్ర ముండు నది గాన సంబంధముఁగండింటి యందు నుండుట లేదు. గాన స్వరూప సంబంధము గూడ సరి పడదు ఇట్లెట్టి సంబంధమును, సరి పడక పోవుట చేత నవిద్యా బ్రహ్మములకు నధ్యాసము లేక పోవుటం జేసి ప్రకాశ్య ప్రకాశక భావము (ప్రకాశింపఁబడునది ప్రకాశింపజేయు నదియు నగుట) తమామును లేదు. ఇక నవిద్యా బ్రహ్మములకు సంబంధ మను నది యధ్యాస సిద్ధ మనినచో బ్రహ్మమునకు నజ్ఞత్వము ప్రసక్తిం చునుగాన నదియును సిద్ధింపదు.

జివునకుఁగూడ వాస్తవము గాని మూలావిద్య యొక్క సంబంధమును బట్టియే యజ్ఞత్వము లోనగు నది గలిగిన వని యొప్పు కొనుట వలన నధ్యాస సిద్ధమగు సంబంధము వాస్తవము కాదని యన వలదు,

ఇంతియ కాక, అవిద్య విద్యకు గోచర మగు నదియో? గోచరము కానిది యో? విషయముల యందలి తగులాటము అధ్యాసము వలనఁగలుగుట చేత విద్య యే ముఖ్య స్వరూపముగఁగల బ్రహ్మమునకు నజ్ఞత్వము ప్రసక్తింపును గాన న విద్య విద్యకు గోచర మనుటకు వీలు లేదు; గోచరము కాదనినచో నిది యవిద్య యని స్ఫురింపక పోవలసి వచ్చును. ఇట్లుగుటచే ననాది యనియు ననిర్వచనీయ మనియు నా యవిద్య యొక్క స్వరూపమెట్లు తెలియఁబడినది యగును?

ఓయి! పరిశుద్ధ మగు విద్యయే ముఖ్య స్వరూపముగఁగల బ్రహ్మము నేత నవిద్య ప్రకాశిలఁజేయఁబడక పోయిననుఁ దన చేత (అవిద్య చేత) గల్పింపఁబడి న యంతఃకరణముతోఁ గూడిన జీవుని యొక్క యపరిశుద్ధ విద్యచేత నే నజ్ఞుడ నను ప్రతీతిని బట్టి ప్రకాశిలఁజేయఁబడు నది యగు గాక యనిన, నట్లు కాదు. ఏల? యనిన, అవిద్య యను నది మిథ్యా జ్ఞానము స్వరూపముగఁగలదగుట చేత జీవ సృష్టికి ముందు నెవ్వని ధర్మ మగుచు నెవనిచేఁ బ్రకాశిలఁజేయఁబడుచు నున్నదో యని తెలిసి కొనుటకు వీలు పడదు.

ఇందు జీవుఁడు అవిద్య యొక్క కార్య భూతుఁడగుట చేత నయ్యవిద్య కు వెనుకఁగాదగియుండుటం జేసి కారణ భూత యగు నవిద్య కార్యమున కంటె ముందుండ వలయు నను నియమము వలనను, జీవుఁడు నవిద్యయు నొక తటినే బాడమే నేని నొకటి ముందు, నొకటి వెనుకయు, నగుట లేమిం జేసి బ్రహ్మ ము యొక్క యవిద్యచేఁ గల్పితము లగుట తటస్థించును గానఁ కల్ల యగుటకు దెలిపెడు హేతువు లేక పోవుట వలన 'వాస్తవములే యగును; బ్రహ్మము జడ ము కాక పోవుట వలన నిష్ఠాపత్తి యందు భేద వాదమే యొప్పుకొనఁబడినది కాన నపసిద్ధాంతము అగును; మూలావిద్య జీవుని ధర్మ మని యొప్పుకొనఁబడినది. బ్రహ్మము యొక్క ధర్మమైనచో బ్రహ్మమునకు నజ్ఞత్వము లోనగు దోష ము సంభవించును. అని ముందేఁ జూపింపఁబడినది.

మఱియు, నవిద్య స్వతంత్రయా? పరతంత్రయా? స్వతంత్రయే యైనచో మీకు మోక్షమే గలుగదు. పరతంత్ర యయ్యెనేని బ్రహ్మమునకు నజ్ఞత్వాదిక ము సంభవించు నను దూషణము చూపఁబడినది కదా? కావున జీవునకు లోబడి యున్న దని చెప్ప వలయును. అజీవుఁడు అవిద్య యొక్క కార్యభూతుఁడగు ట చేత నా జీవకల్పనకు ముందు నెవనికి లోబడి యున్నదో మేమెఱుంగము; కావున నీ యవిద్య యొక్క ప్రసంగము మింటి పువ్వు వంటిది గాన “తస్మాన్ గ్రహేతోః ప్రహణాయాత్రైక విద్యా ప్రతిపత్తయే సర్వే వేదాంతా ఆరభ్యంతే” (అవిద్యా రూప మగు ననర్థ హేతువును రూపు మాపుటకొఱకును, బ్రహ్మ త్రైక్య జ్ఞానము గలుగుట కొఱకును, నుపనివత్తు లెల్ల మొదలు పెట్టఁబడినవి) అని యెద్ది చెప్పఁబడినదో యది యనంగత మని తెలియు నది. ఈ చెప్పుట చే త మూలవిద్యా రూప మగు బుద్ధిని బుట్టించెడు దోషమునిరాశయ మగుటచే

మింటి పువ్వు వంటిది గాన “అతస్మిక్ తద్బుద్ధి రధ్యానః” (అది కాని దాని యందు నది యను తలపు నధ్యాన మనబడును) నను నది గూడ ఖండింపబడినది. తూలావిద్యా రూపమగు మూలావిద్య యొక్క కార్యము గూడ నట్టిదియే యగును గాన జీవునియందున్న యజ్ఞానము నేనజ్ఞుడనను ననుభవముచే సిద్ధించినది యనియు ననుటకు వలను పడదు. జీవుడు పరమేశ్వరుని యొక్క ఇచ్ఛచేత నియమింపబడినట్టి యాతేశ్వరుని సంబంధమగు జ్ఞాన శక్తి యొక్క సంకోచావస్థా రూపమగు గింవి ద్జ్ఞత్వము నొనఁగడు నవిద్యామయుండగుట వలన వివర్తవాదులచే నొప్పుకొనబడిన మిథ్యాజ్ఞాన స్వరూపుండగుట సంభవింపదు. “వైవర్త్యో బహు తర్క కర్క శమతి గ్రహస్తః పరం నూయయా భాట్టాః కర్మ ఫలా కులా హతధి యోవ్యైతేన వైశేషికాః । అన్యే భేదరతా వివాద నిరతా స్సత్త్వత్వతో వంచితా స్తస్మాత్సిద్ధ పదం స్వభాసక మయం ధీర స్సదా సంశ్రయేత్” అనగా వివర్తవాది (శేకర మతము ననుసరించువాడు) పెక్కులగు కుతర్కములచే గతినమగు బుద్ధిగలవాడై మూలావిద్యచే మింగబడినవాడు; భట్టమతాను సారులగువారు జ్యోతిష్టోమాది క్రతురూపములగు చైత్రుల యొక్క స్వగ్రాభాగోదా ఫలముల యందు లోలుపులై యున్నారు. వైశేషికులును ద్వైతవాదముచే గొట్టబడిన తెలుపులు గలవారై యున్నారు. మతీయుం గొందఱు సాంఖ్యులు మొదలగు భేదవాదులు ఇశ్వర మతస్థులతో వివాదము నందు నభిలాష గలవారై సదూపమగు పరతత్త్వము విషయమయి మోసము నొందుచున్నారు; గాన స్వయం ప్రకాశమాన స్వరూపమైన స్వతస్సిద్ధపదవిని ధీరుడగు ఘరుషుడు నిరంతరమును నాశ్రయింప వలయును. అని పరమేశ్వరుని వచనము.

మ॥ ఇదిచింతామణిమంత్రచింతనసము- ధేద్ధాధ్యగీర్వాణగీ॥
 ష్పదచింతామణియజ్వకృత్యుపనిష- త్ప్రమాణ్యచింతామణికా
 విదితం జాచువివర్తవాది మత ని- ర్వ్యర్థత్వ నిష్పాదన॥
 ప్రదమైయైదవదామయాఖమలరుం- ద్రైలింగ వాగ్గుభనన్ ॥

ఇట్లు శ్రీమదంకిత వెంకట జగ్గరాయ ధరావరప్రేరిత శ్రీవత్ససంగోత్ర పవిత్ర
 షడ్వేదాని పతి నారాయణ యజ్ఞ చింతామణి కవి కృతులలో

శ్రీమదాంధ్ర వేదాంత సిద్ధాంత చింతామణియును

వివర్తవాద నిరసనంబను పంచమ

మయాఖము ముగిసెను.

శ్రీపరదేవతాయై నమః.

శ్రీమదాంధ్ర వేదాంత సిద్ధాంత చింతామణి

సిద్ధాంత స్వరూప నిరూపణ మను నారవ మయూఖము.

శ్లో॥ శ్రీమద్వేంకట జగ్గరాయ ధరణీపాలాగ్రణే రాజ్ఞాయా
శ్రీచింతామణి సత్కవీశ్వర మణి నాకరాయణోపావ్యాయః
అద్వైతస్య కరోతి చౌపనిషదే సిద్ధాంత చింతామణౌ
త్రైలింగోక్తి మనోహరే సురుచిరే షష్ఠం పరిచ్ఛేదకం॥

షోడశ పదార్థ వాదులగు వైయాకీర్ణులు, సప్త పదార్థ వాదులగు వైశేషికులు మొదలగు బారి యొక్క మఠ విశేషములను ఖండించుట యుక్తమే. భగవంతుడుగు శ్రీదేవ్యాగునిచే రచింపఁబడిన బ్రహ్మ మీమాంసా శాస్త్రము మనయురువురకును సమానముగు ప్రమాణమై యున్నది. అందు వివర్తనవాదము నుబట్టి అద్వైతమును నిర్వహించుట సంభవింపదని చెప్పబడినది. అట్లేనవో నద్వైత మతమును నీ వెట్లు నిర్వహించెద వనిన, నిజమే వినుము.

వివర్తన వాదులచే నద్వైత మును నిర్వహించుటను గూర్చి యిట్లు చెప్పఁబడు చున్నది. సత్తును, చిత్తును, ఆనందమును, స్వరూపముగఁగల యొంజోక యాత్మ, కేవల సత్య స్వరూపమై వెలుగుచు నహంకార మమకారములు లేనదియు, నిరుపాధికమును, శాంతస్వభావమును, ప్రపంచముయొక్కఁగఁగత్పత్తి వినాశములకుఁ గారణ మైనదియు, శుద్ధ చిద్రూప మగుటచే భావములకును, సభావమునకును, లోబడనిదియు, దనకుఁదాఁ బ్రకాశింపుచున్నదియు, నగుచు నిత్యముక్త మైనది యని నిరూపింపఁబడినది.

ఇది యంతయును యుక్తముగనే యున్నది. కాని, సర్వ వ్యాపక మగు నా యాత్మవిమర్శ కీలము కానిది, (అవర్తన) అనుట యుక్తము కాదు. ఏల? యనిన, నా యాత్మకుఁ గర్తృత్వ రూప మగు శక్తి స్వభావమును మీరని స్వతః సిద్ధ ధర్మమయి యున్నది. మఱియు, నాత్మకుఁగల కర్తృత్వము జ్ఞానమునకును, శక్తతకును, సామరస్యముగ నున్నది. శక్తి వలనఁగలుగు క్రియ యొక్క సంపత్తి నెఱుంగుటయే జ్ఞాత యొక్క ధర్మమగును. ఇట్లు జ్ఞానమును, క్రియయునుఁ గర్తృక స్వభావము లగుట వలన నీరెండును సృష్టికి నభిముఖము లగుటయ యిచ్చ యనఁబడును. కర్తృ యొక్క యీ యిచ్ఛా జ్ఞాన క్రియా శక్తుల వలన నీ వచ్రంచ మంతయు నిట్లు విజృంభింపు చున్నది. కనుక నాత్మకుఁ గర్తృత్వ రూప మగు విమర్శము స్వభావ మని మేము వక్కాణింపు చున్నాము.

అత్య యొక్క క్షిప్ర రూప మగు నా విమర్శకమునకే శక్తి యనియు, వైశ్య మనియు, మధ్య మనియు, స్పంద మనియు, స్వాతంత్ర్య) మనియు, నా స్థితినియు, నోజస్సనియు, కళ యనియును బర్యాయ వదనలు (పేర్లు)

సతేకాని, ఈవిమర్శకమనుదానినంగీకరించివో సేమిపాధకమున్నది? అనినఁ దెన్నెదము వినుము; నే నెఱింగితిని; నాకిట్లు తోచుచున్నది; అను మొదలగు స మస్త లోక వ్యవహారము నందును దగిలి యున్న (అంటియున్న) ప్రకాశాత్మక మగు నర్థము కనుపడు చున్న ఘట పటాదులగు నకల వస్తు జాలమునకును, క నుపదని యట్టి గుండెటి కొమ్ము, గగనారవిందము, లోనగు నభావ సమాహము నకును, సమాన మగుచు స్ఫురింపు చున్నది. అందుఁ బ్రధాన మగు వృత్తిచేఁ ద నకుఁగా వెలుగొందుటయే స్వభావముగఁగలుగుట వలన నొండొక ప్రమాతయు, నిప్రమాతయే మాధారముగఁగలిగిప్రకాశింపఁబడుచున్న ప్రమేయమును, గ్రహింపఁ బడు దానికిని, గ్రహించు దానికిని (ప్ర)మానతకు (బ్ర)మేయమునకును నందొక మునకు కలియకకు) సాధనభూత మగు నొండొక ప్రమాణము, నను నీప్రమాత మొదలగు మాధునఁబరమాగ్రముగఁగల ప్రపంచమునకుఁ బ్రకాశ మగు చున్నది. ఇట్టి ప్ర మాత నొప్పుకొననవోఁ బ్రపంచ పెల్లఁగటికి నీకటిగ నుండ వలసి వచ్చును.

అనగాఁ బలువిధములగు సిద్ధాంతములచే వికల్పింపఁబడుచు నొండొంటి కి పాధ్య పాధకత్వము గలిగినను అంతటను భాసిల్లు చున్న ఘట పటాది పదార్థములు పండిత పామరులకు సమానముగఁ బ్రత్యక్షముగ గనుపడు చున్న వను టిలో నేవివాదమునులేదు. చూచుట యనుపని చెట్టునుఁగొట్టుటకు గొడ్డలియుం నోలి యొండొక యుపకరణము (సాధనము) లేక గాని సంభవింపదు. అను స యంతమును నొప్పుకొనక తీరదు. కావున గ్రహింపఁదగిన దానిని గ్రహించు న చదు, చక్షు రింద్రియము మొదలగు నుపకరణములు లేప్పని సరిగనుండ వలయు ను. ఆ నేత్రేంద్రియము లోనగు నవియు బాహ్య వస్తువులనుఁ దలచుట యను నాత్మ యొక్క విమర్శయే యాధారముగఁగల వగుటాజేసి యే యింద్రియముల యు వైకల్యము లేని ప్రమాతకుఁ గూడ వెర తలంపుతో నుండుట (పరామగా నుండుట) మొదలగు నవస్థల యందు నెదుట నున్న పదార్థముల యొక్క యవ భాసము (తోపట్టుట) సంభవింపదు గాన నంతకరణమును నపేక్షించును. ఆ గాని యంతమునుఁ దప్పక యొప్పుకొన వలయును. కనుక మనో విమర్శకమును విడచుటకు వీలు లేదు. ఇదియుఁ జెప్పఁబడియె. అంతరిక్షము నందు శుంసలు దెక్కిలను జూచుచు నెగులును. మనస్సనియెడు రాజహంస యన్ననో పరాకా శము గందు తెక్కిలు లేకయే యెగులుచున్నది. ఆహా యేమి యాశ్చర్యము? ఉపకరణములు (ఇంద్రియాది సాధనములు) కలకలేనివో గార్యకాను లేన్న యందు గానేరవు. ఇది విమర్శాత్మక మగు నాత్మ స్వరూపమునే యాశ్రయించు కొని యున్నది. కావున ఘట పటాది పదార్థములనుఁ బరిశీలించుట (పర్యాహ

నించుట) యను పనియందు లోనున్న యౌగోక్త కర్త యుండక తీరదు. ఈ కర్తయొక దశకు గోచరములగు వాని యుదిమ ముపరక్తిచే దేశము కాలముమొదలగు భేదము ననుభవించును. వేరొక కర్త యొక భిన్న భిన్న కస్తువులలో నొకదాని నుండి యొక దానిని బ్రాపింతుడు నుండును. ఇట్లు తెంపులేనట్టియొక దేవుని కలయట్టియు నకల్పితుడు గల్పితుడనను నిరువురం బ్రమాణులకు నొప్పుకొననిచో బ్రపంచ వ్యవహారము సరి పడి యుండదు. అందు నకల్పితుడగు బ్రమాణ అఖండైక రస స్వభావుండై గుర్తింపుచు గ్రహింపఁదగిన పదార్థ బాణమునకుఁ బ్రకాశ హేతువునుఁ గలిగించును. కల్పితుండగు బ్రమాణ యన్ననో ఘటము పటము అను మొదలగు భేద జ్ఞానము నంటుటచే పూర్వాభ్యాసము వలన నా యా వికల్పముల విక్షోభము స్వభావముగఁగల పదార్థముల యొక్క వ్యవహార విభాగమును గలిగించును. ఇట్టిప్రమాణ లిరువురు నవశ్యముగ నుండుట యుచితము;

కాగా గ్రహింపఁదగిన దానిని గ్రహించు నపుడు, ఇంద్రియములు లోనగువానింబట్టి ప్రపంచవ్యవహారమునకు నాధార భూతుడగుచు నకల్పితుడగు నొక ప్రమాణను సంతరంగము నందు విమర్శింపవలెను.

ఇట్టి ముఖ్య (ఉత్తమ) ప్రమాణకు స్వాతంత్ర్యము స్వయంప్రకాశత్వమును లక్షణముగఁ గలిగి నేనను విస్మృతియే స్వరూపముగఁ గల (పరిపూర్ణ భాంభానము, లేక సంపూర్ణ కర్తృత్వము స్వరూపముగఁగల) విమర్శముననొప్పుకొనవలయును. లేనిచో నర్థము మొదలగు వాని తెలుగు (తేకు) వడుపున నీప్రమాణ (ఆత్మ) జాడ్య కోటిలోఁ జేర వలసి వచ్చును. అది యెట్లనిన, మిగుల నొప్పుది యగు నీప్రపంచవ్యవహారము యొక్క ప్రబలుట యందు పుడమియొక కొండలు సంద్రములు లోనగు పెక్కుభావములు వ్యవహారింపఁ బడుచున్నవి. ఈ భావములయొక్క వ్యవహారము ఇంచుకయును సంకరము లేక మిగుల నేర్పాటు గలిగి చూపట్టుచున్నది, ఇట్టి యేర్పాటునకు నెయ్యది ప్రధాన కారణమయి యున్నది? అని యాలోచించెడు బుద్ధిమంతులకు సంవిత్రికి (తెలివికి) తప్ప వేరొండు దోషపుడు. అసంవిత్రిని విడచి వేరొక కారణము నాలోచించినచో నేను యాత్మను గానను బుద్ధి బొడమును. పుడమి కొండలు మొదలగు నవియు నుండవు. ఇది భూమి ఇవి కొండలు అనుమొదలగు నేర్పాటునుగలుగుదు. భావములకు నేర్పాటు లేనప్పుడు వాని నెఱుంగుటకు నెవడు సమర్థుడగును? ఇట్లు వేద్యములగు (తెలిసికొనఁదగినవి) పుడమి మొదలగు వానికి సంకరము లేకుండఁ బ్రకాశింపఁజేయుట విషయమయి సామాన్యముగను విశేషముగను సంవిత్రియే (తెలివయే) సమర్థమై యున్నది. ఈ సంవిత్రియు పుడమి మొదలగు నదియుం బోలి వేరొకదానిచేఁ బ్రకాశింపఁబడుచు నుండెనేని పుడమి మొదలగు వానిచోఁ జాటుగ జడ మగుట వలనఁబ్రకాశ స్వరూపము కానిదిగా నుం

డవలెను- తెలివి యనునది తేజోదానిచేత బ్రహ్మకాలం చేయబడుచుండిన యెడల దానికిగల సంవిత్త్వము (తెలుపుటయనునవిభక్త్యము) లోపించునా? లోపించదా? లోపింపదనినయెడల దానికి వేరొందు ప్రకాశకము గలదని చెప్పుట యుక్తము కాదు. లోపించు ననిన యెడల సంవిత్త్వము లోపించిన యాచిత్తు (తెలివి) ఎట్టి స్వరూముగలది? వేరొక దనిచేత బ్రహ్మకాలంబడుచున్నది? దీనిని బ్రహ్మకాలంబడేము వేరొక దానికి బ్రహ్మకాలము దేని వలనకలగమును చున్నది? మఱి యింకొక దాని వలనకలగమును చున్న దనిన దానికి మఱియొకటి దానికి వేరొకటియు ననియిట్లు బ్రహ్మకాలములకుఁ దెంపు లేక పోవుట (అసంభవము) సంభవించును. కావున బ్రహ్మకాల మనునది స్వయంప్రకాశము (తనమేజ్ఞానముగలది) అయ్యుం బ్రహ్మకాలించుట వేరొక దానికి స్వభావమును బట్టినిర్దిష్టించుచున్నది భావములగు (భూమిమొదలగు పదార్థములను) మాత్రము ప్రకాశితార్థజేయుచు స్వయం ప్రకాశము కానిచో బ్రహ్మకాలములగు ఘట పటాదులు వత్సరగృహతత్వమును విడువకయుండ వలసి వచ్చును. కావున నీ సంవిత్తు స్వయంప్రకాశ మయ్యు, స్వయము గ నొండొక కర్తృత్వము గలదయి యున్నది. తనయొక్కకర్తృత్వమునకుఁ గూడ భావములకు వలె బ్రహ్మకాలంబడ జేయుట స్వభావస్వగుత్తు. కావున స్వయం ప్రకాశమగు నీసంవిత్తునకుఁ దనయందు విశ్రాంతియైన స్వరూపుముగఁగల కర్తృత్వమునుఁ దప్పని సరిగ నొప్పుకొన వలెను. విద్యాంస్తు బ్రహ్మకర్తృత్వమునే యచాంతి యని తెలిసి కొనుచున్నాడు. వేద్యములగు పృథివ్యాద్భూమియొక్క ముఖ్యమగు నిలకడకుఁ గారణమగు సర్వ వ్యాపక సంవిత్తు యొక్క యచాంతభావము స్వయము గ వేద్యవర్గమునకు నాధార మగు చున్నది- సర్వసమర్థ మగు బ్రహ్మకాలమునకుఁ బ్రధానమైన యైశ్వర్యమును నీయచాంతభావమే విమళకావనంబడు చున్నది. కనుక మధ్యైశ్వర్య నంపత్తి గల ప్రకాశ స్వరూపుండగు నీశ్వరుఁడు స్వతంత్రుఁడై సర్వంసమాఁడు (సమస్తమునోర్పువాఁడు) అనఁబడు చున్నాడు. అనగా ఒక ప్రమాణము తన సంవిత్తునందు విశ్రాంతి లేనిచో (ఉనికిలేని యెడల)దను యందు మాత్రమున్నట్టియు, దనస్వరూపము నందు మాత్రము విశ్రాంతి గల యట్టియు, బ్రహ్మకాల ప్రకాశములును, నజడజడములును, నగురెండు వస్తువులకు ఘట పటములకుంబోలి యొండొంటికి వేరను లక్షణముగల విలక్షణత్వము గలుగక పోవును.

చిత్తు యొక్క ప్రకాశము నలుపు మొదలగుప దార్థముల సంబంధము గలిగి యొండుట చేత జడము కాదన వలదు. నలుపు లోనగు రంగులు గల వాని సంబంధమాత్రమునక బ్రహ్మకాలమునకు నజడత్వము నొప్పుకొనినయెడల మట్టికిని కుండకునుఁ గారణము కార్యము అను సంబంధమునుబట్టి మట్టియు నజడముగా వలసి వచ్చును. ఇట్లేని కేవల సంబంధము విలక్షణత్వమునకుఁ గమకము కాదు. చిత్తు యొక్క ప్రకాశము జడ స్వరూపములగు నీలము మొదలగు వస్తువుల స్వ

రూపమునకుఁబ్రకాశ భూత మని చెప్పఁబడు చున్నదనిన యెడలఁ జిహ్వాకాశ
ము జడరూపములగు నీలము మొదలగు నర్థముల స్వరూపముతో నుండలేకనుట
సిద్ధము, అట్లుకాగా నొండొకటి వేరొక రూపమునఁ బ్రకాశింపఁగలవడదు.
అట్లుకానిచోఁ బట్టి కడవ రూపమునఁ గన్పట్టవలసి వచ్చును. ఇట్లు వ్యవస్థకు
(ఏర్పాటునకు) భంగమగును. ఇకను ప్రకాశము యొక్క స్వరూపమునకు ఘట
ము, భిన్నము కదా? అది కడవ వలనఁ గలిగి భాసిలుచున్నదను ప్రతితినిఁబట్టి
యవభాసమునకు (ప్రకాశమునకు) గారణమగు గాక యనివచో న్నైనఁబ్రకాశ
ము వలన ఘటము ప్రత్యక్షమునకు గోచరమగు చున్నది గాన ఘటమునకు నవ
భాసము (ప్రకాశము) కారణము గనుక ఘటము గూడ నాయవభాసము వలనఁ
బుట్టుటచే జడము కానిదియగును. ఇకను బ్రకాశమునకు భిన్నమైనదయ్యు జడ
మగు ఘటమునేత స్వచ్ఛతయే ధర్మముగఁగల ప్రకాశము యొక్క ప్రతితినిం
బమును (ప్రకాశము) గాంతి యా యవభాసము నందే నునుపఁబడినది. ఘట
ము యొక్క యాభాసము నా యవభాసముపూనుచు ఘటమును భాసిల్లఁజేయు
చున్నదని యంటిరేని, యైనచో స్ఫటికము నీరు ఆద్వము మొదలగు నవి గూ
డ స్వచ్ఛతయే ధర్మముగాఁగల వగుట వలన ఘటము మొదలగు వాని యొక్క
ప్రతితినింబమును బూనుచు జడములు కానివియే యగును. ఇకను వేరొండు వస్తు
వుల యొక్క ప్రతితినింబమును గ్రహించెడు రూపముగల తననుఁగూడఁబ్రతితిం
బమును సమర్పించు దానినిగ నొప్పు కొనఁబడిన ఘటము మొదలగు వానినిగూ
డ స్ఫటికము మొదలగు నవి బరామర్శించుటకు సమర్థములు గానివి యగుటం
జేసి నెఱుంగు చున్నవనిన యెడల స్వచ్ఛతయే ధర్మముగఁగల ముఖ్య ప్ర
కాశము యొక్క స్వభావము నందు జడ వస్తువులకు విలక్షణత్వము నొసంగునది
యు, స్వతంత్ర స్వరూపమును, స్వభావ సిద్ధమును, అన్యసింపఁబడని స్వరూప
ము గలదియు, కృత్రిమము (కల్పింపఁబడినది) కానిదియు, స్వతస్సిద్ధమగునానంద
ముచే నొప్పుచున్నదియు' నదా శివుఁడు మొదలు పుడమిదనుక గల తత్త్వముల
ను అంతరించియముల యందును బాహ్యోందియముల యందును నియమించున
దియు, నేన (ఆతామ) నియెడు ననాహతనాదము స్వరూపముగ గలదియు, ఆ
భ్యంతరము నందు (లోపల) విశ్రామించుటయే లక్షణముగఁగలదియునగు, స్వ
చ్ఛత్యయే ధర్మముగ గల జడ చేతనములకుఁగలవి లక్షణత్వము యొక్క ప్రకా
శము చేతనే ముఖ్య ప్రకాశమును పరామర్శించుటయు వేరొక దాని ముఖ్య
ముఁగూడ కుండుట (ముఖ్య సిద్ధాంతము) యని సిద్ధించినది. అది గనుక నేఁబట్టి వి
వరణశక్తియే త్రీమత ప్రమాణము త్రీమాణము ప్రమయ్య స్వరూపముగఁ గ
ల సకలమును, వాని వానికే దగునట్టి పదార్థములక్రియను దెలసి కొనుచున్నది.
చేయుచున్నది. కోరుచున్నది- యభిసందింపుచున్నది వేరొక దానినవేక్షింపఁ

యున్నది. ఎట్లు అర్థము మొదలగు నవి విమర్శములేనివగుటకే జడములగుటవలనఁ దమయందుఁ బ్రతిఫలించిన వస్తువులను గ్రహించుటకు వేరొక ప్రమాత నవేక్షించుచున్నవో అట్లు ఆత్మ సంపత్తు తనయందుఁ దోవట్టుచున్న పదార్థములను గ్రహించుటకొఱకు వేరొండు వస్తువును నవేక్షింపదు. స్వస్వరూపమనియెడు భిత్తియందే (గోడయందే) తనచేఁ దెలియఁదగిన దానినెల్లఁ దెలిసికొనుచున్నది. నీలపీతాది భూతజాతము జడమయ్య ననుభవ లక్షణ పూర్వకోటియందును, మోక్ష లక్షణమగు నవరకోటియందును వాస్తవముగ జడము కానిదియేయగును. ఏల? అనిన నట్లుకానిచో “బహుస్యాం ప్రజాయేయేతి” అని సృజించెడు తలపు వేరొక తీరున సరిపడక పోవుటయును, జెప్పఁదలఁచుట యుపపన్నము కాక పోవుటయునుఁజూపఁబడి యుండుట వలనను, “సదేవ సామ్యేదమగ్ర ఆసీత్” నృప్తికిఁ బూర్వమునందు (పూర్వకోటియందు) నీలపీతాదికమగు నీ వేద్యజాతము సమూహమయే యున్నది. అను శుశ్రివచనమునుబట్టియుఁ భూతజాతము పూర్వాపరకోటులయందు (నృప్తికిఁ బూర్వమునందును మోక్షావస్థయందును) జడము కాదని స్థిరపరుపఁబడుచున్నది. అనగా జడవర్గము సృష్టికాకముందు సమూహమయే (అజడమయే) యున్నది. మోక్షావస్థయందుఁ గూడ నాచిదాత్మతో నభిన్నమై ప్రతియోగి గాక కేవలచిదానందమునందు లోలమయి యుండును. ఇందుకు “యత్ర త్వస్య సర్వ మాత్మైవాభూత్ తేన కం సశ్యే త్తేన కం జిఘ్రిత్” అను మొదలగు శుశ్రితులు ప్రమాణము. మఱియు “వేద్యం స్వక్రమవిధాం విత్తి మనుప్రవిశ దంగవిషయాద్యం । వేదితరి విత్తి ముఖతో లీవం తల్లక్షణం భవతి” అనగా శరీరము శబ్దస్పర్శాదులగు విషయములు లోనుగాఁగల వేద్యవర్గము తనయొక్క క్రమముచే నాక్రమింపఁబడిన సంపత్తునుఁ బ్రవేశించినదగుచు నాసంపత్తునుబట్టి జ్ఞాతయందు లీనమై యజ్ఞాతయొక్క లక్షణము గలదియగును. అని పంచాశికయందుఁగూడ నీ యర్థముప్రతిపాదించఁబడినది. పూర్వాపరకోటులు చెందిటికిని మధ్యకోటియందు (నంసారావస్థయందు) వేద్యవర్గము జడము.

సరేకాని పూర్వాపర కోటుల యందుఁ జిదానంద ఘన స్వరూప మగునది మధ్యకోటి యందు జడ రూప మెట్లగును? అనిన నాత్మ విలాసము యొక్క శక్తి చేతను వేద్య వర్గము యొక్క పూర్వాపర కోటులను విమర్శింపక పరావర్తింపఁదగని దానినిఁ బరామర్శించుటయే యగును. భగవంతునిచే గీతాశాస్త్రము నందు మోక్షముం జెప్పఁబడియెను. “అన్యత్రాదీని భూతాని వ్యక్తమథ్యాని భారత! అన్యథా నిధనాన్యేవ తత్ర కా పరిచేవనా” అనగా సదాశివుఁడు మొదలు పుడఁబడినవరకు గల భూతజాతము ప్రమాత్మ చైతన్యమునకు గోచరముకాని లోల్లిటి పుట్టువు మొదలగు నవస్థకలదియు, పరాశింపఁబడిన జరుగుచున్న యవస్థ యందలి పుట్టువు బాల్యము యౌవనము ముసలి తనమునుఁగలదియు, విమ

వింపబడని తన వివాళము గలదియు నై యున్నది. ఇట్లు భూత వర్గము మోహకాంతికుయి యుండగా నో యట్లుపడ! దీనినిగూర్చి మొరకెట్టినేలా? "తగతి కోక మాతృవిత్" అను శ్రుతిచే పూర్వాపర కోటుల యందలి యాత్మ స్వరూపము నెఱింగిన వాడు సంసార దుఃఖమును చాటును. పూర్వాపర కోటులకు రెంటికి నడుమ నుండెడు నవస్థయే యాత్మ స్వరూపమును బరమర్పించుట యందు విముఖులును, నాత్మస్వరూపమును మాని యితర దేవతల నుపాసించు వారు నగు మూఢులకు విమర్శింపబడని పూర్వాపర కోటులు గల సంసారము మాయాస్థానము నందు వ్యాపించిన విమర్శ స్వరూపము నందగును. స్వస్వరూపమునకు వేరుకాని పరదేవత యొక్క యుపాసననుజెట్టి పూర్వాపర కోటులయొక్క పరామర్శ గలుగఁగాఁ దెగిపోయిన యాభాస గల యిదంతా లక్షణమగు (ప్రమాతకు నిది యని తెలియఁబడుటయే లక్షణముగఁగల) మధ్యదశయుఁ బ్రధాన ప్రమాత యందు విశ్రేమించిన పరిపూర్ణమగు నహంతయే (సంపూర్ణ కత్పద్విమే) స్వభావముగఁగలది యగును. కాగా సంసారము పుణ్యపాపములయందు విశ్రేమించిన యాకారము గలది యయ్యుఁ గేవలము శుభ స్వరూపము గలదియే యగును. ఇట్లు మూడు కోటుల యందును వ్యాపించినది యగుటచే విమర్శమునకుఁ దిఫుర యని వ్రసిద్ధి. కనుక ఆహం పరామర్శయే (ప్రధాన ప్రమాత స్వరూపము నెఱుంగుటయే) భగవంతుఁడగుఁ బరమ శివుని యొక్క ముఖ్యమగు స్వరూపము. సుషుప్తి, మూఢ, నమాధి, మొదలగు నవస్థల యందుఁ గూడస్వ స్వరూపము యొక్క పరామర్శ కలిగియే యున్నది. ఎట్లనిన, సుషుప్తియందు నుచ్చాస నిశ్వాస రూపములగు రాక పోకలు బురుషుని యొక్క ప్రయత్న పూర్వకము లగుట వలనను, తెలివి తెలసికొను వాడునుఁ బూర్వముగఁగలదగుట వలనను, తెలసికొనువాడు స్వయం ప్రకాశ స్వరూపుఁడగుట వలనను, స్పష్టముగఁ తెలసికొనఁదగిన నీలపీతాది వస్తువులు లేక పోవుట చేత నవిస్పష్టములగు నీలపీతాది రూపముల యొక్క సంస్కారము మట్టుకు స్ఫురించుటయే స్వరూపముగల జీవుని యొక్క మహంత స్వప్నమునందును, జాగ్రదవస్థయందును, భావింపఁపడుచున్న యింద్రియములకు నాభ్యంతరమగు వృత్తి గలిగియే యున్నది. ఇదియుం బ్రత్యభిజ్ఞయందుఁ జెప్పబడియే "కూశ్యే బుద్ధ్యాద్వభావాత్మస్య హంతా కర్తృతా వచే. అస్సుభే రూప సంస్కార మాత్యేణ జ్ఞేయ కూన్యతా. సాఽక్షాణా మాంతరీ వృత్తిః పాణిణాది ప్రేరికా మతా." అనగా నిశ్చయాత్మికయగు బుద్ధియు సంకల్ప వికల్పాత్మక మగు మనస్సును మొదలగునవి లేక పోవుటయే స్వరూపముగఁగలదియు నవిస్పష్టమై ఆహంభావాత్మక కర్తృత్వమునకు స్థానమగు కూన్యమునందు నీలపీతాది రూపముల యొక్క సంస్కారము మాత్రముండి జ్ఞేయములగు (ఇంద్రియాదులకు గోచరములగు) వస్తువులు లేక పోవుట యొద్ది కలదో యదియే యింద్రియముల యొక్క పాణిణు మొదలగు కా

నినిఁ జేరేపించెడు నాభ్యంతరమును వృత్తి యనబడున్మును ఖముగ నేను నిద్ర వోయితిని. అప్పుడు నేనేమియు నెఱుంగను. అని గాఢ నిద్ర నుండిమేల్కొంచినవాని ప్రత్యభిజ్ఞానము (అనుభవించిన దానిని జ్ఞప్తికిఁ దెచ్చుకొనుట) స్మరణ (జ్ఞాపకము) మూలముగఁ గలదగుటవలనను, స్మరణయు సంస్కారము మూలముగఁగలదగుట వలనను, సంస్కారము పూర్వానుభవము మూలముగఁ గలదగుట వలనను, పూర్వానుభవము అనుభవించు వాని స్వభావ మగుట వలనను, అనుభవించువాఁడు స్వయం ప్రకాశ స్వరూపుఁడగుట చేత వాస్తవముగఁ బరమశివునకుఁ బెరవాఁడుకాక పోవుట వలనను, ఇందు ననుపపత్తి లేదు.

సరేకాని, ప్రకాశమును, అప్రకాశమును, స్వస్వరూపము నందు మాత్రముండును గాన వానికి భేదమునుఁ బ్రతిపాదించుటకు గాను నడుమను విమర్శము నియమించునది యగుచున్నదని చెప్పినట్లు విమర్శము అవిమర్శము ననుపట్టి విమర్శావిమర్శములు రెండును స్వాతంత్ర్యముండే యున్నవి గానఁ జేతనాచేతనములు రెండింటికి విలక్షణత్వము (భేదము) దేనిచేతనైనఁ బ్రతిపాదించఁబడలేదు. అని యనుటకు వీలు లేదు. చేతనము విమర్శయే స్వభావముగఁగలదగుట చేత నవిమర్శ రూపముగఁ బ్రపంచమునకంటె నధికమైనది. జడమగు నవిమర్శమునకుఁ దన యందు నేనను సంరంభము యొక్క యుల్లస రూపమును సంపద సంభవింపదు. ఇది యిట్టిది యని యావిమర్శ చేతనే విమర్శించఁదగి యున్నది. గాన విమర్శచనునది యవిమర్శము నడువున స్వాతంత్ర్యముండు మాత్రము నిలచియుండ లేదు. కనుక దానికి పరామర్శయే ప్రధానమగుట ముఖ్యమగు లక్షణము. నేను అను బరామర్శము స్వరూపముగఁగలదియై యన్నిటిని సహించునది యగువిమర్శము పరిచ్ఛిన్నమగు (తెంపుగలదియగు) నవిమర్శ లక్షణముగఁగల ఇదంతా రూపము (వేద్యమగు నిలపీతాది రూపము) ప్రతియోగియై యుండగా నపరిచ్ఛిన్నమగు (తెంపులేనిదియగు) విమర్శ లక్షణముగఁగల నిజరూపముయొక్క స్థితిని విడువదు. ఇది యని గోచరమగుచున్న సుపస్త వస్తు జాతము స్వాతంత్ర్యరూపమగు న్యతంత్రత యందు భానమగుచున్నది. ఎట్లనగా విమర్శము చేతనమునకుఁ బెరయదియై జడమగు జగత్తునుగూడఁ జేతనముగఁజేయుచున్నది. చిద్రూపమగుదనను జడముగఁ జేయుచున్నది. చేతనరూపమగు జగత్తును, జగద్రూపమగుదనను, ఒకరూపుగఁజేయును. జడము చేతనము అను రెండింటినిఁ దనలోపుచేసుకొనును. అను నీ కారణము వలన నిట్టి స్వభావము గలది విమర్శము గాన నిది యవిమర్శముతో నెన్నడును నమానకోటి కాదు. ఇది శివుని చేతనే చెప్పఁబడినది. “పరికర్తం నిజం తత్త్వం స్వాత్మికత్వం తతో ద్వయం | ఏకీకర్తం న కింకర్తం విమర్శో జగతి క్షమః | తస్య న్యతంత్ర భావోఽయం కింకిం యన్న విచిత్రయోత్” అనగా విమర్శము చేతనమును అచేతనముగను, అచేతనమునుఁ జేతనముగను, చేతనాచేతనముల రెండింటిని నొకరూపుగను, ఈరెం

టిని తనస్వాధీనముగను, జేయును. మఱియు నిది తోకమునందు దేని దేనినిజేయుటకుఁ దగి యుండ లేదు? ఈ విమర్శ యొక్క స్వాతంత్ర్య శక్తి దేని దేనిని జత్రించక యున్నది? శబ్దము మొదలగు గుణములకును, ఉత్తేపణము అకుంచనము (మీదికి జిమ్ముట ముడుచుట) మొదలగు బలములకును, సామాన్యము విశేషము మొదలగు వానికిని అవకాశము నిచ్చునవియు, వ్యాపకత్వము మొదలగు ధర్మములకు నాధారభూతములును నొంటి వలన నాకసము మొదలగు నిద్రవ్యములని చెప్పబడుచున్నట్లు వరమేశ్వరుని సంబంధముగ జైతన్యాత్మకమైన ఈ విమర్శముగూడ ధర్మమే యయ్యి, స్థావర ఒంగమాత్మకమగు సమస్త ప్రపంచమునకును సత్తను (సమత్వమును) నొసగునదియు, మఱియుఁ గ్రియ నిచ్చునదియు, నగుట వలనఁ బ్రధానమగు ద్రవ్యమని చెప్పబడుచున్నది. ఆకాశము లోనుగాఁగల ముఖ్యములైన ద్రవ్యములకుఁగూడ నాశ్రయ భూత మగుట చేత విమర్శము ప్రధాన ద్రవ్య మనఁబడుచున్నది. గాన కాలత్రయము నందును బాధించఁబడమియు, సకలమును వ్యాపించి యుండుటయు, మొదలగుఁ బెక్కు ధర్మములు నిలచుటకు నాధార భూతమును ప్రధాన బ్రహ్మ స్వరూపము నగు సంవిత్తు యొక్క కర్తవ్యుఁడెలుపు కృదంత రూపమగు చేతన శబ్దము వలనఁబుట్టిన “చేతనస్వేదం” అని చేతన సంబంధమునఁజెప్పెడు భావప్రత్యయము చేత భావము ధర్మమయ్యి, ధర్మము గలదాని రూపమున నపరిమిత ధర్మముల సమూహము నడుమను, నేను అను పరామర్శయే లక్షణముగఁగల విమర్శయే ముఖ్యమైనది గాన కిపునిచేత ముఖ్యముగ “చైతన్య మాత్మా” అని శివనూత్రములు మొదలగు వాని యందు నిర్దేశింపఁబడినది.

భావప్రత్యయమునకుఁ బ్రాధాన్య మెట్లనినం జెప్పెదము వినుము. ధర్మ వాచక మయ్యి చైతన్య శబ్దము చేత ధర్మ రూపమై ద్రవ్య భూతమగుఁజేతనమే తోపట్టుచున్నది. ఎట్లనిన, చేతనము యొక్క (చేతన సంబంధమైన) చైతన్యము అని చెప్పఁదగి యుండగాఁ జైతన్యము చేతన మని చెప్పుట ద్రవ్య దృశి మాత్రము (దృశ్యునిమే) అనునట్లే యగును. అందుఁ జైతన్య చేతనములు రెండును ధర్మ ధర్మి భావరూపమగు సంబంధమునకు వాశ్రయ భూతములగుట చేత నాయా సంబంధము ముఖ్యముగఁ దదాశ్రయ రూపమయి తోపట్టుచుండుట వలన ద్రవ్యమును దానిని సంబంధించిన దానిఁగూడఁ బ్రాతిపదికరూపమగుఁ బ్రకృతి భావము చేతఁ గర్తృ వాచకమై కృదంతరూపమగు జేతనశబ్దము చెప్పుచున్నది. ప్రాతిపదికమువైనచి దాని ధర్మమునుఁ దెలుపు వ్యక్తోప్రత్యయము వలనఁ జైతన్యమును రూపము సిద్ధించినది. చైతన్యము చేతనము అని పర్యాయ పదములుగఁజెప్పుట చేత వ్యక్తోప్రత్యము గూడ భావ వాచకమగు సంబంధమైన చేతనమునే తోపింపుచున్నది. గావున నావ్యక్తోప్రత్యయము సమస్తమునకు నాధార భూత మగుట చేత ముఖ్యమగు ద్రవ్య భూతమును తర్కి యొక్క యంశమును నగు జే

త్వమునే దెలుపుచున్నది. అనగాఁ జేతనము నందుఁగల పెక్కులగు నిత్యత్వము పూర్ణత్వము మొదలగు ధర్మములలోఁ జైతన్య రూపమగు ధర్మమే ప్రధానమని తోపట్టఁజేయుటకుఁ బర్యాయముగఁ జైతన్య పదము ప్రయోగింపఁబడినది. చైతన్య శబ్దముచేఁ గూడఁ జైతన్యము ప్రధానముగఁగల చేతనమే స్వప్న బదుచున్నదని ఫలితార్థము. ఇట్లు చెప్పుట చేత స్వరూపము నందుఁ బ్రవేశించిన ధర్మము ధర్మ యొక్క స్వరూపమునందుఁ బ్రవేశించిన ధర్మ ధర్మము అని యొండొంటి యొక్క సామరస్యము వలన నొక పదార్థమే యగుట ప్రకటింపఁబడినది. గాన ధర్మమునకు మిథ్యాత్వము లేదు. ధర్మకి మట్టుకు నసత్యత్వమునుఁజెప్పెడు వివర్తవాది నిరసింపఁబడెను.

సరే వైనిశిష్ట్యబడినయట్లు చైతన్యచేతనములకు భేదములేకపోయినను నిత్యత్వము పూర్ణత్వము లోనుగాగల ధర్మములకు భేదము నొప్పుకొనుట వలన నీ ధర్మములవలన భేదమెట్లు? అనిశంకింపవలదు. ఒక్కచిత్రపటమునం దేయేనుగుయొక్కయు నెద్దుయొక్కయుఁబ్రతిభాసమున్నట్లు ప్రధానద్రవ్యరూపమగుచైతన్యము లక్షణముగఁగలవిమర్శమే నిత్యత్వమువ్యాపకత్వము మొదలగు ధర్మములయొక్కారముతో స్ఫురింపుచున్నది గాని వేరొందుకాదు. కనుక పరమేశ్వర సంబంధమగు స్వతంత్రతాశక్తిచేతఁ గల్పింపఁబడినదియే గాని భేదము వాస్తవముకాదు. గనుక చైతన్యము కలుపుట ఎడవాపుట చేరఁగూర్చుట విశ్రమించుట స్వరూపముగఁగలదియై జడమువదువున స్వస్వరూపమునందు మాత్రము విశ్రమించియున్నదికాదు. ప్రపంచముస్వరూపముగఁగల ప్రకాశము సారముగఁగలుగుట వేరొకదాని యపేక్ష లేకపోవుట లక్షణముగఁగల స్వాతంత్ర్యము. అభావము (భావముకాకపోట) స్వరూపముగఁగలదియు సంయోజనము (కలుపుట) మొదలగుహానియెడ స్వాతంత్ర్యము లేనిదియు నగు జడముకంటె విలక్షణత్వమును (చేగుటను) గలిగించునదియును నీకారణమువలన నాచైతన్యమే తక్కినధర్మములకంటె ముఖ్యమైనదని యెంచి యాత్మ చైతన్యమని చెప్పఁబడినది. ఆత్మచేతనమనుటకుఁ దగియున్నను వైనిశిష్టిన కారణమువలననే యట్లు చెప్పుటలేదు.

ఇట్టి ప్రత్యేకమర్మరూపమగు నాత్మ చిలియే పరావాక్కు అని చెప్పఁబడుచున్నది. ఎట్లనిన ప్రత్యేకమర్మమనునది, ఇదంభావముచే (ఇదియని గోచరమగుటచే) స్ఫురింపఁబడని నూక్ష్యము మొదలగు వాక్కులకు భిన్నముగ నేను అని లోపల నభిలషించుట రూపమగు శబ్దనము (చప్పుడుచేయుట) స్వభావముగఁగలది. అశబ్దనమనునది పురుషునియొక్క కల్పనారూపమగు సంకేతము జాతియు గుణముక్రియయు యదృచ్ఛయు స్వరూపముగఁగలదియై “కాః శుక్లః చ రతి దిద్ధః” తెల్లని గోవు తిరుగుచున్నది దిద్ధుఁడు అను మొదలగు రూపముగలది. అశబ్దనము కల్పితము కాదు గాన దేనియపేక్షయు లేనిది చేతనముయొక్క స్వభావమగుటచేతజ్ఞాపకములగు కారకములయొక్క వ్యాపారమును దాటి(విారి)

యుండునదిగాన నేకమైనదియే. దేశము కాలము స్వాపారము మొదలగువానిచే నియంత్రితము (లోబర్హుకొనఁబడినది) కాదుగానఁ దెంపులేని చతుర్థాక్షరమురూపముగలది. స్వారూపరూపము. జ్ఞానము నృప్తి అపోహనము మొదలగువానికి నాశ్రయభూతమైనది. గాన నహంతయందు (యతాంతభావమునందు) విశ్రమించి యున్నది. వ్యక్తముగాని (ఉత్పత్తికిపూర్వమునందు నస్పష్టమైన) ఇదంతకు (ఇదియని తెలియఁబడుదానికి) నాధారమైనది. అయిదంతను దోపట్టజేయునది గాన గలదు లేదు అని వ్రేలుతో నిరీక్షించుటతో సమానమైనది. గావుననే వినఁబడునదిగాని తోపట్టునదిగాని కాక తుండలినియును నాడియొక్క ధ్వనిరూపముయినది. “అకారః శ్రీకంఠః ఆకారోఽనంత” అను మొదలగు శ్రీకంఠస్వాసముయొక్క పరిపాటిచేతఁ బరమేశ్వరుని శక్తిచే నియతముగ సంకేతము చేయఁబడిన యాబదియక్షరములయొక్క కార్యములైన పదములు వాక్యములు మొదలగు శబ్దరూపములయొక్క నిస్తృతిచేఁ జెప్పఁదగిన చెట్టులోనగు వానికి జీవితమైనదియు, నేను చైత్రుడను అను మొదలుగ విచ్చిన్నమగు (ఖండితమగు) ప్రత్యవమర్శగల పెక్కండకు విశ్రమించుటకు స్థానమునదియు నగు స్వరూపముగలది చితియే (చైతన్యమే) పూర్వజాత్యుక్తమగు ధాతువుయొక్క యర్థము ననునరించుటవలనఁపరా అనియు, ప్రపంచమునుఁ దనయొక్క తాదాత్మ్యముచేత (నేను అను ప్రత్యవమర్శచేత “నక్తివివాక్” వచించునదిగాన వాక్కునియఁ జెప్పఁబడుచున్నది. ఇందుకు “వాచీమా భువనాన్యర్పితాని” అనియు “అకారో వైసర్వావాక్” అనియు శ్రుతిప్రమాణము. కావుననే పృథ్వీవమగ్నస్వరూపమును, పరిపూర్ణమగుటచేఁ బరమును, వాగుగ్రాహమును నగుటవలన స్వరసోదితయనఁబడుచున్నది. అనగా స్వరసముచేత (తనయందు విశ్రమించెడు చిద్రూపమగుటచేత) ఉదితా (నేను అని స్ఫురింపుచు నెన్నడును నస్తమింపనిది) కాలత్రయమునందును నవస్థాత్రయమునందును ననువర్తింతునది యని భావము. ఇట్టి వివర్ణస్వరూపమగు జైత్రత్యమే పరమేశ్వరునకు న్యభావభూతములును బెక్కులునగు నిత్యత్వము వ్యాపకత్వము మొదలగు మఱియుంగొన్ని ధర్మములకు నాధారభూతమగుటవలనఁ బ్రధానమగు నీశిత్యత్వము (సగ్గునియంత్యత్వము) లక్షణముగగల యైశ్వర్యము, మరియు నాచైతన్యమే కర్తృత్వలక్షణమగు స్వాతంత్ర్యాత్మకమును, ఆనందస్వరూపమును, వేరొకదాని యపేక్షలేని స్వభావము గలదియు, వైయున్నది. ఇందుకు “ఆనందో బ్రహ్మాతి వ్యజానాత్ — ఆనందం బ్రహ్మణోవిద్వాత్, ఏతద్వైకాశందస్యాన్యాని భూతాని మాత్రాముపజీవంతి, సఏకో బ్రహ్మణఆనందః” అను మొదలగు పెక్కు శ్రుతులు ప్రమాణము. ఈచైతన్యమునకే పరము, అపరము మొదలగు మూడు భేదములు గలవు. ఎట్లనిన, వైనిఁ జెప్పిన యట్లు ముఖ్యము స్వతంత్రము స్వప్రకాశమునగుటయే స్వరూపముగగలచైతన్యమువిశ్వరథము మొదలగువానివివర్ణముయొక్క

సామరస్యములక్షణముగల సచ్చిదానందరూపము పరము. సర్వజ్ఞత్వము సర్వ కర్తృత్వము లక్షణముగల సదాశివుండను సానమునందు సహంతకు నిదంతకు ను సామానాధి కరణ్యము స్వరూపముగల పశ్యంతియను నవస్థయందు జ్ఞానము ను గ్రియయు మాయయు లక్షణముగలది పరాపరము. ఇందు దీనిని సేనెఱుంగు చున్నాను. అను మాయయొక్క స్వాతంత్ర్యమువలనఁ గలిగిన యిదంపరామ గ్యము దయించిన సమయమునందే యాత్మయగుటచే నహంభావమునందే విశ్ర మించుటవలన నహంతప్రధానమగుటచేత పరమును, ఇదంతయొక్క ఆధిక్యమువ లన నవరమునునగుటంజేసి పరాపరమనఁబడుచున్నది; ఇదియనువట్ల అహంభావ ము నత్యము రజస్సుఅనుగుణములుగలుగుటవలన ప్రధానము గాకపోగా నవరమ గును। అనగా సేను అని అఖండమగు చైతన్యము స్వరూపముగలుగుటచే స్వ తంత్రతయ నప్రకాశత్వమును లక్షణముగల జ్ఞాతయొక్క కర్తృత్వమే అభే దము లక్షణముగల శుద్ధమగుపరము, సేను ఇది అని ఖండముగను సర్వజ్ఞత్వ ము సర్వకర్తృత్వము లక్షణముగల విశ్వావభాసనమే (సర్వప్రపంచమును భా సిలఁజేయుటయే) పరాపరము భేదముఅభేదము గలసి మిశ్రము; ఇది యని ఖం డముగ కించిద్ధత్వము (కొంచము తెలియుట) కించితక్రృత్వము (కొంచెపుపని జేయుట) లక్షణముగలగలిగి పరిమితఁగుదానిని వట్టుకు భాసిలఁజేయునదియగు ట యవరము. ఇది మాయకము, భిన్న మైనదియు, చావుపుట్టావులచే భాధింపఁ బడునదియునని భావము. ఇదియుం జెప్పంపడియే “అక్రమితామేకమికం జ్ఞా తాద్యం సక్రమాక్రమాదితి। మద్వద్భాతాజ్ఞానం శక్తిరివత్పతీయవద్వయం। పీతా దిమ నహినీలం తేవ్యత్రచభాతి చాతువం జ్ఞానం । నశోత్రాదిమ తదపి జ్ఞా తాతేవ్యత్ర చానుగయః” అనగా సేనని యిందుకయుఁ జైతన్యమునందు నున్న ఖముగాక శుద్ధచేతనస్వరూపమై తుర్యాతీతమనఁబడుచుఁ దనకుఁ దా వెలుగొం దెడు శక్తి చితియు, సేను ఇదియని చైతన్యముయొక్క సామానాధికరణ్యమున కు జ్ఞాత యను లక్షణముగల చేతనమనఁబడు తుర్యమునకు నియామికయైన జ్ఞాన శక్తి విద్యయు, ఇదియను వైయధికరణ్యము లక్షణముగల కర్తృరూపమగు జ్ఞాతృపురుషస్థానమును సధిరూఢమై చైతన్యనంకోచినియైన కర్తృతాశక్తి బుద్ధి యు నగును; ఈకర్తృతాశక్తి జ్ఞానము స్మృతి అపోహనము స్వరూపముగలది యై జాగ్రత్తు స్వప్నము సుషుప్తి అను నవస్థలను నియంమించునదియగును; సరే కాని విమర్శము వాగూచిమగుటచేత శబ్దము చేఁగ్రమ్యబడియుండుటవలన విక ల్పరూపమే యగుచున్నది. గాన సేవికల్పమును లేని పరమశివుని స్వరూపమ గుటకు నెట్లు తగియున్నది? ఆవిమర్శము సంసారావస్థయందేకదా యుండును. అనిన నిట్లుకాదు. విమర్శము శ్రోత్రేంద్రియముచే గ్రహింపఁదగి విమయరూ పమగు శబ్దముకంటె విలక్షణమైనదని చెప్పఁబడినది. అట్లేని నీవిమర్శముయొ

క్క స్వరూపమెట్టిది? అనినం జెప్పెదము వినుము. విమర్శమునునది లోపలను ప్రమాతయను బ్రదేశమునందుఁ దోపట్టెడు దెలిసికొనుటయను లక్షణముగల నే ననునభినివేశము స్వభావముగలదియై, బహిర్ముఖముగాని యత్యంతోపాదేయమ గు పరమానందము స్వరూపము గలదిగాన నిది వికల్పముకాదు. సరేకాని “అర్థం నక్షీతి (అర్థమును వచించునదియను) వ్యుత్పత్తిచేత వాక్యైకయెడల నట్టి వాగూప్యమగు విమర్శము వికల్పమెట్లు కాదు? అనినం చెప్పెదము. ముఖ్యప్రమాతయొక్క జీవనమునకుఁ గారణభూతమై తేజబడిన నేనను పరామేశ్వరుని తనయందు రెండువిధములగు నింద్రియములకు గోచరమగుటచేత దనవిగాజేసి కొనఁబడిన ఆకారముమొదలు క్షకారము దనుక గల యక్షరములచేఁ జెప్పఁబడు పాద్యమిమొదలు పదునేను తిథులును, ఆయక్షరములలోనున్న చంద్రిఁడు నూర్యుడుపుడమిమొదలు శివుని దనుక గల కాలము ఆకారము దేశము లక్షణముగ గల యర్థమును వచించునదిగాన వాక్కు అను వ్యుత్పత్తిచేత వికల్పమగుటలేదు వికల్పముయొక్క లక్షణమిందు సంభవింపలేదు. వికల్పమనగాఁ బలువిధమగు గల్పన యగును. ఇంతియకాక పెక్కువిధములుగ నిర్ణయమునకు గోచరముగఁ జేయఁబడిన యర్థముయొక్క వేరొకరూపమగుఁ గల్పము (భేదించుట) వికల్పము పెక్కువిధములగుటలో నగ్నియు నగ్నికాకపోవుటయునను రెండింటిని భావము లోఁ జేర్చుచున్నది. ఎవోచ్చుననిన అగ్నిమొదలగుదానియందు, దూరమగుట స్పష్టపడకపోవుట పరోక్షమగుట లక్షణముగఁగల దేశకాలరూపమగు నుపాధి నిబట్టి ఇది గురువిందగింజయని మనస్సుచే జేయఁబడినదియోరోపణము. పిమ్మట నది స్ఫుటముగఁ బ్రత్యక్షముకాగా నిది గురువిందగింజకాదు నిషేయిదియని బుద్ధిచేఁజేయఁబడిన నిశ్చయాత్మకమగు బ్రతీతి గలుగును. ప్రమాతకు గోచరముల గు నీరెండింటియందు రెండుభావములను నాత్మీయించుచును. ఈకారణముచేత నిశ్చయాత్మకమగు వికల్పమునందు నానిపుయొక్క రూపము నిర్ణయించుటకుఁ దగియున్నది. తెరువాత గురువిందగింజరూపమగు గౌరవడిన భావము (నస్తువు) ఏర్పాటుచేత నిషేధింపఁదగినది యగును. ఇట్టి రెండు భావములను వైకొనునది యగుట నిర్ణయించునది యగుట కాకపోవుటవలన విమర్శకము వాగూప్యమయ్య వికల్పరూపముకాదు. శబ్దమయము నర్థమయమునకుఁ బ్రపంచము విమర్శస్వరూపమై దోపట్టుచున్నది. తొలఁత ప్రతియోగివస్తువును నిషేధించి (కాదని) నిశ్చయించుట వికల్పమనఁబడునను లక్షణము తనయందుఁ బట్టలేదు. గాన విమర్శము వికల్పమనుటకు వలసపడదు. ఇట్లైనచో నేనను నీపరామర్శము ఇది ఘటాదిరూపముకాదు అనునపుడు తలపున నారోపణను నిరసించుటకు విషయమగు నిషేధము రూపముగ గలదగుటందేసి అహంప్రత్యవహుర్మమనకు (నేనను పరామర్శకు) వికల్పరూపమగుట నివారింపఁబడలేదు. అనినం

జెప్పెద వాలకింపుము. అహం ప్రత్యవమర్శయు, శుద్ధము మాయాకము అని రెండు విధములుగనున్నది. అందు శుద్ధము అనుభవరూపము. అనుసంధానరూపము. అని రెండువిధములుగలది. అందు పరిశుద్ధత్యము ధర్మముగగలదానియందు నేను బ్రహ్మమునైతినిని యకర్తృకత్యముచేసగు నొండొకవరామర్శము అనుభవస్వరూపము. సదాశివ స్వరూపముగు తన యాత్మయును నిమగ్నమగు నద్వయమునందు నేను ఇది యానందింపుచున్నాను, తలచుచున్నాను, తెలియుచున్నాను, చేయుచున్నాను, అని యహంభావేదంభావముల సామానాధికరణ్యముచేతనగు నొక పరామర్శము అనుసంధానరూపమైనది. ఈ రెండువిధములగు పరామర్శమునందును జడాత్మకమగు ఘటాదికము స్వాత్మతాదాత్మ్యమున దోవట్టుచుండుటవలన నిషేధింపదగిన యేప్రతియోగియు నుండదు. అపరిశుద్ధమగు (మాయామయమగు) నహంప్రత్యవమర్శ గూడ ననుభవరూపము ననుసంధానరూపము అని రెండువిధములు. అందు నేను కలముగనుంటినను విమర్శము అనుభవరూపము. ఇట్లు బలిసి వలముగనున్న పిన్నవైసువాడనగు నేను ముసలివాడనుగాగలను అను నీవిమర్శము అనుసంధానరూపము. ఇట్లు రెండువిధములగు నపరిశుద్ధమైన పరామర్శము వేద్యస్వరూపమగు దేహాదికమునందు గ్రహింపఁబడుచున్నదగుచు వేరొకదానివలన దేహాదికమునకు ఘటాదికమునకు తలపునందలి యాశోపణనను నిరసించుట లక్షణముగల నిషేధరూపమగుటవలన వికల్పమేయగును; ఎట్లనగా వీఁడుచైత్రుఁడు మైశ్రుఁడుగాఁడు ఘటాదికము అని యుదాహరణము.

సరేకాని అపరిశుద్ధమగు నహంప్రత్యయమునందు (నేనను ప్రతీతియందు) అనుసంధానరూపమున నభేదము స్ఫురించుటవలన వికల్పమెట్లగునని యనువలదు. మునుపటి అనుభవమువలనఁ గలిగిన సంస్కారముయొక్క ప్రబోధచేఁబడమిన స్మరణవలన పాపిణులకుఁ గాలముచేసగు బలాబలములనుబట్టి, యేనేను బ్రబలుండనైతిని, యా నేను నడుమను బలహీనుండనైతినిని యనుసంధి. తొల్లి బుద్ధియందుఁ గొంచెపుఁద్రబోధముగల యానేనే యిప్పుడు పరిపూర్ణమగు ప్రబోధగలవాడనైతిని । ఏనేను మునుపు సుఖవంతుండనైతిని ఆనేను ఇప్పుడు దుఃఖముగలవాడనైతినిని తెలివి సుఖము మొదలగువాని హెచ్చుతగ్గుల యనుసంధి. అభావమునందు ఏనేను మిక్కిటమగు నిద్రగలవాడనైతిని ఆనేనే యిప్పుడు కొంచెపునిద్రగలవాడనైతినిని వికలత్వావికలత్వములనుబట్టి యనుసంధి. ఇట్టి యనుసంధియొక్క వికల్పమే నిషేధింపఁదగియున్నది. ఇట్లు శరీరమునందు మాత్రమేకాదు బాహ్యకస్తువునందుఁగూడ నాకడనయేయిదిగాని వేరుకాదు. అనియెడు ననుసంధిగూడ వ్యపోహనము చేయఁదగినది(నిషేధింపదగినది) గాన వికల్పమేయగును. ఇట్లుకాగా “జ్ఞానం బంధః జ్ఞానం బద్ధః” అనుశివనూత్రమునందుఁ జెప్పఁబడిన పరమేశ్వరుని స్వతంత్రయనఁబడు భేదమును నభేదము

ను గూర్చుటకు సమర్థతగల మాయాశక్తివశమునలన నామాయయొక్క ననుల యంశముచేఁ గల్పింపఁబడిన కఠిరము ఇంద్రియములు మొదలగు సుసాధులయందు సంకోచింపఁబడిన జ్ఞానముయొక్క యంశముచేఁ గల్పింపఁబడిన ప్రమాతయొక్క యావికల్పనమనామయలనఁ గలిగిన మహామాయామునుఁ దొలగింపుచుఁ బ్రధానమగు బ్రహ్మశక్తియునకును, విమర్శమునకును, సమరసభావయాచమగు బరశివబ్రహ్మత్వముయొక్క ప్రత్యభిజ్ఞాన లక్షణమగు మోక్షము గలుగుటకొరకు నుపనవత్తులెల్ల భాగరంభింపఁబడినవి.

“అథాహో బ్రహ్మజిజ్ఞాసా” అని ఆత్మావా ౨ శే ద్రష్టర్యః, తరతి శోక మాత్మవిత్, ఇతి ప్యాచీనయోగ్యోపాస్య, తద్విజిజ్ఞాసస్య, తద్బ్రహ్మ, బ్రహ్మ విద్యుప్ర్యాపకభవతి, ఆత్మలాభాన్నపరం విద్యతే, అను మొదలగునవి విషయ వాక్యములు (విషయమగు బ్రహ్మమును బ్రతిపాదించు వాక్యములు) ఇందు శాస్త్రము ఆరంభింపఁదగియున్నదా? లేదా? యని సంశయము. అందునిమిత్తము బ్రహ్మము ప్రసిద్ధమా? అప్రసిద్ధమా? అని వేరొక విచారణ. ప్రసిద్ధమైనచో జిజ్ఞాస (బ్రహ్మమునుఁ దెలిసికొనుతలపు) అనవసరము. అప్రసిద్ధమై యెనచో నేరికిని తెలియరానిదనివి. తెలిసికొనుటయనునది సంభవింపనేసంభవింపదు. గాన శాస్త్రమారంభింపఁబనిలేదని పూర్వపక్షము. ఇక సిద్ధాంతమన్నచో బ్రహ్మము నేనను విమర్శముచేత నుపబృంహిత మగుటంజేసి సమస్తలోకములకును సుప్రసిద్ధమయ్యెన్నది. సుప్రసిద్ధముగానిచో బ్రవంచకుంతయుఁ గాఢాంధకారబంధురమే యగును. అనగా నేనను బ్రహ్మశక్తియొక్క యిది పుడమి యిది యాకాసము అను మొదలగు వస్తువిమర్శనము లేనిచో బ్రవంచవ్యవహార మేమియు జరుగ నేరదు సరేకదా తనయునికికే భంగము పంభవించును. “ఆసన్నే వసభవతి- ఆ సద్బ్రహ్మేతి వేదచేత్, అస్తి బ్రహ్మేతి చేద్వేద సంతమేనం తతోవిదురితి; అహంబ్రహ్మస్మి” అనగా బ్రహ్మము లేదనుకొనువాఁడు తాను లేనివాఁడేయగును, బ్రహ్మముకలదనువాఁడు, దానున్నవాఁడగును, నేను బ్రహ్మము నైతిని, అను మొదలగు పురులును, “అతో ౨ స్మిలోకే వేదేవ ప్రథితః పురుషోత్తమః” వేదమునందును లోకమునందును నేను బురుషోత్తముఁడనని ప్రసిద్ధికెక్కి యుంటిని. అను భగవద్వచనమును బ్రహ్మము సుప్రసిద్ధమనుటకుఁ బ్రమాణము.

ఇట్లు సుప్రసిద్ధమయ్యు “నేను సంపన్నుఁడనైతిని, కృశించినవాఁడను, బ్రతికెరిని, ఏమియు లేనివాఁడనైతినిన మాయచేత ముడిగిన మనస్సుగలిగి వెలుపలను మాత్రము జూచువారిచే నొప్పుకొనఁబడలేదు. అట్టి యొప్పుకొనమిని నిరసించుదు నశ్వోత్కర్షణను బరామర్శించుట లక్షణముగగల బ్రహ్మయునకుఁ దనకు నేకత్వజ్ఞానము గలుగుటకొరకు నేవేదాంతశాస్త్రము మొదలుపెట్టఁబడినదని సిద్ధాంతము. ఇట్టివిమర్శనముచే నాత్మ ప్రకాశత్వముయొక్క శక్తి, యావి

ర్భవించుటవలన జీవన్ముక్తి యగును. మేనుపోయినదెనుక స్వాతంత్ర్యశక్తి వికసించుటవలన సాక్షాన్ముక్తి యగును.

కాగా ‘అథాతో బ్రహ్మజిజ్ఞాసా’ అను బ్రహ్మవిమామాంసానూత్రమునకు సర్వమెట్లనిన అథ = మోక్షార్హతల యధికారికి నత్యుత్పాదుమగు నిచ్చాశక్తి జూడమి ననిదప, అతః = “అథాతో ధర్మజిజ్ఞాసా- అథ యోగానుశాసనం” అను మొదలగు నితరకాస్త్రములచేఁ బ్రతిపాదించఁబడిన స్వస్వరూపమునకు బెఱుగు దేవతల సారాధించుట స్వరూపముగఁగల జన్మములు యోగము మొదలగు కర్మలుగలవారును, “నకర్మణాన ప్రజయాధానేన త్యాగేనైకే అమృతత్వమానకుః” కర్మలచేతను సంతతచేతను భవముచేతను గాక కేవలసర్వసంగవరిత్యాగముచేతఁ గొండురు మోక్షమును బొందిరి. అను మొదలగు శ్రీతులయందుఁ జెప్పఁబడినరీతినిబరమేశ్వరుని సర్వస్వతంత్రత్వమనఁబడునట్టియు, వశజనులమనస్సులు మాటువడుటకు శూరుభూతమయినట్టియు, మాయాశక్తియొక్క కార్యసమాహమనందు బ్రతేకించియున్న వారునగు జనులయొక్క మోహమును దొలగించుటకు సామర్థ్యముగలుగుటవలనను, సర్వసామాన్యముగు స్వస్వరూపముయొక్క స్వకీయ భక్తులగు స్యాతంత్ర్యమును స్వయంప్రకాశమును లక్షణముగఁగల విమర్శశక్తికే యట్టిసమర్థతను గలుగజేయుటయందు వేర్చుకలుగుటవలనను, బ్రహ్మజిజ్ఞాసా = అంతటను వ్యాపించుటయను లక్షణముగఁగల విమర్శశక్తిగలిగిన ధర్మియగు బ్రకాశమును దెలసికొను తలపు, ముముక్షువునకు మోహమును దూలజేయుచు భగవంతుఁడగు బాదరామణ మహర్షిచే నుపదేశింపఁబడుచున్నది. ఈచెప్పుటచేత సద్గురుపారంపర్యముయొక్క క్రమము సూచింపఁ బడినది.

ఇందుఁ గొందరు అధ్యయన పదమునకు నిత్యానిత్య వస్త్రవివేకముగలిగిన తరువాత యని యగ్ధమునుఁ జెప్పిరి. అది సరిపడి యుండలేదు. ఏల? యనిన బ్రహ్మము నిత్యము, దానికిఁ బెఱయగునదియెల్ల నజ్ఞానముచేఁ గల్పితమగుటవలన నిత్యముకాదు. అను వివేచన గలుగఁగా, బ్రహ్మజ్ఞానము స్పష్టముగఁ గలుగుటవలన దీనికి ముందుగాదగిన జిజ్ఞాస నిష్ప్రయోజనము. బ్రహ్మము సామాన్యముగఁ దెలియఁబడి విశేషాకారముగఁ దెలియఁబడనియొప్పుడు జిజ్ఞాస గలుగవచ్చునని యనవలదు. సామాన్యమనునది విశేషముయొక్కయు, సామాన్యముయొక్కయు, నపేక్షతోఁ గూడియుండుటవలన నశేషవిశేషసాన్యమగు బ్రహ్మమునందు సీసామాన్యవిశేషములు తెలిడును సంభవింపవు. కల్పితమగు విశేషముగలదని యొప్పుకొనుటవలనఁ దప్పులేదనవలదు. బ్రహ్మము కల్పితమగు విశేషముగలదేని నవిచారమును మగుటంతేని యుపాదేయము (గ్రహింపఁదగినది) కాకపోవుటచేత జిజ్ఞాస చేయఁదగినది కాకపోవుటనివచ్చును.

సరేకాని ఆత్మ-అనుపరిమాణముగాని శుభ్యమపరిమాణముగాని మహత్వ

రిమాణముగాని కాదనుటవలనను, అంతః కరణమునందుఁ బ్రతిఫలించినదానినిఁ దదవచ్చిన్న మైనదానిని (అంతః కరణమునందు వ్యాపించినదానిని) నివాకరించుటవలనను, మఱియెట్టి చేతనము బ్రహ్మజిజ్ఞాసకు నధికారియగుననినం జెప్పెదము వినుము. స్వాతంత్ర్యమును స్వయంప్రకాశత్వమును స్వభావముగగల ప్రధానిప్రమాతయగు మహేశ్వరుని యిచ్చాశక్తియొక్క క్రియాంశముచేతఁ గల్పింపఁబడికలాకాస్థాదులచే సంకోచింపఁబడిన చిద్రూపముగలిగి యామహేశ్వరుని జ్ఞానాంశము విజృంభించుట స్వరూముగలవాఁడధికారియగునని చెప్పఁబడియెను మఱియు “అర్థం క్రియాభవతి దక్షిణమన్యదర్థం జ్ఞానం సమత్వముభయోరపి మధ్యమిచ్ఛా ఇచ్చైవ మూలమఖిలాంతర కాహ్యగత్యాజ్ఞానం క్రియాచ ఖలుమూల మిహోంతురస్య” అనగాఁ బరమేశ్వరునియొక్క దక్షిణభాగము క్రియాశక్తియు కామభాగము జ్ఞానశక్తియు ఈరెంటియొక్క సామరస్యము మధ్యభాగము ఇచ్ఛాశక్తియును. అందు సమస్తముయొక్క లోను వెలుపలను నుండుటచే నిచ్ఛాశక్తియే మూలము. జ్ఞానమును గ్రియయు నీత్రవంచరూపము మొలకకు మూలము. అని మాతృకావక్ర వివేకమునం దుండుటచేతఁ బరమేశ్వరుని సంబంధములయిన యిచ్ఛాశక్తి జ్ఞానక్రియలయొక్క సామరస్యము స్వరూపముగలుగుట ప్రసిద్ధము. శక్తికిని శక్తిగలవానికిని మాయాస్థానమునందు భేదము నభేదము చెప్పఁబడుటవలన వానికి విరోధములేదు. కావుననే నూత్రకారునిచేత ముండిట్లు చెప్పఁబడుచున్నది. “అణుకాన్పిలో నానావ్య పక్షేకాత్” “అన పాణినే” అను వాక్యపునుబట్టి “అనితి శ్వసితిసందతీత్యణుః” అను వ్యుత్పత్తిచే నణువనగా నాత్మయగు. ఇది పాణిణముమొదలగు పుర్వజ్ఞప్రకము స్వభావముగగదియు, తాగ్రత్తు స్వత్వము గుమప్తి తుర్యము. అను నవస్థలకు నాశ్రయమైనదియు నైయున్నది. అని యిట్లు భేదముగఁ జెప్పుటవలనఁ బరమప్రమాతయగు పరమేశ్వరుని స్వాతంత్ర్యరూపముగు నంశచేఁ గల్పింపఁబడినది. యని సూత్రార్థము. “యథాఽగ్నే ర్విస్ఫులింగా” అను మొదలగు శ్లోకినిబట్టియు, “మమైవాంకో జీవలోకో జీవభూతస్సనాతనః” అను స్మృతినిబట్టియు నాత్మి, పరమేశ్వరుని యెనిమిదవమూర్తియగును. అష్టమూర్తియొక్క యవయవములగు భూతములచే వ్యాప్తమైయున్నది.

సరేకాని ఇట్లు జ్ఞేయంపఁబడిన బ్రహ్మము స్పష్టరూపముగు కృత్యమునందు మాత్రము అధికారిగాఁజేయఁబడిన చతుర్ముఖబ్రహ్మయు, “అనావాదిత్యోబ్రహ్మ, నారాయణః పరం బ్రహ్మ” అను మొదలగు శ్లోకులచేఁ జెక్కందుఁ బ్రహ్మలతో సాధారణమగుటవలన బ్రహ్మమెట్టిది? అని యాశంకించి “సత్యం జ్ఞానమనంతం బ్రహ్మ” అని యుపనిషత్తులయందుఁ బ్రసిద్ధమగు బ్రహ్మముయొక్క ప్రశంసనసంబంధములగు స్పష్టిస్థితిసంహారబంధమోక్షములను నైదువిధముల యైన కృత్యములను జేయుటయందలి నేర్పుస్వభావముగగదియు, సనాధారణ

మైనదియనగు లక్షణము “జన్మాద్యన్యాయతః” అను సూత్రముచే నిరూపింపఁ బడినది. ఈసూత్రమున కర్థమెట్లనిన, అన్యః ఇది ఇట్టిది అని విస్పష్టముగ నలుపు సుఖము మొదలుగను వైఖ్యాదు మైత్రిదు మొదలుగనుగల సమస్త కార్యజాతమును తెలియఁదగినదియై గోరదగినదియు నుద్దేశింపఁ దగినదియునను మొదలుగ లక్షణముల యొక్క రీతిని దోపట్టుచున్న జగత్తుయొక్క. జన్మాది= జని ప్రాదుర్భావే అను ధాతువుచే జన్మ= ఆవిర్భావము. ఆది= మొదలుగనిస్థితియు సంహారము బంధము మోక్షము అను నీపంచ కృత్యములును, యతః= దేని వలనఁ గలుగుచున్నవో యదియే బ్రహ్మమగును. గాన సృష్టియు స్థితియుఁదిరోధానమును బంధమునను గ్రహముననుఁ బంచకృత్యములను (చేయఁదగిన యైదు పనులను) జేయుటయందు గొప్ప పాండిత్యము పర బ్రహ్మము యొక్క లక్షణము- సృష్టి కర్తృత్వమే బ్రహ్మ లక్షణమగుఁ గాక యని వలదు. చతుర్ముఖులకుఁ గూడనది యున్నది- సృష్టి స్థితి కర్తృత్వము విష్ణువునందుఁ గూడ ముండుటజేసియదియును బ్రహ్మలక్షణమనవలదు. మఱియు నావిష్ణువును జతుర్ముఖునకు జనకుడయి యున్నవాఁడు. సృష్టిస్థితిసంహారకర్తృత్వము రుద్రునినకుం గలదు. సృష్టిస్థితిసంహారతిరోధానకర్తృత్వ మిశ్వరునకును గలదు. సృష్టిస్థితిసంహారతిరోధానానుగ్రహములనుఁ బంచకృత్యములకు గర్భకర్తృత్వము సదాశివునకు సాధారణంబగుటచే బంచకృత్యములను జేయుటయందలి గొప్ప నేర్పు పరబ్రహ్మయొక్క లక్షణమని తాత్పర్యము. సదాశివుండుఁగూడఁ బరమశివుని సృష్టిలోఁజేరినవాడగుటంజేసి యతనికేఁబాడమనియట్టి పులములయొక్క యుల్లసరూపమగు గొప్ప నేర్పులేదు. ఇందు నిది యిట్టిది. వీడిట్టివాఁడు. అని లక్ష్యము లక్షణమును బ్రకాశవిమర్శ రూపములగుటచేత నొండొంటికి సమరసభావమువలన బీజాంకురన్యాయమున లక్షణమునకు లక్ష్యముచేతను, లక్ష్యమునకు లక్షణముచేతను వ్యావృత్తియను న న్యోన్య్యాశ్రయముదోషముకాదని యెఱుంగునది. ఇట్లుకాగా దేనివలన నీజగత్తు యొక్క జన్మాదికము గలుగుచున్నదో యగుపట్ల కొండనుండి పల్లమనునుపాధిచేఁ జేయఁబడిన నెల్లచిహ్నాలవడువున జడరూపమగు బ్రహ్మవలన నవిద్యాకల్పితమగు సృష్టిగాని, నియతములగు బద్ధములకు (వనిముట్లు మొదలుగ నానికి) లోపడిన కుమృతములనుఁ బ్రతిపరమాణురూపమగు సృష్టిగాని తాలేదు. ఇక నేడున్న “అత్తాచరాచరగ్రహణాత్, ఆత్మకృతేః పరిణామాత్, కృత్స్నప్రసక్తిర్నిరవధానకల్పకోపావా, ఆత్మనివైచం విచిత్రాశ్చసే, తదన్యత్వమారంభణశబ్దాదిభ్యః. లోకవత్తుబీలాతైలవ్యం” అను మొదలుగఁ జెప్పఁబోవు సూత్రములచేఁ జెప్పఁబడిన రీతిని, సమగ్రమగు వైశ్వర్యసంపత్తిగల యొండొక పురుషునకు విలాసార్థముగ నిరర్థకముగు బంధియుట జాబము మొదలుగ నాని యందలి ప్రవృత్తివడువునఁ బరమేశ్వరుండు బరమానందభరితుడయ్యు మయూఖాంకు రోసన్యాయమున (నెత్తులిగుడ్డులో రసముండునట్లు) సమస్తమును స్థావరస్థగ్రహ

తృతీయ ప్రపంచముయొక్క సమరసభావరూపమును స్వాతంత్ర్యముచేతను స్వయంప్రకాశత్వముచేతను మిగుల దుఘటములగు వానినూడ నంభుటననేయందగిన తనలీలాశక్తినిబట్టి స్వస్వరూపముగఁ బ్రకాశమనియెడు నిర్గుటద్వమునందే భిన్నము నభిన్నము స్వభావముగగల ముందుఁజెప్పబడియెడు మడఁపుములయొక్క విస్తారము లక్షణముగగల ప్రపంచముయొక్క సృష్టిసీతినందార తిరోధానానుగ్రహములను నైదుకృత్యములను నొనరింపుచున్నవాడని భావము.

స్వయంప్రకాశమునకుఁ బెరయవియగు నవిద్యయుఁ బ్రకృతియుఁ బరమాణువులు మొదలగు నితరకారణములు సరిపడి యుండలేదని వెనుకఁ బ్రతీపాదింపఁబడినది. మరియు “ననైవైవరేమే, తస్మాదే కాశీనరమతే, నుద్వితీయమై చచ్చత్, సపతాపానాన, ఆత్మానం స్వయనుస్పృశత్, నతస్య కార్యం కరణం చ విద్యతే. నతత్సమశ్చాప్యధికశ్చదృశ్యతే. పరాస్యశక్తిర్విచిత్రైశ్చ క్షాయతే స్వాభావికీ జ్ఞాన బల క్రియాచ” అను మొదలగు శ్రుతివచనములు మీదఁజెప్పిన యర్థమునకుఁ బ్రమాణము. ఇందు “నతస్యకార్యం” అని జీవులయద్వత్వమునుబట్టి మట్టి మొదలగువానియందలి క్రియచేత్యాపింపఁదగిన కార్యములను నిషేధించుట వలన స్వాతంత్ర్యము ప్రతిపాదింపఁబడినది; “నకరణం చ విద్యతే” అని జ్ఞానేంద్రియములు లోనగువానిని నిషేధించుటవలన స్వప్రకాశత్వముఁ జెప్పఁబడినది; “నాప్యధికశ్చదృశ్యతే” అని తనకంటె నధికత్వమును నిరసించుటవలన వస్తురత్వము (తనకుఁ బైదిలేకుండుట) వచింపఁబడినది. “నతత్సమశ్చ” అని సమత్వమును నిరాకరించుటవలన మాయావదమునఁ బ్రవేశించిన జీవునికంటెను, విద్యావదమునందున్న ఈశ్వరునికంటెను విలక్షణత్వము నుడవఁబడినది. “స్వాభావికీ” అనుటచేత దనకు జడశక్తి సహకారియగుట నిషేధింపఁబడినది. “క్రియాచ” అనుపట్ల వకారముచేత నిచ్ఛాశక్తి చూపఁబడినది. ఇట్లు చెప్పుటచేత ఇచ్చయు జ్ఞానమును గ్రియయు సమమయకములు (తెలియఁదగిన వస్తువులతోఁ గూడినవి) అను నియమమునలన సమస్తముగఁ బ్రపంచముయొక్క సమరసభావము స్వభావభూతమైన విమర్శశక్తికే కలుగఁజేయఁబడినదని యెఱుంగునది.

ఇట్లేని ప్రపంచము విమర్శశక్తియొక్క సామరస్యముచేత విమర్శమునకంటె భిన్నము కాకపోవుటవలనను, ఆవిమర్శము బ్రహ్మముయొక్క స్వభావమగుటందేని బ్రహ్మమునకంటె భిన్నము కాకపోవుటవలనను, నిట్లు పరంపరగా బ్రహ్మమునకుఁ బ్రపంచమునకు భేదములేకపోవుటవలన గార్వకారణత్వము సంభవింపలేదు; ఇంతియకాక ఖాటము మొదలగునవి ప్రత్యక్షముగ నశింపుచుండుట యనుభవసిద్ధమగుటందేని బ్రహ్మమునకుఁగూడ నాశము ప్రసక్తించునని యనవలయు. “తపోఽహమస్మి కాంతేయ! ప్రభాస్మి శశిసూర్యయోః । ప్రణవశ్చుర్యవేదేష శబ్దః ఛేదామపం నృషుః” అను గీతావాక్యము ననుసరింపుడు “త్వం శబ్దకాశశ్చి తిన్మృతకాభుదిప్రస్థం న్ద్వం చేతనాసి పురుషే వచనే బలం త్వం

త్వం స్వాదుతాసి నలితే శిఖిత్వమూష్మానిస్సారమేతదఖిలం త్వద్వశేయశి
స్వాత్ ॥ ఔష్ణ్యం చూతాశ ఇవ శీతలిమా సుధాంకౌ శయ్యాగు మార్దవ వివా
శ్యుగు కర్కశత్వం। బాహ్యేషు మోహాఇవ యోగిభవ ప్రబోధః స్వాతంత్ర్య
మస్తీహినియంత్రయితుర్మతాత్తే” అను స్మృతివలన మట్టికిని కడవకునుబోలి సా
చునర్థముచే నభేదము చెప్పబడుటవలనఁ బరమేశ్వరుని సంబంధమును స్వాతం
త్ర్యమను వేరొందుపేరుగల మాయాశక్తియొక్క క్రియాంశమే యాకాశముగా
లిలోనగు జడరూపమైన ప్రపంచమైయున్నది. మఱియు నామాయాశక్తియొ
క్క జ్ఞానాంశము జీవకోటియగును. ఇట్లు మట్టికిని గడవకునుబోలి సాచునర్థము
చే నభేదమువలనఁ గార్యకారణభావము సంభవించినది. మట్టికిని కడవకునుబో
లి యత్వంతము నభేదము విషయమయి నూలుపోగులకును బట్టుకును, మట్టికిని క
డవకును వడువునఁ గార్యకారణత్వముగలదని సమరసభావమువలన నభేదమే చె
ప్పబడినది. అనియిట్లు వరశక్తియొక్క యావేశముచేఁ బావనమగు చెందము
గలవారిచేఁ దెలియఁదగినది. కాని తిరోధానకళచే నావేశింపఁబడిన మనస్సు
గల వకుపాత్రయులగు నవిమర్శనాదులకు గోచరముకాదు.

సరే యిట్లైనచో బ్రహ్మమునకుఁ బ్రపంచమునకు నమరసభావముచే భేద
ము లేకపోవుటవలన ఘటము మొదలగువానిం దెలసిగోనుటవలనఁగూడ మోక్ష
మేలకలుగగూడదు? అని పలుకవలదు. విమర్శములేని యవస్థయందు మధ్యకో
టియందు భేదముగ రోపింపబడునట్లు ఘటము మొదలగునది సుఖము దుఃఖముఅ
ను విభాగమునకు హేతువుఅయ్యు నాఘటాదికమే విమర్శజేయు నవస్థయందుఁ
దుర్వము తుర్యాతీతము లక్షణముగల భోగరూపమగుఁ బూర్వకోటియందును
నపవగ్గరూపమగు నపరకోటియందును గేవలచిదానందమునందే లోలమగుచు వి
లసిల్లుచుండుటవలన నడుమనెట్లు చిదానందమయముగాదు? అను నిట్టివిమర్శమువ
లన జీవస్మక్తియు మేనుపడినపిదప మరమస్మక్తియు నగును; “పురుష ఏవేదగ్
సర్వం” అను మొదలకొని “తమేవం విద్వానమృత ఇశాభవతి। నాన్యః పంథా
అయనాయ విద్యతే” అని వేరొకత్రోవను విషేధించుట ముందుగ బ్రహ్మప్ర
పంచములకు భేదము లేకపోవుటను విమర్శించుటయే మోక్షమునకుఁ గారణమని
ప్రతిపాదించఁబడినది. శివమహిమస్తోత్రమునందు నిదియుం జెప్పఁబడియె “య
ద్వస్మిన్గోధబీజం బహుతరవిటపానోకవాత్సేవ రూఢం సామర్థ్యం దత్తయ
త్వం పరమశివ! తథా సత్యజ్ఞానబీజం । ఇచ్ఛాక్షేత్రం సుబుద్ధిర్విద్య కులకలి
తం సర్వతః స్వక్రియాభి సాన్విత్యానం విశ్వరూపం ప్రకటయసి యదా త్వం త
దా గోచర స్వాస్యః॥” అని శ్రీభగవత్పాదులచే వక్కాణింపఁబడినది. అనగా
వజ్జీవిత్తనము కొమ్మలు ఆకులు గల చెట్టుగా పరిణమించినకరిణి నీమహిమను
జాత్రము. విజ్ఞానశక్తియే విత్తుగఁగలదియు, ఇచ్ఛాశక్తిపాలముగఁగలదియుఁ గ్రి

యాశక్తి చేసగుజ్ఞానేంద్రియాదుల సమూహముచేనొత్పిడున్న ప్రశంశాస్వరూప మగునీయాత్మ సేపుడువెల్లడించెదనో యత్పుడు నీవు గోచరార్థమగుదువు. అని యర్థము. పరానూత్తియందుం బలుకఁబడియె “కృత్యేషాదేవి! తవపరిచవిధేషా సత్పు స్వాభావికేషా విసరత్పు యదున్మఖత్వం! ఇచ్చేతి తత్ప్రీలనిరూపితయా గమజ్జేగ్జానాసి యేన వివిధాఽసికృతం త మర్థం” అని యెట్టిసిద్ధాంతమునందే యనుపపత్తియునులేదు “జన్మాద్యస్వయతః” అనునీనూత్రమునందు బ్రహ్మము నకుఁ గర్మత్వమునుం బ్రతిపాదించుటచేత స్వప్రకాశత్వము వెల్లడిచేయఁబడిది. స్వప్రకాశత్వములేనిచో జడమునకు స్వాతంత్ర్యముగఁ గర్మత్వముండదు. గాన దెంపులేని స్వాతంత్ర్యమును స్వప్రకాశత్వమును స్వభావముగఁగల బ్రహ్మము గ లదనుట విషయమయి పరిచ్ఛిన్నమగు (తెంపుగలదియగు) దానియందుమాత్ర ము నిలచిన, కారకములనుఁ దెలియఁజేయు వ్యాపారము స్వరూపముగఁగల తు చ్చములగు బ్రమాణములకు నుపయోగములేదు. అని యెఱుంగునది.

నరేకాని యిట్లు స్వతంత్రత్వము స్వప్రకాశత్వము అను ధర్మముగల బ్ర హ్మము సిద్ధాంతముచేయఁబడగా నిందు ప్రమాణములయొక్క వ్యాపారమునకు నుపయోగములేనియెడల బ్రహ్మజిజ్ఞాస ప్రతిపాదించఁబడుచున్నది యనువల్ల ని గమములు సాగమములు మొదలగు బ్రమాణములు నిష్ప్రయోజనములగుటవల న మఱియేవ్యాపారము చెప్పఁబడినది? అనియాశంకించి నూత్రకారులు చెప్పు చున్నారు “కాస్త్రయోనిత్వాత్” అని ఈనూత్రమునకు నర్థమెల్లనిన, కాస్త్ర యనిగమాగమాది రూపమగు శబ్దజాలమునకు, యోనిత్వాత్ - మోహమును దొలగించుట ద్వారా ప్రత్యభిజ్ఞానమునకుఁ గారణమగుటవలన, తేక “సజేపసామ్యేద మగ్ర ఆసీత్” అని మొదలుచెట్టి “సత్యా తత్త్వమసి శ్వేతకేతో!” అనును పసంతారము లక్షణముగఁగలదియు, “అశోరణీయాత్” అను మొదలుకొని, “యః పరస్య మహేశ్వర” అనుముగింపు స్వరూపముగఁగలదియు, “కిం దధ్యానం కో వాధ్యానా, కశ్చ ధ్యయః” అనిమొదలుకొని, “శివవిశోధ్యయ శ్చివంకరస్సర్వ మస్య త్వీరిత్యజ్య నమాప్తాఽధర్మ శిఖా” అని తుదిగాగల యుపనిషద్భాష కాస్త్రమునకు మోహమును దొలగింపుచు బ్రహ్మమోహోత్థ్రమును వెల్లడించుటకు హేతువగుటవలన నని. అనగాఁ దమతమచేఁ జేయఁపడగిన వానియందుమాత్ర ము నిష్కలవియు, నితరవిషయములయందు నితరస్వరూపములయందును గ్రుడ్డి తెలివిగలవివదువున నున్న వియునగుఁ బ్రత్యక్షములొనగు బ్రమాణములు దెంపులే నట్టియు స్వతంత్రమైనట్టియుఁ దనకుఁదా వెలుగొందుచున్నట్టియు బ్రహ్మమును దెలుపదగినవికావు. ఇదిసరేకదా యింద్రియములకుఁ బదార్థములకును సన్నిక షకము (సామీప్యము) ప్రత్యక్షమునకుఁ బ్రమాణత్వము. అని తుదగఁగలది పరి చ్ఛిన్నమైన (తెంపుగల) స్వరూపముగఁగల ఇతరములగు సన్నికషకములేని. ప

దార్థములను గ్రహించుటయందు నడుర్థముగాదుగాన నమమాన్యముగూడఁ బ్రత్యక్షము కారణముగఁగలవ్యాప్తిని గ్రహించుటవలన స్పృశియొక్క యుపలబ్ధి మూలముగఁగల మూడవతింగముయొక్క పశాదుర్భముననేతీంచియుండుటవలన నిది వరిచ్చిన్నమైన స్వరూపముగలది. అర్థావత్తి మొదలగునవి దీనియందే యంతర్భూతములై యున్నవని వైశేషికులు మొదలగువారిచే నొప్పుకొనఁబడినది. అంతర్భూతములు కాకపోయిననుఁ బ్రైనితెప్పఁబడిన రీతిని బట్టి పరిచ్చిన్నములు కాకతీరదు. ఇట్లు వరిచ్చిన్నమును స్వభావముగల ప్రత్యక్షము మానార్థావత్తి మొదలగుప్రమాణములు ప్రైనితెప్పఁబడిన యపరిచ్చిన్నమును బ్రత్యక్షమునందు సంభవింపవు. ఇందుకు “విజ్ఞాతారమరేకేన విజానియాత్, తస్య భాసా సర్వ మిదం విభాతి. తమేన భాంత మను భాతి సర్వం” అను శ్లోకులు ప్రమాణము. మఱియును “కిం వరాకైః ప్రమాణైస్తైశ్చ దమపాఞ్చిణితాత్మభిః। నహి వై కథానం జ్యోతి ర్దీపాలాకమపేక్షతే” అని ప్రత్యభిజ్ఞయందుఁ జెప్పఁబడినది. దీనియర్థమెట్లునన, స్వతంత్రము స్వయంప్రకాశము అను మొదలగు లక్షణములు గల బ్రహ్మముయొక్క సత్త్వవలన (ఉనికి) బొందఁబడిన తమయొక్క సత్త్వగల వియఁ దమచేఁ దెలుపఁదగినవానియందు మాత్రము నియమింపఁబడిన స్వభావము గలవియు నగువానికి తమకు జీవనావధముగు సత్త్వయఁ బ్రకాశమును లక్షణముగఁగల బ్రహ్మమునుఁ బ్రకాశింపఁజేయుట సంభవింపదు. నకల జగములను వెలుగొందఁజేయు వేలెలుగునకుఁ జనురు వత్తి మొదలగువాని నపేక్షింపుచుఁ గొంచెపు వెలుగుగలదీపమయొక్క వెలుగు నపేక్షించుటసంభవింపదుగదా.

ఈయర్థమునుఁ గూర్చి ప్రమాణ మేమి? యని ప్రమాణమును వెతుకుటకు ముందే ప్రశ్న జేయువాని రూపమునఁ బ్రసిద్ధమగుటవలన బ్రహ్మమునకు నితరప్రమాణముల యపేక్షలేదు. అట్లు ప్రశ్న జేయువాఁడు అపరిచ్చిన్నము గానిదాని యనుభవమునందుఁ దత్పరుఁడైనప్పుడు వేరొక ప్రమాణమునుఁగూర్చి ఈశ్వరుని విషయమయి యెట్టివ్యాపారమును సంభవింపదు. ఏల? యనిన బ్రహ్మమునిత్యమగుటవలన నందుఁజేయువానియొక్క వ్యాపారమును స్వయంప్రకాశమగుటవలనఁ దెలియఁజేయువానియొక్క వ్యాపారమును సంభవింపదు. వాయుగీవ సంహితయందు నిదియుం జెప్పఁబడియే “నచాప్తవ్యోఽభిబద్ధత్వాన్నజ్ఞేయా జ్ఞాన విగ్రహః। నకార్యో నిత్యసిద్ధత్వా దాత్మేత్యజ్ఞానసంక్షయః” అనగా నాత్మత్వమునది (నేను అనఁబడునది) బొందఁబడియే యున్నది గానఁ బొందఁదగినది కాదు। జ్ఞానస్వరూప మగుటవలనఁ దెలియఁదగినదియుఁ గాదు। నిత్యము సిద్ధమైన దగుటంజేసి చేయఁదగినదియుఁ గాదు।

ఇక, శబ్దము ప్రమాణముగారాదా? యనిన నీది యాప్తవాక్యరూపమును బడతఁ బ్రమాణమనుటకు వలనుపడదు. ఆయాత్మప్రాప్తి యెట్లు? అని విచా

౧౪౪ . శ్రీమదాంధ్రచేదాంత నిఘాంత చింతామణి.

రింపగా జేర్చికదానివలన ననియు. అజేర్చికదానిపొమ్మియుట్లు? అనిన మఠి యింకొకదానివలన ననియుట్లునెఱుదటికి జెరుపుజేయు ననకన్యగును.

అపారమై యును (పురుషప్రసీతము గానిది) శబ్దము (బ్రహ్మణముగావ చ్చునని నదియును సంభవించుదు. అక్షరమువలన భాతువులు, భాతువులవలన బదములు, పదములవలన వాక్యములు, వాక్యములవలన ఋక్కులు మొదలుగఁ గార్యస్వరూపమై శబ్దము గన్పట్టుచున్నది. పదవులు దవుడలు మొదలగువాని వ్యాపారమువలనఁ గలుగుటచేసి వర్ణములుగూడ నిత్యములుగావు.

దీపము మొదలగువానిచేఁ గడవమొదలగు నవియుంబోలి దవుడలయొ క్కయఁ బదవులయొక్కయఁ వ్యాపారమువలన వర్ణములు అభివ్యక్తములగుచు న్ను విగాని త్రుట్టులలేదు అని యనవలదు. దీపత్రుకాంతి మొదలగునవి పురుషుని ధర్మములు గావుగాన నచ్చటఁ బ్రకాశ్యప్రకాశక తావమేయగును. ఇహోన్ నన్నో దవుడలయొక్కయఁ బదవులయొక్కయఁ వ్యాపారము పురుషుని ధర్మ ముగాన, దానివలనఁ గలిగిన భావము (వర్ధము) కడవమొదలగునవివచువున నిత్యముకాదు. అందు కాశ్రుము పురుషునిచే రచింపఁబడినవో భ్రాంతి పురు షునిధర్మమగుటవలనఁ బ్రమాణముకాదు. విష్ణువుమొదలగు మహాపురుషుల చే రచింపఁబడుటవలనఁ బ్రామాణ్యము కాశ్రుమున కగుగాక యనవలదు. ఆ మహాపురుషులచే విరచింపఁబడిన వాద్యగమములు మొదలగువానికింబోలి పా) మాణ్యములేకపోవును. ఇక నేమియన్నను “అహమస్మి (పథమశాబుతస్య పూ ర్వం దేవేభ్యో అమృతస్యనాభాః) అనుమొదలగు శుక్తిలయందుఁ జెప్పఁ బడినరీతిని- “అకార స్సర్వ వర్ణగన్యః ప్రకాశః పరమశివః, వాకాకోఽంత్యః కలాధూపో విమర్శాఖ్యః ప్రకీర్తితః, అనయో స్సమరసాకారా దహమిత్యేవ ని ర్మలః । అహంతా భాసితం భాస్యమిదం తాఖ్యంచ తన్మయం । అనయో స్సా మరస్యం యత్పూర్ణం హంతా వరామతా॥ ప్రత్యవకుర్వాత్మాసా చితిస్స్వరస హి నీ పరావాగ్యా । అద్యంత ప్రత్యాహృత వర్ణగదానత్యహంతాసి” అని శివుని చేఁ జెప్పఁబడినరీతిని అకారముమొదలుకొని యనుస్వారము (కున్నకుడిగాగల వదులైదు తిథులలోపల నున్నట్టియు, విసర్గము (రెండునున్నలు) స్వరూపము గగల చంద్రుఁడును నూర్పుఁడును, కకారముమొదలుకొని హకారముకుదగఁగల త్రుడమిమొదలు శివునిదనుకఁగల ముప్పదియారు తత్త్వములును స్వరూపముగఁ గలట్టియు, దేశము కాలము అకారము అను వీనిచేఁ గ్రోడీకరింపఁబడిన శబ్దస మూహము గలట్టియు, బరమాగ్రముయొక్క బ్రత్యహరణముచేఁబుట్టుకట్టి పం చకులములయొక్క యుల్లాసము గలదియు, గర్మలేనిదియు, గ్రమవిహీనమును, సాధారణమగు సమర్థవముచే నంతట నిండియున్నట్టియు, సత్త్వి చిత్తు ఆనంద ము ప్రతిభయు లక్షణముగఁగలట్టియు, పరయనఁబడు వాక్కుచే విశృంభితమ గు హృదయముగలట్టియు, నహంబ్రహ్మభట్టరహం (పూజ్యులును నేనను బరబ్ర

శ్యామయొక్క) విమర్శస్వరూపమయినది శబ్దమని యొప్పుకొనినయెడల నప్పుడు మొదలపెట్టుట, పలుకఁదలచుటయు, నధ్యక్షసాయమును, (ప్రయత్నమును) గుడుపుటయుఁ గ్రహముగ స్వరూపముగగల మాక్ష్యయపశ్యంతియు నుధ్యక్షయు, వైఖరియు ననువీని రూపముచేఁ జెప్పఁబడిన లక్షణముగల పరబ్రహ్మభట్టారకుని యనుగ్రహశక్తిచే ననుగ్రహింపఁబడిన నదాశివునిచే వాఙ్మయము రచియింపఁబడినదియగుట సిద్ధింపును. ఇందుకు “ఛందాని జ్ఞేయే తస్మాత్ యజాస్తస్మా దజాయత | అను మొదలగు శ్లోతిప్రమాణము.

ఇట్లుగాగా “సత్యరక్షానమనంతరం బ్రహ్మ” అను మొదలగు నట్టియు బ్రహ్మస్వరూపమయినట్టియు బ్రహ్మమును గూర్చి ప్రమాణముచేత వాబ్రహ్మయొక్క మహిమను వెల్లడిసేయుట యుపన్మముగును. శీవునకు నీశ్వరునకు నభేదముఁ బ్రతిపాదించుటచేఁగూడ దీపముయొక్క కాంతిచేత, గటికచీకటిలో నున్న కడక వలన మొదలగువానియొక్క ఎక్కుటయు దిగుటయు మొదలగు పని విస్పష్టముఁ దోపట్టినట్లు శీవు సుఖముగలవాడను సేను దుఃఖముగల వాడను అనిస్వారంత్యమునఁబడు మాయాశక్తిచేత జడప్రాయముగఁ జేయఁబడిన చిత్తముగలట్టియు, మాటుపడిన మహిమగలట్టియు, సేనను బ్రహ్మయొక్క, శైవులైనట్టి సత్తు చిత్తు ఆనందము స్వభావముగఁగలుగుటయు, తనకు జేరుగఁదోపట్టుకు వడఁపుములచే (వద్దములు, పదములు, మంత్రములు, తత్వములు, భువనములు, కళలా,) విపులముగు రూపముగల ననుష్ఠప్రపంచమయొక్క ప్రబలుట తీసింపుటయు లక్షణమగు సుచ్ఛాస నిశ్వాసములయొక్కస్పందమునకు (ఊపిరి దీయుట విడచుటల కదలికకు) తగియుండుటయు, ప్రపంచరూపమునకుఁ బ్రపంచాతీతమునకు సుమరసభావము లక్షణముగగల గొప్ప యొశ్వర్యమనియెడు సరితదయొక్క సామ్రాజ్యమునందు దీక్షను బూనుటయు, మహామోక్షమును దూలఁదొలి కాబ్రహ్మము ప్రకటించును అనుట సమీచినము. ఇందుకు ధర్మ (ధర్మముకలది) అభ్యాంతము (భ్యాంతిలేనిది) గాఁ బ్రసిద్ధమగుటవలననని హేతువు. నమస్తమగు జ్ఞానము ధర్మయందుఁ భ్యాంతిలేనిది. ప్రకాశమునందు (ధర్మమునందు) అన్ననో భ్యాంతి కలది యగును. అని న్యాయము! ఇందుకుఁ బ్రయోగము ఎట్లనిన “ఎదుట నగపడుచుండుటవలన నిది కడకయగును” అనుపట్ల కడవ యంతకుముందే సిద్ధముగనుండుటవలనఁ జేయఁబడలేదు. ఎదుట బ్రత్యక్షముగఁ దెలియఁజుకుండుటవలనఁ జెలుపఁబడినదియఁగాదు. ఇక సేమన్నను దానియందలిభ్యాంతిమాత్రము దొలగింపఁబడును. “పదియవవాడవు నీవయితిని” అనుపట్ల మాటచేఁ బరోక్షముగాకపోయినను ధర్మప్రకాశింపఁబడలేదు. ఆధర్మ యంతకుముందే తానని విస్పష్టముగఁ దోపట్టుచుండెను. ఇక సేమన్నను, తనయందుఁ బదియవవాడగుటయును లెక్కను తెలియుటయందలి భ్యాంతిమట్టుకే పదియవవాడవు నీవైతివను మాటవలనఁ బదియను

క్క కలిగియుండుటను దెలుపుటవలన దొరికింపబడుచున్నది. ఇందుకు “జే నిజమయమయి భ్రాంతికలుగునో దానిని దెలియుటవలన నాభ్రాంతిపోవును” అను నియమము పాతువు. తనయందు బనియును లెక్కకలుగుటను తెలుంగని మనుజునకే తదియను లెక్కకలుగుట దెలుపబడును. గుడ్డివాడు, పుట్టుగుడ్డి వాడు, జెమిటి వాడు, మూగ వాడు, మొదలగు వికలేంద్రియవతుల గూడ నేను తేజను విపర్యయము (విచర్యానము) గలంగడు. గాన ధర్మ (ఒండొక ధర్మముగలది) ఎప్పుడును దెలుపబడదు. ధర్మమునందలి వ్యత్యయమే తెలుపబడును. గావునఁ బ్రమాణములనునవి భ్రాంతినిఁ దొలగించెడుపనియే (వ్యాపాకమే) స్వరూపముగఁగలవియగుటందేని యాభ్రాంతిమఁ దూలదోలుకు లక్షణప్రమాణములనుబట్టి నలువలోనగు. బ్రహ్మలకు విలక్షణంబగుట విషయమయి తైత్తిరీయోపనిషత్తునందుఁ బ్రసిద్ధములగు సత్యము జ్ఞానము ఆనందము నను ధర్మములచేతఁ బరిబృంహితముగా (అంతటను పలు తెలుగుల తెలుగొండొచ్చును) బ్రహ్మముయొక్క ప్రత్యభిజ్ఞానము (తననుఁ దా దెలిసికొనుట) బ్రహ్మమేయగు తనను మరచి మరల నేను బ్రహ్మమునని జ్ఞప్తికిఁ దెచ్చుకొనుట) లెస్సగఁ బ్రతిపాదింపబడినదని యెఱుంగునది.

సరేకాని కాశ్చర్యమునకు యోని (కారణము) బ్రహ్మము అను వ్యాఖ్యానము రెండవనూత్రము చేతనే నడచిన యర్థముగలదయ్యె ననవలదు. దానికి భిన్నమని తెలియనది. లక్షణనూత్రముచేతనుఁ బ్రమాణనూత్రముచేతను నిరసింపబడిన నామరూపాత్మక ప్రపంచమునకును బ్రహ్మమునకును సంబంధమెట్టిది? బ్రహ్మము ప్రపంచమును ననాదులగుటవలనఁ బుట్టువులేనిదానికి సంయోగ మొప్పుకొనకపోవుటవలన సంయోగము సంబంధమనవలదు. బ్రహ్మము నిరసయవము (అనయవములైనది) అగుటచేత వ్యాపింపఁదగని వృత్తుల కలయకయు, నిదేశింపఁబడినదియు సంశయములేనిదానికి (నిరంశమునకు) దేశము కాలము ఆకారము అను వీనియొక్క యేర్పాలు లేకపోవుటవలనను సంభవింపదు. గుణము గుణముగలదియొ సగుటలేమిందేని ననుజాయ సంబంధమును సరిపడదు. ఇక తెలుగునకును శీకటికినిబోలి యొండొంటికి విరోధమగుటచేతను సంయోగసంబంధము నాపేక్షించి యుండుటచేతను నాశ్రయశ్రయభావము (ఆధారము నాశ్రయమునగుట) గూడ సంబంధము కాదు. మఱియు విశేషణము విశేష్యమునగుటయు చైతన్యవతుల గడియమునకుంబోలి నమానకత్తు గలుగుటలేమిందేని సంబంధముకాదు. ఇకను ఒకదానియందొకటి యధ్యాసము చేయఁబడుట సంబంధమంటిమా బ్రహ్మమునకు నజ్ఞత్యముసంభవించును. కార్యము కారణమునగుట సంబంధమంటిమేని ప్రపంచబ్రహ్మలు రెండును ననాదులగుటవలన నదియు సరిపడదు. స్వరూపసంబంధ మంటిమా యిది స్వస్వరూపమునందు మాత్రము నిలచి యుండుటచేత సంబంధముగల రెండింటియందుండుట లేకపోవుటవలన నిరీయాఁ

గిట్టుటలేదు. ఇదిగాక స్వరూపసంబంధము నొకసంబంధముగా నొప్పుకొనుటలేదు. గానఁ జెప్పఁబడినట్లక్షణము నరిపడియుండలేదు అని యాశంకించి చెప్పఁబడుచున్నది. “తత్త్వ సమన్వయాత్” అని ఈనూత్రమునకు స్థర్థమెట్లనిన, ఈ అను పదమునకు బూర్వపక్షమును నిరసించుట యర్థము. తత్ = ఉత్పత్తి మొదలగు బంధకృత్యములను జేయుటయందుఁ బాండిత్యము గలదియు, కర్తృత్వము, జ్ఞాతృత్వము, స్పృశాయితృత్వము, (ఇచ్చగలిగి యుండుట) ఉద్దేశయితృత్వము (తలఁపుగలిగి యుండుట) చేతయితృత్వము (తెలివిగలదానిగఁ జేయుట) స్వభావముగగలదియై స్వాతంత్ర్యము స్వయంప్రకాశత్యము లక్షణముగ గలదియు నగు బ్రహ్మమని తత్ అను పదమున కర్థము. అనగాఁ జేయఁదగినదియు, దెలియఁదగినదియు, కోరఁదగినదియు, దలంపఁదగినదియు, దెలివిగలగానినిగ జేయఁదగినదియు, నను లక్షణముగల పంచబ్రహ్మ స్వరూపముగఁ బ్రపంచము నందుఁ గర్తా పని- పనినజేయుటయు దెలిసికొనువాఁడు తెలివియు, దెలియఁదగినదియు, కోరువాఁడు కోరిక కోరఁదగినదియు, తలచువాఁడు- తలఁపు- తలఁపఁదగినదియు, చేతనయుక్తముగఁ జేయువాఁడు- చేతనము- చేతనవిషయముగఁ జేయఁదగినది. (నిశ్చయించువాడు నిశ్చయము నిశ్చయించఁదగినది) అను లక్షణముగల సంబంధముయొక్క నంపత్తిగలది బ్రహ్మము; ఏల? యనిన “సమన్వయాత్” లెస్సగ నిదియెల్ల నాచే జూడఁబడుచున్నది నాకుఁ దోపట్టుచున్నది అనుఁ బ్రకాశము బ్రతియోగి (తనకు నెదిరించునది) లేకపోవుటవలన నే విరోధమును లేక విద్యమొదలగు వేరొందు కొలదికారణముల నపేక్షింపక జడమగు నణువుకంటె జేతనము పూర్వభావి (ముందుఁగాదగినది) యగుటచేత, వరుసఁదప్పి చేతనముకంటె జడము వెనుకఁగాదగినదియగుటచేత, వరుసగనేను దీనినిజేయుచున్నాను, తెలియుచున్నాను. కోరుచున్నాను తలచుచున్నాను. కదలాడుచున్నాను, అని యుత్తమపురుషులొనున్న స్ఫూర్తికి గోచరముగుటచే భేదముగను, కడవనత్తు (కలది) వలువనత్తు విష్ణుపునత్తు వేదములు ఆగమములు పురాణములు మొదలగు శబ్దకాలము సత్తు అనియభేదముగను ననువతికాంపు చుండుటంజేసి “సదేవ సామ్యేదం” అను మొదలగు శ్రుతిచేత నిదియని చూపుదువేలితోఁ జూపఁదగి వేరుగఁదోపట్టుచున్న ప్రపంచము చిదానందలక్షణమయి నద్రూపమగు బ్రహ్మమునందు నేకలోలము (అదియే తానైయుండునది) అగుటను ప్రతిపాదించుటవలన నని నూత్రమునందలి సమన్వయాత్ అనుపదమున కర్థము.

సరేకాని పుట్టుట గిట్టుట మార్పును స్వభావముగగల ప్రపంచమునకు నిత్యమైనదియు నేవికృతియు లేనిదియునగు బ్రహ్మముతో నేకలోలీభావము (తాల్పావృత్తు) ఎట్లు సరిపడుననినం జెప్పెదము వినుము.

తలఁపఁబడుచున్న కడవ మొదలగునది అనుభవముగలిగిన తరువాతను తలచుటకు ముందుగను, వాసనారూపమును సంస్కారమునుబట్టి పూలముగను జే

౧౪౪ శ్రీమదాంధ్రవేదాంత సిద్ధాంత చింతామణి.

ద్యమయొక్క వాచనాత్మకముతోఁ దనయాత్మయందుఁ గూడియుండును. అన స్ఫుటి (తలచుట) వేరొందునని గలుగకపోవుటచేత నొప్పుకొనబడినట్లు “ఽ చుసాన్యం ప్రకాయేయేతి” అను సృష్టితలఁత వేరొకతీరున నుపపన్నముకాక పోవుటచేత స్థూలక్రియారూపముగు ఘటవటాదికమైన వేద్యతాతము నశించినను మాక్ష్యజ్ఞానరూపముగు ఘటాదికము పరమేశ్వర సంబంధములగు జ్ఞానక్రియలు లక్షణముగగల విమళశక్తినిబట్టి చిదానందమునందు నేకలోలంబగుచునుండు నని యొప్పుకొనకతీరదు. ఇందుకు నిచ్చయు జ్ఞానము గ్రియయు విచయముల తోఁ గూడియుండునను నియమము హేతువు. కనుకనే కడవమొదలుగఁ జూ పట్టుచున్న ప్రపంచమునకు సత్తయు (నిలకడయు) సుస్థిరత్తయు (విఘ్నాణ మును) నను వీనిసంబంధము సరిపడియున్నది కాని వేరొకతీరున సరిపడదు. అ ది సరియేగదా ప్రపంచమునందున్న సత్తయు సుస్థిరత్తయును, స్వభావసిద్ధము లైవనియా? ఒక యుపాధినిబట్టి వచ్చినవియా? స్వతస్సిద్ధములనిటిమా? కర్మ త్యము జ్ఞాత్పుత్యము లేనిదియు, నిర్వాణకమగు పక్షమునందుఁజేరినట్టియు, ఉచ్చి త్తి వివాళముఁగలదియు నగుదానికి స్వభావముగ సత్తగాని సుస్థిరత్తగాని సం భవింపవు. ఏల? అట్లేని జడము కాకపోవలసినచున్నది హేతువు. మఱియు నై యాయితలును జాతికి సత్త నిత్యమైనదని యొప్పుకొనిరి. నిత్యమునకు వనిత్యమున కును విరస్పరవిరోధమునలన సంబంధము సరిపడుటయే లేదు. ఇక నాపాధికము లంటిమేని సత్తాసుస్థిరత్తలు బ్రపంచమునం దెప్పుటనన్నవై భాషించుచున్నవి? అను వాకాంక్షయందు బ్రహ్మమునందున్నది కడపటికి నొప్పుకొనకతీరదు. అ ట్లుకాగా బ్రహ్మమునందలి సత్తాసుస్థిరత్తల సంబంధము ప్రపంచమునకుఁ దెప్పఁ దగి యున్నది.

సతే యిట్లేని ప్రపంచము సద్రూపముగలదైయున్నదా? అనత్తు న్యరూప ముగగలదైయున్నదా? సద్రూపమంటిమా? సద్రూపమునకు వేరొందుసత్తయొ క్క సంబంధము నపేక్షించుట యసంభవము. ఇది సద్రూపమంటిమా? అస త్తునకు సత్తుయొక్క సంబంధము సంభవింపదు. ఇంతియకాక, ఈప్రపంచము బ్ర హ్మమునకంటె భిన్నమగుకావున నున్నదై యాసత్తా సుస్థిరత్తలతో సంబంధము నపేక్షించియున్నదా? బ్రహ్మమునందే యుండి వానితో సంబంధము నపేక్షించి యున్నదా? బ్రహ్మమునకంటె దృఢిరిక్తమగు ప్రదేశమే లేదుగాన బ్రహ్మభిన్న దేశమునందుండి యపేక్షించునటు సరిపడదు. బ్రహ్మమునందే యుండి సత్తా సుస్థిరత్తలను గోరుచున్నదంటిమా అనత్తాసుస్థిరత్తలసంబంధములేక యాబ్రహ్మ మునందు వినికిసంభవింపదుగాన మరల వాసత్తాసుస్థిరత్తల యపేక్షయేగలుగదు గావున సర్వస్వతంత్రులును స్వయంప్రకాశ స్వయాత్ములునగు శ్రీపరబ్రహ్మ భట్టారఖండారి సంబంధమగు, వైదికతెప్పఁబడిన భేదము నభేదమును న నుజుత్కృతయందు సమర్థతగల తమ విలాసకర్తయొక్క జ్ఞానక్రియం

కముల విజృంభణమయమగుచున్న దీప్తాశరజంగమరూపమగు ప్రపంచమని రహస్యము! ఇందుకు “బ్రహ్మైవేదం సర్వం—నర్వం ఖర్జిరంబ్రహ్మ” అను మొదలగు శ్రుతులుబ్రహ్మణము! ఇట్లు చెప్పుటచేత “ప్రపంచము సత్రైతయినచో బాధింపఁబడునది కాకపోవును; అసత్రైతయైనచో దోషట్టకపోవును ఇట్లుగావున జగత్తునత్తుగాని యసత్తుగాని కాదు. కేవలము భృమయము” అని పలికెడు వివర్తనాదులు నిరసింపఁబడిరి.

అని యెట్లనిన ఘటమునకు పాథయనగా న్వరూపనాశముకాదు; ఇక నేమనిన, స్థూలరూపమున నింద్రియగోచరమగు బదార్థము కాలకేత్తివళమునఁ దనకు నుపాదానభూతమగు విమర్శయొక్క రూపమున నుండుటయే యగును. ఇందుకు ఉత్పత్తియు వినాశమును బ్రతియోగితోఁ గూడియుండునధిమని చెప్పఁబడుటంజేసియు స్మరణలేనిచో వేరొందురీతిని నృప్తితలఁపు నరిపడకపోవుటచేతిను. చెప్పనిచ్చగించుటకు ననువవత్తి చూపఁబడి యుండుటవలనను, ఇచ్చయుక్తానమును గ్రియమును విషయములతోఁగూడినవి యను నియమము వలనను అని హేతువు! “జగత్తు అసత్రైతయైనచో నగుపడకయే పోవలెను” అని నుడివినదియు సత్రైతయని మేము చెప్పిచూపుటవలనను. అసత్తనవారిచే నసత్తని యొప్పుకొనఁబడిన కుండేటికొమ్ము మొదలగునవిగూడఁ దోషట్టుచుండుటవలన బాగులేదు! అది యెట్లనిన, విడుచుట కైకొనుట లోనుగాఁగల లోకవ్యవహారము, నాచే విడువఁబడుచున్నది, నాచే గోరఁబడుచున్నది. నాచే బ్రకాశింజేయఁబడుచున్నది. చూడఁబడుచున్నది అని తనయాత్మ ప్రకాశముయొక్క కలిమయ తీవనముగఁగలదగుచు స్ఫురింపుచున్నదనునది సుప్రసిద్ధము గావున నాస్ఫురించుట యొప్పుకొనఁబడిన సంపెంగపూవునందును నొప్పుకొనఁబడని గగనారవిందము మొదలగుదానియందును తాతి విశేషరూపమున వ్యాపింపుచున్నది. అట్లు వ్యాపింపనియెడల నాకసపుపువ్వని స్ఫురింపకపోవును. గావునఁ తనయాత్మయొక్క స్ఫురత్తయే (స్ఫూర్తికయే) కడవ వలువ లోనగు నాయావ్యక్తుల వ్యవహారమునకు తీవనమై యున్నది. సామాన్యమైనదియే వదార్థము; సామాన్యమనునది వేరొండువదార్థముకాదు! అందు ఘటము వటము మొదలగు వ్యక్తులయొక్క వికల్పములే (భేదములే) విశేషములు; నిర్వికల్పస్వరూపమగు మహాప్రకాశమే సామాన్యము! ఇట్లుకాగా “ననుసరించి వచ్చిన వ్యవహారము నిబంధనముగఁ (హేతువుగఁ) గలది సామాన్యము” అని పలికెడు తైశ్నేషికులు మొదలగువారు దిరస్ఫురింపబడిరి.

“వీడిట్టివాడు” అనుపట్ల వీడు అని ప్రకాశము అభేదమునకు హేతురగుట వలనను, ఇట్టివాడు అని విమర్శము భేదమునకుఁ గారణమగుటవలనను, ఇది యెట్లుండ సామాన్యము మొదలగునవి ప్రపంచమునందు నంతర్భూతములై యుండుటవలనను, ప్రకాశము ప్రపంచముయొక్క జానాన్యమునకుఁ గారణమ

గుటవలనను కడవ వలువ మొదలగు బుచ్చిన్న మలగు వస్తువులు హేతువులు కానేరవు ఇట్లైనచో సంపెంగపువ్వు మొదలగువానికంటె నాకనపుపువ్వు తుం దేటికొమ్ములోనగు బానికి నేమివిశేషమున్నది? కల్లయగుటయే విశేషమనిన నాకనమును బువ్వును వేర్వేరునుండుటవలనఁ గల్లయగుటయనునది తూన్యముగు టకాదు. ఆకనమునకును బువ్వునకును నొండొంటికిఁ గార్యకారణభావరూప మగు సంబంధము లేమింజేసి దానిం బురస్కరించుకొని కూడియున్నదానికిని మింటిపువ్వునకును నసత్త్వము (కల్లయగుట) యని వలుకవలదు. అన్యోన్యత్వము (ఒకటికొకటియగుట) నకు వేర్వేరఁ బర్యాలోచించుటలో నవకాశము సంభవించదు. సంభవించినయెడల భేదవాదమును ఖండించునపుడు శిష్టబడిన యాత్మాశ్రయము మొదలగు దోషములు పట్టును! మింటికిని బువ్వునకునుఁ కలి పెను సంశయే లేనియెడల దానిని నిషేధించుటకే వ్యాఘాతముకలుగును. నిషే ధము ప్రతియోగియొక్క సత్త్వము బ్రసిద్ధిని నషేధించియుండును. కలిపెడుసంశ యు దోషట్టుచున్నదా? లేదా? తోషట్టుచునుండేనేని నదియపుడొప్పుకొనబడిన దియే యగును. తోషట్టనియెడల నపుడు మేళకాంతములేదు అనుటకు వలనుబ డనేబడదు! సరేకాని పువ్వునందు నాకనపుసంబంధమైనదియగుట నిషేధించఁజ డుచున్నదిగానఁ బ్రతియోగియొక్క (సత్త్వనకుఁ బ్రతిపక్షముయొక్క) ప్రసిద్ధి కలదనినలేదు; వేరొకపట్టునఁ బ్రసిద్ధమైయున్న కడవయిచ్చులేదు అనుపగిదిని చెప్పఁబడని పువ్వునందు మింటిసంబంధమైనదగుట ప్రసిద్ధమా? యప్రసిద్ధమా? ప్రసిద్ధమైనచో నొప్పుకొనఁబడినదియే యగుటవలన మింటిపువ్వు అసత్త్వ (కల్ల) యనుట యుక్తముకాదు. ప్రసిద్ధముకానియెడల సప్రసిద్ధమైనదానిని లేదని ని షేధించుటయే సంభవించదు. అదిగావున నిరుతేజంగులను మేళనమునకుఁ బ్రతి తి సంభవించుచున్నది. ఇది, కల్లయగుటనే కల్లగఁజేయుచున్నది. సంపెంగ ములై మొదలగు పువ్వులతోపాటుగ మింటిపువ్వునకును వ్యవహారసమయమునం దుఁ బక్షపాతము లేకపోవుటవలన నాగగనకుసుమును సత్తాస్వరూపమేయగును.

నరే మింటిపువ్వు సత్తాత్మకమయ్యేనేని సంపెంగ మొదలగు బువ్వులవ లె ననుభవమునకు నేలరాలేదు? అనిన నిజమే మహాయోగులు వేరొందునుపా దానము నషేషించక తమయొక్క సంకల్పమాత్రమున గగనకుసుమాదికమును బడయుచున్నవారు అని పురాణములు ఆగమములు మొదలగువానియందు ను త్రసిద్ధము. తత్త్వకథయందన్నచో సత్త్వ, విద్యావదమునకు లోబడియుండునపు డు సంపెంగ ములై మొదలగు దక్కినపువ్వులకంటె గగనప్రసూనమునకు విశే షమెద్దియునులేదు. సత్త్వ మాయావదమునకు లోబడియుండునపుడన్నచో సం పెంగపువ్వు మొదలగునవి విధియు నిషేధమునను నిలు రేజంగులంబరగు వ్యక్త హారమునకుఁ దగియుండును; మింటిపువ్వును నిషేధించినమాత్రానిన నెల్లరకు ను

వయోగింతఃదగినది కాకపోయెను. అది నిశ్చయము. ఇందుకు “అమృతం చైవ మృత్యుశ్చ సదసచ్చాయా భుజ్జాన!” అను భగవద్వాక్యమును, “నత్యం చాన్య తంచ సత్యమభవత్” అను కృతియును బ్రమాణములు. వీని యర్థమెట్లనిన, చావులేకపోవుటయుఁ జావును, పుత్రును అనృతును నేనేర్పేరిని । సత్యము అనృతును సత్తేయిగును అని ఇట్లు ప్రపంచము నదనృతులకు విలక్షణమైనదని చెప్పు వివరణకాది నిరసించబడినది.

అదిగావున మాయాపదమునందుఁ బ్రపంచమునకు బ్రహ్మమునకు భేదము నభేదమును, విద్యావదమునందు నభేదమేయుని సిద్ధాంతము. ఏర్పాటునుబట్టి వచ్చిన భేదమునకు నభేదముతో విరోధములేదు. ఏలే దానికంటె నేర్పరిపఁబడుటవలనను, అట్లు ప్రతిపాదించుటవలనను, అది విశుద్ధకైయొక్క సామరస్యము స్వరూపముగఁగలదని ప్రతిపాదించుటవలననని తాత్పర్యము॥

సరేకాని ఇట్లు చెప్పఁబడిన తీరునఁ బ్రపంచము నిత్యమని తోచుటవలన మోక్షము లేకపోవుటయు ముక్తుఁడైనవానికేఁగూడ బంధమును బ్రసక్తింతు నని న నట్లుకాదు। బ్రహ్మమునకునుఁ బ్రపంచమునకునుఁ గేవలము భేదమేయుని వాదమునం దీయనిర్మోక్షప్రసంగము సంభవించును; సామరస్యరూపమును (సమగత భావాత్మకమగు) సద్వైతవాదమునందన్న నో యిదిపట్టులలేదు। అదియుక్తమే, ఇది యిట్టిదిఅనినిర్దేశింపఁదగినదగుటచే నేకాంతముగఁ దగినరూపముగల, విదువఁదగినదానియొడలను నైకొనఁదగినదానియొడలను నుజ్జ్వలబుద్ధిచేతఁగూర్చఁబడిన కేవలభేదము లక్షణముగఁగల స్థూలక్రియాస్వరూపమును మాయావదమునందు కడవ మొదలగునని నీళ్లను దెచ్చుట మొదలగుఁబనులను జేయుచునుండునట్లు నేను ఇదియని జ్ఞేయమునకును జ్ఞాతకును (తెలియఁదగినదానికిని తెలపికొనువానికిని) సామానాధికరణ్యము (సరియగు నొకటియేయగు మనికపట్టుకలిగియుండుట) వలన వికల్పముతోఁగూడిన భేదాభేదముల ప్రసిద్ధిరూపమును నంతఃకరణమనబడు నూత్ముకును మధ్యమాపదమునందు ప్రేరితోఁజూపరానిదగుటచే జ్ఞానరూపమున భాసిల్లుచున్న యవస్థయుండును, ఇది నేను అను విద్యావదమునందు వికల్పములేని యిండుక భేదప్రసిద్ధిలక్షణముగఁగల కారణమయొక్క యిచ్చారూపమును వశ్యంబియందు నిచ్చారూపమునఁ దోపట్టుచుండు నవస్థయుండును, నేనేయనిభేదమునకు సహింతక కేవలవాస్తవతోఁగూడిన తుర్యసూక్ష్మయందు వాస్తవరూపమున నుండుటయుండును నీళ్లను దెచ్చుట మొదలగుపని లేనివియును. ఇంతకంటెను స్వాతంత్ర్యమును స్వయంప్రకాశత్వమును లక్షణముగఁగల తుర్యాతీతమగుఁ బరావస్థనుఁజూపిన ప్రధానప్రమాతయగుఁ బదమశివుని భూమికయందు నేనయితిని యకర్మకమునుఁ బూర్వోక్తమనిరహితమును నసాధారణానుభవరూపమును సర్వపరిత్యాగమునగు సచ్చిదానందస్వరూపమునందు నేకభౌతికము యుండునపుడు నేవ్యవస్థయునంబుండ్లకును వాస్తవయొక్క లేకముగూడ లేద

న స్వానుభవసిద్ధము. ఇట్లుకాగా స్థూలరూపముగల బ్రహ్మముతో గూడుకొని
న (సంబంధించియున్న) సుఖము దుఃఖము మోహము నడు వీనిచే దుష్టముగు
వేద్యము లుత్పాదముగలగల బంధముగూడఁ దేశకేంద్రుని యనుగ్రహమువలనఁ
బొందఁబడిన సంపూర్ణముగల బరతత్వానంతరూప ప్రకాశముచేతఁ బోయిన
మాయాసంకోచముగల సాక్షానుక్తిత్వము మహాయోగి స్వాత్మతో నల్పమగు
స్వరూపముగలదియగుటవలన దానివలనఁగలుగు ప్రతిబంధరూపముగల బనినిఁజే
యవలసికాదు; ఇకను ముక్తిహోదనవానికిఁగూడ మరల బంధమునది యీశ్వ
రుని నియతముగ కక్తియొక్క బలిమీవలన మోహపురస్సరముగ స్వస్వరూపము
నందుఁ బ్రవేశించిన యోగి మరల సంసారములోనికివచ్చుట; గురువు కాస్త్రము
స్వానుభవమునను మూడిటియొక్క ప్రమాణపూర్వకముగల బ్రవేశించి బ్రహ్మ
తాదాత్మ్యమును జూచినవాఁడు మరల నిందులోనికి వచ్చుటలేదు. ఇందుకు
“ననపునరావతరతే” అను శ్రుతియు, “యద్గత్యాననివృత్తే తద్దామ పర
మంచును” అను స్మృతియునుఁ బ్రమాణములు. ఇదియును శ్రీకారీదానభగవత్పూ
జ్యపాదులచేఁ జిద్దగనవంధికయందుఁ జెప్పబడియును “మోక్షమేయమితి” సా
ధనాత్మికా త్వత్కృత్యోన్మిషతి యావికల్పధీః తత్స్వరూపముకళంకితం తయో
కస్యదేవి! విదుషానముక్తిదం” అనగా ణోదేవీ! నీచేఁజేయుఁబడిన ప్రమాతయుఁ
బ్రమేయము నను సాధనములు స్వరూపముగల యేవికల్పబుద్ధి బాడముచున్న
లో, దానిచేత దూషింపఁబడెని యుపనిషత్ప్రసిద్ధమగు నాత్మస్వరూపము జ్ఞా
నియగు నెవనికి మోక్షము నొసగదు? ఓసగునని యార్థము. శ్రీదూర్వాసోమహర్షి
పాదులచేఁగూడ జెప్పఁబడియె “విక్యాచ్చిత్తత్తయోశ్చ దిదమహమితిచ ద్వం
ద్వభావస్యకర్మ బ్రహ్మేతి ద్వైతబుద్ధ్యోద్ధివకర శశివోరండవిధ్యండయోశ్చ
పాగ్నితాపానాభ్యుపాయ్యా స్సక్తతీదురి తయోస్సాన్యద్యదా సామరస్య ప్రియ
ర్భావస్తదాత్వం భలనీ నదనదానంద నాథః పరాగ్నిః” చిత్తునకును. సత్తునకు
ను, ఇది నేను అను గెండింటికిని, కర్మ చేరు బ్రహ్మము వేరు అను భేదబుద్ధుల
కును, సూర్యునికిఁ జేరదుగ్రీవకును, పిండాండమునకును బ్రహ్మాండమునకును, పా
ణివాయువునకును అపానవాయువునకును, పుణ్యమునకును భావమునకును, ఏక
కత్వమువలన నెప్పుడు నమరసభావ మావిచ్ఛించుచునో యప్పుడు సత్తు అస
త్తు అను పేనియానందమునకు నధిపతివగునీవు పరాగ్నివి (చిదగ్ని స్వరూపుఁడ
వు) అగుదువు.

ఇట్లుకాగా, వర్ణములు, పదములు, మంత్రములు, తత్త్వములు, భువనము
లు, కళలు అశలబడు శబ్దార్థములు స్వరూపముగలగల వదేధ్యములయొక్క విస్తా
రము లుత్పాదముగలగల ప్రపంచముయొక్క సమన్వయము లెస్సగు బ్రతిపాదిం
పఁ బడినది.

శేలశబ్దములనుబట్టి నెవన్వయించెడు వక్షమునందుగూడ నగుణము ని

ర్వణము విధి నష్టము మోక్షము అను వినోదములు శాస్త్రములు మోక్షప్రకాశము నముఖ్యప్రకాశమును లక్షణముగఁగల కల్పింపఁబడని ప్రమాణము బ్రతిపాదింపుచున్నవని భేదవాదమును ఖండించెడు త్రిసంకములొక జాపఁబడెనుగాన నొక శాస్త్రము ప్రమాణము, వేరొక శాస్త్రము ప్రమాణము కాదు. అను కల్పనయు లేదని యెఱుంగునది.

సరేకాని ప్రపంచముయొక్క యార్భావము తిరోభావము (తోపట్టుటయు తోపట్టుకుండుటయు) పరమేశ్వరుని శక్తియొక్క స్వరూపములేయని యొప్పుకొనుటచేత నిత్యములగుటంజేసి యావిర్భావతిరోభావములనగా నుత్పత్తివి నాశములని వక్కాణించుటవలన నెల్లప్పుడు సృష్టియు సంహారమును నగుచుండ వలయుననిన నట్లుకాదు. ఎందుచేతననగాఁ బ్రదేశవిశేషములనుఁబట్టి యొకవో సృష్టియు వేరొకవోట సంహారమునుఁ గన్పట్టుచున్నవి. ఇకను “నదేవసామ్యే దమగ్ర ఆసీత్” అను మొదలగు శ్రుతులవలన సమప్రప్రపంచము నుపశమించుట వినఁబడుచున్నదిగాన దేశభేదమునుబట్టి సృష్టిసంహారము లగుననుటకు వీలు లేదని యనవలదు. ఏల? యనిన శ్రుతులవలన సర్వజగదుపరమణుము దెలియఁ బడుచున్నను, ప్రపంచసంబంధమగు భేదమునకు సంహారము తిరోభావము, అభేదమునకు నావిర్భావము, మరలఁ బ్రపంచసృష్టియందు నభేదమునకుఁ దిరోభావము అభేదమునకు నావిర్భావమునగునుగాన విరోధములేదు. గావునఁ జైనఁ జూపిన షడధ్యములయొక్క విస్తృతిరూపమును ప్రపంచముయొక్క యావిర్భావములొనిగు నైదుపనులను జేయుటయందలి గొప్పపాండిత్యము, బ్రహ్మము నకు నసాధారణమగు లక్షణములుట సిద్ధము.

సరేకాని “అజామేకాం లోహితశక్లకృష్ణం” అను మొదలగు శ్రుతిచేతఁ బ్రపంచముయొక్క కర్తృత్వము మూలప్రకృతికిఁగూడ నున్నట్లు వినఁబడుచున్నది. గాన నాలక్షణమెట్లు సిద్ధించినది? అనియాశంకించి చెప్పఁబడుచున్నది॥ నూ॥ “ఈక్షతేర్నా శబ్దం” అను సీమాత్రమునకు నర్థమెట్లనిన “కథమనత స్పృజ్యయేత్” అనుశ్రుతిచేత బ్రహ్మప్రకాశముయొక్క యన్యగ్రహములేనివోదని నునికియేలేనిదియు, గావుననే తాత్పర్యముయొక్క పరామర్శలేనిదియు, గాయికతత్వమునందుమాత్రముండునదియు నగుఁ బ్రధానము ప్రపంచపంచకృత్వ కరణపాండిత్యమును బ్రహ్మలక్షణముగలది, న- కాదు; ఏల? ఈక్షతేః “నదేవసామ్యేదమగ్ర ఆసీత్” అని మొదలుపెట్టి “తదైతత్ బహుస్యాం ప్రజాయేయేతి” అనుశ్రుతియందు సాదమునుపేరంబరగు బ్రహ్మమునకు “ఈక్షద్యసాంకనయోః” అను ధాతువునుఁబట్టి జ్ఞానక్రియలతోఁ గలయొక లేని యిచ్ఛాశక్తి రూపమగుఁ బ్రకృతియనఁబడు నాకు స్వభావముగఁగలుగుట యాలకింపఁబడుటవలన నని ఈక్షతేః అనువదమునకర్థము.

సరేకాని జైన “తదేజ విక్షర- తేజఃపవిక్షర- ఆపః పృథివీమైకుంఠః”

అనుమోదణగ గాగతుని వీక్షణము జడమునకుఁగూడ సంభవించవచ్చునని యాశంకించి దానికి నుత్తరమును నమాపించుచున్నారు.

మూ॥ “గాణశ్చిత్తాత్మకబ్ధాత్” అని ఈమాత్రమునకు నర్థమెట్లనిన ఈక్షణియూపయోగంబు గ్రహింప గాగత్యము సంభవించదు. ఎందుచేతననగా “ఆత్మకబ్ధాత్” = “హంతాహమిమాన్సిహో” దేవతా అన్నన జీవేవాత్మనాను ప్రవిశ్య నాకుఁగూడే త్యాగరవాణి- సలత్కా తత్త్వమసిత్వేకకేతో!” అని పరామర్శయందు నుత్తరమునందును గర్తృత్వము క్షాతృత్వము స్వభావమును, నుత్తమపురుషుని నర్థకుత్తరుత్వము మధ్యమపురుషమునను వీనియొక్క స్ఫురణయేలక్షణముగగత యాత్మ పదముయొక్క ప్రయోగమునలనని ఆత్మ కబ్ధాత్ అను పదమునకు నర్థము.

సరేగాని గర్తృత్వముక్షాతృత్వము స్వభావము మూడుపురుషములయందున్న స్వాత్మిక లక్షణముగగల యాత్మ కబ్ధముచేత జీవుఁడుగూడఁ జెప్పఁబడుచున్నందున జీవుడే మీదఁజెప్పఁబడిన బ్రహ్మలక్షణములయొక్క సంపత్తిగలవాఁడనుగాక యని యాశంకించి యుత్తరమును జెప్పుచున్నారు.

మూ॥ తన్నిష్ఠస్య హాత్పదేకాత్” అని తన్నిష్ఠస్య = ప్రకృతిచే జడ ప్రాయముగఁజేయుటచేత దేంద్రముగల, త్వంపదవాచ్యుడగు (మహావాక్యము సంపత్తి త్వం అనుపదముచేత చెప్పఁదగిన) పురుషునకు “సలత్కా తత్త్వమసిత్వేకకేతో” అని హాత్పదేకాత్ = హాతామునుఁ దొలగించుట వ్యాసా ప్రత్యభిజ్ఞానమును (అది నీవైతివని) ఉత్తరేంచించుటన. అని

ఇందునుగూర్చి వేరొకయుక్తిని మూత్రకారులు చెప్పుచున్నారు.

మూ॥ “హేయత్వావచవాచ్య” అని హేయత్వ- అవచవాత్ = విదువఁడగినదియని మృత్యుయందఁడు చెప్పకపోవుటవలన అనగా “కిం కారణం బ్రహ్మ” అని మొదలుపెట్టి “కాలస్యభావో నియతి ర్యద్భవ్యా భూతాని యానిః పురుష ఇతి చింత్యం సత్వాత్మ భావాదాత్మావ్యసీక స్ఫుభదుఃఖాహో” । త్వరం ప్రధాన మమృతాక్షరం హరః । క్షరాత్మావాచికతే దేవ ఏకః । తస్మాత్సర్వగత శ్చివః । త్యాగోతేకాశం ప్రధానితవ్యం । సర్వవిదం బ్రహ్మ విష్ణు రుద్రేం త్రాస్యం ప్రమాణం । సర్వాణి చంద్రియాణి నహభూతైః । శివశ్చేద్యేయ శ్చ సంకరః । నర్వమన్యత్పరిత్యజ్య” అను మొదలగు మృత్యులయందు జడవర్గము జీవవర్గము విదువఁడగినదిగాఁ జెప్పి తరబ్రహ్మము నిదువఁడగినదియని చెప్పకపోవుటవలనని యర్థము । బ్రహ్మ విష్ణుశివమొదలగు జీవులును బ్రధానమును బ్రధానకార్యములగు భూతములును జాతుపుట్టుపులు లక్షణముగగలవియై విదువఁడగినవిగాఁ జెప్పుటవలన బ్రధానమునకును బురుషునకును మీదఁజెప్పఁబడిన బ్రహ్మ లక్షణములు నొకటలగువాని సంపత్తి సంభవించదని పరితాపము॥

మూత్రమునందలి భావముచేత మృత్యుయందలి యేకనిష్ఠానమూలకనర్వది

జ్ఞాన ప్రతిష్ఠకు విరోధము గనుక రుచుటచేసింది. ఆ ప్రతిష్ఠకు ప్రతిఘటించిన “కంచమా శేష ముచ్చాక్షో యేవాశ్చుతం కృతం భవత్కృతం మత మవిజ్ఞాతం విజ్ఞాతమే తి. కథంసంభవ సృజితోభవతితి. యథాసామ్యేకేన మృత్విందేన సర్వం మృ ద్మయం విజ్ఞాతంస్యా ద్వాచారంభం వికారో నానుభవం మృత్తికేత్యేవస త్యం ఏనం సామ్యం అదేకోభవతి” అనగా “తనకొమరుడు జరకాలము గురువు లవాడును జేసి సకలవిద్యలనభ్యసించి నేను నమస్త మును దెలిసికొనినవాడనై తినను నభిమానులతో నిట్టికథచ్చినతమకారక తండ్రి యతనితో నిట్లనియెను. దే నినిదెలసినతోడనే ఆలకింపబడనిది యాలకింపబడునో, ఒప్పుకొనబడనిదియొ ప్పుకొనబడునో, తెలియబడనిది తెలియబడునో యట్టి యాదేశమును (అజ్ఞా న) గూర్చి మీగురువుగారి నడిగితివా? అనియడుగగా గొడుగు రిచ్చునడి “తం డ్రీ! అట్టి యాదేశమెద్ది? యగును” అని తెలియజేడెను. అప్పుడు జనకుడు “ఒప్పుతా! ఒకమట్టిమధ్యమ దెలిసికొనినతోడనే దానివలనగలుగు ఘటకరావా దులన్నియు మృత్తికయొక్క వికారములే వీనియొక్క పేర్లకు నాకారములకే భేదముగాని వేరొందులేదు. యివియన్నియు మట్టియేగాని వేరుకాదు. ఇట్లే యా దేశముగూడ నగుచున్నది. అని కృతివాక్యమునకు నర్థము.

ఇట్లు శ్రుతివాక్యముయొక్క యుపక్రమమునందలి వినికిరివలన “నదేన సామ్య” అను మొదలగువల్ల సచ్చబ్రహ్మచేత (నల్ అను పదముచేత) బ్రహ్మచి త్తవృద్ధిగినిది యైనచో నాప్రకృతినికదానిది దెలియుటచేత దానియొక్క కా త్యములగు వికృతులయొక్క వికారములే తెలియబడును గాని పురుషవర్గము ప్రకృతికార్యముకాదు గానఁ దెలియబడదు.

ఇకను ప్రకృతి ప్రపంచమునకుఁ గారణముగాదనుటకు వేరొకయుక్తిని జెప్పుచున్నారు. నూ॥ “స్వావ్యయాత్” అని, స్వ- అవ్యయాత్ = తనయం దు లయమగుటవలన కృత్రియందలి నల్ అను శబ్దముచేత తెలియబడు వస్తువు ఆత్మయే యని యాశంకింపఁబడుచున్నది. “యత్రైత మృదువస్పృశితి నాను సకాసామ్యతదానన్తో భవతి. న్యమపీతోభవతి. తస్మాదేనం వ్యపితిత్యాచక్ష తే! అను కృత్రియండు జెప్పఁబడినతరునఁ బురుషునియందు జాగ్రదవస్థలో నే లేంద్రియము మొదలగు నింద్రియములనుబట్టియు, స్వప్నావస్థయందు మనస్సు నుబట్టియు, సుషుప్త్యవస్థయందు బ్రాణజాయంత్రముబట్టియు, మూలప్రకృతికిఁ దుర్మరూపమగుఁ బరమాత్మయందు లయమువలనఁ బ్రధానము సచ్చబ్రహ్మచేత జే త్పఁడగినది గాదని భావము.

మఱియు నిర్వోకయుక్తిం జెప్పుచున్నారు॥

నూ॥ “గతి సామాన్యాత్.” అని అనగా నుపనిషత్తులయం దెల్లయెడల నుంజైతన్యమే జగత్కారణమని సాధారణముగఁ దెలియబడుచున్నది ఎట్లన గా “యథాగ్నీజ్వలత స్సర్వాదికో విస్ఫులింగాః ప్రతిష్ఠేరన్నవమేతస్మా

చాత్రము స్వర్ణపూర్ణము యథాతథముఁ బ్రతిష్ఠించె, పూర్ణభౌతిక దేవాదేవ భౌతిక లోకము అనియు "తస్మాద్వాచితస్యాచాత్రసంహతాశస్సంభూతః ఆ కాశాభ్యాయుః" అను మొదలగు శ్లోకులు, ఆత్మ జగత్కారణమని ప్రతిపాదింపుచున్న పని నూత్రాగ్రము.

మఱియు నాత్మ ప్రపంచకారణముటకు నిర్ణయముకల్గిం జెప్పుచున్నాడు య॥ పు॥ శ్లోకత్వాచ్చ॥ అనగాఁ దక్కిన శ్లోకులయందును శ్వేతాత్మవర్ణోపనిషత్తునందును మంత్రోపనిషత్తునందును ఈశ్వరుడు సర్వజ్ఞుడై కొనియాడి యిట్లు వినఁబడుచున్నది "నకారణం కరణాధిపాధిపానాస్య కశ్చి జ్ఞాతా న కాధిపః॥" ఆయాత్మ సర్వకారణము, ఇంద్రియాధిపానజేతలవలన నధిపతి, దీనికి జనకుడున నధిపతియు నెవ్వఁడును లేడు. అది వినఁబడుచుండుటవలన నని నూత్రాగ్రము

ఇట్లు అధికరణము లైదిటిచేతను, జడవర్గముయొక్కయు జేతనతాతము యొక్కయు వివేచనమును, జీవేశ్వరులయొక్క విభాగమును, బంధమోక్షముల యొక్క యోగమును, భోగముయొక్క కలియకయు, నధికారియొక్క నిరూపణమును, నితరదర్శనకరణాలచేత నాత్మకొనఁబడిన ప్రమాణములకు విలక్షణముగ స్వభావముగు విభుర్వక్తి లక్షణమైన యాగమప్రమాణముచేతఁ బ్రతిపాదింపఁబడిన పంచకృత్యములను జేయుటయందలి గొప్పపాండిత్యమును ససాధారణలక్షణమును, సమస్త విద్యుత్తులయందు నెడవడకయుండిన సత్తయు స్ఫురత్తయు (స్ఫురింపుచుండుటయు) బ్రహ్మకర్మకములగుటయను సంబంధమును లెస్సగ నుపపాదింపఁబడినవని తెలియునది.

మఱియు జెప్పఁబోయెడు సమన్వయాధ్యాయముయొక్క యధము సమన్వయాధికరణముచేత బలవంతఁబడినది.

అవిరోధాధ్యాయముయొక్కయు ఫలాధ్యాయముయొక్కయు నర్థము ఈక్షణాధికరణమునందు సంతృప్తి మై యున్నది.

పాదసాధ్యాయముయొక్క యగ్రమునూడ మొదటి నూత్రముచేత సత్త మాధికారినిగూర్చి వెల్లడిచేయఁబడినది. మధ్యమాధికారినిగూర్చి యైదుపాదముల యందుఁ జెప్పఁబడినది. అథమాధికారినిగూర్చి కొరవడిన కాత్ర మెల్లనుపదేశం పఁబడినదని యెఱుంగునది.

ఇంతకుముందే పూర్వమితాంసా సిద్ధాంత ఖండనమయూఖమునందు చేచాంతములు గర్భప్రతిపాదకములగుట సంభవింపదని నిరసించుటవలన నిండు మపనిపత్తుల గర్భప్రకాశపరములను శంకను మేముచేయుచున్నాము.

"అనాది నిర్దేశాచ్చాంతా చ్చివాత్సరసు కారణాత్ । ఇచ్చాకత్తి ర్వినిష్కాంతా తతోజ్ఞానర తతః క్రియా తయో త్పన్నాని భూతాని భువనాని త క్షుద్భతా యత్కించి ద్యాత్మయం చాత్ర తత్సర్వం మాత్రతోద్భవం॥" అనగా నా

దియ నభిషేకమును లేనికాఁడును, కాంతమాలికాయు, నమస్త మునకు ముఖ్యకారణుఁడును, నగు బరమేశ్వరివలన నిగ్నాశక్తి జెలువడినది; దానివలన జ్ఞానమును నాజ్ఞానము వలనఁగ్రియయుఁ బొడఁమెను. ఆక్రియాశక్తివలన సకలభూతములును నీశీడుజగములును బుట్టినవి; వాఙ్మయరూపమును శబ్దజాలమెల్లను వర్ణమాతృకలవలన జనించినది. అని యామ్నాయములయందుఁ జెప్పఁబడినవీరున మొదటిజిజ్ఞాసానూత్రముచేత నిగ్నాశక్తియు, “జన్మాద్యన్యతః” అనుపట్లఁగ్రియాశక్తియు, “శాక్షతే” అను నూత్రముచేత జ్ఞానశక్తియుఁ జూపఁబడినది.

ఇంతియకాక జిజ్ఞాసానూత్రముచేతఁ దన సత్తామాత్రమే లక్షణముగఁగల బ్రహ్మమును నిర్దేశించి, రెండవనూత్రముచేత వాబ్రహ్మముయొక్క ఆసాధారణమగు లక్షణమునుఁ జెప్పి, మూడవనూత్రముచేత స్వయంప్రకాశమగు వాబ్రహ్మయొక్క స్వాత్మవిమర్శరూపములగు వాగమప్రమాణములచేఁ దెలియఁదగిన మహదైశ్వర్యమునుఁ బ్రతిపాదించి, నాల్గవనూత్రముచేత వాబ్రహ్మసత్త సమస్తములయిన శబ్దములయు వానియర్థములయు విస్తరమును వ్యాపించియుండుటను నన్వయపరచి, ఐదవ యధికరణముచేత వాబ్రహ్మసత్త జడమతోపాటుది యగు నేహాయని యాశంకించి దానికిఁగల సర్వోత్తమమగు నీక్షణమును (సృష్టితలపును) బ్రకటించి, ఆయాక్షణము జీవునకు నుండరాదా? యని యాశంకించి (బ్రహ్మ, విష్ణువు, కుదుగిడు, శివుఁడు, సదాశివుడు నను నైదుగురు ప్రమాతలకు విలక్షణమగువారిని సృజించుట వారిని నియమించుట యను మహదైశ్వర్యముయొక్క నంపదగలుగుట “హేయత్వా వచనాచ్చ” యను నూత్రముచేఁ జూపఁబడినది. ఇట్లు చెప్పుటచేత బ్రహ్మప్రణవముయొక్క భాగములగు అకారము ఉకారము మకారము అను వీనిచేఁజెప్పఁదగుటయు, నన్నిటికంటె యుత్తమమగుటయు మహదైశ్వర్యసంపద గడిసియుండుటయు ననఁబడు సచ్చిదానందలక్షణముతో నిండియుండుట నూచింపఁబడినది.

ఇట్టి లక్షణములసంపత్తి నిర్గుణబ్రహ్మవాదము (బ్రహ్మము నిర్గుణమను మతము) నందు సరిపడదు. ఎందుచేతననగా సత్తు చిత్తు ఆనందము నను వీనిలొ సత్తుయొక్క కాలత్రయాభాభ్యత్వ రూపమును వస్తిత్వము (నిలుగడగలయునికి) చిత్తుయొక్క జెలుగుటయు, బరమస్మయరూపమును నానందమును స్వస్వరూపమునందు మాత్రము నిలిచియుండుటంచేసి యిట్టిలాక దానికొకటి పొందని ధర్మములు బ్రహ్మమేకరూపరూపగుటవలన బ్రహ్మస్వరూపములగుట సంభవింపదు. ఒకనక్షువు రెండురూపములు గలదగుట సంభవింపదు. సంభవించినయెడల యది మూడు రూపములు గలదగుటవలన “ఏకమేవా ద్వితీయం బ్రహ్మ” అను శ్రుతికి విరోధమగును; అపసిద్ధాంతము నగును. సత్తు చిత్తు ఆనందము అనునివి పర్యాయపదములయినచో చేర్వరఁజెప్పుట నిరర్థకమగును.

పరేకాని సచ్చిదానందములు మూడును ధర్మములగుటంచేసి అవచ్ఛేదము (ఏ

శ్వాటు) చేయఁదగిన ధర్మకి (ధర్మముగలదానికి) భేదము లేకపోయినను ధర్మములకు భేదముండవచ్చుననిన నట్లు కాదు. ఏల? నిర్విశేషబ్రహ్మవాదమునందలి సంభవింపడుగాన నచ్చిదానందములు బ్రహ్మస్వరూపములని కల్పనచేసగు భేదముగూడ సంభవింపదు. మామతమునందన్ననో “యాచిత్సత్తైవసాప్రొక్తా సా నష్టైవ చి దుచ్యతే। యత్ర సచ్చిత్తయోర్వ్యాప్తి స్త త్రాగ్రసంగో విరాజతే। య త్రాగ్రసంగో భవే ద్భావస్తత్త్ర సచ్చిత్తయోగ్నితః। ఏవం శంభు మయే భావే స్థితి భూతే వరాననే। సచ్చిత్సుఖయమశ్శంభు శ్రీరూపస్సర్వవస్తుషు” అనగా చిత్తే సత్తై యనియు సత్తయే చిత్తనియుఁ జెప్పఁబడుచున్నది. ఈసత్తయఁ చిత్తయఁ దేనియందు వ్యాపించునో దానియందు వానందము భాసిల్లుచుండును. నేనియందానందముగలిగి యుండునో దానియందు సత్తయఁ జిత్తయఁ నుండును. ఇట్లు పదార్థము శివమయమయి యుండగా నచ్చిదానంద మయఁడగు శ్రేణుడు నమస్తవపదార్థములయందు మూడు రూపములుగలవాడై యున్నవాఁడు; అని గూఢ్నాయమనందుఁ జెప్పఁబడినతీరున నచ్చిదానందములు మూడును సమానమగు స్వరూపము గలవయినను మింటిపువ్వు కుం దేటికొమ్ము మొదలగు లేనివస్తువులకంటె విలక్షణము లైనవని తెలుపుటకొఱుకు నత్తు అని చెప్పఁబడినది. ఘటము నత్తు (కలది) వటము నత్తు అని జడవస్తువుగూడ సద్రూపమగుటచే నట్టి జడవస్తువునకు విలక్షణమైనదనుటకుఁ జిస్తు అనియు, జీవుఁడుగూడ నత్తు చిత్తును స్వరూపముగఁ గలవాఁడగుటవలన వాజీవునికంటె నుత్కృష్టత్వమునఁ బ్రతిపాదించుటకొఱుకు వానందచునియు వేర్వేర మూడుపదము లుపదేశింపఁబడినవి. ఇట్లు సచ్చిదానందములు ధర్మములుగఁగ బ్రహ్మమా ధర్మములు మూడును గలదిగను అన్వయించు టయు సరిపడియున్నది.

సరేకాని మైదితేప్పినతీరున ధర్మవేరముగ నన్వయించుటయే సరిపడినయందుగా ధర్మవరముగ నన్వయింపనేల? అని యనవలదు. సచ్చిదానందములు స్వరూపముగఁగల బ్రహ్మమునకు విచర్యాత్మకమగు వాధర్మముగలదని యొప్పుకొననియెడలఁ దన సత్తకు భంగముగలుగును. ఎందుచేతననగా బ్రహ్మము తనకు లక్షణభూతమగు సత్తయను ధర్మములేనిదియైనయెడల వాకసత్తపువ్వు మొదలగువానింబోలి యనత్యల్పము (లేనిదానివంటిది) కావలసివచ్చును; ఇకను అట్లు చిత్తులేనిదియైనచోఁ గడవమొదలగునదియుంబోలి జడము గావలసివచ్చును; ఆనందములేనిది యయ్యెనేని జీవునివడువున దుఃఖము గలది గావలసివచ్చును.

సరేకాని నత్త్వరూపమగు బ్రహ్మమునందు సత్త్వమనునది యనత్త గనా? నత్త గనా? సత్తైయునుననిన మొదనిచేఁజెప్పఁబడిన దూషణము పుట్టును. ఇకను అసత్తుఅనిన నత్తేయైనచో నందును సత్త్వమున్నదా? లేగా? లేనియెడల ను ఁ ఘట్టకుటిప్రకాశవ్యాంతుము (తప్పించుకొని పోవలెనని తెల్లవారుదనుక తి

రిగిరిగి తుదకు సుంకపుపాకను జేరుకొనునట్లు) పట్టును; ఇకనున్నయెడల ననవస్థ సంభవించును. అని యంటిరేని అట్లుకాదు. సత్త్వమునందు సత్త్వము లేనేలేదు. లేకున్నను (అట్లయ్యును) సత్త్వము సత్త్వతోఁ గూడియుండుటంచేసి దానికి ససత్త్వము లేదు గావున ధర్మమునకును ధర్మికిని వొందొంటికి సమరసభావమువలన నీదోషము లేదని సిద్ధాంతము. “సద్భవ సౌమ్యేద మగ్రఃసీత్” అను మొదలగు శ్లోకులయందు నగుట యను గ్రియ తోపట్టుచున్నది. అట్లుకానిచో ధర్మము ధర్మయు నమోవ్యనభారము గలుగకపోవును. స్వరూపమునందు బ్రవేశించిన ధర్మములేవియెడల, ధర్మియుగుటయే నరిపడదు. అదిగావున నీవిమర్శయే స్వాత్మతోఁదాదాత్మ్యమును జొందినదై సత్త్విదానందముల విజృంభణయే స్వరూపముగగలిగి ధర్మమునఁబడుచున్నది. ఈవిమర్శశక్తియుజేరికించినయెడల శివుఁడు మొదలు భూమిదనుకగల ముప్పదియారుతత్త్వముల స్వరూపమగు ప్రపంచముయొక్క విస్తారమునకుఁ గారణమగుచున్నది. ఇందుకుఁబ్రమాణములు.

(౧) “పరాస్యశక్తిర్వివిధైవశూన్యతే స్వాభావికీ జ్ఞానబలక్రియాఽచిదతావానన్య మహిమా” అను మొదలగు శ్లోకులును, (౨) “చితి స్వతంత్రా విశ్వస్పృహితేః స్వేచ్ఛయా స్వభేత్తై విశ్వమనీలయతి” అని శక్తిసూత్రములును, (౩) “సః హృదయప్రకాశోభవనక్రియాయా భవతి కర్తా వైవక్రియా విమర్శః స్వస్మాత్ కుభిలాచ విశ్వఃస్థాః” అని సారస్వతమునందలి సూత్రములును, (౪) “సత్త్వం చిత్త్వం మహత్త్వం తన వరమగురో రాది శక్తేః పరాయాః పిండికృత్య ప్రకృత్యా ప్రధమరతివతి ర్వాప్యజకాలాంతవహ్నిః । భూత్వా సంసారస్పష్టి స్థితిలయ నిలయాద్యాదిహోయాణావాంతం తద్వానో నిర్మమేచ్ఛస్త్య మిహవిజయ సేవిశ్వమాయావిభూత్యై” అని శివమహిమస్తవచనమును,

ప్రైప్రమాణములు నార్థిటికినిఁ గ్రమముగ నర్థమేట్లనిన.

(౧) అస్య = పరమేశ్వరునికి స్వభావసిద్ధమగు పరాశక్తి, ఇచ్ఛాశక్తి - క్రియాశక్తి - ప్రభుశక్తి - జ్ఞానశక్తి అను మొదలుగఁ బలుతెఱంగులవినఁబడుచున్నది. ఆజగదీశ్వరునియొక్క మహత్త్వము ప్రపంచరూపమయి యిట్లున్నది॥ (౨) చిత్తు సర్వస్వాతంత్ర్యముగలదియై ప్రపంచముయొక్క నృజనకు మూలకాణమయియున్నది; అది స్వస్వరూపమనియెడు గోడయందు (పటమునందు) సీత్రపంచవిస్తారమునెల్ల వికసిల్లఁజేయుచున్నది; (౩) కాలత్రయాపాధ్యమానమగు వాత్మప్రకాశము స్వజనరూపమగు వనియగుచున్నది; అదియే ప్రపంచమునకుఁ గర్తయుఁగ్రియయు విమర్శమును నగుచున్నది. ప్రపంచముయొక్క విస్తారమెల్లఁ దనవలననే నల్లకల్లోలమగుచున్నది; (౪) “సత్త్వం చిత్త్వం మహత్త్వం”

౧౬౦ శ్రీమదాంధ్రవేదాంత సిద్ధాంత చింతామణి.

అనుపద్యమునకు ప్రతిపదార్థము మొదలగునవి సవిశేషముగ నాచే రచియింతుఁ
బడిఁ శివమహిమస్తవ వ్యాఖ్యానమును బరికించునది.

ఉ॥ అంకిత జగ్గరాయవసు-ధాదిపునాజ్ఞను బూనినేను కూ॥

లంకష సాహితీమహిమ- లాలితకీటిని శ్రీభవానికా॥

శంకరమోదనాధకృత-సంస్కృత సత్కృతిప్రాపుమొంది శ్రీ॥

శంకరునంకితంబుగను- సభ్యులు మెచ్చరచించితీ గతిన్॥

ఇట్లు శ్రీమదంకిత పెంకట జగ్గరాయ ధరావరప్రేరిత శ్రీవత్ససంగోత్ర పండిత
పెద్దేశ్వరీ వతి నారాయణ యజ్ఞ చింతామణి కవి కృతులతో

శ్రీమదాంధ్ర వేదాంత సిద్ధాంత చింతామణియందు

సిద్ధాంతనిరూపణమును నారవ

మ యూఖము సమర్పించు.

శ్రీమదాంధ్ర వేదాంత సిద్ధాంత చిన్తామణి శుద్ధపత్రము.

ప్ర.సం.	శ్లో.	తత్ప.	ఓత్ప.	ప్ర.సం.	శ్లో.	తత్ప.	ఓత్ప.
౧	౪	కింభ్యాత	కితభ్యాత	౩౨	౧౭	పాగ్నాయామమ	పాగ్నాయామమ
౨	౫	ప్రపంచవసు	ప్రపంచమును	౩౩	౧౮	తైశ్వికమత	యోగమత
౩	౧౭	ఈశ్వరప్రత్యభిజ్ఞ	ఈశ్వరప్రత్యభిజ్ఞ	౩౪	౪	భేదమెద్ది	భేదమెద్ది
౪	౨౯	యగునను	యగునను	౩౫	౧౮	తైశ్వికమత	యోగమత
౫	౧౩	చెప్పునది	చెప్పునది	౩౬	౮	అవ్యక్తముగు	అవ్యక్తముగు
౬	౨౪	యొండవలెనను	యొండవలెనను			తృతీయమయూఖము.	
౭	౩	బోందిన	బొందిన	౩౭	౩	జైమినీయ	జైమినీయ
౮	౧౪	సాగ్యము	సాగ్యము	౩౮	౧౫	స్వర్గమును	స్వర్గమును
౯	౧౭	సాధింపుచున్న	సాధింపుచున్న	౩౯	౧౬	జేసిక	జేసిక
౧౦	౭	ముందుంటేసి	ముందుంటేసి	౪౦	౨౦	నియమము	నియమము
౧౧	౨౮	యేధర్మికిని	యేధర్మికిని	౪౧	౨౧	అకాంతము	అకాంతము
౧౨	౩౩	గలదియు	గలదియు	౪౨	౩౫	తైశ్వికమత	తైశ్వికమత
౧౩	౯	సంసారమును	సంసారమును	౪౩	౧౭	కభివదళ	కభివదళ
౧౪	౧౦	వాహ్యేంద్రియ	వాహ్యేంద్రియ	౪౪	౩౧	చేదముపరి	చేదముపరి
౧౫	౧౦	గావునట్టి	గావునట్టి	౪౫	౨	వాదములకును	వాదములకును
౧౬	౩	యేయదియని	యేయదియని	౪౬	౩	చంత్రీములకును	చంత్రీములకును
౧౭	౨౭	అట్లుగాకా	అట్లుగాకా	౪౭	౧౩	యాజ్ఞాదుల	యాజ్ఞాదుల
౧౮	౧౯	గంగము	గంగము	౪౮	౩	నగికారి	నగికారి
౧౯	౬	నొషము	నొషము	౪౯	౧౪	చేయవలయు	చేయవలయు
౨౦	౯	గన్పట్టుటచేత	గన్పట్టుటచేత	౫౦	౧౫	సాయముబధ్య	సాయముబధ్య
౨౧	౪	గన్పట్టుటలేదు	గన్పట్టుటలేదు	౫౧	౨౦	సాక్షిధ్యాపూ	సాక్షిధ్యాపూ
౨౨	౧౦	లగుటవలన	లగుటవలన	౫౨	౩౧	చట్టునకు	చట్టునకు
౨౩	౩౪	జెరయిది	జెరయిది	౫౩	౨౨	నను. వదిచు	ననువదిచు
౨౪	౧౯	బంపంచము	బంపంచము	౫౪	౧౦	యనిననట్లు	యనిననట్లు
౨౫	౧౨	మానము	మానము	౫౫	౨౭	బలుపురిలో	బలుపురిలో
౨౬	౧౪	గుటగుటచేత	గుటచేత	౫౬	౬	యత్నగోష్ఠి	యత్నగోష్ఠి
		ద్వితీయపాదము.		౫౭	౧౦	నాకునప్ప	నాకునప్ప
౨౭	౭	పురుషుని	పురుషుని	౫౮	౨౨	చతుర్థమయూఖము.	
౨౮	౧౩	ముక్తిలేక	ముక్తిలేక	౫౯	౨	విశిష్టాద్వైత	ద్వైతవిశిష్టాద్వైత
౨౯	౧౧	ప్రభాకరుల	ప్రభాకరుల	౬౦	౨౧	శుద్ధజీవులు	శుద్ధజీవులు
౩౦	౧౩	అచేతనము	అచేతనము	౬౧	౩౧	హోలజాయత	హోలజాయత
౩౧	౩౪	పరిపాదింప	పరిపాదింప	౬౨	౬	సేయఁబ	సేయఁబ
౩౨	౩౨	ట్రైరాసిట	ట్రైరాసిట	౬౩	౧౦	అనుపట్టు	అనుపట్టు
౩౩	౩౩	యోమిండుగు	యోమిండుగు	౬౪	౧౯	నవబంధము	నవబంధము

క్ర.సం.	త.పు.	ఒ.పు.	క్ర.సం.	త.పు.	ఒ.పు.
౫౮	౩౪ తుంటడనియు	తుండనియు	౧౧౯	౩౨ జీవునకు	జీవునకు
౬౦	౧౯ మాము పేత్యుతు	మాము పేత్యుతు	౧౨౦	౮ గఃగల	గఃగల
౬౨	౩౧ యెచ్చొనున్నదో	యెచ్చొనున్నదో	ఆరవమయూఖము.		
౬౫	౧౭ సంబభవింపదు	సమ్మవింపదు	౧౨౨	౧౯ నగుచువిత్త్య	నమ్మనిత్త్య
౬౭	౧ విశిష్టాద్వైత	విశిష్టాద్వైత	౧౨౩	౧ నివర్తవాదిమతనిర	సిద్ధాంతనిరూపణ
౭౦	౨౮ స్మనకు	స్మనకు	౧౨౪	౬ బ్రహ్మతలహ	బ్రహ్మతలను
౭౧	౧౮ దాదైకభూతో	దాదైకభూతో	౧౨౫	౨౩ వ్యవహరింప	వ్యవహరింప
౭౪	౮ రూపముగు	రూపముగు	౧౨౬	౧ వివర్తవాది మత	సిద్ధాంతనిరూపణ
౭౮	౫ జెప్పుచున్న	జెప్పుచున్న	౧౨౭	౧ నిరసన	నిరసన
౮౦	౧౮ సంసారము	సంసారము	౧౨౮	౧ నికర్షత్వ	నికర్షత్వ
౮౬	౪ చవుడు	చవుడు	౧౨౯	౧ వివర్తవాదిమత	సిద్ధాంతనిరూపణ
౮౮	౨౮ దీపపువ్వుల	దీపపువ్వుల	౧౩౦	౧ నిరసన	నిరసన
౯౦	౨౧ బొత్తురుగాక	బొత్తురుగాక	౧౩౧	౨౧ ముఖతోలివం	ముఖతోలివం
౯౧	౨౬ లేదమార్గ	లేదమార్గ	౧౩౨	౨౫ పాదించ	పాదించ
౯౩	౩౧ ఒకటియ	ఒకటియ	౧౩౩	౩౩ ప్రమాత్మ	ప్రమాత్మ
౯౪	౭ నొడలెల్ల	నొడలెల్ల	౧౩౪	౫ సంసార	సంసార
౯౫	౯ చేరునాటు	చేరునాటు	౧౩౫	౫ వ్రసిద్ధి	వ్రసిద్ధి
పంచమమయూఖము..					
౯౯	౨౯ పర్వడిన	పర్వడిన	౧౩౬	౨౭ జెప్పబడియె	జెప్పబడియె
౧౦౬	౨౯ దేహము	దేహము	౧౩౭	౧ వివర్తవాదినిరసన	సిద్ధాంతనిరూపణ
౧౦౯	౧౮ మండెడు	మండెడు	౧౩౮	౧ నడువున	నడువున
౧౧౦	౨౧ మలకు	మలకు	౧౩౯	౩౫ స్వభావ	స్వభావ
౧౧౧	౧౫ యసంధన	యసంధన	౧౪౦	౧ వసిద్ధాంత	సిద్ధాంత
౧౧౩	౧౧ గొడ్డలిచే	రాతియొలిచే	౧౪౧	౩౪ శేవసు	శేవసు
౧౧౪	౬ శూన్యవాద	శూన్యవాద	౧౪౨	౩౫ స్వతంత్ర	స్వతంత్ర
౧౧౫	౨౩ వ్యమువకు	వ్యమువకు	౧౪౩	౨౬ బ్రహ్మజ్ఞాన	బ్రహ్మజ్ఞాన
౧౧౬	౧౮ కావున	కావున	౧౪౪	౨ స్వాతంత్ర్యము	స్వాతంత్ర్యము
౧౧౭	౨౬ వడువున	వడువున	౧౪౫	౧౮ నమత్త	నమత్త
౧౧౮	౨౧ నుడవం	నుడవం	౧౪౬	౨౭ ధ్యానలేశానం	ధ్యానలేశానం
౧౧౯	౨౫ నియమమువలన	నియమమువలన	౧౪౭	౩౩ జెప్పబడిన	జెప్పబడిన
౧౨౦	౫ మనశ్శయము	మనశ్శయము	౧౪౮	౧౦ ధిమాన	ధిమాన
౧౨౧	౨౪ కిందధ్యానం	కిందధ్యానం	౧౪౯	౩ నిచ్చాళికి	నిచ్చాళికి
౧౨౨	౨౫ భవసి	భవసి	౧౫౦	౮ ఖయమశ్శంభు	ఖయమశ్శంభు
౧౨౩	౨౯ తత్వమువలన	తత్వమువలన	౧౫౧	౩౧ నగుచున్నది	నగుచున్నది
౧౨౪	౪ భేదవాద	భేదవాద	౧౫౨	౩౨ సత్సం చిత్త్వం	సత్త్వం చిత్త్వం

10529

